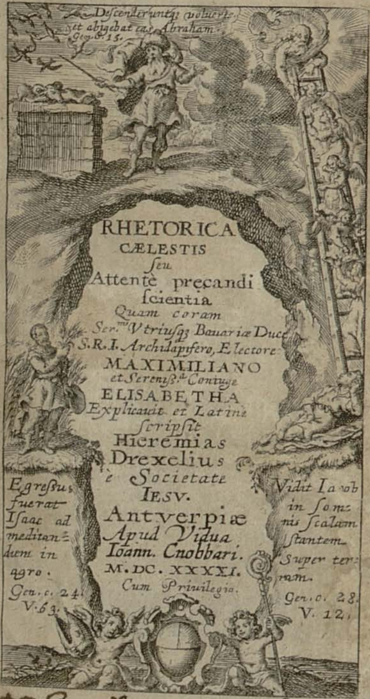

RHETORICA CÆLESTIS

seu

Attentè prȩcandi scientia

Quam coram Ser.mo Vtriusq; Bauariæ Duce S.R.I. Archidapifero, Electore MAXIMILIANO et Serenis.a Coniuge ELISABETHA Explicauit et Latinè scripsit

Hieremias Drexelius è Societate IESV.

Antverpiæ Apud Vidua Ioann. Cnobbari. M.DC.XXXXI. Cum Privilegio.

PP Eremitarum Camaldulensium Montis Regij prope Varsaviam. 1668 16 May

REVERENDISSIMO ANTISTITI, ILLVSTRISSIMO S. R. I. PRINCIPI,

IOANNI CHRISTOPHORO

EPISCOPO EYSTADIANO,

HIREMIAS DREXELIVS è Societate IESV.

POSSE cum Deo loqui, artem ego cēſeam inter primas numerandā, aut omnium primam. Veriſſimè dixit Auguſtinus: Verè novit rectè vivere, qui novit rectè orare. *a* Atque hanc

a *Aug. tom.* 1. *ſerm.* 14. *in append. initio mihi pag.* 650.

artem, Illustrissime Princeps, Rethoricam cælestem jure merito appellamus. E' cælo descendit, quæ orantium animos ad Cælum erigit. Oratio humiliantis se nubes penetrat, & non discedit, donec altissimus aspiciat. *a* Sapienter ac salubriter Annæus oraturum instruens: Sic vive cum hominibus, inquit, tanquam Deus videat; sic loquere cum DEO, tanquam homines audiant. *b* Vetus Athenodori monitum est: Tunc scito esse te omnibus cupiditatibus solutum, cùm eò perveneris, ut nihil Deum roges, nisi quod rogare possis palam. *c*

Quantis laboribus, quantis &

a *Eccl. c. 35. v. 21.* b *Seneca epist. 10. fine.* c *Ibid.*

& impensis non pauci copiosè ac eleganter loqui didicerunt? Mineral grande à suis Isocrates exegit.*a*

Cælestis Rethorica minimè sumptuosa sine minervali docetur, aut certè hoc unum in eâ docendâ exigitur, *Velle discere.* Nec abundat præceptis, ut illa forensis, quæ non raro præceptionũ multitudine discentium conatus opplet fastidiis. Rethorica cælestis hanc pænè unicam præceptionem identidem instillat: *Attende quid ores. Vigila, cum* DEO *loqueris.* Hæc ferè hujus artificii summa est. Hinc nullius memoriam fatigat, neminis captum & intelligentiam excedit; tota illi traditur, cui ani-

a *Vide hîc l.1. c.1. §.2.*

mus eſt eam diſcere.

Atque hanc cæleſtem Rhetoricam Celſitudini Tuæ inſcribere non uno nomine impellor. Epiſcopos Germaniæ Scriptionibus meis ſingillatim ſalutare jam pridem mihi animus erat. Hunc temporum priorum injuriæ non quidem eripuerunt, id tamen effecerunt, quò minus celeriter hæc cogitatio in opus prodiret. Turbis bellicis utcunque compoſitis deſtinatas ſcriptiones proſequor, jamque ſub tui nominis tutelam, Princeps Illuſtriſſime, Cæleſtis Rhetorica feſtinat. Ideò hanc de attentè orandi ſcientiâ Scriptionem Tibi dixerim jure deberi. Vita tua oratio eſt. Virtus tua, in tali etiam ſilentio dignam Epiſcopo

patientiam perorat. De familiâ tuâ inter nobiliores antiquissimâ penitus sileo, id enim te velle scio. Qui mores tuos norunt, symbolum illud, quod doctissimus Lipsius sibi assiduè usurpârat, Tibi ex asse cõgruum assignant: MORIBVS ANTIQVIS, hoc est, candidis & germanis, qui non aliud linguâ promptum, quàm mente clausum exhibeant. Quod sentis, Præsul Reverendissime, hoc loqueris. Veneranda senectus tua sobrietatem mensæ tuæ testatur; Gloriosi cani tui sat loquuntur, in pectore tuo divinæ eloquentiæ fontem scaturire. Tempestates superasti, Princeps, profectò atroces; annos planè turbulẽtos intrepidus decurristi. Tul-

lii verbis hîc uti licebit, Nimbi, procellæ, imbres, turbines in Germaniæ Episcopos sævierunt; tibi minimè pepercerunt hæc tempestatum fata. Nec bellis tantùm & deprædationibus, sed & incendiis Eystadianus ager tuus est vastatus. Hæc Tuæ Deus constantiæ sumpsit experimenta. Ab his cladibus Tua virtus augmentum cepit & splendorẽ ampliorem. Nimirum sapiens vincit adversa quælibet infractus, stat erectus sub quovis pondere. Non mirum est in tranquillitate non concuti: illud admirandum, ibi extolli aliquem, ubi alii deprimuntur, & ibi stare, ubi plurimi jacent. Ad hoc culminis Celsitudinem Tuam pervenisse jam cernimus, & à Tuâ constan-

tiâ

tiâ discimus, virtutem nullis miseriis labefactari posse. Hoc scilicet adversùs virtutē possunt calamitates, damna, & injuriæ, quod adversùs solem potest nebula. Nimirum homini qui totus à divinis nutibus pendet, id quod verè bonū, vereque suum possidet, non potest eripi ab ullo hoste. Hic talis animus divinæ voluntati tam arctè inhærens, non ab humanis judiciis, nec ab eventibus adversis, sed ab arbitriis divinis suam omnem metitur felicitatem. Hoc uno semper tranquillus, quia vult, quod Deus vult. Hic suavissimus cum Deo consensus maximas etiam calamitates suâ perfundit dulcedine. In causâ bonâ etiam & æquâ vinci non grave est divinam vo-

luntatem intuenti. Et hæc animi cum Deo concordia, ſupra vaſtationes, incendia, humanas omnes miſerias multum eminet, quod in Te, Princeps Magne, veluti effigie vivâ ad imitationem licet contemplari.

Hoc pectori Tuo altè inſcultum ſcimus, amicos DEI adverſis identidem exerceri, imò hanc eſſe notam initæ cum Deo amicitiæ, atque ut Ludovicus Bloſius loquitur, non eſſe ſignũ certius divinæ ad vitam electionis ſeu prædeſtinationis, a quàm ſi quis afflictiones à Deo immiſſas non repugnanter & ſubmiſſè ſuſtineat. Nam quemcumque Deus (ejuſdem Scriptoris verba ſunt) potioribus donis exornare de-

a *Zodiacus meus ſigno V. prædeſtin.*

decrevit, eum non blandè & molliter lavare, ſed totum in mare amaritudinis immergere conſuevit. *a* E`divinis oraculis res certa. Aptiſsimè dixit ANGElus mœſto Tobiæ: quia acceptus eras DEO, neceſſe fuit, ut tentatio probaret te. *b* Cauſam paupertatis, mœroris, cæcitatis, aliarum rerum adverſarum tradit, quòd placuiſſet Deo. Hæc talia Celſitudo Tua altâ cogitatione comprehẽſa, ut ſcutum ingruentibus telis objicit. Hinc Tua illa tam laudabilis conſtantia, & in DEVM amor, poſt tot procellas & turbines immotus. Nec in homines Tuam, quà licet, beneficentiam ſubducis. Ingens ſem-

a *Bloſ. in Inſtit. ſpirit. c.* 8.
b *Tobiæ c.* 12. *v.* 13.

per & mirè beneficus fuit Tuus in minimã Societatem nostram affectus. Hinc plurima in nos maximaque beneficia emanârunt. Testantur id etiamnum post ignes & ruinas tam Eluaci quàm Eystadii prolixæ in nos benevolentiæ vestigia & argumenta. Hunc in nos beneficum affectum memori gratoque semper animo venerari, cælestis nos Rhetorica docet. Non bene orare didicit, qui gratus esse nescit. Et quamvis illa omnia hanc Scriptionem Tuæ Celsitudini dicandam non persuasissent, id tamen unum me maximè movit quod hoc unum agas, ut dignè cum Deo loquaris. Profanas omnes curas exemplo prorsus laudando abjecisti, politicum re-

gimen

gimen in aliorum humeros rectissimè transtulisti, solam illam tuæ salutis tuorumque subditorum curã religiosissimè retinuisti, de cetero passurus potiùs *Principem*, & non nisi *Episcopum* acturus. Ita jam unicus pænè ac laudatissimus labor tuus est, æternitati præparare animum, eumque ad decretoriã ultimam horam sine metu subeundam horis omnibus formare. Liceat dicere, Tu, Magne Princeps, optimè capis, nihil æquè prodesse, quàm quiescere, & à minimum cum aliis loqui, secum & cum Deo plurimum. Hinc Tibi jure meritissimo cælestem Rhetoricam censui consecrandam. Hanc artem usu plurimo adeò jam calles, ut eam alios etiam docere

 possis.

posſis. Ita mitræ Tuæ non nova, ſed grata reor & pridem aſſueta ſupplex offero, rogoq́ue, liceat Scriptioni huic illuſtriſſimi nominis tui tutelâ frui. Animabit, ſpero, non leviter oratorem cæleſtem, precandi optimum, quod in te cernit, exemplum. Tuæ Celſitudini Societatem noſtram omnẽ, meq́ue unà ſubmiſsimè commendo. Monachii Calendis Ianuariis. Anno Chriſtiano M. DC. XXXVI.

BENEVOLO LECTORI.

AD Rhetoricam te reduco, Lector, non illam verbosam, sed cælestẽ ac divinam. Multis hominum satis est eloquẽtiæ, sed parum sapientiæ. Rhetorica cælestis non loqui tantùm, idq; cum summo Rege, sed & sapere docet. Vnde hîc appositissimum est illud: Orator verus, nisi vir bonus esse non potest. Nemo bene orat, qui malè vixerit. Hæc duo sese consequuntur è vestigio, vitæ puritas, & orandi peritia. Alterum sine altero constare non potest. Hîc omnino verissimum, quod eloquentiæ princeps in Rhetoricis docet, Eloquentiam sine Sapientiâ esse non posse. Rhetorica cæ-

lestis multos, qui disertissimi videbantur, infantissimos ostendit. Eloquentia *si sit sola, ut plurimum est perniciosa.* Quod Tullius, *quod Demosthenes, quod Antonius non negaverint.* Eloquentia *sine Sapientiâ, fulmen sonorum & dulce aconitum est, plus noxæ habet quàm præsidii.*

Quare, mi optime Lector, patientem accommoda aurem, & dum vivis, te discipulum esse memineris. Omnis ætatis homines hæc schola Rhetorices admittit. Senescamus in hac, ut juvenescamus, ut alios animos, si non annos sumamus, & in meliorem statum renovemur. Tam diu discendum est, inquit Annæus, quamdiu nescias; atq; si proverbio credimus, quamdiu vivas.[a] *Hoc enim verè philosophari visum est Soloni, qui de seipso istud pro-*

[a] Seneca epist. 26. initio.

pronuntiavit: Aſsiduè addiſcens ad ſenium venio. *Attalus magnæ vir eloquentiæ dicere ſolebat: Id docenti & diſcenti debet eſſe propoſitum, ut ille prodeſſe velit, hic proficere. Rhetorica cæleſtis omnibus prodeſſe plurimum cupit, modò non deſint, qui proficere velint. Diſcamus ergo, dum vivimus. Dies diei magiſter eſt. Poſſe cum Deo loqui*, & attentè, precari, *eloquens eſt ſapientia & ſcientiarum prima: Et diſcere, mi Lector, & valere te cupio.*

INDICVLVS IN RHETORICAM CÆLESTEM.

Liber primvs.

Capvt I. Rhetorica cæleſtis quid ſit, & quàm ea lucroſa, utilis ac potens?

Cap. II. Rhetoricam cæleſtem ab omnibus diſcendam.

Cap. III. Quale vitium ſit in Rhetoricâ cæleſti, animi evagatio.

Cap. IV. Evagationum animi, quænam origines ſint remotæ?

Cap. V. Evagationum animi, quænam origines ſint propinquæ?

Cap. VI Præparationem ad preces neceſſariam eſſe, & quæ ſit præparatio remota?

Cap. VII. Quæ propinqua ſit ad orationem præparatio?

Cap.

CAP. VIII. Quid mente aridâ oraturus habeat ſolatii: documenta.
CAP. IX. Alia quatuor documenta de eodem.
CAP. X. Quot orationis partes?
CAP. XI. Quæ orationis impedimenta ſint & vitia?
CAP. XII. Quæ orationis ſint adjumenta?
CAP. XIII. Quatuor oraturo monita.
CAP. XIV. Alia quinque monita prioribus connexa.
CAP. XV. Orationis exauditæ ſigna.

LIBER SECVNDVS.

CAP. I. Orationis aſſiduitas docetur.
CAP. II. Quâ ratione ſemper & aſſiduè orandum.
CAP. III. Quid in oratione petendum?
CAP. IV. Quibus modis per orationem trahamur ad Deum.

CAP. V. Proxiliùs & ardentiùs orandum.
CAP. VI. Quomodo aliqui omnia, alii nihil impetrent orando.
CAP. VII. Quid mentis oratio, seu meditatio sit, & quàm ea utilis ac necessaria.
CAP. VIII. Quomodo mente orandum, seu meditandum sit.
CAP. IX. Quàm utilis ac necessaria sit, orationis & mortificationis mixtura.
CAP. X. De orationis loco ac tempore, de situ corporis, inter orandum.
CAP. XI. Quantæ sint efficaciæ orationes complurium, & publicæ.
CAP. XII. Epilogus & Compendium dictorum omnium.

APPROBATIO R. P. PROVINCIALIS.

RHETORICAM CÆLESTEM, quam P. Hieremias Drexelius, Societatis noſtræ Presbyter, de attentè precandi ſcientiâ ſcripſit, ab aliquot ejuſdem Societatis Theologis cenſam probatamq́ue, Ego Antonius VVelſer, Societatis IESV per Superiorem Germaniam Præpoſitus Provincialis, factâ mihi poteſtate ab admodum R. P. N. Generali Mutio Vitelleſco, in lucem dari permitto, fidemq́ue manu meâ facio, & more Societatis conſigno. Monachii Calendis Decembris. Anno M, DC. XXXI.

ANTONIVS VVELSER.

SVMMA PRIVILEGII

REGIS CATHOLICI.

PHILIPPVS IV. *Hiſpaniarum & Indiarum Rex Catholicus, & Potentiſſimus Belgarum Princeps, Diplomate ſuo ſanxit, nequis* R. P. Hieremiæ Drexelii Societatis IESV Sacerdotis Rhetoricam cęleſtem, ſeu attentè precandi ſciẽtiam, *intra novennium præter* Ioannis Cnobbari *voluntatem ullo modo imprimat, aut alibi terrarum impreſſam in Germaniæ Inferioris ditiones importet venalémve habeat. Qui ſecus faxit, confiſcatione librorum, & aliâ gravi pœnâ mulctabitur: uti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ* 16. *Maii, anno* 1636.

Signat

STEENHVYSE.

RETHORICA CÆLESTIS

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Rethorica Cælestis quid sit, & quàm ea lucrosa, utilis, ac potens.

SOLLICITATIONE ditissimâ Christus suos erigens: Ego, inquit, dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes adversarii vestri. a Geminum promissum, Oris & Sapientiæ; Rhetoricæ & Theologiæ. Non est, quod trepidetis, inquit Servator, ô mei discipuli: Etsi Academias non obieritis ad discendam Theologiam. Scholæ scientias guttatim & non sine laboriosâ morâ instillant: eas ego vos aliter docebo; puncto temporis infundam. Sed forsitã quivis vestrûm idem cum Mose objiciet querelæ: Non sum eloquens ab heri & nudius tertius. Absit omnis sollicitudo: Ego dabo vobis os. Nec ista quidem gratia vobis negabitur: poterit efferre lingua, quod intellectus conceperit. Ita &

a *Luc. c.* 11. *v.* 15.

Rhetoricam & Theologiam momento sine minervali discetis.

Videte & audite piscatorem Petrum, repentè factum Rhetorem & Theologum, ardentissimè concionantem. Ore profectò ac Sapientiâ pollebat igneus hic concionator. Videte Alexandrinam Virginem Catharinam & Oris pariter & Sapientiæ divitem, quæ quinquaginta doctissimos viros eâ verborum vi strinxit, ut ejuratis Deorum simulachris, pro CHRISTO mortem sanctissimâ conjuratione tulerint. Ignea prorsus fuerit, necesse est hæc facundia, & invicta Sapientia, quæ tot ac tantis persuasit, non Christum tantummodò profiteri, sed & pro Christo mori.

Stant promissa Christi: Non poterunt resistere & contradicere omnes adversarii gregis Christiani. Nimirum ęterna Sapientia os mutorum aperit, & linguas infantium facit disertas. Neminem ab hac scholâ provectior ætas aut ingenii tarditas excludit. Seriò quisquis discere voluit, jam didicit. Quid ergo discendum? Rhetorica. Nimirum priùs os instruamus, quàm acquiramus sapientiam: priùs loqui quàm sapere discamus.

Quæ autem hæc Rhetorica est? non Tullii, non Aristotelis, non Quintiliani, sed Spiritûs sancti. Cælestis hæc Rhetorica non est ars scitè declamandi, sed rectè orandi. Cur autem ab omnibus hæc discenda sit, jam explicabimus.

Artes

§. I.

Artes ſcientiæque omnes jacebunt tenebris ſepultæ, nunquam ſatis emerſuræ, ſi deſit, quæ in lucem eas educat, Rhetorica. Caſſiodori ſenſu, quicquid in aliâ doctrinâ cõcipitur, ab iſtâ ſub decoro profertur. Dictum experientia confirmat. Philoſophus, Iuriſperitus, Theologus publicè dicturus, aut ſuam ipſe Rhetoricam expromit, aut orationem ab alio emendicatam adfert, & alienis plumis triumphat cornicula. Doctrinæ aliquid habet, ſed nihil eloquentiæ, quâ doctrinam commendet. Sapientia abſconſa, inquit Siracides, & theſaurus inviſus; quæ utilitas in utriſque? a Magnum gloriæ & virtutis inſtrumẽtum facundia, quâ peritè uti ſi nôris, in lucem dabis maximo fructu, quicquid habueris abſconditæ ſapientiæ. At verus Orator niſi vir bonus eſſe non poteſt. Quod ut verum eſſe intelligas, memineris duarum definitionum, quarum altera Catonis, Ciceronis eſt altera. Ille; Orator, inquit, eſt vir bonus, dicendi peritus. Iſte autem: Nihil eſt, inquit, aliud eloquentia, niſi copioſè loquens ſapientia. Qui ergo nomen Oratoris, & veram eloquentiæ laudem deſiderat, primùm Sapientiæ ſtudeat & Virtuti.

Rhetores & Oratores fuerunt viri ſanctiſſimi. Anno à pariente Virgine ducen-

a Eccleſ. cap. 20. verſ. 32.

tesimo quinquagesimo. Valeriani & Gallieni Imperatorum ævo, Cyprianus Carthaginensis, vir eloquentissimus juxtà & sanctissimus, solutâ & ligatâ oratione plurima scripsit. Augistinus Tagaste natus, omnium priscorum Patrum decus & gemma singularis, Rhetoricam Carthagine, Mediolani ac Romæ docuit. Hîc laudis aliquid simul & vituperii miscendum. Augustinus, quod ipse de se asserit, sacra Biblia cœpit legere, sed non sine nauseâ jacentis, ut putabat, & abjectæ dictionis, cui Tulliana & Tertulliana dignitas longè præferenda videbatur: Tumor meus, inquit, refugiebat modum ejus, & acies mea non penetrabat interiora ejus. Veruntamen illa erat, quæ cresceret cum parvulis, sed ego dedignabar esse parvulus, & turgidus fastu, mihi grandis videbar. a Illud laudabiliter fecit Augustinus, quòd cùm ei carmen recitaturo victoriam promitteret Aruspex nescio quis, ille hominis vanitatem detestatus: Nec muscam, inquit, pro me jugules velim: victoriam ego his artibus non emero. Ingenuè ac sapienter.

Hieronymus porrò Stridoniensis, quantus Rhetor, sed ideò vi occultâ flagellatus, quòd Ciceronianus magis quàm Christianus esset, Damaso Pontifici ab epistolis fuit. Pontifice mortuo in Palæstinam rediit, Rhetoricâ insignissimè usus. Hinc illi tot codices ab Hieronymo conscripti.

a August. l. 3. Confess. c. 5.

scripti. Quantus Rhetor Arnobius Afer, qui Diocletiani ævo septemplici volumine idololatriam oppugnavit. Arnobii discipulus Lactantius Firmianus dicendi artifex peritissimus, plurima libris mandavit. Ita constat sanctitate ac eruditione ornatissimos viros fuisse Rhetores, & dicendi magistros.

§ 2.

Hæc, mi Lector, in antecessum dici, & cælesti Rhetoricæ velut prolusionem præmitti patere. Cælestem sanè Rhetoricam minimè aspernabimur, si profanam tanti esse cognoverimus. Rhetorica profectò ars lucrosissima, ad farinam plurimum sæpè contulit. Domitianus Cæsar, Suetonio teste, tam Græco quàm Latino Rhetori annua centena HS. seu duo millia & quingentos philippeos in salarium constituit.

Isocrates Rhetor, quod Plutarchus memorat, *a* à singulis discipulorum non minus accepit quàm mille drachmas, *b* seu centenos philippeos. Habuit autem plures quàm centum discipulos: ergo & minerval amplius decem mille philippeis fuit. Demosthenes à fortunis egens, mille drachmas solvendo non erat, ducentas obtulit, *c* ut saltem quintam Rhetoricæ partem li-

a *Plutarch. part. 2. moral. l. de Oratorib. mihi pag. 532.* b *Seu decem minas*, Hundert Cronen/ oder Guldithaler. c. 20. Cronen.

ceret discere. Huic Isocrates: Artem, mi Demosthenes, non in frusta tribuimus, ut bovem laniones: nos agimus more illorum, qui bonos pisces totos vendunt. Tibi, si animus est discere, totã tradituri sumus. Idem eloquentiæ doctor Isocrates orationem unicam viginti talentis, seu mille ducentis philippeis vendidit. *a* Hinc dicendi artifici duo præcipuè sunt objecta. Primũ; Minerval, quod à suis exigeret, videri æquo grandius. Ad istud extemplo respondens: Ego verò, inquit, liberaliùs eum remunerabor, qui me docuerit vociferari, & animosè dicere. Alterum quod ei objectum: qui tandem alios loqui doceret, quod ipse nesciret? In promptu & hîc responsio: Cos inquit, scindere non potest, sed cultrum ut scindat, potest acuere: non aliter ego, eloquentes formo, licet ipse non sim eloquens.

Num igitur non lucrosa eloquentia, quæ orationem unicam tot centenis philippeis vendit?

Gorgias Leontinus Rhetor Atheniensis ad annum ætatis centesimum quintum pervixit. Defuncto Græci statuam auream posuerunt, & eos dies, quibus orationes illius sunt recitatæ, festos esse voluerunt.

Ævo nostro Ioannes Baptista Egnatius sacerdos annis octoginta vixit, annis quadraginta Rhetoricam Venetiis docuit. Rudedonatus ducentos coronatos annuos à Senatu in honorarium accepit. Grande donum,

a Plin. lib. 7. nat. hist. cap. 30.

donum, si temporis rationem spectemus. Rhethorica prorsus lucrosissima plurimum ad farinam facit.

Sed & utilissima est, quæ plurimorum caput & vitam servavit. Interrogatus Demosthenes, quid Rhetorica prodesset? respondit: Homini perdito præsentem potest afferre opem. Non sine ratione fingebant prisci, Orpheum ita suaviter vocem fidibus attemperâsse, ut cantu musico feras, arbores, saxa traxerit ad conventum. Apologi nucleus hic est: Orpheus vir facundissimus, hominibus barbaris & sparsim habitantibus persuasit, ut convenirent, panegyres celebrarent, leges acciperent, amicitias colerent, æquali jure viverent. Hæc urbium fuerunt exordia, ita homines, quos feras aut saxa credidisses, ad humanum cultum transierunt.

§. 3.

Sed & potentissima est Rhetorica, quæ hominum animos potenti versat manu. Cicero Romanam curiam, in quam collibuisset, sententiam pertraxit; inde Rex à quibusdam dictus est, quòd mentes Senatorum regeret. Demosthenes inter amicos gloriari solebat, non difficile sibi esse, dicendo, caussam bonam, malámve, prout vellet, reddere. Id certè satis patuit: nam Athenienses modò arma sumebant, modò eadem ponebant, modò pacem cum Philippo Macedone componebant, modò bellum

bellum gerebant, prout Demosthenes civium animos huc aut illuc perorando flectebat. Ita Græcus hic orator pacem & bellum ferebat linguâ, alterutrum effusurus quod voluisset. Ctesiphon eos in Rhetoricâ progressus fecerat, ut ausus sit dicere, nihil thematis sibi proponendum, de quo non die integro possit disserere.

Imò reverà potentissima sit Rhetorica necesse est, quæ vel fortissimo ac potentissimo fortior sit ac potentior. Certabant olim inter se tres aulici juvenes, qui Dario Regi à cubiculis erant: In lite fuit, quid in orbe fortissimum videretur? Suam quisque sententiam scripto consignavit, illud cervicali regio suppositurі. Primus scripsit, Forte est vinum. Alter, Fortior est Rex. Tertius, Fortiores sunt mulieres: super omnia autem vincit veritas. *a* Atqui Rhetorica ipsam etiam veritatem quantumvis fortissimam suæ potestatis sæpissimè facit, & luculento vincit triumpho. Ipsa quidem veritas subinde viribus resumptis exilit, & suos victores vincit, sed sæpè serò & post multas hiemes toleratas emergit. Ita Rhetorica potentissimo potentior.

Sed hoc, inquies, laudis non est, fallaciis vincere. Non nego: at hîc de laudibili Rhetoricæ potentiâ sermo est. Ergo, quod diximus, Rhetorica lucrosissima, utilissima, potentissima; Rhetorica scientiis & artibus universis grandi adjumento est. Non igitur hanc addiscere recusemus. Sed obver-

a 3. *Esdræ c.* 3. *v.* 10. *& seqq.*

obverfetur animo, quod de Sapientiâ prædicatur: Aperuit os mortuorum, & linguas infantium fecit difertas. a Quod & Pfaltes regius affirmat: Ex ore infantium perfecifti laudem. b Quod & Chriftus confirmans: Confiteor, inquit, tibi Pater, Domine cæli & terræ; quia abfcondifti hæc à fapientibus & prudentibus, & revelâfti ea parvulis. c Hanc certè Rhetoricam, de quâ loquimur, nemo perdifcit, nifi parvulus, nifi homo modefti animi, nifi fubmiffionis ftudiofus. Tumor & fupercilium has fanctiores artes non capiunt.

§. 4.

Adeò autem potens eft Rhetorica cæleftis, ut femper vincat, triumphet femper. Auguftinus Rhetorum difertiffimus, ut Rhetoricæ vim explicaret, his omnino verbis ufus eft: Dixit quidam eloquens, & verum dixit, ita dicere debere Rhetorem, ut doceat, ut delectet, ut flectat. Docere neceffitatis eft, delectare fuavitatis, flectere victoriæ. Oportet igitur eloquentē Ecclefiafticum, quando fuadet aliquid, quod agendum eft, non folùm docere, ut inftruat; & delectare, ut teneat; verùm etiā flectere, ut vincat. d Verè cæleftis Rhetorica nō folùm docet, sed & tenet, & vincit ipfum Deum.

Lepidum olim inter magiftrum & difcipulum

a *Sap. c.* 10. *v.* 21. b *Pfalm.* 8. *v.* 3. c *Matth. c.* 11. *v.* 25. d *Aug. de doctrinâ Chriftianâ l.* 4. *c.* 12. *&* 13. *mihi pag.* 33.

pulum certamen fuit, quod vel forensem Rhetoricam tunc etiam cùm victa est, posse vincere demonstrat. Et quia mihi Lector paullatim ad seria initiandus, illam duorũ Rhetorũ pugnam è prisco scriptore recito.

Protagoras Sophista longè multiscius, & cum primis Rhetoricæ repertis perfacundus, cum suo sibi discipulo Euathlo mercedem nimis uberem conditione temerariâ pepigit, ut sibi tum demum id argenti daret, si primo tirocinio agendi penes judices vicisset. Igitur Euathlus (auctoris prisci verba sunt) postquàm cũcta illa exorabula judicantium, & decipula adversantium, & artificia dicentium, versutus alioquin & ingeniatus ad astutiam, facilè pedidicit, contentus scire, quod concupierat, cœpit nolle, quod pepigerat. Sed callidè nectendis moris frustrari magistrum, diutiléque nec asserere velle, nec reddere; usque dum Protagoras eum ad judices provocavit, expositâque conditione, quâ in docendũ receperat, anceps argumentum ambifariam proposuit. Nam, sive ego vicero, inquit, solvere mercedem debebis, ut condemnatus: seu tu viceris, nihilominùs reddere debebis, ut pactus; quippe qui hanc primam caussam penes judices viceris. Ita si vincis, in cõditionem incidisti: si vinceris, in damnationem. Quid quæris? Ratio conclusa judicibus acriter & invincibiliter videbatur. Enimvreò Euathlus, utpote tanti veteratoris perfectissimus discipulus, biceps illud argumẽtum retorsit. Nam si ita est, inquit, neutro

neutro modo, quod petis, debeo. Aut enim vinco, & judicio dimittor; aut vincor, & pacto absolvor, ex quo non debeo mercedē, si hanc primam caussam fuero penes judices victus. Ita me omni modo liberat, si vinco, conditio; si vincor, sententia *a*.

Hinc geminum illud. Erat apud Syracusas vir acuti ingenii & linguæ promptioris, Corax Rhetor; Ab hoc Tisias præceptis Rhetoricis egregiè imbutus, ne magistro cogeretur minerval solvere, interrogavit; Quid esset Rhetorica? Eo respondente, Effectricem esse persuasionum; Tisias sic dissertare orsus: Si tibi, mi Corax, me nihil debere persuasero, nihil debebo, quia non debere persuasi: sin autem non persuasero, nihilominùs nihil debebo, quia me persuadendi scientiam non dŏcuisti. Magister hoc argumentum in Tisiam retorquere nisus: Si mihi, ait, mercedē à te deberi persuasero, reddes illam, quia persuasi: si non persuasero, eam nihilominùs reddes, quia discipulum, qui præceptorem vinceret, erudii.

En forensem Rhetoricam hac & illac victricem. Multò magis Rhetorica cælestis nunquam non vincit, si velit. Donum orationis nemini Deus denegat. Oratio nulla, modò seria, sine fructu est. Orare modò seriò velis, & facti dimidium jam habebis. Cælestis Rhetorica certam habet victoriā, quotiescunque legitimam non detrectat pugnam.

Hic animum adverte, Lector, quicquid

a *Madaurens. l. 4. florid or, Gellius l. 5. c. 10.*

de Rhetoricâ forensi diximus; id omne de oratione, Rhetoricâ cælesti, dictũ volumus. Hæc illa omnium artium ars lucrosissima & utilissima; hæc omnium est potentissima. Archidamus olim, Plutarcho teste, interrogatus, Quantum regionis possiderent Spartani? Quantum, ait ille, contingunt hastâ. Quæsierit quispiam, Quàm potens sit hæc Rhetorica, & quousque pertingat? Asserimus. Quousque oratio: ultra nubes, supra sidera, trans cælum, ad ipsum Dei soliũ ascendit. Oratio humiliantis se nubes penetrabit. a In hac autem Rhetoricâ discendâ semper discipuli sumus, nec unquam eam satis condiscimus; in scholâ sumus, quamdiu in vitâ. Discendi finis in cælo est, b ibi oratores sunt perfecti. Sed hoc explicatiùs sequenti capite tractandum.

a Eccl. c. 35. v. 21.

b Im Himmel lernet man erst auß.

CAPUT II.

Rhetoricam cælestem ab omnibus discendam.

APostoli primæ quidem simplicitatis viri, & à piscatu rudes in Christi contubernium adsciti, aliquoties tamen non levis momenti quæstiones posuerunt. Qualis illa fuit: Rabbi quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur? a Quæstio gravis & inter Theogos discutienda. Ita Christum super excidio Hierosolymæo disserentem distinctè

a Joan. c. 9. v. 2.

inter-

interrogant: Dic nobis, quando iſta fient? & quod ſignum erit, quando hæc omnia incipient conſummari? a Quæſtio prorſus ſeria. Chriſto reditum parante in cælum: Domine, ajunt, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſraël? b Non levis quæſtio. Ita duo è diſcipulis conſeſſum in regno Chriſti petierunt, matre pro filiis perorante. Petitio nõ infantilis. Quid ſublimius petere potuiſſent? c Ita Philippus omnium loco: Domine, inquit, oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis. d Quid petierit majus & & divinius? Ita omnes uno pænè ore flagitant: Domine, doce nos orare. e Toties te orantẽ vidimus, toties ut & nos oraremus, hortatus es; vocem igitur præi, & formulam trade precandi; doce nos orare.

Cupiunt diſcipuli à Magiſtro diſcere, quomodo cum DEO loquendum ſit. Et hæc illa cæleſtis Rhetorica eſt, quam ſibi noſtra diſſertatio ſumpſit explicandam. De Oratione hîc dicendum. Sed ut ſcriptionis ſcopus ac finis pateat; complures Orationis partes ſilentio tranſibimus. Nec enim niſi ſummatim trademus, quàm neceſſarium & utile ſit orare; nec de multiplici Orationis effectu diſſeremus. Hoc unum ſumemus exponendum, quid ſit *Attenta Oratio*. Hæc illa divina & cæleſtis eſt Rhetorica, quæ non hominum animos, ſed Deum ipſum in ſuas partes novit trahere.

a *Marci cap.*13.*verſ.*4. b *Actor. cap.*1. *v.* 6. c *Matt.cap.*20.*v.*21. d *Joan.cap.*14. *ver.* 8. e *Luc. cap.*11.*v.*1.

Hæc nubes penetrat, hæc ſuper aſtra evolat, hæc cæli penetralia ſubit, Deo ſe ſiſtit, nec unquam, quod admirabile, irrito conatu cauſſam ſuam perorat. *a*

Cauſſæ, quæ ſcriptionem hanc perſuaſerunt, complures ſunt. Inter ceteras iſtæ. Prima: Quid ſcitu magis neceſſarium, quàm ſcire cum ſuo Conditore loqui? Plurima alia tutò licet ignorare, hujus unius ignorantia multò damnoſiſſima eſt.

Altera cauſa: Omni tempore & in omni loco, locus eſt orationi. Sunt aliæ quædam actiones honeſtiſſimæ, ſed non omni loco aut tempori conveniunt: Oratio die ac nocte, æſtate & hieme, feſtis ac profeſtis diebus, adverſâ & proſperâ valetudine, domi, foris; in templis & plateis, in lecto & extra lectum, tam ante quàm poſt menſam, & ſub ipſâ menſâ, tam à ſtantibus & jacentibus, tam à juvenibus quàm ſenibus; ab omni ætate, ſexu, ordine hominum uſurpanda eſt. Pietas ad omnia utilis eſt. *b* Quod Hebræus Pſaltes affirmans: Benedicam Dominum, inquit, in omni tempore; ſemper laus ejus in ore meo. *c* Ejuſdem mentis optimus Regum Ioſaphatus: Cùm, inquit, ignoremus, quid agere debeamus, hoc ſolùm habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te. *d*

Verùm

a Rechts Gebett iſt nie vmb ſonſt vnd vergebens.

b 1. *Tim.cap.4.v.8.* c *Pſalm.33.v.2.* d 2. *Paralip.c.20.v.12.*

Verùm nil opus hîc testibus, Christi vox est: Quoniam oportet semper orare, & non deficere. *a*

Tertia: Cùm animus sit, de primariis Christiani hominis actionibus, de Oratione, Eleemosynâ, Jejunio loqui, Oratio, jure putem, sibi principem locum vendicat. Huc me non leviter, sincerè fateor, Augustinus impulit, qui paucis plurima maximáque Orationis elogia complexus: Verè, inquit, rectè novit vivere, qui rectè novit orare. *b*

Iacobus Granadus nostri ævi Theologus, duplex divinæ ad gloriam prædestinationis signum statuit. Primum est, propositum nunquam lethaliter delinquendi. Alterum, diligentia & attentio in oratione. *c* En divinam, cælestem Rhetoricam, quæ non facundos solùm & disertos, sed & beatos facit. Cur autem hæc Rhetorica sit ab omnibus discenda, nunc docebimus.

§. 1.

Rhetorica forensis; ut capite superiori diximus, singulare præsidium est artium & scientiarum omnium. Parum est scire, nisi scias & eloqui quod sciveris. Oratio, cælestis Rhetorica omnium humanarum actionum, primarium, singularissimum auxilium. Iacent & frigent omnia, ubi oratio deest.

a *Luc. c.18. v. 1.* b *Aug. tom. 2. serm. 14. in Append. initio, mihi pap. 650. c. Granad. tom. 2. in 1. p. D. Thom. mihi pag. 703. med.*

Commendatissimus mos est proborum hominum, qui quoties soli sunt, & elapsæ horæ signum audiunt, mox in genua ruunt,&oratiunculâ brevi felicem obitum à Deo petunt. Quod alibi docuimus, *a* rectissimè fieri, & maximo precantis bono. Quod Deus anno millesimo sexcentesimo decimo quarto confirmavit argumēto non obscuro. Eo namque anno Conimbricæ (civitas est Lusitaniæ, Doctorum domicilium) quidam sub serum vesperem in insidiis capitalem hostem operiebatur. Animus erat transeuntem glande ferreâ salutare, & sclopo trajicere incautum. Sed fefellit destinatio. Nam alter recepti moris retinens, audito horæ pulsu repentè constitit oraturus, nec ad illud loci punctum pervenit, quod insidiatores oculi sibi designarant. Ita hic interitum effugit non pugnando, sed precando. *b.* Inde hic mos Conimbricæ longè confirmatior est, singulis horis Matrem Domini statâ precatiunculâ venerari. Pietas ad omnia utilis. Nihil laboris, nihil actionis est, quod non condiat & juvet oratio. In tenebris scientiæ omnes errabunt, nisi facem eis præluceat oratio. Hoc divinæ providētiæ decretum est, gratias non largiri, nisi eas desiderantibus & petentibus. Hinc Christus Samaritidi: Si scires, inquit, donum Dei, tu forsitan petisses ab eo. *c* Palmes fecunda non

a In Trismegisto lib. 2. cap. 4. §. 2. b *Antonius Balinghemius de Iaculat. Orationibus lib. 3. c. 6. mihi pag. 268.* c *Ioan. c. 4. v. 10.*

non erit, neque uvas porriget, ni priùs succum hauserit è vite. Hinc regius Vates in preces effusissimus: Expandi, ait, manus meas ad te; anima mea sicut terra sine aquâ tibi. a Toto pectore, mi Deus, auxilium tuum imploro, satis gnarus, nos homunculos frustra sudare, non te juvante: quemadmodum terra cæli lacrimis non crebriùs infusa, aut nihil parit, aut lolium; ita mens humana crebris precibus non rigata, in malignos partus pravæ cogitationis & actionis exuberat. Sine frequenti oratione sterilescit animus.

Beatus Thomas Aquinas, Theologorum Phœbus, scribendo, lectitando, docendo, concionando plurimum laboravit; non minùs tamē precando. Nam omnem suam eruditionem, & in studiis profectum, orationi retulit acceptum. Hoc autem in more positum habuit, non priùs quidquam aggrědi, nec lectionem aut scriptionem ullam, nec disputationē, aut aliam quamcunque actionem ordiri, precibus non ritè præmissis. Vanissimos censuit labores, quibus initium non dedisset oratio. Hinc suas etiam lacrimas orationi sæpè miscuit, non ignarus omnem sapientiam à Deo infundi. Atque hoc sanctissimus vir socio suo Reginaldo secretâ narratione commisit, eruditionem & scientiam, si quam haberet, non tam ingenio sese ac studio, quàm fusis ad Deum precibus obtinuisse. Thomam Aquinatem aut imitabimur, quod cuivis nō difficile, aut labore vano consumemur.

a *Psal. 142. v. 6.*

Ædificat in aëre, qui studia tractat sine crebrâ oratione.

Franciscus Suarezius è Societate I E S V sacerdos, grandia viginti volumina illustrandæ Theologiæ in lucem dedit. Vir iste dicere solebat, malle se omnis eruditionis per tot annos quæsitæ facere jacturam, quàm solitas precandi ac meditandi horas intermittere. Eam ob caussam horariæ precationi matutinæ, licet aliò traherent occupationes urgentissimæ, defuit nunquam. Maturiùs etiam ceteris ante solem surgere solebat, ut tantò liberaliùs orationi tempus impenderet. Ita lucem & noctem præibat oratio, totius ferè diei comes. Interdiu si studiis inhærenti quæstio perdifficilis & implicata occurreret, ad Christi crucifixi pedes, quem sibi animo vivum efformârat, se supplicem abjiciebat impetrando lumini: si etiamnum dubius hæreret, preces producebat, & ardentiùs orabat. a Vt sciamus; Vera sapientia descendit è cælo, non effoditur ingenii acumine. Ambis sapientiam? cælum pulsa, & pete illam. Rhetorica cælestis facilè quidvis à cælo impetrat.

§. 2.

Altera caussa, cur Rhetorica cælestis à nemine non discenda, quando summi viri, optimi Rhetores, peritissimi Oratores fuerunt. In forensi Rhetoricâ excelluerunt Cypria-

a *Mortuus est P. Franc. Suarez. anno 1617. die 23. Septemb.*

Cyprianus, Auguſtinus, Hieronymus, Ambroſius, Lactantius: in Rhetoricâ cæleſti, non ij ſolùm, quos modò nominavi, ſed omnes omninò ſancti homines eminuerunt. E tot centenis millibus ſanctorum hominum nec unicum quidem eſt nominare, qui hoc orationis ſtudium neglexerit. Omnes ajo fuiſſe Oratores optimos, diſertiſſimos, qui non ſuam tantùm, ſed & orbis totius cauſſam egerunt feliciſſimè.

Dicere ſolebant veteres: Nullus Rhetor perfectus. Nec adhuc, ait Seneca, ulli contigit, ut totam contingeret: ſatis felix eſt, qui in aliquâ ejus parte receptus eſt. Quod de forenſi, idem de Rhetoricâ cæleſti afferendum. Nemo unquam eò ſanctimoniæ progreſſus eſt, ut dicere auderet: Precandi artem ad unguem calleo; cum Deo loqui exactè didici. Hîc omnes ſubinde hallucinamur, & artis, quam hauſimus, obliviſcimur. Idcircò aſſiduè diſcendum, & nunquam non orandum. Priſcis, ſi qui ſedulitatem amâſſent, nulla dies ſine lineâ tranſibat. Majorem in precando aſſiduitatem exigens Cyprianus: Chriſtianis, inquit, nulla hora tranſeat ſine oratione. Si quidem oraturi ſemper in cælo, & gratias acturi Deo, hîc quoque orare, & gratias agere non deſinamus. *a* Pari ſenſu Auguſtinus: Meditatio, inquit, præſentis vitæ noſtræ in laude Dei eſſe debet, quia exultatio ſempiterna futuræ noſtræ vitæ, laus Dei erit. Et nemo poteſt idoneus fieri futuræ vitæ, qui ſe

a Cyprianus de Oratione Dominicâ.

ſe ad illam modò non exercuerit. Modò ergo laudamus Deum, ſed & rogamus Deum. Laus noſtra lætitiam habet, oratio gemitum. Promiſſum eſt enim nobis aliquid, quod nondum habemus; & quia verax eſt qui promiſit, in ſpe gaudemus; quia tamen nondum habemus, in deſiderio gemimus. *a* Oremus & gemamus.

§. 3.

Tertia cauſſa, quare ars orandi tam ſedulò diſcenda; quia cæleſtis hæc Rhetorica eſt lucroſiſſima, & ſtatuam nobis auream in cælo locat, quæ diutiùs profectò ſtabit, quàm illa Gorgiæ Leontini ab Athenienſibus poſita. Quàm porrò lucroſa ſit cæleſtis Rhetorica, divus Bonaventura explicans; Quâcumque, ait, horâ lucratur homo oratione devotâ plus, quàm valeat totus mundus. *b* Grande lucrū unicâ comparandum horulâ. Non neſcit hoc diabolus; quapropter omnem movet lapidem, ut vel oraturum ab oratione ad alia trahat, vel jam orantem in oratione turbet. Fidem faciet Ruffinus Aquileienſis, qui de Macario Alexandrino juniore hæc narrat.

Nocte quâdam perſonatus dæmon ad Macarii tuguriolum pulſans: Abba Macari, ſurge, & eamus, inquit, ad collectam, ubi Fratres precando vigilias agunt. Macarius fallacias cacodæmonis ſubodoratus: O men-

a *Aug, tom. 8. in Pſ. 148. initio, mihi pag. 708.*
b *Bonav. l. de perfect. vitæ cap. 5.*

O mendacissime impostor, ait, quid tibi societatis aut negotii est in collectâ & cœtu sanctorum? Cui dæmon blandè: Quasi verò nescias, inquit, mi Macari, nullam monachorum congregationem, collectam nullam sine nobis institui? Veni denique, & videbis quàm non inanis sit nostra opera. Ad quæ Macarius: Imperet tibi Dominus, inquit, immunde dæmon. Mox sese in preces abjiciens, id anxiè cupivit scire, num verum esset, quod mendaciorum faber gloriaretur. Abiit ergo ad collectam, ubi ceteri Fratres vigiliis sacris operabantur. Hîc denuò rogavit Deum, liceret veritatem penitiùs nôsse. Et en toto templo discursantes vidit puerulos Æthiopas, qui mirâ celeritate velut volitando huc illuc ferebantur. Illic autem moris erat, sedentibus cunctis, psalmum ab uno pronuntiari, ceteris vel audientibus vel respondentibus. Hîc Æthiopes parvuli vago discursu occupatissimi, sedentibus alludebant, & si cujus oculos compressissent digitis, mox ille nictare ac dormire incipiebat: si cui digitum in os immersissent, inertissimè oscitare faciebant. Vbi verò post Psalmum ad orationem se projecissent Fratres, Æthiopuli illi singulos percurrebant, & huic quidem feminam adstantem repræsentabant, huic fabros lignarios & cæmentarios ante animum statuebant, isti cenulam structam ante oculos proponebant, apud alios alia efformabant. Quæcumque verò dæmones diverso luxu effinxissent, id oran-

orantes animo & cogitatione versabant. A nonnullis tamen, ubi horum aliquid tentâssent, vigilanti constantiâ repulsi prosternebantur, ita ut juxta hos nec consistere, nec transire illos auderent. At verò aliis longè debilioribus largissimè illudebant, tergum & cervices eorum persultabant, sic eos sibi, non orationi, attentos faciebant. Hæc cernens Macarius altùm ingemuit, & erumpentibus lacrimis: Respice, ait, ô Domine: ne sileas, neque mitigeris Deus. Exurge, & dispergantur inimici tui, & fugiant à facie tuâ, quoniam anima nostra repletur illusionibus. Secundùm preces ad explorandam certiùs veritatem, singulos seorsum evocans, mansuetè ac suaviter interrogavit, an nullæ inter precandum de ædificiis cogitationes occurrissent, an non instituendum iter, aut parandam mensam aliúdve negotium peragendû cogitâssent? Fatentes habuit reos. Singuli pro se quisq; non negârunt, ita rem habere, prout interrogâsset. Hîc dilucidè compertum est, vanas vagasque cogitationes, psalmorum aut orationis tempore, à diabolis obtrudi, & ingeri; ab iis autem, qui omni custodiâ cor suum servarent, teterrimos Æthiopas vi laudatissimâ repelli. Deo namque conjuncta mens & precibus intenta nihil alienum, nil turpe, nil superfluum aut pravum recipit. *a* Hinc ingens & inæstimabile lucrum Rhetoricæ cælestis. Firma est veritatis promissio: Omnia quæcumque orantes

a *Ruffin. cap. 29. apud Rosuv. p. 481.*

tes petitis, credite, quia accipietis. a

§. 4.

Quarta caussa: Rhetorica cælestis nemini non utilissima. Hoc sciamus; nullas omnino preces, & nec brevissimam quidem oratiunculam, quæ quidem hoc nomine censenda sit, incassum fundi. Non impetramus, quod petimus? certè vel minimâ quâvis precatiunculâ plurimum meremur, & plus (utar Bonaventuræ verbis) quàm totus valeat mundus.

Clarissimè Augustinus: Si ergo, inquit, tu invocas Deum; securus esto, exaudiris: pertinês ad istum versum: *Et multùm misericors omnibus invocantibus te.* b Noli ergo dicere: Illud mihi non dedit: Redi ad cor tuum, & conscientiam tuam libera; interroga, parcere illi noli. Si verè Deum invocasti, certus esto, quia id fortè quod volebas temporaliter, ideò non dedit, quia tibi non proderat. Ædificetur in hoc Cor vestrum, fratres, Cor Christianum, Cor fidele, ne incipiatis tristes facti, veluti fraudati desideriis vestris, ire in indignationē contra Deum. Est qui exaudit, ne dubitetis orare; qui autem exaudit, intus manet. c Age jam, inquit Chrysostomus, & illud exponamus vobis, quàm multis Sanctis datum sit, deprecationis præsidio servare, non solùm gentes ac civitates; verùm etiam orbem

a *Marci* c. 11. v. 24. b *Psal.* 85. v. 5.
c *Aug. tom.* 8. *in ps.* 85. *mihi pag.* 385.

orbem universum. In mentione verò deprecationis primus occurrit Paulus, ille insatiabilis Dei cultor, ille custos orbis terrarum, qui per deprecationem ac assiduam obsecrationem omnes gentes salvas fecit, semper illud dicens nobis: Hujus rei gratiâ flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi. *a*

Cùm Carolus V. Imperator Augustissimus provinciam Peruanam sibi reconciliatam cuperet, nobilem illum Gascam huic negotio destinavit, eique complures chartas, sed puras & à scripturâ vacuas, solo nomine suo notatas *b* dedit, eo consilio, ut quisquis privilegium aut munus peteret, si illud in chartâ virgine perscripsisset, jam impetrâsset. Hâc tantâ támque facili gratiâ rebelles animi in concordiam reducti. Christus ingeniosam hanc artem usurpans, & paginam puram regio nomine signatam nobis offerens: Amen, amen dico vobis, ait, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. *c* En virginem chartam, vos in eâ quidquid placuerit, perscribite, & illud jam impetrastis. Nihil est, quod obtinere non possit oratio. Oratio igitur longè utilissima.

Ajunt Theologi cum Aquinate Doctore, Providentiam divinam ante omne ævum constituisse orationem, ut instrumentum præcipuum ad exquenda Numinis

a Chrys. tom. 5. l. 2. de orando Deo, mihi pag. 594. b *Italis* charta bianca *dicitur.*
c Ioan. c. 16. v. 23.

nis decreta; apertè id asserens Gregorius: Obtineri, ait, nequaquam possunt, quæ prædestinata non fuerunt: sed ea, quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, ut precibus obtineantur, quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante sæcula disposuit donare. a Non propter hoc oramus, inquit beatus Thomas, ut divinam dispositionem immutemus, sed ut impetremus, quod Deus disposuit per orationes esse implendum. b Deus plurimum gratiarum nobis impertiri cupit, sed rogatus.

§. 5.

Quinta caussa: Oratio, seu Rhetorica cœlestis, potentissimè persuadere novit. Deum ligat, qui sincerè orat. Dilucidissimè Christus: Si, ait, manseritis in me, quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis. c Quod ab ore Domini Ioannes Apostolus excipiens: Quidquid petierimus, inquit, accipiemus ab eo. d Et scimus, quia audit nos, quicquid petierimus. Cùm Moses in supercilio montis preces Deo allegaret, Deus se velut ligatum clamans: Dimitte me, inquit, ut irascatur furor meus contra eos. e Dum oras, ligas me; sine igitur, ut his vinculis exolutus, manu liberâ contumaces percutiam. En rerum omnium præpotente Deo poten-

a *Greg. l. 1. Dial. cap. 8. med.* b *S. Thom. 2. 2. quæst. 83. art. 2.* c *Ioan. c. 15. v. 7.* d *1. Ioan. c. 3. v. 22. & c. 5. v. 15.* e *Exodi c. 32. v. 10.*

potentior eſt oratio. Hæc Deum vincit, & prohibet iraſci:hæc ægris valetudinem,hæc vitam redditmortuis.

Tiburtius martyr jam comploratum funus oratione à tumulo revocavit. Dum enim caſu per plateas incederet, hominem ab alto lapſum reperit. Hic membra omnia miſerabili ruinâ ita obtriverat, ut parentum luctus non aliud quàm ſepulturam circumſpiceret. At martyr flentibus: Sinite,ait,hominem verbo alloquar; fortaſſis recipiet ſanitatem. Et confeſtim animo erecto juxta jacentem in genua procumbens, Orationem Dominicam & Symbolum tracti[illegible] recitavit. Mox homo depoſitus, incolu[illegible] ſurrexit. a Nimirum oculi Domini ſuper juſtos, & aures ejus in preces eorum. b

De optimo Hebræorum judice Regum faſti hoc teſtantur; Audivit Samuel omnia verba populi, & locutus eſt ea in auribus Domini. c Videte, obſecro,ſicut Samuelis preces dicuntur eſſe in auribus Domini,ad oſtendendam Samuelis cum Deo familiaritatem; ita Domini aures dicuntur eſſe in precibus juſtorum, ad ſignificandam Dei in illos liberalitatem. Id expendens Maſſilienſis præſul Salvianus: Quod, inquit, Scriptura ait, aures Domini ſemper eſſe in precibus; juſtorum, non audientia tantùm Dei, ſed quædam quaſi obedientia Dei deſignatur. Quaſi Deus adeò promptus ſit ad

a *Baron.tom.2.Anno 286. num. 11.*
b *Pſal. 33.v.16.* c *1.Reg.c.8.v.21.*

ad audiendas ſuorum preces, ut non modò audire, ſed etiam obedire, non modò quod petunt, concedere, ſed etiam quod imperant, velle facere videatur. Vtinam tam promptè nos Deo, quàm nobis Deus, obediamus. Quàm beati eſſemus omnes, addit Salvianus, ſi quàm promptam erga nos Dei audientiam legimus, tam promptè ipſi Deum audire vellemus. *a*

Quanta hæc orationis potentia, Deum ſibi habere obedientem! Talis erat oratio beatorum Dominici & Franciſci, qui plerumque ſtatim, quod petiiſſent, factum viderũt. Talis Bernardi, qui tot ægris pane conſecrato ſanitatem reddidit. Talis Franciſci de Paulâ, qui per aquam pedes tulit illotos, & cùm tranſvectionē negaret portitor, calcavit fluvii terga in famulatum ſubeunte naturâ. Talis Eliſabethæ Principis, quæ uni ſuorum aulicorum vehementiſſimum de noxis dolorem impetravit. Talis Scholaſticæ virginis, quæ cælum ut ſubitas pluvias effunderet, exoravit. Tales hodiéque ſunt orationes amicorum Dei; vim Deo faciunt, quod petunt, impetratum auferunt.

Diogenes Philoſophus oratores vocitabat ter homines. *b* Nam uti eum, qui nec facundus, nec humanus, nec doctus eſt, hominem eſſe negamus; ita is qui & diſertus, & effabilis, & eruditus eſt, ter homo dici poteſt. At profectò quiſquis rectè

 orare

a Salvian. l. 2. de providentiâ Dei ſub initiũ.
b Τελοτερθεώπους.

orare novit, & facundiam, & humanitatẽ, & doctrinam insigniter ostendit, proinde ter homo dici poterit, ut qui non solùm cum hominibus, sed & cum Angelis, cum divis omnibus, cum Deo loqui didicerit. Rex Pyrrus gloriari solebat, plures urbes imperio suo additas oratione Cyneæ Legati, quàm suis armis. Oratio Christiani vera, & cælum expugnat, & Deum ligat.

Æquissimum igitur est, ut cælestẽ hanc Rhetoricam, quæ non solùm lucrosissima & utilissima, sed & potentissima est, nemo non summis studiis condiscat. De oratione longè veriùs quàm de pecuniâ dixerim: Orationi obediunt omnia.

CAPUT III.

Quale vitium in Rhetoricâ cælesti sit animi evagatio?

GErardus in Pannoniâ Cannadiensis *a* Antistes templa complura condidit, & quantum facultates permiserant, ornavit. Hic ipse in æde D. Georgii aram posuit Matri Domini, cui thuribulum argenteum & duos senes assignavit, qui singulis horis Catholico ritu thus adolerent, ut cæremoniis istis precandi studium tantò magis incalesceret.

Regius vates cælestium oratorum disertissimus David, Dirigatur, inquit, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: *b* Tam

a De quo Zach. Lippeloo 24. Septemb.
b Psal. 140. v. 2.

Tam ſuccinctè quàm artificiosè comple-xus eſt hoc carmine Rex Hæbreus, quid-quid oratio attenta exigit. Primum eſt thymiama ipſum, thus, galbanũ, onyx, ſta-cte maſtiche. Oratio, ſi vera ſit, Fidem, Hu-militatem, Charitatem, Fiduciam, Patien-tiam poſcit.

Alterum; Thymiama templo ſacrum erat, in Sancta Sanctorum inferendum. Humanus animus templum eſt, & Dei domus. Tarſenſis Eccleſiaſtes id affirmans: Templum Dei ſanctum eſt; inquit, quod eſtis vos. a In hujus templi adytis thymia-ma orationis incendendum.

Tertium; Summus Sacerdos thymiama obtulit: Omnes noſtræ actiones & oratio-nes omnem promerendi & impetrandi vim obtinent ab humanæ gentis ſummo Pon-tifice Chriſto. Hinc Eccleſia rectiſſimè orationibus omnibus clauſulam hanc ap-ponit: *Per Chriſtum Dominum noſtrum.*

Quartum, Thymiama ignis animat. Si carbones non vivant & candeant, nullus emergit odor, etſi plenas thuris manus in eas excutias; ita prorſus oratio frigida, oratio nulla eſt, quam ignis Spiritus non accendit; ſi deſit ardor orantis, deeſt ani-ma orationis.

Quintum; *Dirigatur*, inquit, *oratio mea, ſicut incenſum.* Ante omnia ſit orantis fi-nis ſincerus, intentio recta, jugis attentio. Eſt, qui orat, ut ſpectatores aut laudatores

 habeat:

a 1. *Cor. c. 3. v. 16. & ſeq. & c. 6. v. 19. & 2. Cor. c. 6. v. 16.*

habeat: Eſt, qui orat, dum aliò mens evolat: eſt, qui orat, & interim ab oratione aliena tractat; horum oratio reverà non dirigitur, ſed ut fumus à vento avehitur, & diſſipatur.

Cùm igitur decretum nobis ſit agere de oratione attentâ, hoc quidem capite explicabimus, quid ſit animi evagatio, malæ orationis principium.

§. 1.

De oratione locuturi, principio, putem, rectè quærimus: *Quid eſt oratio?* Damaſcenus ad quæſtionem: Oratio, inquit, eſt mentis elevatio ad Deum. *a* Vnicus nobis Auguſtinus pro mille ſit, qui ad rem: Oratio tua, inquit, locutio eſt ad Deum: Quando legis, Deus tibi loquitur; quando oras, cum Deo loqueris. *b* Igitur oratio eſt animæ cum Deo colloquium & converſatio.

Balthaſar Alvareſius vir admodùm religioſus, orandi actionem deſcribens, dicere ſolebat: Orare, eſt ſpiritum ſuum ad Deum elevare, eique res ſuas omnes familiariter, magnâque cum reverentiâ communicare; & majori cum fiducia quàm ullus filius erga matrem ſuam habere poteſt: & ibi omnia ſua, pretioſa & vilia, parva & magna cum ſuo magiſtro ac Domino conferre; cor ſuum aperire, illudque totum ita effundere, ut nihil intus remaneat; illi bona &

a *Damaſc. l. 3. de fide c. 4.*
b *Aug. in pſal. 85. mihi pag. 385.*

& mala, peccata & desideria, labores tuos & requiem aperiendo, sicuti solet amicus cum amico cui fidit. *a*

Atque hoc est, quod codices divini suadent, effundere sicut aquam cor suum in conspectu Domini. Vt aquam, ajunt, non ut oleum, cujus pars adhæret vasi. Ergo cogitationes omnes, cor totum à seipso velut emigret in Deum. Si sic precaremur, evagationes animi nón metuendæ forent. Oratio è cordis penetralibus emergēs, homines latens, soli Deo patens, gratissima, & efficacissima est. Hæc docet simplicissimè ac sincerissimè cum Deo agere, & arcanum illud colloquium optimis affectionibus distinguere. Plurimum refert vel semel saltem in die, ratione quâ dixi, se Deo commendare suam, divinæ voluntati agglutinare, perseverantiam ad supremum usque halitum efflagitare. Hic talis Orator quotidie seipso melior evadet. Quicquid de illo sentiant homines, seu delirum, sive iracundum, seu fatuum judicent, gratus Deo sanctusque erit.

Sed obsecro, duos optimos Oratores cum Deo loquentes attendamus, Abrahamum & David Regem. Abrahamus: Loquor, inquit, ad Dominum meum, cùm sim pulvis & cinis. *b* Exordium sanè præclarum, & conciliandæ benevolentiæ aptissimum. Sed audiamus quam dictioni suæ narrationem, quam confirmationem

a In vitâ Balth. Alvar. cap. 25. §. 1. mihi pag. 171. b Gen. c. 18. v. 27.

attemperarit. Descenderunt volucres super cadavera (inquit sacer historicus) & abigebat eas Abraham. a Quid hoc rei? Quod novum istud dicendi genus, victimam ab avibus tueri? En Rhetor iste in actu exercito, ut scholæ loquuntur, & reipsâ monstrat, quid in oratione maximè necessarium sit, nimirum aves infestas pellere, animum ab evagationibus defendere. Pessimè sacrificat, incassum orat, qui in has curas non vigilat.

Rex David in divinis colloquiis pænè assiduus: Invenit servus tuus cor suum, inquit, ut oraret ad te oratione hac. b Animus meus variè huc illuc vagatus diu non fuit domi, veluti columba socias secuta & seducta. Tandem rediit ad suum columbarium hæc avis, mens mea malè peregrinata domum repetiit. Quando igitur meipsum inveni, nunc orabo, nunc colloquar cum Deo: nam inveni cor meum, quod à me fugere solet, sed ego velut fugitivum sequor, & domum reduco.

§ 2.

Divinus Rhetoricæ Magister Christus saluberrimè præcipiens: Tu autem, inquit, cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito. c Aperto sanè ostio, vana & otiosa est oratio. Si ad pectoris tui conclave liber omnibus pateat ingressus, cessa orare, cessa, aut

a Gen. c. 15. v. 11.
b 2. Reg. c. 7. v. 27. c Matth. c. 6. v. 6.

aut priùs fores obsera: ostio clauso docet orandum præceptor è cælo. Ad rem Augustinus: Cubile nostrum est, inquit, cor nostrum: ibi tumultum patimur malæ conscientiæ, & ibi requiescimus, quando bona conscientia est. Ibi est cubile, ubi nos Dominus I E S V S jubet orare. Tentator non cessat pulsare, ut irrumpat; si clausum invenerit, transit. Ideò Apostolus, quia in nostrâ potestate est ostium claudere, ostium cordis non parietũ, ibi enim & cubiculum: quia ergo in nostrâ potestate est hoc ostiũ claudere. Neque detis, inquit, locum diabolo. a Etenim si intravit & possidet, attende, quia tu negligenter clausisti, aut claudere neglexisti. Quid est autem claudere ostium? Hoc ostium tanquam duas habet valvas, cupiditatis, & timoris. Aut cupis aliquid terrenum, & hac intrat; aut times aliquid terrenum, & hac intrat. Timoris ergo & cupiditatis januam claude contra diabolum, aperi ad Christum. Quomodo ipsas valvas aperis ad Christum? cupiendo regnum cælorum, timendo ignem gehennarũ. Per cupiditatẽ sæculi diabolus intrat, per desiderium vitæ æternæ Christus intrat. Per timorem pœnarum temporalium diabolus intrat, per timorem ignis æterni Christus intrat. b

Ergo Deus, ut idem Augustinus asserit, in ipsis rationalis animæ secretis, qui homo interior vocatur, quærendus & deprecan-

a *Ephes. c. 4. v. 27.* b *Aug. tom. 8. in psal. 24. mihi pag. 107. & in ps. 141, pag. 669.*

precandus eſt. Sacrificate ſacrificium juſtitiæ, & ſperate in Domino. *a* Vbi putas ſacrificium juſtitiæ ſacrificari, niſi in templo mentis, & in cubilibus cordis. Vbi autem ſacrificandũ eſt, ibi & orandum. *b* Foris autem diximus, eſſe omnia temporalia & viſibilia, quæ per oſtium, id eſt, per carnalem ſenſum in cogitationes noſtras penetrant, & turba vanorum phantaſmatum orantibus obſtrepunt. Claudendũ eſt ergo oſtium, id eſt, carnali ſenſui reſiſtendum, ut oratio ſpiritualis dirigatur ad Patrem, quæ fit in intimis cordis. *c* Idem aſſerunt, quotquot è præceptoris hujus ſcholâ prodierũt.

Ita Moſes in rupe Taboreâ ad arcanam cum Chriſto collocutionem admiſſus: Cùm, ait, quæſieris ibi Dominum Deum tuum, invenies eum: ſi tamen toto corde quæſieris eum, & totâ tribulatione animæ tuæ. *d* Ita Hieremias vates Numinis vicem exhibens: Quæretis me, ait, & invenietis, cùm quæſieritis me in toto corde veſtro. *e* Ita & Principes Apoſtoli Petrus & Paulus præcipiunt: Orationi inſtate, vigilantes in eâ. *f* Eſtote prudentes & vigilate in orationibus. *g* Res maximi momenti, eapropter tam ſeriò commendata & præcepta.

Quid Oratio ſit, ſatis liquet: Quid autem eſt mentis évagatio? Inanis, ut videtur, quæ-

a *Pſal.* 4. *v.* 6. b *Aug. tom.* 1. *l. de Magiſtro c.* 1. *pag.* 232. c *Idem tom.* 4. *l.* 2. *de ſerm. Dom. in Monte, c.* 3. *pag.* 347. d *Deut. c.* 4. *v.* 29. e *Hierem. c.* 29. *v.* 13. f *Coloſſ. c.* 4. *v.* 2. g. 1. *Petri c.* 4. *v.* 7.

quæstio. Sed hujus generis plura sunt, quæ non tam quæruntur ut ignota, quàm ponuntur ut magis observanda. Hominem contemplamur oculis, & tamen quærit Logica & Physica, quærit Theologia: Quid est homo? Philosophi, animal rationale ajunt esse hominem. Longè aliter Theologi, quibus homo est ipsa inconstantia, cùm, Iobo teste, nunquam in eodem statu permaneat.

Si globus in summo monte incipiat ruere præcipitem cursum non sistit, dum ad montis radices devenerit; at verò globus terræ immissus, nil fugæ molitur: cor humanum volubili globo simillimum, nisi Deo altiùs sese immergat, cadendi ac præcipitandi finē non inveniet; usque & usque volvetur præcipiti fugâ.

§. 3.

Quid igitur est in precibus evagatio? Mobilitas & inconstantia animi. Incipimus quidem cum Deo loqui; mox avertimus nos, & cum catello aut aliâ re obviâ pueriliter jocamur.

Fuit pictor, qui hanc animi evagationem ita subjecit oculis: Christum in cruce pendentem pinxerat. Ante hunc duo quidam submissis genibus precabantur. Ex ore primi unica eáque rectissima ibat linea ad CHRISTI cruentum latus. Ab ore autem alterius plures excurrebant lineæ, ista quidem in campos, ubi messis, venatus, agricultura;

cultura; illa in cellam vinariam descendebat, ubi vinum, butyrum, pomi genus varium, hæc subibat hypocaustum, ubi cum liberis uxor; alia stabulum penetrabat ad equos; una etiam museum ingrediebatur ad syngraphas, codicillos, numarias tesseras, *a* aliasque litteras lustrandas.

En, quæso, maximam orantium diversitatem. Primus ille, non malus Rhetor, orationi cœptæ inhærebat, nec interruptum deserebat opus: *b* Christum cogitabat, Christum orabat, Christus omne illius pectus occupabat. At verò alter domi non erat, cor suum non habebat apud se; diversis quinque locis agebat, Rhetor pessimus pessima illius oratio. Non enim aves, uti Abraham, abigebat; cor suum, uti David, non inveniebat. Hinc vel oculis fit fides, quàm grave sit vitium, mentis inter precandum evagatio.

Hinc etiam facillimum erit intelligere, quàm diversâ ratione Dominicam orationem pronuntiemus. Sunt, qui eam per saltus proferant, quædam transiliendo, alia prætermittendo.

In Brabantiâ, quod vetus scriptor memorat, cacodæmon virginem Nivellanam miserè ac diu vexavit. Interrogatus hospes hic orcinus, num orationem Dominicam nôsset? Optimè ajebat, scio. Ergo, recita, dixerunt, qui adstabant. Audite saltantem Rhetorem, ita precabatur diabolus: Pater noster

a Zu den Schuldt: Gewalts: Wexelbriefen.
b Er bleibe beym Text.

noſter in cælis, nomen tuum, fiat voluntas & in terrâ, panem quotidianum hodie, debita noſtra debitoribus noſtris, nos à malo. Dixit & unà cachinnum tollens: Ecce, inquit, ita vos orationem veſtram dicere ſoletis. *a*

Iſtúdne, Chriſtiani, patimur, ſic à dæmone nos rideri, nec injuriâ? Sunt, qui orationum verba celerrimè percurrant, ſyllabas extremas devorent, integras ſubinde voces glutiant, nec tam orent, quàm multa ſimul deblaterent. Tractum, ô boni, & linguâ non præcipitante precandum. Sed hos ſuo loco tangemus.

Sunt, qui precibus fanda infanda miſceant. Orationem Dominicam auri amans & avarus ſic recitat: Pater noſter qui es in cælis. *Nondúmne adeſt, qui pecuniam tulerit?* b Sanctificetur nomen tuum. *Vſura quincunx nimis exigua eſt; bes centeſima placet.* c Adveniat regnum tuum. *Adjecto tamen bono pignore.* d Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terrâ. *Nimis multum devorat mea familia.* e Panem noſtrũ quotidianum da nobis hodie. *His ſumptibus diu tolerandis vix ero.* f Dimitte nobis debita noſtra, ſicut &

a *Cæſar Heiberb. l. 3. c. 6. de miracul. ſui ævi.*

b Iſt der mit dem Geldt noch nicht da? c Funff per cento iſt zu wenig. Acht vom hundert paſſieren. d Ein guttes Vnderpfandt muß darbey ſeyn. e Es gehet mir zu vielt auff im Hauß. f Wie kan ichs in die läng erſchwingen.

& nos dimittimus debitoribus noſtris. *Illum hoſtem meum in malum poſſumam crucem.* a Et ne nos inducas in tentationem. *Cras apud generum meum conviva ero, ita parcam vino meo,* b Quæ hæc oratio, quinam intercalares verſus iſti ?

His talibus ſuſpiriis & gemitibus preces noſtras diſtinguimus.

§. 4.

Narrat Humbertus, fuiſſe hominẽ bonæ mentis. Hic cùm fortè fortunâ templum tranſiret aſino vehens, deſcendit, & jumẽto ad templi fores alligato, ingreſſus eſt, ut iter ſuum impenſiùs DEO commendaret. Dum precatur, antequam orationem dominicam ſemel duntaxat abſolveret, plurima occurrunt à precibus aliena. Illud præcipuè: Quid ſi aliquis jumentum ſolvat, & clam abducat? quomodo viæ reliquum confecerim? ſed & illud cogitavit: Me miſerum, aſinus meus precari me non ſinit. Egreſſus igitur hoc jam egit, ut aſinum venderet. Satius eſſe ratus aſino carere, quàm offenſum habere Deum. c

Iſodorus Peluſiota hominem illum cenſet audaciſſimum, qui Deum patrem appellat, & nil minùs facit, quàm quod decet filium

a Ey an Galgen mit dem Böſwicht.

b Morgen iß ich zu Gaſt auß / erſpar alſo ein ſeidlin Wein.

c *Humbert. in Reg. S. Auguſt. c. 5.*

filium. Dicit quidem: *Sanctificetur nomen tuum*; ille ipse tamen quotidie, & horis pænè singulis divinũ nomen verbo violat. *Adveniat regnum tuum*; cogitationes interim impurissimas, Venerem & orcum olentes, in animo nutrit. *Fiat voluntas tua.* Ipse nihilominus sui sensûs & cerebri homo vix unquam vult, quod vult Deus. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*; cùm tamen insatiabilis sit vorago, nec victum quærat, sed opes & divitias, & datis à Deo utatur contra Deum. *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus.* Impudentissimus mortalium veniam petit, ipse inexorabilis perstat, & vel digitulo ictus, ignem vomit, gladium stringit, patibulum minatur, in minimas sævit injuriolas. *Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo;* Risum teneamus amici: hic homo vult à malo liberari, nullam interim mali aut peccati occasionem vitat. Non nescit, quo loco pudicitia, quo sobrietas, quo castitas periculum adeat, id tamen non declinat: Ludit & jocatur cum Deo. Ita oramus, & simul nescio quæ somniamus: Psalmo percurrimus, orationem Dominicam aliquoties raptim convolvimus. Quærat quis non immeritò: Quid orâsti? Nescimus ipsi, imò dubitamus, an dixerimus, quæ diximus.

Adversùs hos oratores Deus jam olim gravissimè questus per Isaiam: Appropinquat populus iste ore suo, inquit, & labiis suis glorificat me, cor autem ejus longè est à me. a Christus Dei filius idem per Mat-

a *Isa. c. 29. v. 13.* thæum

thæum quæritur: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me. a Luscinia inter complures corvos non potest placere cantu, lingua inter tot animi evagationes, placere non potest oratu.

Fit nonnunquam in pagis, ut unicus ludimoderator inter duos tresve solùm puerulos stet ad grande pulpitum, sacerdoti respondeat, hymnum Angelorum, & Apostolorum symbolum cantet. Hem quàm insuavis Musica! sed longè insuavior est illa, cùm lingua sola labris tantùm adjuvantibus orat, aut cantat; lingua velut organum Musicum est, addendum cor, aliàs rust canus ille labiorum ac linguæ concentus, Deo minimè probabitur.

§. 5.

Miratur è purpurato senatu Bellarminus Theologus, quomodo DEVS rem tam indignam toleret: Ecce, inquit, loquimur cum Deo; & statim ab imaginatione ad alia cogitanda tracti, tergum Deo vertimus. Quis nostratium dominorum ferret famulos suos secum loquentes, continuò se neglecto ad famulandum cum conservis averti? b

Idem admiratus Augustinus: Tolerat Deus, inquit, tot corda precantium, & diversas res cogitantium: omitto dicere, & noxias; omitto dicere aliquando perversas &

a *Matth. c. 5. v. 8.* b *Bellarm. in Ascens. mentis in Deum gradu 14. c. 2. mihi pag. 321.*

& inimicas Deo: ipsas superfluas cogitare, injuria est ejus, cum quo loqui cœperas. Oratio tua locutio est ad Deum. *a* Attentionem Deus & diligentiam in rebus omnibus amat, maximè verò in precibus. Quis enim est homo, ait idem Augustinus, cum quo si amicus ejus cœperit colloqui, & noluerit ille respondere collocutioni ejus, & viderit eum averti à se, & aliud loqui ad alium, qui hoc ferat? Aut si fortè interpelles judicem, & constituas eum loco, ut te audiat, & subitò, cùm ad eum loqueris, dimittas eum, & incipias fabulari cum amico tuo, quando te tolerat? *b* Vir quidam sanctus seipsum admiratus: Ah Domine, inquit, quantum patior, cùm stans in oratione cogito de cælestibus, & statim se mihi offert integer cogitationum carnalium exercitus?

Idcircò quod Ephrem monet: *c* Arguat seipsum homo; & ipse sibi dicat: Vis loqui cum Deo? attende sis. Vis audiri? teipsum priùs, quid loquaris, audi. Nec sic properes, ne frustrà ores.

Turpissimum est, si quis profiteatur se scribam, versus tamen flexuosos & curvos pingat, plurimas lituras faciat, chartã atramento spargat, multa eradat, & pænè plura deleat, quàm scribat. Hic scriba imperitissimus, est homo in oratione non attentus. En lineas curvas & inæquales, en characteres

a *Aug. tom. 8. in Psalm. 85. ante medium mihi pag. 385.* b *Idem ibid.* c *Ephr. tom. 2. de panopliâ spiritali.*

res deformes, en tot alienas, tot impuras cogitationes, en tuam orantis oſcitantiam; nam dum oras modò circumſpicis, modò garris, modò dormis, ſic magnam partem deles, aut eradis, quod ſcribis.

Monitum vetus & optimum eſt: Agenda bene age. a Quod hîc cum primis valeat Vis orare? rectè ora. Non linguam ſolùm, ſed & animum ad preces evoca. Auguſtinus id præclarè docens: Cùm laudatis Deum, inquit, toti laudate, cantet vox, cantet vita, cantent facta. Toti Deum laudate. Noli bonæ cantilenæ tuæ obſtrepere moribus malis. Oratio bona, ſed mala eſt evagatio in oratione. Idem Cyprianus ſeriò commendans: Incumbere, inquit, ad preces toto corde debemus; nec quicquam tunc animus, quàm id ſolùm cogitet, quod precatur. Quæ autem ſegnities eſt alienari, & capi ineptis cogitationibus & profanis, cùm Dominum deprecaris, quaſi ſit aliud, quod magis debeas cogitare, quàm quod cum Deo loquaris? vis Deum eſſe memorem tui, cùm tu ipſe memor tui non ſis? b Maxima pars orationis, attentio.

a Was du thuen wilt / das thue recht.

b *Cypr. l. de orat.*

C A-

CAPVT IV.

Evagationum animi quanam origines sint remotæ?

HEbræus vates Elias (quod Regum fasti memorant) cum Baalis sacrificulis, sacrificando certans, ædificavit altare in nomine Domini, fecitque aquæ ductum in circuitu altaris, in quo ligna composuit, divisitque membratim bovem lignis imponendum, jussitque omnem victimam perfundi aquis tertiùm. Ipse demum Elias holocaustum oratione animans: Domine Deus, inquit, ostende hodie, quia tu es Deus Israel, & ego servus tuus. Exaudi me. Domine, exaudi me. a Mox ignis supernè ruit, & victimam cum lignis & saxis comsumpsit. Hoc altari Eliæ academia quædam pro insignibus suis utitur, cum inscriptione LITATVR. Inferiùs adiectæ voculæ, NON ALIVNDE.

Hac profectò imagine oratio, de quâ loquimur, insigniter ob oculos constituitur, Cor hominis orantis est altare. Ligna, præparatio ad orationem. Victima, oratio ipsa. Defluentes aquæ, cogitationes alienæ, sed repulsæ. Ignis, orādi ardor. Hinc è cælo accensus aquas exsorbet. Ita LITATVR b consumptis Evagationum aquis. Diximus superiori capite, quid sit animi Evagatio, seu

a 3. *Reg. c. 18. v. 32. & seqq.* b *Hoc est, perfectè sacrificatur.*

ſeu uſitatâ voce, Diſtractio. Iam porrò illarum quinque origines, quas vocant, remotas, declarabimus.

§. 1.

Mentis inter orandum evagationes, minùs quidem venuſtâ, ſed certè propriâ voce *Diſtractiones* dicimus. Hæ namque ſunt, quæ miſeram mentem, velut Metium Suffetum quadrigis in mille partes diſtrahunt. Hoc igitur minùs Latinum, ſed huic rei magis cõgruum vocabulum non aſpernabimur.

Prima igitur Diſtractionum origo, *Sollicitudines & Curæ*. Quiſquis voluntatem ſuam non integrè conformat ad divinam, vix unquam ſine diſtractionum vehementi fremitu orabit. Is ſiquidem non inquietus tantùm atque ſollicitus, ſed & anxius, Deo nõ ſatis nec ex integro fidet, omnia ſuis laboribus tribuet, ſemper agens & ſatagens, aliis atque aliis curis ſemper exæſtuans. Hinc oratio minimè attenta.

Chriſtus verè cæleſtis Rhetor, contra ſollicitudinum tumultus ſeptemplici argumento pugnat per Matthæũ Evangeliſtam. Demum concludens: Nolite ergo, inquit, ſolliciti eſſe. *a* Idẽ ingerens Paulus: Nihil, inquit, ſolliciti ſitis, ſed in omni oratione & obſecratione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum. *b* Non vos morbi, non egeſtas, non infamia, non carceres, non exilium,

a *Matth. c. 6. v.* 31. b *Philip. c.* 4. *v.* 6.

exilium, non ipsa mors angat. Et ejus rei caussam apponit: Dominus enim prope est. Immortalis remuneratio, æternitas beatissima brevi se vestris infundet brachiis. Hæc curas pellat, & animum erigat ad futura. Pluma levissimum quid est, & volat etiam, cùm vento agitatur: at pluma madefacta & levitatem perdit & volatum: sic & animus humanus in altum evolare, cælum petere facillimus, cùm autem curis & sollicitudinibus vanis madefit, cùm cibum & potum, vestem & habitationem assiduè cogitat, volare desinit, jamque miserè prægravatus in terrâ repit. a Idcircò Christus providè monens: Attendite vobis, inquit, ne fortè graventur corda vestra in crapulâ & ebrietate, & curis hujus vitæ. b Aut orare non sinunt, aut non bene.

Corbiacensi monacho Leonardo, dum oraret, serpens in sinum correpsit. Hinc ille usque adeò non expavit, ut immobilis persisteret, dum precum finem fecisset. Precibus finitis tortuosum insidiatorem ultrò allocutus: Quid tibi vis hospes, ajebat, si quid in me licentiæ à Domino accepisti, exere, tuæ me potestati non subducam. At anguis sicuti orantem non terruit, sic etiam pati omnia paratum non læsit.

Voluntas humana cum divinâ conformis, & animus Deo fidens non unum tantummodò colubrū, sed totum colubrorum agmen facilè contemnit; sollicitudinum & cura-

a *Vide Cassianum Collat. l. 9. c. 4.*
Luc. c. 21. v. 34.

curarum morsibus nunquam conficitur, omnem enim sollicitudinem & curam projecit in eum, cui fidit, quem adorat.

§. 2.

Altera distinctionum origo, est *Otium*, quod duplex. Aut nihil agere, aut agere, quod pejus sit Otio. Occupati nobis nonnunquam videmur, cùm longè sanctiùs feriaremur. Est, cùm tempus ad templum vocat, at nos ne nihil agere videamur, chartis ludere, per fenestras prospicere, transeuntes numerare, aut otiosissimè confabulari, vel calicem ducere, ac poculis certare instituimus. Et hæc negotia dicimus. Teste Cassiano priscorum Ascetarum in Ægypto dictum solenne fuerat: Qui laborat, ab uno diabolo; otiosus à sexcentis, ab innumeris diabolis exagitatur. *a* Chrysostomus super instituendâ oratione disserens: Non dormientibus nobis, inquit, dat auxilium Deus, sed laborantibus. Nam adjutor non est otiosi, sed ejus qui ipse quoque operatur. *b* Ad orationem rectè perficiendam singulari opus est gratiâ quam Deus cessatoribus, ludionibus, fabulatoribus, saltatoribus largiri non potest.

Salomon otiositatis malum ostensurus; Per agrum hominis pigri, ait, transivi, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleverant urticæ, & operuerant superficiē ejus

a Caßian. l. 10. Collat. sac. c. 23. b *Chryſ. hom. 21. in epiſt. ad Epheſ. in fine.*

ejus spinæ. *a* Mens hominis otiosi velut hortus incultissimus lappas, lolium, urticas, adulterina semina, gramen inexpugnabile, herbas sterilissimas gignit. Et quomodo tandem hic homo rectè orabit? Nimirum, cùm dormirent homines, venit inimicus homo, & superseminavit Zizania. *b* Vbi otium, ibi satanæ lucrum maximum; otiosus, diaboli theatrum.

Optimè dixit Cassianus: Mens otiosi nihil aliud cogitare novit, quàm de escis ac ventre. *c* Experimento autem probatum est, acediæ impugnationem, non declinando, sed resistendo superandam.

Veteri apologo fertur rusticus cum curru & bobus luto altiùs hæsisse. Hîc miser circumspicere, caput scabere, malam fortunam accusare, adjutrices manus expectare, pectus plangere, demum in genua ruere, & dextram Herculis implorare. Adfuit vocatus Hercules, sed hominem increpitans: O piger, inquit, sic currum non extrahes: Abi, manus admolire, boves urge, currum promove; ita dii aderunt vocati, & juvabunt; pigros non juvant.

Non solis profectò precibus agitur, laborandum est; neque verò solis laboribus quicquam proficitur; precandum est. Pigrè otiari, & rectè orare nullâ unquam amicitiâ poterunt conjungi. Iurati hostes sunt otium & oratio.

Ad otium spectant cognata duo vitia: Intem-

a *Prov.c.*24.*v.*30. b *Matth.c.*13.*v.*25.
c *Cassian.l.*10.*Collat.sacr.c.*6.*med.*

Intemperans somnus, & neglectus ordo. Quies corporis permittenda, sed moderata; prolixior somnus nec salubris, nec honestus. Optatum p bulum est pigritiæ, in multam lucem stertere. Nec præclarum aliquid expectes ab homine somni amante. Quot horarum somnus permitti possit, ætas & valetudo interroganda. Eadem lex omnibus non potest figi. Sapientum hactenus sententia fuit, septem horarum spatium, veram somni mensuram esse homini adulto. Heu miseri! vix quartam partem vitæ nostræ vivimus: si dematur quod mensæ, quod relaxationi, quod colloquiis, otio, lusibus, somno conceditur, vix demum pars quarta vitæ remanebit. a Ita vir octogenarius viginti annis vixisse dici poterit.

Idcircò somnus & animi relaxatio, non quantum placet, sed quantum satis est, idque ad dimensum adhibenda. Nam uti de pecuniis malè vel bene expensis, ita & de his ratio reddenda est Deo. Pessimè ratiocinor, si dicam: Mea est hæc pecunia, prout volo, eam expendo. Nec multò rectiùs dixerim: Mihi dormio, mihi vigilo, ergo quantum lubet, dormiam. Fatuum enthymema. Nam uti jactura est, aliquot florenos dilapidare, ita dispendium est pecuniariâ jacturâ gravius, aliquot horas superfluo somno perdere. Brevi aderit judex, qui imperet: Redde rationem villicationis tuæ.

Alte-

a *Vide Prodromum Æternitatis c. 1. §. 36.*

Alterum, quod otio favet, neglectus ordo & confusio est. In re familiari administrādâ non pulchrum tantùm, sed & utile ac necessarium est, suo quævis tempore fieri, statæ sint horæ, quibus surgendum & cubitum eundum, quibus prandendum & cænandum, quibus laborandum & orandum. Vbi ordo exulat, ibi nec oratio regnat. Immoderatio vitæ non solùm malam facit orationem, sed sæpe nullam.

Rex David gravissimis regni negotiis attentus, de die nihilominùs septies in preces effusus; Septies, inquit, in die laudem dixi tibi. *a* Sed & mediâ nocte surgebat ad confitendum Domino. *b* Daniel è summis Principibus regis Darii, suis potissimùm curis administrabat regnum, nihilominùs tribus temporibus in die flectebat genua sua, & adorabat, confitebaturque coram Deo suo, sicut & antè facere consueverat. *c* Ergo cui curæ ac cordi est oratio, immoderationem vitæ oderit & otium. Sed pergimus.

§. 3.

Tertia distractionum origo est, *Confusa negotiorum moles*. Diabolus hac in re Pharaonem æmulatur. Ægyptius rex iste cùm audisset Israëlis populum sacrificia cogitare, & abitum moliri: Opprimantur, inquit, operibus. *d* Ad hunc omnino modum plurimi merguntur luto, & occupationum mole

a *Psalm.* 118. *v.* 164. b *Ibid. v.* 64. c *Dan. c.* 6. *v.* 10. d *Exod. c.* 5. *v.* 6.

mole ſic obruuntur, ut aut tempus, aut certè animum non habeant orandi. Hinc illæ voces eorum: orent monachi; crebris ego precibus invigilare non poſſum. *a* Ita tres illi ad epulum grande invitati, ſe adeò non vacare ajebant, ut nec epulo quidem interesse permiſſum duxerint. Huic quidem boves, iſti villa, uxor tertio tantum temporis non videbatur permittere, ut ad inſtructiſſimam cenam ſe ſiſteret. Non aliter illi, qui rariùs orant, ſeipſos divinis colloquiis excludunt, paullatim non niſi terram & carnem ſapiunt, in rebus ſalutis inſenſiles fiunt, homines aridiſſimi, qui licet in templo ſint, eis tamen fabulari ſuavius eſt, quàm precari. His jure merito quotidie occinendum: Quid prodeſt homini, ſi mundum univerſum lucretur., animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro animâ ſuâ? *b* Etſi horis ſingulis philippeos decem lucrari queat, quid tum? veniet horula, quæ omnem negotiorum molem & quicquid lucri congeſtum excutiet manibus, velis nolis vacandum eſt morti: niſi fortè tu ſolus negotiorum mole ſis repulſurus mortem? ſed conſtat hactenus mortaliũ nemini defuiſſe ſpatium moriendi. Negotia igitur ſic tractanda ſunt, prout nos divinus Paulus inſtruit: Hoc itaque dico, fratres, tempus breve eſt: reliquum eſt, ut qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur, & qui emunt,

a Ich kan dem ding nit abwarten.
b *Matth*, c. 16, v. 26.

emunt, tanquam non possidentes. *a* Homines ejusmodi πολυπράγμονες, & omnia agentes sæpius cogitent, quod Dominus suæ hospitæ dixit: Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima. Porrò unum est necessarium. *b* Finem scilicet sibi præstitutum assequi, & per Dei laudes ad Deum ascendere.

Supremus rex non nisi ob graviorē caussam ingeminat voces. Mosen, cùm ille totus in pascuis conquirendis esset, compellavit: *Moses, Moses*. Samuelem sopore mersum inclamavit, *Samuel, Samuel*. Saulum ad cædes properantem duplicatâ voce corripuit, *Saule, Saule*; ita Christus Mattham ab operosâ nimiùm sollicitudine revocans: Martha, Martha, inquit, turbaris erga plurima. Sollicitudo non vexat solùm, sed & suffocat; non vult Deus iis animum impendi, quæ ipse non imperat. Sed hoc mihi munus, inquis, commisit Deus, hoc onus ipse imposuit.

Cave Deum falsò accuses, quòd ille in has negotiorum voragines te adduxerit: tu tibi ipse dux fuisti.

Ezechielem olim Angelus in aquas perduxerat, quæ primo ingressu talos, deinde genua, umbilicum denique contigerant. Hîc vetuit eum cælestis ductor progredi, & seduxit illum, & convertit ad ripam torrentis. *c* Si te, quisquis es, occupationum tuarum aquæ, ad usque umbilicum sepeliant,

a 1. *Cor*. c. 7. v. 29. & *seqq*. b *Luc*. c. 10. v. 41. & 42. c *Ezech*. c. 47. v. 6.

ohe satis est: si pleramque omnem diem negotiis assignes, non adeò reclamabimus; sin autem nihil orationi, nihil Deo tribuas, ohe nimis exiguum est. Hæc dæmonis ingeniosa vafrities est, quos otio non potest, negotiis à Deo avertit.

Ioannes Cassianus immodicas occupationes perstringens: Probatissimus seniorum, inquit, cujusdam fratris cellam transiit, viditque astantem illi æthiopē. Hi duo junctis consertisque manibus saxum gravi malleo contundebant. Monachus aliquoties malleum ponere, & ad orationem redire cogitârat, cùm eum æthiops denuò ad opus animans injuriam laboris non sentire jussit. Miratus senex impigerrimam diaboli vafritiem, & istud ipsum tugurium ingressus: Quid operis, ait, hîc urges? Cui monachus: Durissimum, inquit, hoc saxum aptamus fabricæ, vixque illud secare potuimus. Has voces senex continuò excipiens: Bene dixisti, ait, vix potuimus. Nam solus non eras, cùm illud cæderes. Et unà exposuit, quem vidisset ejus operis adstare socium, monuitque gravissimè ne sua seria ludo, ne orationem labori, nec cælum posthaberet tartaro. a Laborandum quidem, sed absque orationis dispendio; ita deinceps Martham ageret, ne Magdalenam excluderet. Suum omnibus tribuendum tempus. Subinde nimios labores tam esse noxios, quàm nullos.

Et videte lacrymabilem Salomonis ruinam. Post exstructū templum, nescio, quas mo-

a *Cassian. coll. 9. c. 6. initio.*

molitiones alias exorsus, domum saltûs, regium prætorium, custodiam armorum solium orbi admirandum struxit. Accessit vagus fœminarum amor: his curis extra se positus conscientiæ rationes conturbavit, & Dei gustum amisit. Hinc sensus multa cogitans ac depressus, & anima aggravata. *a*

Quocirca duas tibi ulnas porrigo: unâ teipsum & injunctum tibi munus, ad tuas vires & ad animi tui salutem commetire. Altera æternitatis ulna est, hâc rebus creatis omnibus studiosè applica. O quantum has illa excedit! vide igitur, ut tuos labores ita dispenses, ne orationis pensum Deo subtrahas, & beatam æternitatem perdas.

a Sap. c. 9. v. 15.

§. 4.

Quarta distractionum origo, sunt *Confabulationes & colloquia supervacanea*. Quemadmodum nobile unguentum odorem perdit, si pyxidi operculum desit, ita spiritus precum evanescit, ubi os sine lege garrit. Plerumque frigent orationes, ubi calēt fabulæ & vani sermones. Si otium humanā mentem sic afficit, ut ea penitus ad orandum torpeat, quantò magis prava colloquia preces turbabunt & impedient? Si quis supplicum advolvatur tibi ad genua, sed manibus attrectet sordidissimis, quas paullò antè merserit luto, & necdum abstersas adferat, cęremoniā iis adhibiturus &

facturus delicia ,quis hunc talem oratorem à se non repellat? Hoc Chrysostomus explicatissimè tradens: orandum quidem tibi est, inquit, sed non sordido, neque ita deturpato. Ingemisce, largas effunde lacrymas, misericorditer pauperibus de tuis offeras, si injuriatus cuipiam es, satisfacias abundè, reconcilia te illi, & ne magis oratione tuâ Deus irritetur, deterge linguam oraturus. Nam si quis pedes tuos manibus stercore sordidatis tangeret supplicando, non modò non exaudires, verùm etiam calcibus expelleres. Quomodò igitur audes hoc modo Deum orare? nam qui orat, quasi manu linguâ utitur, qua genua Dei supplicando attingit. Nolite igitur illam maculare, ne Deus ad vos dicat: Si multiplicaveritis deprecationem, non exaudiam vos. Magis igitur quàm pupillam oculi linguam tuam custodias. a

Non minùs præclarè dixit Beda: Multum juvat orationis puritatē, si in omni loco vel tempore, nos ab actibus temperemus illicitis: si semper ab otiosis sermocinationibus auditum pariter castigemus & linguā: quæcunque enim sæpius agere, loqui, vel audire solemus, eadem necesse est, sæpius ad animum, quasi solitam propriamque recurrant ad sedē: & sicut sues immunda volutabra, columbæ limpida solēt frequentare fluenta; sic animum cogitationes impuræ inquinant, sanctæ ad orationem excitant. b

Vt

a *Chrys. tom. 2. hom. 52. in c. 15. Matth. mihi pag.* 386. b *Beda de templo Salomon*

Vt igitur rectè colloquaris cum Deo, cave præmittas prava cum hominibus colloquia. Nam talis in ipsâ eris oratione, qualis ante ipsam fueris. Quod Cassianus insigniter executus: Quidquid ante orationis horam, inquit, anima nostra conceperit, necesse est, ut orantibus nobis per ingestionē recordationis occurrat. Quamobrem quales orantes volumus inveniri, tales nos ante orationis tempus præparare debemus. Ex præcedente enim statu mens atque animus in supplicatione formatur. Et idcircò quidquid orantibus nobis nolumus, ut irrepat, ante orationem de abditis nostri pectoris extrudere studeamus. *a* Evagantium cogitationum mater, confabulatio.

a. *Caff. coll. 9. c. 3. med.*

§. 5.

Quinta distractionum origo, *Animi amaritudo, ira, tristitia, odium, similésque vitiosi affectus.* Pura oratio mel est è cælo, ut igitur huic melli sit locus, fel expue. Augustinus dicere solebat: Vides, quia cor tuum vas plenum est felle; ideò si cupias id impleri melle, necessarium est, ut priùs effundas omne fel. Os plenum pulte, loqui non potest, cor plenum amaritudine non potest orare.

Incredibile dictu est, quàm noxium sit valetudini, mensam accumbere, & cibos sumere, dum vel gravior tristitia, aut inflammatior ira, aut potentior ejusmodi mali-

gniórque affectus hominē exercet, eo namque tempore alimentum transit in venenū, & quod cibus esse creditur, virus est. Tunc igitur longè satius, impransum & incenatum perdurare, quàm corpus opplere cibo mox transituro in toxicum.

Haud aliter animus affectione deteriore occupatus, seu illum ira & excandescentia, seu mœstitia, seu ambitio, seu libido, sive avaritia, sive alia eum amaritudo inficiat, non sine noxâ orabit. Cùm enim oratio sit animæ refectio, amaritudine vacet animus, si sit nutriendus. Propterea Christus affectu simili laborantem ab altari removens: Relinque, ait, ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo. a Animus tali amaritudine infectus nil bonę orationis stillabit. Vis ali melle? fel priùs evome. Pone iram, libidinem abdica, téque ab omni amaritudine expurga. Quod & Paulus graviter præcipiens: Volo viros, inquit, orare in omni loco, levantes puras manus, sine irâ & disceptatione. b Non bene conveniunt, nec in unâ sede morantur oratio pura, & affectio malignâ. Nequit curari vulnus, dum aut glans plumbea, aut ferri cuspis, aut integrum telum hæret in vulnere; hæc priùs extrahantur, dein cataplasma parti læsæ accomodetur: ita etiamsi vel apicula reliquerit aculeum in membro, quod sauciavit, aculeus antè auferendus, quàm illiniendum oleum: pari prorsus modo, quamdiu amaritudo ulla cor insederit, tam-

a *Matth.c.* 5.*v.*25, b 1, *Tim.c.* 2.*v.*8.

tamdiu fragrantiſſimum orationis unguentum nil proderit. Puræ manus in oratione levandæ ſine irâ & diſceptatione.

Quiſquis igitur rectè orare deſiderat, vanas ſollicitudines repellat, otium fugiat, negotiorum mole ſe opprimi non ſinat, optimas horas non gerris & nugis frangat, animum ab omni maligniore affectu liberum adferat. Ita LITATVR. Hæc ſacra his conſtant impendiis.

CAPVT V.

Evagationum animi quænam origines ſint propinquæ.

LVcianus tam ſuorum irriſor, quàm Chriſtianorũ, fingit Deum ſupremum Iovem, ad ingentem cæli feneſtram horâ unâ quotidie adſidere, ſuique copiam facere, dicturis partibus aut aliquid rogaturis. Quiſquis opportunam hanc horam aucupari novit, & ſuam facere, quicquid rogat, impetrat; qui horã hanc neglexerit, verba precéſque incaſſum fundit. Cùm autem Iupiter non certam ſervet horam, incerta verò ſit hominibus ignota, inde fit, ut pauciſſimorum preces ſint ratæ. Ita priſci hoc fabularum involucro ſapienter monuerunt, horis omnibus orandum, quando non conſtet, quâ horâ Deus ſtatuerit aures orantibus dare.

Deus noſter Rex cæli & terræ horis omnibus, interdiu noctuq; paratiſſimas nobis

dat aures, nec tantùm audit quod petimus, sed & petitionibus nostris annuit, modò non noxia petamus, nec inhonesta. Porrò illud præcipuè nobis spectandum, ut loco Deum opportuno adeamus. Hoc aio: locuturus cum Deo, Deum sibi statuat præsentissimũ, nec ab eo quem rogat, oculos unquam, quantum fieri potest, amoveat. Hic impetrãdi modus est opportunissimus: hoc oculis divinis placet. Atqui hoc oratio minùs attenta neutiquam observat, hinc jure fert repulsam. De oratione hac cœpimus verba facere. Explicatum est, quid oratio, quid in oratione distractio, quæ distractionum remotæ sint origines. Nunc porrò quotuplex distractio, & quæ distractionum propinquæ sint origines, explicandum.

§. I.

A Theologis passim triplex statuitur evagatio seu distractio, Invita, Negligens, Voluntaria. Prima dicitur *Invita*, cùm orantem aliæ quidem atque aliæ cogitationes turbant, sed invitum & reluctantem. Nam hic talis quàm primùm animadvertit in animũ suum cogitationes à precibus alienas inserpere, mox eas repellit & excutit, nec sine dolore ac gemitu. Non facilè peccat, qui tam sedulò adversùs satanæ suggestiones vigilat.

Illa *Negligens* vocatur, cùm quis oscitanter orat. & remisso animo, cogitationũ suarum pessimus custos. Quod inde fit, quando

animum ad preces non præparat, neque serius est, in re tam seriâ, non enim laborat, ut hæc precum impedimẽta rejiciat. Exemplo demonstratur id, quod dicimus. Adsidet ægroto famulus, qui muscas abigat. Verùm hic muscarum Vaspasianus *a* sub officio tam leni paullatim nictare incipit, & modò muscarium flabellum tollit, modò graves oculos claudit, & toto annuit vultu; jam iterum movet brachium, sed languidissimo conatu, jam iterum dormitat, totumque ruit oppressum somno caput; jamque denuò evigilat, & flabellũ concutit, velut uno spiritu jugulaturus omnes muscas. Non diu durat hic impetus; brevî & manus, & oculi, & caput in somnum defluunt, ita redeunt muscæ, unde fuerant abactæ. Hic quidem fugat muscas, & non fugat; officio fungitur, sed pigerrimè, adeóque non fungitur: ita prorsus qui orat, nec tamen in distractiones impigrè pugnat; ita bonus dormitat Homerus, & modò has, modò illas cogitationes in animum illabi non vetat: resistit subinde aliquantulum, sed conatu flaccido & inerti: ita vincitur. Quò autem est major hæc negligentia, tantò gravior, ea tamen plerumque non letalis.

Tertia distractio dicitur *Voluntaria*, cùm pænè sola garrit lingua, mens domi nõ est, sed in omnes Orbis partes evagatur. Pessimus hic orator alienas quidem cogitationes sentit, sed non rejicit; videt hostem, sed illi sese non opponit: diaboli suggestio-

a *Romanus his Cæsar muscas configere solebat.*

nes satis advertit, sed eas non excutit; cum Deo loqui & orare creditur, sed ille cum quibusvis transeuntibus fabulatur. Hoc grave delictum est, & naturâ suâ letale. Quisquis enim sic orat, quid oret ignorat, atque sic debitam Deo reverentiam negat. Hinc Theologorum scito, qui die festo tam alienus à precibus, aut in iis tam vagus rei divinæ interrest, aut preces ex debito recitandas sic fundit, obligationi non satisfacit. Atque hæ distractionũ differentiæ sunt. Origines earum propinquas subjungimus.

§. 2.

Prima distractionum propinqua origo est, *Licentia exteriorum sensuum, præcipuè oculorum.* Attentè orare non cogitat, qui oculos non cohibet dum orat: Nam sicut

Incustoditum captat ovile lupus:

ita prorsus incustoditam nõ difficulter expugnat mentem diabolus. Et quomodo cogitationes intra cãcellos coërceri poterũt, si emissitii oculi toto oberrẽt templo? Præceptum Domini est: Clauso ostio, ora Patrem tuum.a Parum est ostium claudere cubuli, si non etiam claudas januam animi. Christus à cruce redivivus ad discipulos suos ingressus est, sed januis clausis. Gemini oculi duo cordis ostiola sunt; si cupis, ut cor tuum subeat divina gratia, para hospitium, & gemina claude ostiola. Non aliâ lege Christum impetrabis hospitem.

Sed

a Matth. c. 6. v. 6.

Sed ô curiositas, ô humanæ gentis vitiũ, ô animi levitas, ô nobilis ad omnem petulantiam præsultrix! Vos oculos quaquàversus velut pyrobolos & nitratos radios, a evolare sinitis, turpi magisterio. Non missiles hos ignes poscit oratio. Cùm orandum est, animus ignescat, & in altum evolet: claudantur oculi, & intra suas se caveas abdant, tunc enim mens tantò cernit acutiùs, quantò minùs cernunt oculi. Elias cũ Deo locuturus, *Operuit vultum suum pallio*. b Hic optimus orantis habitus est, velo, quod natura dedit, operire oculos. Nihil videndo, meliùs videmus, quem adoramus.

Cur Deus, obsecro, Arcam à Noëmo fabrefactam, tam intrinsecus, quàm extrinsecus bitumine liniri voluit? c Ne foitè rimularum aliquid reperirent aquæ & penetrarent. In mundo velut in diluuio, mediisque fluctibus versamur; heu quantum prav exempli auribus, quantũ oculis haurimus; quisquis Noëmum imitari, & diluvii fluctus evadere, Deoque se conjungere cupit, non interiores tantùm, sed & exteriore sensus solertissimè custodiat; arcam suam animam suam bitumine divini timoris intrinsecus & extrinsecus liniat.

Prisci Patres in Ægypto dicere solebant: Amans orationis homo, cæcus, mutus & surdus sit. Cæcus sit, ut vel clausos habeat oculos, dum orat, vel in Christi aliâve sacrâ imagine defixos. Mutus sit, ut nullos peni-

a Ragette. b 3. Reg. c. 19. v. 13. c Genes. c. 6. v. 14.

tus ſermones cum homine miſceat, dum Deum alloquitur: turpiſſimum eſt, & intolerabile, colloquia divina confabulationibus humanis confundere. Surdus, ut quod vel domi, vel in templo importuni ſtrepitûs eſt, velut non audiendo tranſmittat.

§. 3.

Alterâ diſtractionum propinquior origo eſt, *Libertas & licentia ſenſuum interiorum*, Intellectûs, Voluntatis, & Memoriæ; maximè verò imaginationis, & phantaſiæ. Maximæ artis eſt, phantaſiam velut canem rabioſum, aut dracoñe alatum alligare vinculis, & ſtringere catenâ. Imaginatio plurimum oranti nocet, ſi non rationis legibus veluti clathris cohibeatur. Quâ de re, ſi quiſquam, præclariſſimè Bernardus: Multarum, inquit, rerum imagines & phantaſias clauſis oculis video, eáſque invitus tolero. Inde eſt, quòd ſæpe mihi nocuit mortifera delectatio, quæ ex recordatione præteritorũ peccatorum naſci ſolet, ſed maximè ex recordatione libidinis. Hæc enim peſtis, quò præ ceteris vitiis eſt mihi familiarior, eò ad nocendũ proclivior, & ad repellendum difficilior. Nam cùm eam repellere volo, nolenti mihi ſe ingerit blandè oneroſa, diſplicendo placens, & placendo diſplicens. Subtiliter intrat, & mentem occupat, & niſi ſubitò repellatur, allicit, & incendit, & quaſi virus peſtilentiæ, per totum corpus paullatim ſe diffundit. Cogitationes

pravas

pravas multiplicat, affectiones malas generat, delectatione illicitâ mentem afficit, & ad consensum pravitatis animum inflectit, omnesque animæ virtutes corrumpit. Hâc peste cùm adstrictus teneor, divelli ab eâ vix possum, quoniam stimulos ejus confiteri aut nescio, aut erubesco: tam subtiles & turpes sunt:

Addit: Audi ergo, piissime Deus, confessionem meam, & respice ad pietatem tuam. Audi, quàm sæpe de memoriâ meâ te expulit irruens turba plurimarum cogitationum, quæ velut plebs ad aliquod spectaculum solent effluere in cor meum. Ad sæcularia revocant, mundana inferunt, voluptuaria ingerunt, illecebrosa contexunt, ipsóque in tempore, quo levare mentem meam ad te paro, inanibus cogitationibus infectus, ad terrena plerumque dejicior: cogitãda cogito, & cogitata recogito, & eadem iterum atque iterum replicare non cesso. Ita mens mea semper mobilis & numquam stabilis, semper vaga & velut ebria, per diversa distrahitur. Graviter pecco, cùm cor meum derelinquo, quoniam gravis jactura est, quæ per negligentiam fit. Ita peccandi consuetudine etiam cùm nescio, pecco, & cor meum, cor vanum per infinita deducitur, & in multa desideria dividitur. a

Nostras hîc agit partes Bernardus, & velut in theatro graphicè repræsentat hominem negligenter orantem. In quo plurimum

a *Bern. l. de interior. dom. c. 29. mihi p. 1073.*

rimum ſemper delinquit imaginatio. Hæc inſtar vagi pueri eſt, qui dum in cathedrâ Magiſter Tullium aut Maronem prælegit, ipſe interim cucurbitas, & quidquid vult nugarum, pingit; præceptoris dicta ſurdis tranſmittit auribus: ita imaginatio nugas diverſiſſimas ſolet pingere, dum animus orationi ſtudet vacare. Aſtringe certis vinculis imaginationem, ſi fructuoſam cupis eſſe orationem.

§. 4.

Tertia diſtractionum propinquior origo, *Actiones orationi non congruæ*. Qui facit ſub oratione, quod eam turbet ac impediat, is hoc agit, ut mentem ab orationis ſenſu abducat. In multis actiones hominis & curæ dividi poſſunt. Fuerunt, qui ſeptem ſimul amanuenſibus & ſcribis dictarent, fuerunt qui pluribus: Equitare ſimul & fabulari, non incommodè plurimi ſciunt. Ipſe meis oculis ſpectavi hominem, qui ſimul & fiſtulam inflaret, & tympana pulſaret, & libum manducaret. Sunt, qui tonſori ſimul & negotiis dare operam poſſint. Ex archimagiris non nemo eſt, qui duas pultes eodem coquat pultario. a Sunt, qui audire ſimul & ſcribere nôrint. Sunt è furaci Mercurii tribu, qui nō imperitè ſimul & furari, & humaniſſimè colloqui ſciant, ſunt, qui eruditè ſimul & canere, & orga- nis

a Zwey Mueß in einer Pfannen kochen/ iſt ein kunſt.

nis ludere didicerint. At verò preces fundere, ejus generis labor eſt, ut vix ullos alios labores unà ſecum exerceri velit. Orare ac ſimul circumſpicere, orare & ſimul cum alio fabulari, litteras legere, dicenti attendere, nunquam niſi peſſimè conjunguntur; hæc uno eodemque tempore ſimul fieri non poſſunt.

Germanorum mos eſt in pagis, & verò etiam in urbibus, inter opifices & tenuioris fortunæ homines, pultem auenaceam *a* hoc ritu comedere. Illud, quod dixi, avenaceum pulmentum, in menſæ plano deponitur, hoc ferculum tripus ferrea ſed gracilis inumbrat, quæ catinum lacte plenum ſuſtentat. Qui menſam accumbunt, vicibus mutatis cochlear jam avenaceâ pulte, jam lacte mergunt, *b* ut ſi fortè pultis quid hæreat in gutture, lac habeat pro vehiculo. Haud aliter orant aliqui, dum cochlearis loco utuntur linguâ, ſed eâ modò Deum, modò alloquuntur homines miſerabili viciſſitudine, modò precatorium libellum, modò alienam formam aſpiciunt alternatis obtutibus. Atqui hoc eſt Deum injuriâ afficere, aliis pernicioſo exemplo, ſibi ipſi nocere nil impetrando, niſi juſtiſſimam reprehenſionem. Nullius pretii hæc oratio eſt. Ergo quod ſæpiùs monebimus, cùm oras, totus ora, & actiones alias orationi adverſarias procul amolire. Plurimũ facit,

qui,

a Ein geſottnen Haber ſampt einer Milch auff einem Dryfuß. b Ein Schuh umb den andern.

qui, quod faciendum eſt, bene facit; ſatis laborat, qui rectè orat.

At ſubinde in templo ſumus, ſed orare non lubet. Non nimium hîc urgebo faſtidientem. Hoc moneo, figat oculos in imagine piâ, ſacras ceremonias expendat, Eccleſiæ cantum attendat.

Hîc pace veſtrâ dixerim, ô Muſici, nunc templis cantãdi genus dominatur novum, ſed exorbitans, conciſum, ſaltariorum, & parùm profectò religioſum, theatro aut choreo *a* convenientius quàm templo. Artificium quærimus, & perdimus priſcum precandi ac cantandi ſtudium; curioſitati conſulimus, ſed reverà negligimus pietatem. Quid enim novitia hæc & tripudians cantandi ratio, niſi comœdia eſt, in quâ cantores, veluti actores ſunt, quorum modò unus prodit, modò duo, modò ſimul prodeunt omnes, & modulatis vocibus colloquuntur; mox iterum unus triumphat ſolus, ceteris brevî ſecuturis. Quòd ſi cantores nec ab arte, nec à voce multum commendati ſint, & nihilominùs novos hos cantandi dialogos ſectari velint, inſuavem prorſus Muſicam efficient. *b*

Crebræ ſunt in Italiâ comœdiæ, quæ voce tantùm modulatâ, ſoloque cantu peraguntur: iis ſimilliimus eſt hic muſteus cantandi modus, qui ſpecie rarioris artificii, ſacris

a Tantzboden. b *Non omnem novæ inventionis Muſicam damnamus, ſed eam potiſſimùm, quæ quod imitari cupit, imitari tamẽ neſcit, artis aut vocum penuriâ.*

ſacris ædibus infert comœdias. Adeóne nova omnia tam pulchra ſunt & honeſta, ut ea jure omnibus & ubique debeant placere? Fuerunt ævo ſuperiore præſtantiſſimi Muſici, ſed reverà, vel vobis teſtibus ii aliter (& liceat dicere) religioſiùs cecinerunt: ſed eorum libros Muſicos veſtrum jam faſtidium pridem ſepelivit. Reviviſcat, obſecro, ſaltem aliquid priſcæ religioſitatis in ſacrâ Muſicâ. Quòd ſi cordi eſt & curæ divinus honor, hoc agite viri, hoc laborate, ut quæ cantantur, verba, ſimul etiam intelligantur. Quid mihi varius in templo ſonus, quid multiplex concentus, ſi deſit ei nucleus, ſi ſenſum & verba, quæ concentu ſunt inſtillanda, percipere nequeam? Aliud eſt choreis, aliud Chriſtianis ſacris accinere; illis ſatis eſt ſymphonia, in his etiam ſymphoniæ ſenſus deſideratur. Nimirum talibus flabellis excitanda eſt pietas, ut quod canitur, etiam cogitetur.

Æquiſſimum hoc Eccleſiæ votum divinus Paulus approbans: Quæ, inquit, ſine animâ ſunt vocem dantia, ſive tibia, ſive cithara, niſi diſtinctionem ſonituum dederint, quomodo ſcietur id, quod canitur, aut quod citharizatur? etenim ſi incertam vocem det tuba, quis ſe parabit ad bellum? Ita & vos per linguam (*per cantum*) niſi manifeſtum ſermonem dederitis, quomodo ſcietur, id quod dicitur? eritis enim in aëra loquentes. a

Ea igitur ſit templorum Muſica, quæ oratio-

a 1. *Cor.* c. 14. v. 7. & *ſeqq.*

orationem non turbet, ſed excitet & accendat.

§. 5.

Expoſuimus diſtractionum origines; rem oculis nunc ſubjiciemus. Bernardus, quem paullò antè diximus, matutinis precibus intererat magno religionis ſenſu. Hîc illi Deus cernenda objecit, quæ nullius oculis patebant. Vidit vir ſanctus juxta ſingulos ſuorum ſtantem Angelum, qui tantâ ſcribebat accuratione, ut videretur nec voculam, nec ſyllabam omiſſurus, quam non ſolerter excerperet. Omnium tamen Angeli diversâ prorſus ratione ſcribebant. Hi quidem auro exarabant verba; iſti argento; aliqui atramento; quidam etiam aquâ characteres non conſpicuos formabant. Alii demum Angeli nil penitus ſcribebant, ſed ex toto feriabantur.

Hæc autem interpretatio viſi eſt. Quorum Angeli pingebant auro, ii hoc uno deſiderio æſtuabant, quàm integerrimè Deo ſervire; hoc ſcilicet agebant, quod agebant, hoc cogitabant, quod cantabant. Bernardo teſte, Tunc veraciter oramus, quãdo aliunde non cogitamus. a Illorum verò Angeli ſcribebant argento, quorum intentio in divinis ſeruitiis erat ſinceriſſima: minùs quidem prioribus ardebant in divino cultu, ſed tamen ardebant. Quæ Deus omnia ad libellam habet examinata. Attramento utebantur Angeli apud eos, quorum voluntas non adeò prava fuerat, actiones autem non ab

a *Bern. l. de Inter. domo. c. 48.*

ab ardore animi, ſed à conſuetudine prodibant. Apud quos Angeli ſcribebant aquâ, ii deſides, & aut ſomno, aut cogitationum tumultu pleni, in odeo erant corpore, mente aliò evagabantur. Mens eorum ſicut organum Muſicum, *a* quod ſymphoniam perdit in frigore. Illi denique quorum tutelares Angeli à ſcriptione penitus vacabant, vanis ac noxiis cogitationibus pleni, non neſciebant, ſe à precibus aliena cogitare, nihilominùs huic cogitationum æſtui non reſiſtebant: cor eorum longè fuerat ab eo, quem lingua nominabat.

Hîc jure quivis noſtrûm examinet ſeipſum: Quid tuus ſcribit Angelus, aut quomodo ſcribit? num argento, num auro, num attramento, aut fortaſſis aquâ, num omnino feriatur? Quæ tuæ cogitationes ſunt inter precandum? quomodo bonas foves, quomodo repellis malas? An non fateri cogeris ac dicere, quod Bernardus tibi ſuggerit dicendum? In choro ſum corpore, & in aliquo negotio ſum corde. Aliud canto, & aliud cogito. Pſalmodiæ verba profero, & pſalmodiæ ſenſum non attendo: ſed mente vagus, habitu diſſolutus, oculis attonitus huc & illuc proſpiciens, quæcunque ibi geruntur, perluſtro & perſpicio. Væ mihi, quia ibi pecco, ubi peccata emendare debeo. *b*

Cor hominis puticula carnis exigua eſt, quæ

a Regal das nit geſtimbt/ oder in der kälte abgeloſſen. b *Bern. de Inter, domo c.* 33. *med. mihi pag.* 1076.

quæ vix falconi ſufficiat in prandium, huic tamen cordi, prô totus non ſufficit orbis! Multi de ſe dixerint: Alas non habeo, volare tamen non ceſſo, corde ſolo in omnes orbis partes excurro, imaginatione & phantaſiâ ubique prævolante.

Hos animi vagos excurſus; hos mentis domeſticos tumultus optimè Bernardus exprimens: Sæpe, ait, aliquâ injuriâ commotus, meis cogitationibus & tumultibus in corde premor, hincque ſollicitus & cæcus occaſione vindictæ, de acceptâ injuriâ tumeo. Conſilia multiplico, & nihil aliud niſi jurgia quæ adſunt, corde præſagio, præſentem video (*ea vis imaginationis eſt*) abſentibus contradico, intra memetipſum contumelias profero, & recipio, receptis autem duriùs reſpondeo. Cúmque qui obviet, nullus adſit, rixas in corde propono, inſidias invidentium diſcutio, & quæcunque contra me movere poſſunt, penſo, exquiro, quid reſpondeam, & cùm nullam rem teneam, litigo vacuus labore: ſicque diem in otium, noctem verò in cogitationem verto, torpeo ab utili opere, quoniam fatigor illicitâ cogitatione; ita mens ſecum interiùs pugnat, cùm menti homo repugnat. Hæc omnia imaginatio, & phantaſia ſcelerum incentrix, incredibiliter auget. Ideò Bernardus prioribus dictis adjungens: In corde, inqu t, ſervo depicta ea quæ feci, ideò temporalium rerum tumultus in corde verſare non ceſſo, cùm vaco, operor. In cogitatione enim comedo cùm

jejuno,

jejuno, loquor cùm taceo, irascor, cùm sum tranquillus, corpus requiescit, & animus huc illúcque discurrit. *a*

a *Bern. l. de Conscientiâ mihi pag.* 1100.

§. 6.

Hîc triplex Documentum studiosiùs observandum. Primum est. Tantò ardentiùs orandum, quantò vehementiùs distractiones urgent. Perinde uti fieri solet, cùm cælum omne cietur tonitru, quantò enim tunc sævior est tempestas, tantò copiosior est æris campani pulsus. *a* Augustinus multorũ languidissimis precibus ingemiscens: Quàm multi, ait, deprecantur Deum, nec sentiunt Deum, nec bene cogitant de Deo. Sonum deprecationis habere possunt, vocem habere non possunt, quia ibi vita non est. *b* Æs sonans, aut cymbalum tinniens, homo orans, nec mentem orationi applicans; sat vocis & verborũ, non sat attentionis, nec satis bonorum desideriorum habet.

Alterum Documentum. Consideranda est innumera multitudo Angelorum Deo semper assistentium. Canit Daniel: Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei. *c* Cogites tecum mi homo: Sat in cælo aulicorum habet Deus, à quibus laudetur: & ego homunculus vilissimus prorepo, cupióque, ut

a Je zorniger das Wetter ist / je ernstlicher leutet man zum Wetter.

b *Aug. tom.* 8. *in Ps.* 139. c *Dan. c.* 7. *v.* 10.

ut ad dictionem meam rex cæli attendat, & ego ipse non attendo ad ea, quæ dico.

Nostrates aulas, obsecro, inspiciamus, & Legatorum in iis orationes. Stat Princeps auditurus, adest in obsequium Principis tot nobilissimorum hominũ corona, prodit legatus, attentio summa, incipit fari, dicendo progreditur, solum oculis gerit Principem, ad caussam verò sibi commissam attentissimus, nihil nisi ex præparato & verbis conceptissimis proloquitur.

Et nos quid? & quomodo? Prodimus locuturi cum Deo, quem millia millium & decies centena millia Angelorum cingunt, quorum vel unicus Imperatoribus omnibus præferendus est, nos tamẽ tam frigidè, tam remissè ac segniter caussam nostram agimus, velut eam ultrò prodituri. Heu quàm in rem nostram non vigilamus! Hîc assiduè, si uspiam clamandum, ATTENDITE.

Tertium, Æternitas perpetuò cogitanda est, ita mens faciliùs se vinciri patietur. Quem enim modò adoramus, eum totis æternitatibus laudare cupimus. Hâc horâ, inquit Bernardus, quâ oras, ô quanti cum Deo loquuntur, eúmque in semeipsis amplexantur? Tu verò æternitatis immemor, in his delectaris, quæ pereunt & transeunt, & tecum manere non possunt. Quàm multi jam æternitatem inchoârunt, quibus si daretur hæc horula ad agendam pœnitentiam, quàm ardentibus votis ante aras se prosternerent orantes, suspirantes, plorantes

res ad impetrandam miſericordiam; & tu hîc veluti jocaris? Si amor non teneat, terreat timor. Animæ mors eſt, inquit Chryſoſtomus, non provolvi ad Dei genua. *a* Hæc autem, eodem Bernardo teſte, vera eſt tranquillitas, cùm tota mens in ſeipsâ colligitur, & in uno Æternitatis deſiderio immobiliter figitur. Debet proinde fluctuationem cordis reſtringere, & ad unius veri gaudii deſiderium, cogitationũ & affectionum motus colligere. *b*

a *Chryſ. tom.* 5. *l.* 1. *de orando Deo.*
b *Bern. de Inter. domo. c.* 40. *& c.* 63.

CAPVT VI.

Præparationem ad preces neceſſariam eſſe, & quæ ſit præparatio remota.

NOëmus Arcæ fabricator, carcerem pænè annum, cum pauculis ſuorum inter feras toleravit, ſepultus veriùs quàm mortuus. Vbi ex hoc ſeu carcere, ſeu ſepulchro in auras emerſit, Orbis eluvione finitâ, ſacrificium aſſertori ſuo inſtituit. Id Deo plurimùm placuiſſe, codices ſacri teſtantur hoc encomio: Odoratuſque eſt Dominus odorem ſuavitatis. *a*

Fit nonnunquam, ut Codrus aliquis aut Irus famelicus, culinam opulentam ingreſſus, carnis eſſe odorem, dum ea veru verſatur ad ignem, totis hauriat naribus, dicâtque: hoc mihi thymiama gratiſſimum, hoc mihi thus, hoc ſtacte & caſia eſt.

a *Gen. c.* 8. *v.* 21. Dùm-

Dumque has narium delicias avidè trahit, pasci videtur ac refici.

Tam acceptum Deo fuerat Noëmi sacrificium, ut ipsum etiam odorem illius tanquam optimum laudarit, & quasi attraxerit: Odoratus est Dominus odorem suavitatis. Ne miremur; summo se studio Noëmus præparavit ad has religiones obeundas. Nam ædificavit Noë altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare. *a* Hîc multâ opus fuerat industriâ & præparatione, tam in aræ structurâ, quàm in delectu animalium.

Verùm Christianæ gentis sacrificium est, Oratio; hæc autem bona non erit, si desit ei præparatio, de quâ duo nunc exequamur; primò necessariam esse omnino præparationem: Deinde, quæ remota sit præparatio, exponemus.

a *Gen.c.8.v.21.*

§. 1.

Oraturus se præparet, aut malè orabit. Quod Siracides fidelissimè monens: Ante orationem, inquit, præpara animam tuam, & noli esse quasi homo, qui tentat Deum. *a* Quis citharædus fidibus canit, & fides non priùs temperat? Quis in consessu gravium virorum perorat imparatus? Non ineritos orationi, quæ immediatè funditur. *b* Chrysostomi

a *Eccli.c.18.v.23.*

b Hat weder Händ noch Füß / was unbedachtsam geredt wird.

ſoſtomi monitu. a Vide, quis roges? quem roges? & quid roges? Quis? homo vermiculus, pulvis, umbra, nihil. Quem? Deum, cæli terræque Dominum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam. b Quid? & animi & corporis ſalutem, beatitudinem æternam.

Plutarchus cenſet à Numâ rege monitum illud profectum: *Adoraturi ſedeant.* Sedere, eſt omnem animo ſeditionem, ac tumultum cogitationum excludere, & uni Deo, cum quo loquendum, attendere. Ita David rex ſedit coram Domino. c Priſci ſacra facturi per præconem promulgari jubebant: HOC AGE. Quo dicto tam ſacerdos quàm quivis alius ſacris operaturus monebatur, id ſeriò ageret, quod agendum eſſet.

Deus olim Moſen ad colloquium evocaturus Aſcende, inquit, ad Dominum tu & Aaron, & Nadab, & Abiu, & ſeptuaginta ſenes ex Iſraël, & adorabitis procul. Solúſque Moſes aſcendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt; nec populus aſcendet cum eo. Surrexerunt Moſes, & Ioſue miniſter ejus: aſcendénſque Moſes in montem, ſenioribus ait: Expectate hîc, donec revertamur ad vos. Cúmque aſcendiſſet Moſes, operuit nubes montem, & habitavit gloria Domini ſuper Sinai, tegens illum nube ſex diebus: ſeptimo autem die voca-

E vit

a *Chryſoſt. tom. 2. hom. 9. in Matth. initio. mihi pag.* 1015. b *Matth. c.* 10. *v.* 28. c 2. *Reg. c.* 7. *v.* 18.

vit eum de medio caliginis. a Ne Mosen cum Deo collocuturũ comites turbarent, relinquuntur à tergo; insuper omnia involvuntur tenebris, ut tantò mens collectior sit, quantò minùs oculis permissum pluribus occupari.

Orator coram Turcarum Imperatore caussam acturus, per plurima conclavia deducitur, in singulis gestu supplici, submissis humi genibus, reverentiam tanquam adversùs Imperatorem præsentem adhibere cogitur, si quidem ad Imperatorias aures admitti velit. Et nos absque omni præparatione irruimus locuturi cum Deo, verè quasi homines, qui tentant Deum.

Hac de re Thomas Aquinas graviter pronuntians his ipsis verbis: Ille, inquit, qui ante orationem animam suam non præparat, dimittendo si quid adversùm aliquem habet, vel aliàs ad devotionem se non disponendo, non facit, quod in se est, ut exaudiatur à Deo, & ideò quasi interpretativè tentat Deum. Vnde etiam hujusmodi tentatio irreligiositatis species est. b Deus singulorum hac in re conatum penitissimè scrutatur: Præparationem cordis eorum audivit auris tua Domine. c Quisquis imparatus orat, homo est, quasi qui Deum tentat. Præcepit ergo Deus, ut preces inituri, ad illas nos præpararemus.

Orare, omnium laborum reverà gravissimus

a *Exodi c. 24. v. 1. & 2. & v. 13. ac seqq.*
b *S. Thom. 2.2. q.97. art. 3. ad 2.*
c *Psal. 10. v. 17.*

mus, & maximè ſerius labor eſt. Sunt plurimi labores, qui ſanè non magnâ egent præparatione. Faber malleum aut limam, ſutor cheleuma *a* & ſubulam capit; ſartor acum & filum, tonſor pectinem arripit & forcipem; comeſturus cochlear, bibiturus calicem ſumit, ita quivis horum ad ſuum laborem ſatis accinctus eſt. At verò precaturus, nequaquam ſatis ad precandum paratus eſt, ſi libellum ſumat precatorium. Induſtriâ hîc majore opus eſt & paratu. Pilâ ludere, equum agitare, librum lectitare, quâ horâ vis, potes: orare amplioris eſt moliminis.

Sunt quædam laborum genera, quæ cibo non præmiſſo difficillimè peraguntur. Zythepſæ, cùm triticum toſtum verſant, *b* ante lucem prandent, aut jentant; meſſores antequam falcem in ſegetem mittant, matutino prandio labores fulciunt. Orationem ordiri cogitas? præpara animam, & noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum. Beatus Abbas Agathon dicere ſolebat: Alius alio labore robuſtior, omnium robuſtiſſimus eſt, orare. Sic eſt profectò. Ideò Siracides: Præpara, inquit, præpara animam tuam ad orationem, ut ea par ſit tam ſerio labori. Quocirca omni modo ad orandum opus eſt præparatione. Nam quales, ut Caſſianus loquitur, orantes volumus inveniri, tales nos eſſe oportet ante tempus orandi. *c*

a Drat. b Die Bierbrew wann ſie das Maltz rühren. c *Caſſ. l. 10. ſacrar. collat. c. 14.*

§ 2.

Præparationem porrò duplicem statuimus: Remotam & propinquam. Remota gemino hoc scito explicari potest: *Cave picem*, &, *Non neglige vestem*. Duo hæc oranti necessaria. Primum est: Cave picem. Cur ea sit caverda, caussam Ecclesiasticus assignat: Qui tetigerit picem, inquinabitur ab eâ. *a* Multum fecerit, qui manu picem tractaverit, & manum à sordibus servaverit immunem. Atqui beatus Paulus levari vult puras manus in oratione. Idcircò quisquis cupit seriò orare, nulli rei creatæ cor suum sinat adhærescere: liberrimus sit orantis animus, non auro, non hominum ulli agglutinatus. Perinde ut esse solet unius diecuIæ aut noctis hospes. Est subinde diversorium vile, mensa tenuis, lectus rigidus, cetera omnia incommoda: id autem hospes tantopere non curat; seipsum his solari solet: Toleremus hæc nocte unicâ, cras alibi, & forsan meliori loco erimus. *b* Quòd si diversor hospitium reperiat lautum, mensam instructam, selecta fercula, nobile vinum, mollem lectum, cauponē humanum, suavem somnum, nihilominùs die altero rationes poscit, & iter ad destinatū locum convertens; Vale hospes, inquit, vale hospitium. Et illum, & istud laudamus, sed aliò tendimus Haud aliter Christianus Orator tam expeditæ mentis sit, ut solùm suspiret condi-

a *Eccli. c. 13. v. 1.*
b Heut hie, morgen anderstwo.

conditorem: Quòd si mens hominis, ulli conditæ rei adhæreat affixa, illud ipsum cui adhæret, sub oratione recurret, & orantem turbabit. Dominicum illud longè certissimum: Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. *a* Quod amas, hoc cogitas, cùm oras. Excute amorem, & excussisti cogitationem.

Fuit sacerdos, quod Theologus narrat, qui domi suæ convivium celebraturus, coco pretiosiores pisces non sine anxiâ sollicitudine præ cæteris commendavit, industriâ singulari coquendos. Hęc una piscium parandorum cura, mille curarum prægnans mater, convivatorem in plurimas cogitationes distraxit, ne fortè cocus pipere aut sale nimio, aut forsan nimis exiguo condiret pisces, ne aut nimis diu admoverentur igni, aut æquo citiùs subtraherentur, ne jure nimium largo aut non grato perfunderentur. Interim ad rem divinam abit sacerdos, sed mente vagus, corde aridus, curis distractus, culinâ mersus. Dum actione mediâ est, quæ cælo calentes & igneos poscebat affectus, ille deproperare verba, nec cogitare aliud, quàm suæ culinæ pisces: nec tamen ejuscemodi cogitationes cohibere. Ergo adest fuliginosus ex orco cocus, & cacabum ab igne raptum cum piscibus ad aram deferens: O coce, inquit, non presbyter: en pisces, en salem, condi ut lubet. Sic irrisâ sacerdotis supervacaneâ curâ, evanuit. *b* Si hæc cacodæmoni potestas sæpius

a *Matth.c.6.v.20.*

b *Ioan. Maior in speculo, mihi pag.* 586.

cōcederetur, quoties diversa hæc exclamaret: ô amator, ô mercator, ô caupo. ô venator, ô argentarie, ô equiso, *a* quid jam Veneris aut Mercurii sacra, quid vinum aut pecuniam, quid equos aut canes animo versas? Memento cum Rege te loqui, non Hispaniæ, sed cæli & terræ. At hæc, inquis, dum oro, identidem recurrunt. Tu ipse in caussâ es: cur antequam orares, his rebus animum affixisti? quid mirum, si jam avelli non possis?

a O Kramer/ O Roßteuschler/ O Buler/ etc.

§. 3.

Isidorus Pelusiota humanæ socordiæ succensens: Risu, inquit, profectò dignus es, mi homo (quem ego quo nomine appellem; nescio, dum stuporem tuum reprehendo) quando precaris: Confige timore tuo carnes meas. Eorum enim est hæc precatio, qui quod in se est, conferunt, & jejunant, & suâ sorte contenti, parvóque beati vivunt, eáque ratione carnis exultantem lasciviam castigant, & compescunt, quique cælitus opem & auxilium suæ exercitationi mitti postulant. At illis minimè convenit, qui, quemadmodum tu facis, crapulâ immodicâ corpus saginant, & variis deliciis petulantiam tantùm abest, ut reprimant, ut potiùs excitent cuticulâ bene curatâ.

Addit idem. Omnes homines ita sunt affecti, ut illis studeant & opitulari, & attendere, quos viderint nequaquam dormientes, neque ignaviæ deditos; sed qui ipsi

ipſi ſe præparant, & inſtruunt, & prompti ſunt ad officii partes peragendas. Tu horum nihil facis, & tamen clamas: Confige timore tuo carnes meas. Quâ igitur fronte tu poſtulare audes, ut dum ipſe dormis, nullâque ſalutis tuæ curâ tangeris, inſuperabile auxiliũ cœleſte ad te advolet? Cùmq; voto tuo fruſtraris, id ægrè fers. Præcedant itaque ea, quæ tuarum ſunt partium, quæque à te exiguntur, & tunc demum ea, quæ ſunt auxilii divini, ſubſequentur. *a*

Qui rogat, quæ facere non vult, non ſolùm homines, ſed ipſum quoque Iudicem hominum conatur fallere. Tu ergo rebus perituris noli cor apponere. Religioſiſſimus ſcriptor hoc ipſum monitum inſtillans: Eſto purus, inquit, & liber ab intus, ſine alicujus creaturę implicamento. Oportet te eſſe nudum, & purum cor gerere: ſi vis vacare & videre, quàm ſuavis ſit Dominus. *b* Obſerva illud, quod moneris, liber eſſe *ſine alicujus creaturæ implicamento.* Si patiaris maligniore affectu vel unico te implicari, jam actum eſt, jam vinctus es, ſexcentas tibi cogitationes ingeret, dum oras, unicus hic affectus, niſi eum priùs repreſſeris, quàm ores.

Narrat Caſſianus integerrimum ſenem Machetem, eam à Deo gratiam impetrâſſe, ut etiamſi ſacra colloquia diem noctémque totam protraherentur, à ſomno tamen numquam expugnaretur; quàm primùm ſermo-

a *Iſid. l. 4. epiſt. epiſt. 2. 4. & 12.*
b *Thom. de Kemp. l. 2. Imit. Chriſti; c. 8.*

ſermones miſcerétur vani, protinus in ſomnum ſolveretur. Ad hunc ipſum ſenem Machetem grandis epiſtolarum faſciculus à parentibus & cognatis è provinciâ Ponti miſſus eſt, cùm per quindecim annos utrimque ſilẽtium tenuiſſet. Hîc ſenex apud ſe deliberans: Quantarum, inquit, cogitationum tumultus hæc mihi lectio concitabit, cùm intellexero, quid parentes agant, quid cognati, quid noti alii. Et iſta me vel ad inane gaudium, vel ad inutilẽ triſtitiam impellent. Et quot diebus tot nugarum memoria orationis tenorem interturbabit? Quanto tempore tot ingeſtarũ rerum velut offam ſoporiferam dirigere non potero? Quanto labore tranquillitatẽ per hæc perditam non reparabo? admiſſis vel ſemel tot politicorum hominum ſermonibus, occurſabunt ea omnia, quæ pridem deſerui, notorum vultus animo inhærebunt: & nunquid inceſſet me deſiderium ad eos reviſendi, & colloquendi cum ipſis? Quid demum juverit, ſolo mundum corpore deſeruiſſe, ſi ad eundem animo recurram? Heu quàm malè reviviſcit, qui bene fuerat mundo mortuus! Hæc ſecum volvens: Quid diu, inquit, hæreo? quin unâ liturâ deleo tot turbatrices epiſtolas. Dixit, & faſciculũ prout ligatus erat, in ignem projiciens: Ite, inquit, cogitationes patriæ, hîc pariter ardete. Mea pluris intereſt attẽtè orare, quàm tot vanis ſalutationibus attendere. a Hoc certè Machetes fortiore fecit dexterâ, quàm fuerit illa Mutii ardenti faculo admota.

a *Caſſian. l. 5. inſtit. c. 32.* Gem

Geminum prorſus in beato Ignatio, Societatis IESV Parente,cernere eſt. In cubiculo clauſis foribus orantē janitor acceſſit, litterarum faſcem traditurus: Semel iterúmque pulſanti nihil reſponſum eſt. Cùm moleſtus eſſe pergeret, & crebriùs more conſueto fores obtunderet. Ignatius pandens oſtium: Ecquid, mi frater, ait, tibi vis? Cui janitor: En litteras, Pater; qui eas huc tulit, è patriâ tuâ dicebat allatas. Et unà litterarum faſcem in manus patri tradidit. Huic Ignatius: Bene eſt, ait, & mox oſtio iterum clauſo, quidquid epiſtolarum fuit in proximum caminum (hiems erat) cremandum generoſiſſimâ manu abjecit, & cōtinuò ad interruptam orationem rediit.a

Ergo cave picem, & à rebus creatis, quantum potes, animum avelle, ut is, tantò evolet ſublimiùs, quantò minùs ab infimis detinetur.

a. *Ribaden, l. 5. vit. S. Ignatii c. 1. propius finē.*

§. 4.

Alterum præparationis remotæ documentum: *Non neglige veſtem.* Qui orare inſtituit, amicus Dei ſit, & gratiæ divinæ clade privatus non ſit. Quis enim hoſtem capitalem benevolè audiat? Eſt, qui mihi ſupplicet, ſed ego illum cane pejus & angue odi, quid impetrabit hic orator? odium augebit. Eodem modo cubiculum aliquis, aut templū ingreditur laudaturus Deum, & petiturus quippiam à Deo. Heus bone,

 quid

quid agas, vide. Num in gratiâ es? vox divina te ferit: Nomen habes, quòd vivas, & mortuus es. *a* Amici priùs fiamus: tolle impium adversùs me bellum, & mecum in gratiam redi, dein adsis laudaturus, aut petiturus aliquid à me. Non est speciosa laus in ore peccatoris. *b* Oratio grata est, sed ab amico, non ab hoste. Quemadmodum non conveniunt scabiosæ manus, & aurei in digitis annuli; pileus pertusus & plumis ornatus; sacculus holosericus & cuprei in eo nummuli, *c* pretiosissimum vinum è malis punicis expressum & picata lignea capedo, *d* curvæ ac repandæ tibiæ, & ocreæ candidæ: ita non est speciosa laus in ore peccatoris. Psallite Domino sancti ejus: *e* non hostes ejus. Nam rectos decet collaudatio. *f* Eam ob caussam in lege priscâ sacrificium pro peccato ceteris præmitti solitũ *g* Ita sentiens Alphonsus Tostatus Præsul Abulensis: Vt Deo, inquit, accepta sint posteriora sacrificia, oportet, ut illud primùm præmittatur, tanquam dispositio ad alia. *h*

Ita prorsus non consultum tantummodo, sed & necessarium, ut oraturus, delicti tamen sibi conscius in se dolorem concitet, per actum contritionis, ut vocant hoc modo: *Mi Deus, ego te summum bonum offendi, sed doleo ex animo: ignosce, Firmißimè statuo*

a *Apoc. c.3. v. 1.* b *Eccli c. 15. v.9.*
c Rufenhaller. d Verpichte hültzine Vierstitz. e *Psal. 29. v. 5.* f *Psal. 32. v. 1.*
g *Exod, c.5, v.7. & 8.* h *Abul, q.9, in Exod.*

statuo non peccare ampliùs. Aut brevissimum illud usurpandum: *Deus propitius esto mihi peccatori.* a Qui tale quid precibus præmittit, vestem non negligit, sed sui accusationem velut togam induit. Et reverà justus, Salomone teste, prior est accusator sui. *b*

Est genus colubrorum, qui venenum ponunt, cùm fontem adeunt ad extinguendam sitim: Non aliter qui ad CHRISTVM misericordiæ fontem properat, virus peccati priùs excutiat, & tum demum bibat: sic impetrabit, quod rogaverit. Clemens Alexandrinus hoc ipsum explicans: Precatio, inquit, cum Deo conversatio & collocutio est, ac proinde inter familiares & amicos fieri debet, & supponere, deletam offensam. *c* Rectos decet collaudatio. Quod ille ab utero cœcus confirmans: Scimus, inquit, quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit. *d* Et tamen, dices publicanum audiit. Non negamus; audiit: sed publicanus vestem, de quâ loquimur, non neglexit, sui accusatione se vestivit, ita qui hostis Dei fuerat, amicus ab oratione.

Idcircò ante omnia veniam suis erroribus deprecetur, & seipsum accusando, divinæ gratiæ vestem induat, qui cum Deo in sermonem venire desiderat. Quod cælestis magister docens: Si manseritis, inquit, in me, & verba mea in vobis man-

 serint,

a *Luc. c. 18. v. 13.* b *Prov. c. 18. v. 17.*
c *Clem. l. 7. Strom.* d *Ioan. c. 9. v. 31.*

ſerint, quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis. *a*

Atque geminum hoc documentum oratori Chriſtiano damus: *Picem caveat*, & *veſtem non negligat*. Cor ſuum nulli creatæ rei agglutinari ſinat, & apud ſupremum Numen ſemper in gratiâ eſſe contendat. Ante orationem præparet animam ſuam, & non ſit quaſi homo, qui tentat Deum. Quantò accuratior fuerit præparatio, tantò attentior erit oratio.

a Ioan. c. 15. v. 7.

CAPVT VII.

Quæ propinqua ſit ad orationem præparatio.

CVltus divinus apud Hebræos ſacrificiis maximè conſtabat, de quibus ipſi diverſa decem miracula commemorant. Primum feſtis diebus innumera vis hominum confluxit, & tamen nullus unquam excluſum ſe queſtus eſt: ſacrum hoc hoſpitium admiſit omnes. Alterum, cùm ſtarent, ſe comprimebant, cùm verò delictorum confeſſionem ritu ſuo ederent, & in terram procumberent, nihilominùs quatuor cubitorum ſpatium nemini negatum. Tertium, ſacrificiorum ſub dio inſtitutorum ignis nunquam pluviis extinctus. Quartum, ſacrificiorum fumus nunquam à vento ſic diſſipatus eſt, quin rectà nubes peteret. Quintum, Sacerdotem ſummum nullo

nullo expiationis die, ſiniſter aut malus eventus impediit. Sextum, in propoſitionis ac primitiarum panibus nihil unquam vitii deprehenſum. Septimum, nulla feminarum, quæ uterum ferret, carnis ſanctificatæ nauſeam ſenſit. Octavum. Caro ſanctificata nunquam fœtoris aliquid contraxit. Nonum, in eo, quo victimæ mactabantur loco, nullæ cernebantur muſcæ. Decimum, nemo ſacrificantium à ſerpente aut ſcorpione læſus eſt.

Hæc Iudæi jactant, ſed certè non comprobant. Hæ fabulæ Chriſtianis auribus fidem non faciunt. Contrarium è vatibus Hebræis diſcimus. Dilucidè rex David: Sacrificium, inquit, & oblationem noluiſti; holocauſtum pro peccato non poſtulâſti, a Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium dediſſem utique; holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo, ſpiritus contribulatus; cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. b Simillimè locutus Baruch: Anima, inquit, quæ triſtis eſt, ſuper magnitudine mali, & incedit curva, & infirma, & oculi deficientes (*nimirum lacrymis, jejuniis, vigiliis exhauſti*) & anima eſuriens dat tibi gloriam, & juſtitiam Domino. c Spiritus eſt Deus, & eos, qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare. d Oratio humiliantis ſe nubes penetrat. e

Hæc Chriſtianæ gentis ſacrificia ſunt, pura,

a *Pſal. 39. v. 7.* b *Pſal. 50. v. 18. & 19.* c *Baruch. c. 2. v. 18.* d *Ioan. c. 4. v. 24.* e *Eccli. c. 35. v. 21.*

pura, humilis,& ardens oratio. Quæ autem ad orationem remota sit præparatio, capite superiori exposuimus, jam ordinis ratio poscit, de præparatione, ut eam vocamus, propinquâ disserere.

§. 1.

Primum propinquæ præparationis membrum est, *Puritas animi*. Diacostides, nobilis gemma & magnarum virium est, sed eas omnes in ore cadaveris amittit. Talis reverà est oratio, gemma pretiosa, sed in ore hominis impuri vim omnem perdit. Siracides canit: Non est speciosa laus in ore peccatoris. *a*

Liberum, quod suprà diximus, ac purum sit cor oratoris Christiani. Optimè dixit Augustinus: Munda tantùm cubiculum cordis, ubi fueris, ubicunque oraveris intus est, qui exaudit, intus in secreto. *b* Cui subscribens Bernardus: Oratio, inquit, cordis est, non labiorum. Neque enim verba deprecantis Deus intendit, sed orantis cor aspicit. *c*

Cùm Core, Dathan & Abiron, ceterique proceres Hebræi, numero ducenti quinquaginta, secessionem fecissent à Mose, jamque starent, thura offerrent, & odores spargerent, terra horrendùm repentè contremuit, & undante superficie non secùs quàm pelagus vento fluctuans, populum univer-

a Eccli. c. 15. v. 9. b *Aug. tom. 9 tract. 10. in Ioan. c. 2.* c *Bern. l. de Inter. domo, c. 48.*

universum terruit. Immani mox sonitu eliso, quà seditiosi tendebant, solum hiatu horribili subsidit, & eodem momento non tantùm ducentos quinquaginta viros, sed & uxores eorum ac liberos, omnémque familiam absorpsit, descenderúntque vivi in infernum, operti humo, & perierunt de medio multitudinis. *a* Subiatis in hunc modum profanis, hiatus ille ita rursum clausus est, ut ne vestigium quidem ejus superesset. Quid, obsecro, Deum ad indignationem tantam commovit, ut in tot capita sui populi tam prodigiali strage animadverteret? num ei thus, num ignis, aut thuribula displicuerunt? non odores, non prunæ, sed nec thuribulum, sed cor thura offerentium displicuit DEO. Pessima fuit oratio rebellium ac seditiosorum hominũ, quorum mentem contumax superbia infecerat. Tam nõ placuerunt hæ preces, ut nec finem illarum Deus expectârit, quin graviter vindicaret in perduelles hos oratores. Bias Prienæus, cùm in naufragii discrimine, inter scelestos ac deploratæ vitæ homines esset, illíque deos ob sospitatem deprecarentur: Silete, ait, ne dii nos hîc esse sentiant. Ita Dathamo, Abironi & asseclis dici potuisset: Tacete & abstinete his sacrificiis: non placebit Deo nec thus selectissimum, nec thuribulum aureum, si cor sit superbum aut lascivum. Ergo, mi Christiane, ut orationem tuam commendes, cor tuum ab omnibus sordibus expurga.

Alte-

a Num. c. 16. v. 32.

Alterum est, *Propositum firmum*, adversùs omnes futuras distractiones. Abrahamus in illo itinere mœstissimo, quod ad montē Moria confecit, ubi Isaac filius erat immolandus, methodum orandi optimam demonstravit. Nam ubi afflictissimus hîc parens ad montis radices stetit, provido consilio ad servos comites versus; Vos, inquit, expectate hîc cum asino: ego autem & puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos. *a* Prudētissimè. Ita prorsus oratorem Christianum agere convenit. Iumenta, famuli, comites ceteri, & quidquid impedimentorum est, à tergo relinquendum. Dimitte vana vanis, tu animum intende DEO, & solus age cùm solo. Ita Moses solus ad Dominum ascendens, & pænè idem, quod Abrahamus, imperans: Expectate hîc, ait, donec revertamur ad vos. *b* Ita & ipse Christus, in itinere tristissimo ad clivum olivarum, suorum octo, in villâ Gethsemani reliquit, & tribus solùm comitibus ad locum cruentæ luctæ contendit. Sed ubi orandi locum jam oculis designâsset, tres etiam illos comites à se amandans: Sedete hîc, ait, donec vadam illuc, & orem. Et ipse avulsus est ab eis, quantum jactus est lapidis, & positis genibus orabat. *c* Ostendit hoc loco Dominus IESVS, quo proposito precationes ordiamur. Docuitq; exemplo, quod jusserat: Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum

a Gen. c. 22. v. 5. b Exod. c. 24. v. 14. c Matth. c. 26. v. 36. & Luc. c. 22. v. 41.

culum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum.a Omnibus tunc aliis cogitationibus & curis valedicendum; plebs ista tumultuans tunc animo excludenda, & quamvis ea fores obtundat, ac iterum & iterum, iterúmque pulset, rogétque admitti, nihilominùs in oratione perdurandum, nec animi ostium ante orationis finem reserandum. Ita quivis apud se statuat, priusquàm orare incipiat.

a *Matth.c.6.v.6.*

§. 2.

Tertium, *Divinæ gratiæ petitio.* Evagantium cogitationum turba, seditiosæ plebi simillima est. Hæc eo subinde fertur impetu, ut vel custoditas etiam fores effringat & perrumpat. Haud aliter seditiosarum distractionum vulgus, in orantis mentem irruit, & clandestinis omnia tumultibus miscet. Quando igitur humanæ vires hîc parùm opitulantur, Deus in auxilium vocandus est: Iuva, Domine, & tumultuantes animi mei turbas compone, excita precandi spiritum in me servo tuo; impera ventis & mari, & erit tranquillitas magna.

Ecclesia hic præit, suóque nos exemplo docet, ante omnem orationem divinum subsidium implorare. Nam ea in omnibus statis precationibus, hoc ducit principium: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina. Nec aliter matutinos hymnos orditur, quàm illis Psaltæ verbis: Domine, labia mea aperies, &

& os meum annuntiabit laudem tuam. Eò spectat solenne illud: *Sursum corda.* Quod Cyprianus explicans: Sacerdos, inquit, præfatione præparat fratrum mentes, dicendo, *Sursum corda.* Vt dum respondet plebs; *Habemus ad Dominum*, admoneatur se nihil aliud, quàm Dominum cogitare debere. *a* Augustinus, quò sinceriùs divinis intenderet, hoc ipsum postulans: Libera me, Deus meus, exclamat, a multiloquio, quod patior in animâ meâ miserâ, in conspectu tuo. *b*

Quintũ præparationis propinquæ membrum est, *Præsentia Dei*, orantis animo validè impressa. Cum absentibus non loquimur, nisi per epistolas: si loqui placeat cum Deo, priùs præsentem cogitemus. Vt autem in precibus animi fastidium vitemus, subin se qui orat, mente subvolet in cælum, & medius Angelorum ante Dei solium se posternat, & ita caussam suam exponat: aut Christum velut ante se stantem aspiciat: Deum certè præsentem, quocunque tandem modo, veneretur. Salomon ad id hortatur: In omnibus viis tuis, ait, cogita illum, & ipse diriget gressus tuos. *c* Nimirum istud fœderis Deus cum suis amicis init: Si tu sive ores, sive labores, mihi tuos semper adiicias oculos, & ego tibi meos vicissim semper oculos, seu oranti seu laboranti affigam, & omnes gressus tuos dirigam; qui tetigerit te, tanget pupillam oculi

a *Cypr. de orat. Dominicâ.* b *August. l. 15. de Trin. fine.* c *Prov. c. 3. v. 6.*

oculi mei. Hoc Sionis rex David, suâmet confirmavit experientiâ. Hinc illius hæ voces: Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commovear. a Quemadmodum ego ad Deum, sic ille ad me oculos adjecit. Beatæ Senensi Catharinæ Christus dixisse memoratur: Filia, memor esto mei, & ego memor ero tui. Hâc suavissimâ vicissitudine suos sibi devincit Deus.

a *Psalm*, 15. *v*. 8.

§. 3.

Cùm Christus à suo funere redivivus in cælum abiisset è monte, in eodem visi duo Angeli, qui dicerent: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? a Cur oculos sollicitudine tantâ erigitis ad sidera, an obliti, quod valedicturus vobis magister dixerit: Ecce ego vobiscum sum usque ad cōsummationem sæculi? b Nos subinde altos ad cælum gemitus emittimus, perinde si Deus à nobis procul sit. Quid hoc, ô viri, quid aspicitis in cælum? Hîc ipsissimus, hîc totus est Deus, ubi oratis in ore vestro, in oculis vestris, quin & in corde vestro præsentissimus est.

Reverà si hæc talia cogitatione paullulùm profundiore perpenderemus, in precibus longè attentiores essemus. Quisque sibi diceret: Hic tuus est judex, intus in corde tuo sedet attendens, non tantùm quid

a *Actor. c.* 1. *v.* 11. b *Sunt ultima verba c.* 28. *Matthæi*.

quid dicas, sed & quid cogites. Attende tibi, nusquam non deprehensus es. Nam, ut Theologi sentiunt, Deus ubique locorum, & in omnibus rebus creatis perfectiùs est, quàm anima sit in corpore. Admiranda prorsus est inter animum & corpus copulatio & adhæsio, quam Philosophorum scholæ nunquam satis explicârint. Non nescimus, totum animum in toto esse corpore, sed & totum in digituli extremo; Deus autem in rebus, quas condidit, perfectiùs præsens existit. Vbi autem non est, ut Augustinus loquitur, qui ubique præsens est? Non essem Deus meus, non omnino essem, nisi esses in me. *a* Cur igitur, cùm oramus, non ad hunc unum respicimus? cur non uni huic intendimus? Quid vagamur miseri? & extra nos abimus in tot labyrinthos & fallacias?

Mira memorat beatus Nilus de viro quopiam sancto (fortassis ille ipse is fuit) qui duas hebdomades continuis pænè precibus exegit. Indignissimè id tulerunt cacodæmones, atque ut tantam orandi constantiam saltem turbarent, si non frangerent, stoream *b* rapuerunt, cui virum sanctum imposuerunt, & illum velut avenam vanno eventilârunt: *c* & tamen tantopere turbare non valuerunt, ut preces abrumperet impatientiâ. Et qui tandem id fieri potuit? Vir ille sanctus non manu libellum, non

a *Aug. tom. 8. In Psalm. 75.*
b *Rude textum è junco.*
c Ist ein Spil/den Jäcklin schutzen.

non orbiculos precatorios versavit, sed Deum in pectore suo præsentem adoravit, ad hunc unum oculos adjecit, quod diaboli nullis molitionibus nec seriis, nec ludicris, prohibere potuerunt.

§. 4.

Basilius magnus à simili rem explicat. Datur actio comica; aliquot millia spectatorum sunt. Ita Romæ ante aliquot annos data est Tragœdia Crispus, Constantini Cæsaris filius, quem pater jugulari jussit ob falsam accusationem Novercæ. Egere nobilissimi, modos Musicos, fecêre præstantissimi; ter data semper placuit. Spectatorem habuit & summum Pontificem. Ita Principes, Reges, Imperatores, quandoque comœdias spectant. Hîc plerique omnes actores, ut tali se probent spectatori, eum pænè unum observant, num attendat, num rideat, num actionem sibi placere ostendat. Si quem fortè memoria deficiat, aut is ceteroqui gestu delinquat, vix scenâ digreditur, & mox ab aliis percunctatur: dic, amabo, num Princeps, num Rex errorem meum notâsse videatur? Actione verò jam finitâ, neminem audies interrogantem, dic, quid sentit de actionibus sartor ille Claudius, quid pistor vicinus noster? qui placuimus Samueli fabro ferrario? num Ionas arcularius largiter risit? quid plausûs tulimus à Thomâ sutore? an nos laudavit Silvester molitor? Hæc equidem nemo quærit, aut

cerè

certè infans vel fatuus: sed illud indagare satagunt actores, num placuerint principi, num princeps riserit, & actionem probârit, quis judicio principis omnium optimè egerit; quòd si principem habeant laudatorem, aliorum omnium vituperia nihili faciunt: sin unico huic neminem actorum placuisse resciant, omnes demittunt auriculas, ut iniquæ mentis asellus, cùm graviùs dorso subiit onus. *a* Tanti fit vel unicus ejuscemodi spectator.

Merissima est comœdia, omnis vita nostra, dum vivimus in theatro agimus. Oramus? velut in scenam prodimus coram Deo recitaturi, quod pietas dictaverit. Cur autem non unum atque unicum hunc spectatorem nostrum aspicimus? Malè oramus? cur huic uni atque unico displicere non formidamus? nónne iste considerat vias nostras, & omnes gressus nostros dinumerat? *b* Quidquid oculorū nobis est, in hunc spectatorem nostrum flectamus:

Speculator adstat desuper
Qui nos diebus omnibus
Actúsque nostros prospicit
A luce primâ in vesperum. c

Divus Basilius, quem dixi, rem scitu dignam interrogans: Quomodo, ait, obtinebit quis, ut in oratione sensus ejus non vagentur? Responsum ab eodem audiamus: si certus sit ante oculos Domini se stare. Dei præsentiam in omni omnino loco paucissimis

a *Horat. l.* 1. *serm. sat.* 9. *initio.* b *Iob c.* 31. *v.*4. c *Hymnus Ecclesiæ Fer.* 5. *in Laudib.*

mis sic describimus: Rex quispiam præsens est in toto regno suo, sed solùm per potentiam; unicum dictat epistolium, aut mandatum, mox illud omne regnum pervolat cum imperio. Idem rex in palatio suo est per presentiam. Hîc ejus aula, hîc regia est. At verò hic ipse rex in conclavi suo, suoque solio est per essentiam & existentiam, ut scholæ loquuntur. Progrediamur ab his infimis. Deus ubique locorum tam per potentiam, quàm per præsentiam, & essentiam præsentissimus est. Non est ullum locum designare vel acûs apice, ubi Deus non intimè sit præsens. Quocircà summis ac quotidianis studiis, nos ipsos eò perducere connitamur, ut in omni prorsus actione, præcipuè verò in oratione, præsentiam Dei attendamus & veneremur.

Hoc certè Deus à nobis exigit, hoc vult, hoc præcipit. Sic imperatum est Abrahamo: Ambula coram me, & esto perfectus. *a* Sicut ego te, ita tu me semper respice. In eam rem Deus animum humanum multò celerrimum fecit, qui vel ventorum alas longè præverteret, & eo, quò vellet, momento ad suum se verteret cōditorem. Corpus hominis tardigradum ac testudineum est; pedetentim & per gradus de loco in locum movetur; animus puncto temporis ad Deum pervolat. Quocirca sedulò cogitemus oraturi: Deus videt, Deus audit, Deus punit.

a Gen.c.17.v.1,

CAPVT VIII.

Quid mente aridâ oraturus habeat solatii, Documenta quinque.

NObilissimus inter Græcos Oratores Pericles, ad dicendum à populo sæpius lacessitus, negavit se id facturum, quòd imparatus esset. Prudēter prorsus. Nam uti Stobæus loquitur, a Cogitatio est fons orationis: ubi nulla, vel indocta præcedit cogitatio, ibi nulla, vel stulta sequitur oratio.

Hinc & Demosthenes Epicli opprobranti, quòd tanto studio meditaretur ad concionem proferendam, Erubescerem, ajebat, optimo jure, si mihi ac Reipublicæ cupiens prodesse, dicerem ex tempore. Ideò postridie dicturus ad populum, nocte præcedente totâ vigilabat, ut tantò paratior prodiret, quantò exactiûs fuisset dicenda meditatus. Cúmque Pythias illi objiceret, sententias ejus olere oleum, sobriè ac sapienter respondit: Melius est, ut mea oleū, quàm ut oleant vinum.

Si tantum meditationis ac studii jure adhibendum, ut peritè loquamur cum populo, quid non faciendum, ut piè loquamur cum DEO? Quam ob caussam, quæ remota, quæ propinqua præparatio ad orationem adhibenda sit, exposuimus.

Sed est, qui objiciat, vix fieri posse, ut oraturus cogitationes suas sic vinciat, quin

a *Stob. serm. 27.*

evolent etiam nolente Domino. Id enim Bernardum, id alios sanctissimos viros sæpius expertos esse, sat constat: & ipsi contra seipsos hoc questi sunt. Deinde qui potest fieri, ajunt, ut homo tot profanis mersus negotiis, tot seriis obrutus curis, tam attentam instituat orationem; cor vel invito se suffuratur, & domo profugit: & hinc dissipata oratio: Respondemus: Hebræus rex David gravissimis regni geminati curis intentus sollicitum se regem præstitit, non minùs tamen attentum Oratorem egit. An non auditus est dicere, & scribere, & canere: Oculi mei semper ad Dominũ: Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo: Providebam Dominum in conspectu meo semper? Si ergo rex, cui duplex regnum, Israëlis & Iuda fuit administrandum, nihilominùs velut infimum mancipium, pervigili oculo Dominicos nutus observavit, dies noctésque ad imperantem Heri digitum abiit, rediit: quid nos mendiculos par est facere? Quòd si pro viribus connitamur cogitatione dissipatas colligere, nec tamen conatui res succedat, cor aridum, sterile, vagum permaneat, nec solatii quidquam suppetat; cælum æneum, terra verò sit ferrea, quid hic faciendum? Animus nequaquam despondendus, & in eam rem explicabimus, cur Deus sic nobiscum agat, & quid solatii capiendum in tantâ mentis ariditate.

§. I.

Vaticinatur scriptor ille religiosissimus, Et quamdiu vixeris, inquit, mutabilitati subjectus eris, etiam nolens, ut modò lætus, modò tristis, modò pacatus, modò turbatus, nunc devotus, nunc indevotus; nunc studiosus, nunc acediosus; nunc gravis, nunc levis inveniaris. Sed stat super hæc mutabilia sapiens, & bene doctus in spiritu, non attendens, quid in se sentiat, vel quâ parte flet ventus instabilitatis, sed ut tota intentio mentis ejus ad debitũ & optimum proficiat finẽ. *a* Non ergo turbetur cor tuum; non aliter hæc vita ducitur.

Idem evenire solet in oratione, quę nonnunquam sine cælesti succo, sine igne, sine omni solatio insulsa, flaccens, languida, frigida, planè lignea videtur, sexcẽtis insuper distractionibus adeò est impedita, ut cælestes illæ sentiantur minæ: sit cælum, quod supra te est, æneum; & terra, quam calcas, ferrea. *b* Idem in aliis actionibus contingit, cùm quis sibi labruscas, & pruna silvestria videtur mãdere, *c* tam insuave ac acerbum est, quicquid agit, aut cogitat. Quid hic auxilii? Quædam accuratiùs & ordine hic notanda.

Primum: *Vera vitæ sanctimonia, hanc solatiorum dulcedinem nequaquam expetit*, cùm sine

a *Thom. de Kemp. imit. Christi, l. 3. c. 33.*
b *Levit. c. 16. v 19. & Deut. c. 28. v. 23.*
c Schlee vnd vnzeitige Trauben.

sine illâ nervosior longè fit & robustior. Orare nolle, nisi voluptati sit oratio, aut nisi ad eam animi ardor impellat, nimis delicatæ mentis est. Sensilis illa pietas amygdalinum lac est, quod Deus, cui vult, & quando vult, affundit, veluti

Teneris immulgens ubera labris. a

Cùm ergo suavis orandi gustus instillatur; Deo gratias: cùm subtrahitur & negatur, iterum Deo gratias. Siquidem eum hominem non inter infantes numerat, cui lac negat, & cibum præbet robustorum.

Devotionis nomen, nos passim creberrimè usurpamus, sed revera vim ejus, & verum significatum ignoramus. Ea porrò verissima est devotio, seipsum divinæ voluntati devotissimum, hoc est, ad omnia cùm agenda, tum patienda promptissimum offerre. Quod præclarè Ludovicus Blosius exponens: Vera devotio, inquit, in sui ipsius submissione, resignatione, abnegatione ac nihili pensione sita est potiùs, quàm in sensibili sapore & dulcedine. Certè multis ad salutem utilius est ariditatem, amaritudinemque cordis sentire, quàm affectuosa desideria & suavitatem. Ille Deo valdè placet, qui in ipsâ sterilitate, paupertatéque suâ internâ, humiliter dicere novit: *Domine, licèt ego immundus sim, & omni consolatione indignus, te tamen non derelinquam, sed desolatus libenter ero, juxta tuum beneplacitũ & permissionẽ.* Nimis infidelis DEO est, qui, quando Deus eum consolatur, Deo ser-

a *Virgil. l. 11. Æneid, medio.*

vire vult: sed quando spirituali consolatione destituitur, mox à Deo recedit, & illicita solatia perquirit. Si tibi oranti, aut sacrificanti, aut divina meditanti, aut sacræ lectioni insistenti, aut quodvis aliud sanctum opus facienti, deest sapidus ille devotionis affectus, perge tamen in incœptis, & pium concipiens desiderium placendi Deo, offer ei cordis tui sterilitatē ac laborem in laudem æternam. Sic enim ipsa ariditas, quam perfers, non minùs erit illi grata, quàm internæ dulcedinis affluentia: imò verò fortè gratior. Rationalis siquidem devotio longè certior, ipsique Domino acceptior est, quàm devotio sensibilis. Est autem devotio rationalis, quando quis quodlibet peccatum odit, & execratur, promptâque voluntate Deum colit, & ea, quæ Deo placere cognoscit, strenuè complectitur, & peragit. Si hanc devotionem habes, nihil decedet mercedi tuæ, etiamsi illam alteram non habeas. *a*

Sanè vera perfectio non in perceptione magnæ dulcedinis, neque in consolationis affluentiâ consistit, sed in hoc sita est, ut quis seipsum & omnia pro Dei amore relinquat atque abneget, & voluntate propriâ in voluntatem Dei integrè transfusâ, liber tranquillúsque in omnibus quæ sibi obveniunt, permaneat, ac Deo adhæreat. Nonnulli se periisse putant, quando sensibili devotione privantur: & rursum se

San-

a Ludov Blosius spec. spirituali c. 14. mihi pag. 63. Et Canone Vitæ spir. c. 26. pag. 21.

Sanctis, Deóque acceptissimos esse credunt, quando illam accipiunt: sed falluntur & errant. Plerumque enim Deus ibi per gratiam suam maximè sentitur; & sæpe homini melior est ariditas cordis, quàm esset profusissima abundantia suavitatis. Nam in ariditate, & sterilitate homo clariùs agnoscit, se ex se nihil posse. Porrò suavitas illa conceditur etiam his, qui pessimè vivunt. Certa sanctitas & devotio est æqualis illa promptitudo animi, quâ quis paratus est servire Deo, non minùs in adversis quàm in prosperis. *a* Vera igitur verissima devotio est, bona voluntas, quâ homo paratum se offert ad cultum, honorem & beneplacitum Dei. *b*

a *Idem in instit. spirit. c. 7. mihi pag. 365.*
b *Et in brevi reg. p. 428.*

§. 2.

Alterum, quod hac in re observandum, *Divinæ voluntatis decretum.* Hîc dixeris, ô si nôrim, divinæ voluntatis esse, ariditate ac distractionibus me turbari, nec verbulum contrà mutirem. At verò, ut censeo, Deus vult, ut attentè orem: ego autem flaccidus, vagus, frigidus, successu pænè nullo precationes ineo: & istud me angit. Non nego, velle Deum, ut attenta sit oratio nostra, vult tamen etiam, ut id quod in oratione patimur inviti, inhærentes nobis nævos eluat. Hinc amaritudo, tristitia, distractio, ariditas, exilium animi, cælum æneum,

terra ferrea, quid nisi delictorũ nostrorũ pœnæ sunt? Deus abscondit vultum suum, & negat, se domi esse. Ne miremur, aut indignemur; nos priùs hunc lusum cum Deo lusimus. Deus frequenter ad pectoris nostri januam pulsat; nemo audit, nemo aperit, nemo admittit. Vices igitur reddit, & pariat. Agamus Deo gratias, qui tam clementer in nos animadvertit.

Ioannes Avila peritus rerum spiritualium magister, dicere solebat: O si nôssemus, quàm contemptibile sit, non tantùm quod terrenum est, sed etiam quod cæleste, si absit Dei voluntas; cùm è diverso tã vile nihil sit, quin pretiosissimum fiat, si Dei voluntas non desit. Inde fieret, ut pro se quisque promptè diceret; millies conducibilius est, amaro esse corde, si Deus velit, quàm affluere solatiis, si istud non placeat Deo. Quocircà, mi Domine, ab eâ parte, quâ ego tam aridæ, tam vagæ, ac frigidæ mentis sum caussa, vehementer doleo: à quâ verò tu pœnàm hanc in noxarum mearum supplicium irrogas, eam libentissimè subibo.

Hæc humanæ voluntatis cum divinâ conjunctio majoris est promeriti, quàm attentissima oratio.

Tertium: *Ariditatem mentis & evagationem, sanctißimi quique viri perpeßi sunt.* Antonius, Franciscus, Bernardus, alii se homines esse hac in re senserunt: Sanctissimus rex David seipsum lugens: Anima mea, inquit, sicut terra sine aquâ tibi. a Vti ager à

a *Psalm.* 142. *v.* 6.

multo

multo tempore non rigatus pluviis, æstu hiat & supplicat cælo, sic animus meus siccitate inárescit. Eandem de seipso habuit querelam Bernardus: Exaruit cor meum, coagulatum est sicut lac, factum est sicut terra sine aquâ, nec compungi ad lacrymas queo, tanta est duritia cordis. Non sapit psalmus, non legere libet, non orare delectat, meditationes solitas non invenio. Vbi mentis serenitas & pax? *a*

Si amicis primæ admissionis hæc eveniunt, quid miramur nos neutiquam primarios Dei amicos, his miseriis involvi? Christus rarissimè suos in amœnum Taboreiæ rupis verticē, sed quotidie in Golgothæum montem solet educere: nec semper amygdalinum lac, sed mordax sinapi, & felleum acetum præbet in potum. *b* Et nunc quidem solatur, nunc terret; nunc invisit, nunc deserit; modò dejicit, modò iterum erigit dejectum, prout æternæ sapientiæ visum in rem hominis esse.

Virum religiosum memorant complures annos optimis moribus fuisse, & nemini non magis quàm sibimet satisfecisse. Devenit is tandem ad tam mœstam animi siccitatem, ut quidquid ageret, tristissimum tædium sentiret, ut nec oratio, nec lectio, nec meditatio, nec horum quidquam ei saperet, omnia insuavia, fellea erant omnia. Interim alios vidit alacres, & bono esse animo. Noctē igitur opportunā sibi sumpsit,

a. *Bern. serm. 54. in Cant. pag. 728.*
b *Fletum factura sinapis.*

psi, quâ a nte imaginem Christi crucifixi se abjiciens non sine lacrymis, ita precari cœpit: Hactenus sanè credidi, mi Domine nihil magis tibi convenire, quàm in omnes bonum ac facilē esse. Sed en, ego jam tot annis tibi servio pro viribus, acerba prorsus & plurima passus. Si cui alteri domino tantum obsequii detulissem, plus gratiæ, puto, redderet. Alii solatiis perfunduntur; ego desertissimus sum, nec quò me vertam, sat scio. Dixit, & toto templo velut jam jam ruituro, fragor ingens intonuit. Dum ille anxius circumspicit, en adest horribili aspectu vir, qui perticam ferream librans intrepidantē, humo illum affixit. Iacuit miser in mortuum, velut rotâ contusus, & maximis doloribus oppressus. Manè qui odeum ingrediebantur ex more cantaturi, seminecem repererunt. Mox ad nosocomium a detulerunt, ubi tribus hebdomadibus maximos tulit dolores, nec ei quisquam inservire potuit, nisi obstructis naribus, adeò tetrum odorem halabat. Resumptis nonnihil viribus, cùm repere potiùs quàm incedere posset, ad eundem se locum conferre statuit, ut ibi sanaretur vulnus, ubi fuisset inflictum. Ergo ad Christum in cruce pendentem redit madentibus oculis, culpam & fatetur, & deprecatur. Dum orat, hanc sibi vocem audire visus est: Verme viliorem te judica: & scias solatium humilitate quærēdum, non expostulatione. Hoc ita cautum fecit, ut vitam deinceps religiosissimam

a Kranckenstueben.

ſiſſimam egerit. *a* Diſcamus alieno malo ſapere, nec cum Deo unquam vel afflictiſſimi expoſtulare. Dicamus cum Iobo: Quis ei dicere poteſt: cur ita facis? *b*

a *Annales Patrum Dominicanorum.*
b *Iob c. 9. v. 12.*

§. 3.

Quartum: *Cognitionem ſui parit animus ſolatiis deſtitutus.* Etenim qui ſeſe in oratione tam vagum, tam ſiccum, & frigidum deprehendit, iſtud non immeritò ſibi occinit: Vides, qui ſis, quantæ virtutis, quàm ſanctus? aridiſſimum lignum, frigidiſſimum ſaxum es, quod niſi Deus benigniſſimâ manu contingat, nec guttula ſolidæ pietatis è ſaxo hoc deſluit.

Quòd ſi cum ſenſu & prolixè ſæpius oraremus, homines multæ orationis, & pænè jam ſancti nobis ipſis videremur. Quando autem noſtra cum Deo colloquia tam jejuna ſunt & exſucca, noſtram ipſi tam oris, quàm cordis inopiam erubeſcimus, & ſic arrogantiæ alas ſubmittimus.

Quâ de re beatus Gregorius eximiè: Sæpe, inquit, gratiæ donum eſt, quod quis irã deputat: & ſæpe divinæ diſtrictionis ira eſt, quod gratiã judicat. Nam plerumque gratiam æſtimat dona virtutum, & tamen de eiſdem donis elatus corruit: plerumque velut iram metuit adverſa tentationum, & tamen eiſdem tentationibus preſſus ad virtutum cuſtodiã cautior exurgit. Sicque

 fit,

fit, ut animus Deo altiùs inhæreat, unde se à Deo profundiùs cecidisse suspirat. Homo igitur ab internis gaudiis expulsus, clausas contra se januas secreti spiritalis aspiciat, atque ad semetipsum foras projectus in carne gemat, & cæcitatis suæ damna considerans dicat: Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam eum. *a*

Rationem de occulto Dei consilio quærere, nihil est aliud, quàm contra ejus consilium superbire. Cùm ergo factorũ causa non deprehenditur, restat, vt sub factis illius cum humilitate taceatur; quia nequaquam sufficit sensus carnis, ut secreta penetret majestatis. Qui ergo in factis Dei rationem non videt, infirmitatem suã considerans, cur non videat rationem videt. Vnde & per Paulum dicitur: O homo tu quis es, ut respondeas Deo? nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic? an non habet potestatem figulus luti, ex eâdem massâ facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? *b* Quo autem se cernit figmentũ divini operis, eo semetipsum redarguit, ne contra manum resultet operantis: quia qui benignè, quod non erat, fecit, quod est injustè non deserit. *c*

Quintum: Animi sine solatiis destitutio, est animi eruditio: Qui non est tentatus quid scit? *d* sic vires acquirimus, sic in ætatem,

a Iob c. 9. v. 11. b *Rom. c 9. v. 20. & 21.*
c Gregor. l. 9. mor. c. 7. & 9. d *Eccles. c. 34. v. 9.*

tem adultam roboramur, cùm etiam hoc genere tentationis exercemur. Reverà quod Paulus dixit, virtus in infirmitate perficitur. Et addidit. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus. *a* Inter aves aliasque animantes admirabile prorsus & civicum jus est; quamdiu pulli deplumes sunt & involucres, cibum à parentibus velut præmansum accipiunt. At verò pullos jam plumantes, ad volandum provocant parentes, perinde si eis dicerent: Vos ipsi jam victum quærite; plumas habetis; utimini: sic Deus naturæ auctor & gratiæ, cum suis tanquam cum pullis agit, ad volandum provocat, ne semper sub maternis alis hæreant, rus evolent, victum sibi quæritent; pati discant, solatiis carere assuescant, seipsos contemnere, & verò etiam odisse sciant. Hæc veræ devotionis indicia, hæc generosi amoris argumenta sunt: nec enim verus amor est, qui fortis non est: Deus suis cunas subducit, & à lacte depellit, cibo solido pascendos. De infirmioribus illi, & etiamnum infantibus, quibus mulsum aut lac propinandum est, Paulus queritur; Facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo, imbecilles ad audiendum. *b*

De Isaaco Moses hunc in modũ loquitur: Crevit puer & ablactatus est, fecit Abrahã grãde conviviũ in die ablactationis ejus. *c*

a 2. *Cor. c.* 12. *v.* 9. & 10. b *Hebr. c.* 5. *v.* 12. c *Gen. c.* 21. *v.* 8.

Die natali, cùm omnia gaudiis exſonarent, nihil cõvivii ſapiens Abraham celebravit, illo autem die, quo infans ademptum ſibi lac flebat, epulum convivis datum eſt. Ita cælites gaudent, cùm vident hominem à lacte depulſum, ſolatiis exutum, miſeriis obrutum, calamitatibus depreſſum, nihilominùs à divinâ voluntate non diſſentientem, tranquillè ac toleranter omnia ferentem. Hunc talem DEVS inter conſtantes amicos ſuos numerat, hunc erudit ut filium. Quod Iſaias confirmans: Quem docebit ſcientiam, inquit, & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, avulſos ab uberibus. Eos videlicet, qui omni voluptati non ſolùm temporali, ſed & ſpiritali nuntium remiſerunt Chriſti amore.

Ioannes Taulerus eccleſiaſtes optimus narrat, ad ſe veniſſe ſæpius, qui dicerent: Malè ſecum agi, turbari ſe, atque affligi hinc tentationibus, illinc calamitatibus, vitam omnem acerbam eſſe. His ille ſolitus eſt reſpondere: Bono animo, viri, in tantâ difficultate res non eſt, ac putatis. Eſt ſanè, ajebant, in maximâ: ſed nos ipſi in culpâ ſumus. Quibus iterum Taulerus: Quisquis ejus mali culpam ſuſtineat: id, quod patiendũ eſt, crux eſt, quam Deus humeris veſtris impoſuit: hanc crucem, ſive ſocordia veſtra, ſive malitia aliena fabricârit, non multum id refert, vos illam patienter ferte: imò & Deo gratias agite, & voluntati divinæ quàm integerrimè vos ipſos committite. Sed enim, inquiebant, cor in nobis

ſiccum, impatiens, ac vagum experimur. Quibus eccleſiaſtes ille: Hoc ipſum, ajebat, cum verâ reſignatione tolerate. Iſtud, mihi credite, ſalubrius, longéque vobis utilius eſt, quàm ſi ſenſu veſtro devotiſſimi ſitis. Cùm tranquillum eſt mare, ars naucleri latet; in tempeſtate ſe prodit. Tunc vela contrahere, aut explicare, clavum tenere, navim gubernare, fortunam induſtriâ ſuperare, vim venti arte vincere, hoc demum laudabile eſt.

Hoc raræ artis, hoc Chriſtianæ virtutis eſt, ad eam æquanimitatem perveniſſe, ut animo dicas: Hoc mihi ſummum ſit ſolatium propter Deum omni carere ſolatio. Hoc eſt, nuces & alimenta infantilia reliquiſſe, à lacte remotum eſſe, uberibus ali deſiiſſe; hoc eſt ſuis militare ſtipẽdiis, quod obſequium Deo gratiſſimum eſt. Creſcamus igitur, & deſinamus eſſe adoleſcentuli quaſi lactantes, donec occurramus omnes in unitatem fidei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, ut jam non ſimus parvuli fluctuantes. Creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus. *a*

a *Epheſ. c. 4. v. 13.*

CAPVT IX.

Alia quatuor Documenta de eodem.

Plè veréque dictum cenſeo: apud Deum valet non magnus clamor, ſed magnus

magnus amor: & magis Deo placet oratio fortis, quàm oratio dulcis. Quod superiore capite cœpimus declarare. Vt igitur cœpta pertexamus, reliqua hujus rei documenta subjicimus, ut potiùs orare fortiter cupiamus, quàm dulciter.

§. 2.

Sextum igitur sit documentum: *His experimentis nos Deus inspicit*. Quod Moses Israëli dixit: Tentat vos Dominus Deus vester, ut palàm fiat, utrum diligatis eum an non, in toto corde, & in totâ animâ vestrâ. *a* Non rarò Deus homini suavitatem omnem & gustum orationis meliorem adimit, ut experimentū de illo sumatur, num ollæ tantùm & mensæ amicus sit, an ob suum duntaxat commodum conditori suo serviat. Salomon amicos illos ollares & patinarios, à certis & fidelibus secernens: Omni tempore diligit, qui amicus est, inquit, & frater in angustiis comprobatur. *b* Adversa omnia scit, mera esse tentamenta.

Quæri possit, cur Hebræus rex David ardente pectore suum illud ingeminârit: Paratū cor meum, Deus, paratū cor meum. *c* En Hierosolymæum hunc principem paratissimum, non ad secunda tantùm & prospera, sed etiam & æquè paratum ad adversa & aspera. Nimirum vesci didicit, non tantùm dominico, niveo, siligino, primario,

a *Deut.c.13.v.3.* b *Prov.c.17.v.17.* c *Psal.56.v.8.*

rio, ſed etiam gregario, atro, ſquaroſo, ſordido, etiam hordaceo, mucido, furfuraceo ac confuſaneo pane: exercitati jam oris, validorum dentium, & gulæ nequaquam fuit delicatæ: deinde ſeu ſaccaro panem, ſeu ſale aſpergeres, modò à Dominicâ veniret manu, æquè gratus fuiſſet. Paratum cor illius, paratum, paratiſſimum ad omnia, ſolatiis juxtà, ac ærumnis, à Deo non avellendum.

Fuit hujus animi conſtans Dei amicus, & qui primæ admiſſionis videri potuit. Hic candidè faſſus: Iam annis, inquit, quadraginta Chriſto conditori ſervio, aſſiduis orationibus, & tamen ſine ullo interiore guſtu & conſolatione. Hoc mihi unum eſt ſuave, facere quod poſſum. Hoc unum pariter moleſtum eſt & affligit, cùm viribus non reſpondeo, cùm quod poſſum facere, non conor.

Hic vir ſuis expenſis, & in orbe hoc gratis Deo ſerviit, præmium laboris, loco meliore recepturus. Nam gratis Deo nemo ſervit.

Septimum: *Altiſſima Dei providentia*, quæ quoſdam hominum annis compluribus, alios per omnem vitam ſolatiis deſtituit. Cur autem? Tu quis es, ô homo, qui Deum interroges, & ab eo facti rationem poſcas? hæc inter mortales nunquam inveſtigabimus. Longiſſimè plerumque aberrant conjecturæ noſtræ. Hæc nobis indeprehenſibilia ſunt.

Si Aſtrologos & faſtorum Scriptores, a Calendermacher. inter-

interroges, cur anno millesimo sexcentesimo vigesimo octavo, mensem Augustum adeò laudârint, & omnem in eo siderum conjunctionem felicissimâ vaticinati sint, cùm tamen totus ille mensis ob continuas pænè pluvias plorabundus, horridus, infelix fuerit: September verò, quem ipsi damnârunt ut tristem ac lacrymabundum, ceteros omnes serenitate aëris superârit? si quæras, inquam, quid hoc caussæ? unde pronuntiata fuerint tam fallacia? Habent, quo se tueantur Astrologi; dicunt: Nos non omnia cæli arcana scimus. Itàne? exteriorem cæli faciem non satis dignoscimus, quantò minùs, quæ cælum celat, arcanissima arcana rimabimur? cur Deus hunc hominem hoc modo, illum longè diverso tractet, nos nunquam penetrabimus. Hoc scimus, justissima esse Dei judicia, sed occulta. Altissima est Dei providentia, quam nos pumiliones nunquam attingemus, vertice quantumvis erecto.

De hac Dei providentiâ, déque divinis permissionibus insigniter Augustinus: Noli ergo mirari, ait, permittit Deus, & judicio permittit: permittit & mensurâ, numero, pondere permittit. Apud illum non est iniquitas, tu tantùm ad eum pertine. In ipso spem pone, ipse sit adjutor tuus, salutare tuum. Refugium tuum ipse est, & non te sinit tentari suprà quàm potes ferre, sed faciet cum tentatione etiam exitum, ut possis sustinere, ut, quòd te sinit pati tentationem, potestas ejus sit. quòd non sinit

ſinit ultra in te fieri, quam potes ferre, miſericordia ejus ſit.a

Sed hanc ipſam Dei providentiam uberiùs explicans: Qui ſunt, ait, recti corde? Qui omnia, quæcunque in hâc vitâ patiuntur, non ea tribuunt inſipientiæ, ſed conſilio Dei ad medicinam ſuam, nec præſumunt de juſtitiâ ſuâ, ut putent ſe injuſtè pati, quod patiuntur: aut ideò eſſe Deum injuſtum, quia non plura patitur, qui plus peccat. Hæc ſæpe dicimus: aliquid ſêtis, ſive ſecundùm corpus, ſive ſecundùm diſpendiũ rei familiaris: ſive per orbitatem aliquam chariſſimorum tuorum: noli reſpicere eos, quos nôſti iniquiores te. Non enim fortè audes dicere juſtum te, ſed nôſti pejores te, & florere in iſtis, & nõ flagellari, ut diſpliceat tibi conſilium Dei, & dicas: Ecce, puta, peccator ſum, & propterea flagellor: quare ille non flagellatur, cujus novi tanta flagitia? Quantumcunque mali fecerim ego, nunquid ego tantum feci, quantum ille? diſtortum eſt cor tuum. Quàm bonus Deus Iſraël, ſed rectis corde? Tui autem labuntur pedes, quia zelas in peccatores, pacem peccatorum intuens. Sine curare: novit Deus, quid agat, qui vulnus novit. Non ſecatur alius. Quid ſi deſperatur? Quid ſi propterea tu ſecaris, quia non deſperaris? patere ergo, quidquid pateris recto corde; novit Deus, quid tibi donet, quid tibi ſubtrahat. Quod tibi donat, ad conſolationem valeat, non ad corruptionem, & quod tibi

a *Aug. in Pſ 61. mihi pag. 257. fine Pſalmi.*

tibi subtrahit, ad tolerantiam valeat, non ad blasphemiam. Si autem blasphemas, & displicet tibi Deus, & tu tibi places, perverso corde & distorto es: & hoc pejus, quia cor Dei vis corrigere ad cor tuum, ut hoc ille faciat, quod tu vis, cùm tu debeas facere, quod ille vult. Quid ergo? vis detorquere cor Dei, quod semper rectum est, ad pravitatem cordis tui? Quantò melius ad rectitudinem DEI corrigis cor tuum? nonne hoc te docuit Dominus tuus, de cujus passione modò loquebamur? nonne infirmitatem tuam portabat, quando dixit: Tristis est anima mea usque ad mortem? *a*

Refert Ludouicus Blosius, Birgittam sanctissimam viduam a Christo interrogatam: Cur turbaris & sollicita es, filia? Respōdit illa: Diversis ac noxiis cogitationibus affligor: insuper tui me judicii terror percellit. Cui Dominus: Hæc, inquit, mea est justitia, ut sicut priùs delectabaris mūdi vanitatibus contra voluntatē meam, ita nunc molestæ tibi sint perversæ cogitationes contra voluntatem tuam. Iudicium meum time, sed moderatè. Et scias cogitationes pravas, quibus mens reluctatur, & detestatur illas, purgationem esse animi, & coronam. Si eas prohibere non possis, tolera, & animo iis obnitere. Et quamvis illis non consentias, time nihilominùs, ne inde superbias. Quicunque stat, solius Dei virtute stat. *b* Vt igitur homo intelligat imbecillitatem suam, quam habet à seipso, & for-

a Idem in ps 63. mihi pag. 266.

b Blos. Monil spirit. c. 4. medio.

fortitudinem meam, quam à me accipit, necessarium est, ut quandoque permittatur pravis cogitationibus pulsari, quibus, si non consentiat, efficiuntur mentis expiatio, & custodia virtutum. Et quamvis eæ sint amarissimæ toleratu, animum tamen persanant, & præparant æternitati beatæ quæ sine amaritudinibus non obtinetur. a Necessarium non est ut semper dulce sit, quod est utile: Plerumque fit contrarium, ut salubre sit quod est insuave.

a *Idem ibid.*

§. 2.

Octavum, *Christi cohortatio*. Ludovicus Blosius, quem dixi, hominem cælesti solatio carentem, erigit his omnino verbis: Caveat is, qui orat, ne voluntariè ac datâ operâ, per gravem negligentiam inter orandū mente distrahatur: caveat item, ne orationem propterea deserat, quòd in eâ nullam fortè consolationē sentit. Sanè sicut mentis distractio, quæ præter voluntatem orātis accidit, fructum & utilitatem orationis non tollit, ita nec cordis ariditas, dū adest bona voluntas. Nam quod Birgittę viduę, hoc & Gertrudi virgini à Domino est dictum seriâ cohortatione: Vellem, electis meis persuasum esse, quòd eorum bona exercitia & opera mihi omnino placeant, quando ipsi serviunt expensis suis. Illi autem expensis suis mihi servitium præstant, qui licet saporem devotionis minimè sentiant, fideliter tamen, ut possunt, orationes,

&

& alia pia exercitia sua peragunt, confidẽtes de pietate meâ, quòd ego illa libenter & gratè suscipiam. Plerique sunt, quibus, si sapor & consolatio interna concederetur, non eis prodesset ad salutem, & meritum ipsorum valde minueretur.

Sed & illa Christi cohortatio studiosiùs expendenda est: scito, filia, quòd anima perseverans in humili fidelique oratione, adipiscitur omnẽ virtutẽ. Vnde nullo modo orationis studiũ negligendũ aut omittendum est, propter aliqua adversantia, sive ea procedant ab illusione satanæ, sive à fragilitate propriâ, sive à cogitationibus immundis. Frequenter enim diabolus orationis tempore, animam variis imaginibus & phantasmatibus magis infestare conatur, quàm extra tempus orationis. Et tunc calidè suggerit oranti, quòd talis oratio nil ipsi prosit, cùm alia cogitare nõ debeat, quàm illa, quæ orat. Hoc autem malignus hostis persuadere nititur, ut is, qui orat, tædium mentis incurrat, atque ita exercitium orationis omittat, quæ est armatura fortissima adversùs omnes inimicos. O quantum animæ utilis, & mihi grata est ea oratio, quæ in utilitatis propriæ, & bonitatis meæ cognitione peragitur cum charitate.a

Nimirum hoc optimæ orationis genus est, extremam vtilitatem suam agnoscere, & summam DEI bonitatem extollere.

Sed

a *En orationis optimæ paradigma. Blos. Monil. spirit. c. 3.*

Sed eadem illa, quam diximus, Gertrudis virgo è cælo didicit, orationis veræ & devotæ verba, nobilissimis gēmis aut floribus vernantissimis esse similia: sin oratio negligentior sit, & sine curâ, qualem plerumque sola extorquet consuetudo, tum illius verba floribus marcidis, & gemmis obscuris non dissimilia censeri. Cúmque eadem virgo Gertrudis voculas non multas, ducenties vicies ad salutandū Dominum IESVM pronūtiâsset, intellexit singulas ejusmodi salutationes esse instar organi musici: tum verò suavissimam edi symphoniam, si vera non desit devotio, quam esse, affirmavimus, promptissimam in divinis obsequiis voluntatem. Sed pergimus.

§. 2.

Nonum, *Hominis solida devotio*. Hîc cum Bernardo vociferor Sit tibi IESVS semper in corde, & nunquam imago Crucifixi ab animo tuo recedat. Hic tibi sit cibus & potus, dulcedo & consolatio tua, mel tuum, desiderium tuum; lectio tua, & meditatio tua; vita & mors, & Resurrectio Domini IESV. Tu modò hunc Dominū cum oriētalibus dynastis sollicitus quære, etiamsi non semper ducem habeas stellam. Sidus, quod tribus illis ab oriente regibus facem præferebat, subinde se subduxit, mox iterum sublime claravit iter. Vtrumque regiis viatoribus utile, utrumque DEI beneficiū fuit. Nam ortu primo sese spectan-

dum

dum offerens, caussam dedit inquirendi novi regis & adorandi: cùm oculis se negavit, ad Christi cunabula diligentissimè indaganda impulit, cùm autem denuò præeundo viam mõstraret, gaudiũ geminavit.

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito, a etiamsi cælestem hunc anteambulonem aliquoties è conspectu amittas. Qui solatiis divinis fruitur, futuro se paret, & illud Iobi meditetur: Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos, secundùm dies, quibus Deus custodiebat me? quando splendebat lucerna ejus super caput meum, & ad lumen ejus ambulabam in tenebris? b Qui solatiis divinis destituitur, nihilominùs cum psalte regio canat: Etsi ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. c Bono animo, stella, quæ latet, iterum se visendam exhibebit, & igneo viam syrmate signabit.

Quòd si oculos è cælo flectamus in terram: Fertilis ager non censetur, qui lætas segetes minimè pollicetur, nisi liberalissimè stercoretur. Fecundum solum in fruges exuberat, etsi rariùs & parciùs fimo rigetur, siccitatis & æstûs patiens, multo cum fenore refundit, quidquid accipit. Hoc boni agri, hoc fecundi horti est. Ita prorsus homo divinæ voluntati verè conformis & devotus, etiamsi modicum solatii sentiat, támque à Deo, quàm ab hominibus desertus videatur, nihilominùs, quod potest, facit, bonarum actionum solitum tenorem non

a *Virg. l. 6 Æneid post init.*
b *c. 29. v. 8.* c *Psal. 23. v. 4.*

non intermittit, suo vivit succo; quantiscunque demum calamitatibus urgeatur, Deo fidelis perstat. Hiberno nobiliori frumento gratum est, gelu durari terram, tantò enim altiores capit radices, quantò magis gelatur solum: serenum semper & mite cælum, segetes in herbam evocat præmaturè, non sine certo damno. Pari modo animus humanus non æstates solùm, sed & hiemes expectet; durandus est vtroq; tempestatis genere; neque enim solatiis tantùm mulcendus, sed & mœroribus stringendus est: cùm cælum ridet, ac favet, Dei misericordiam; cùm tonat, & fulminat, Dei justitiam, suam verò infantiam & miseriam agnoscat.

§. 4.

Hic tamen duo quædam nō ignoremus. Primum est, ad eos hæc monita non spectare, qui, quod possunt, non faciunt, qui animum ad orationem non præparant, nec viribus suis respondent, quorum conatus aut nullus, aut planè languidus est: Hi vanissimè jactant: Ita Deus vult, qui mentem meam in oratione distrahi permittit: quid ego possum? O bone, hoc Deus non vult, ut, quod possumus, non faciamus, nec conemur rectè orare. Conatus es? fecisti, quod potuisti? & tamen oratio non succedit? Iam dic, quæsivi, & non inveni illum; vocavi, & nō respondit mihi. a Ergo, si velis, ô Domine, ut cor meum sit aridum ac vagum,

a Cantic. c. 5. v. 6.

vagum, & ego muſcis abigendis ſim occupatus, Fiat voluntas tua; non ideò miſericordiæ divinæ oſtium pulſare, aut in humilitate me ſubjicere omittam, imò iam utrumque faciam conſtantiùs.

Videte, obſecro, quâ ratione noſtri etiam nævi, & ornamento nobis ſint & adjumento. Ceſpitare, labi, corruere, nonnunquam expedit, ſi conſtantiâ majori & ſubmiſſione aſſurgamus: Bene cecidit, qui humilior ſurrexit; feliciter lapſus eſt, qui jam cautior incedit; non ſine lucro corruit, qui ſe robuſtior jam levavit.

Alterum eſt, quod hîc obſervemus. Non ideò non orandum, aut ab oratione ceſſandum, ſi diſtractiones & ſiccitas mentē occupârint. Eſt enim fortaſſis, qui quærat, an non conſultiùs videatur, ab oratione tunc penitus ceſſare, cùm cogitationes adeò tumultuantur. Reſpondemus, plerumque non eſſe conſultius, nam eâ ratione victor evaderet cacodæmon, ut qui homini parata in ſe tela rapuiſſet. Sat pulchra diabolo victoria eſt, orationis tædium immiſiſſe. Tu igitur orare perge. Multum dat, qui dat, quod habet, qui ſibi nihil retinet, quî nihil, quod eſt in ſe, omittit.

Quid fiet ægro, qui nihil cibi admittere ſuſtinet, cùm nihil appetentiæ ſentiat? ſaltem aliquid edulii ſumat, tametſi non appetat, dum ſcilicet appetitus ſenſim redeat. Idem in precibus obſervandum. Et docet experientia, eum qui orationem vel cum mediocri attentione ac diligentiâ perſeve-

rat,

rat, longè meliùs finire quàm cœperit. Quod Ecclesiastes significans: Melior est, inquit, finis orationis quàm principium. *a* Sic enim orandum est, ut etiamsi cœperimus frigidi, orando tamen incalescamus.

Cæcus, qui Domini IESV medicam manum implorabat, in viâ Hericho versùs, quò magis vetabāt turbæ, ne clamaret, tantò ipse contentiùs clamabat. Ita prorsus orantibus agendum etiamsi vanissimarum cogitationum vulgus minetur, & importunè silentium imperet, non tamen ideò ab oratione cessandum. Nos verò multò magis clamemus: IESV, fili David, miserere mei. Domine, canis sum; sed & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensâ dominorum suorum. *b* Domine non dimittam te, nisi benedixeris mihi. *c*

Viator, quò ventum experitur vehemētiorem, eò vestes arctiùs sibi apprimit; ita qui orat, quò insultus patitur graviores, eò ardentiùs divinam opē imploret. In dēsissimis tenebris, in fluctibus profundissimis, Deum adjutorem suum comprehendat arctissimè. Eluctabitur jam sepultus undis. Vita talis non est quidem suavis, sed est fidelis: oratio talis non est dulcis, sed est fortis, quæ omnes illas delicatas orationes longissimè superat. Conemur facere, quod possumus: cetera committamus Deo: speremus in eo, & ipse faciet. *d*

a *Eccles.c.7.v.9.* b *Matth.c.15.v.27.* c *Gen.c.32.v.26.* d *Psalm.36.v.5.*

CAPVT X.

Quot orationis partes.

VIr oppidò eruditus, Iuriſconſultiſſimus, & maximi nominis toto Imperio Romano, dicere ſolebat: Nos Germani (liceat dicere) prudenter, ſed periculosè fatui; filios noſtros in regiones exteras amãdamus ingenti ſumptu, & ſæpè cum jacturâ pudicitiæ, nõnunquam etiam vitæ. Quis harum peregrinationum finis? ut diverſarũ nationum idiomata condiſcant. Fac fieri? Quid inde? Cùm redeunt, linguam patriam & vernaculam ignorant; germanicè loqui neſciunt, cum infantibus balbutiunt.

Sunt, quos Mithridatis cognatos dixeris, qui linguarum plurimarum periti, cum diuerſiſſimis nationibus ſermocinari queant, Principes affari, Legationes obire, Gallos, Italos, Britannos, Vngaros, Hiſpanos ſuâ quamvis nationem peculiari linguâ ſalutare nôrunt. Pulchrum hoc, & commendandum.

Enimverò dicite, hi linguarum tam gnari, cum Deo quo loquuntur ſermone, num patrio & nativo, an peregrino? Certè alius hîc ſtilus, alia lingua, alia eſt Rhetorica. Heu quàm multa ſcimus, quorum ignorantia utilior eſſet ac ſanctior. Nã ſæpè, cùm plurima didicerimus, orare neſcimus. O igitur, Domine, doce nos orare.

Diximus duplici ſuperiori capite, diſcipulum

lum cælestis Rhetoricæ minimè terreri oportere, licet dicendo irraucescat, etsi vox & memoria hæreat, quamvis in oratione aridus, vagus, frigidus sit, neque enim hæc certa mali oratoris signa esse. Nunc sequitur, quod Rhetoricæ primarium est: Quot sint partes orationis? Quatuor numerantur; Exordium, Narratio, Confirmatio, Epilogus, seu Peroratio. Totidem omninò partes ad orationem Christianam pertinent, idcircò ea nunc explicabimus.

§. 1.

Pars orationis prima est Exordium, quod apud oratorem Christianum est, *Humilitas*. Salomon hac in re testis locupletissimus: Iustus, inquit, prior est accusator sui. *a* Omnes, putem, qui de oratione præceptiones tradunt, illud singulariter instillant, *Oratio sit Humilis*. Ita quidem ut Humilitas sit verum orationis principium. Apertè Siracides: Oratio humiliantis se, inquit, nubes penetrabit, & donec propinquet, non consolabitur: & non discedet, donec altissimus aspiciat. *b* Quòd si miseriarum nostrarum abyssum inspiciamus, non difficilis nobis videbitur Humilitatis virtus. Heu quanta hominis vilitas, imò quàm grande illius nihilum est! Homo corruptionis speculum, imbecillitatis exemplum, temporis spolium, fortunæ ludibrium, putredinis sepulchrum, avolans umbra, umbræ somnium,

 popina

a *Prov.c.18.v.17.* b *Eccli.c.35.v.21.*

popina vermium, lacertorum epulum, calamitatis simulacrum, inconstantiæ prodigium, invidiæ theatrum, stateræ momentum, vitiorum habitaculum, morborum atrium, autumni fœnum, mortis mancipium, vanitas vanitatum, pulvis, cinis, nihilum, a & hic tam bellus homo superbiat, cujus intellectus tenebricosus, voluntas pertinax, memoria vaga; cujus imaginatio inquietissima, sensus exteriores curiosissimi, caro ad otium & omnem nequitiam pronissima est, & tamen hic ipse superbiat, qui caussas submittendi se habet innumeras?

Quid de illo equite sentiendum, qui fractis viribus & equitandi imperitus, equum insuper habet contumacem, duri oris, cespitatorem, pavidum, sternacē, sed & ephippium sessori non habile, retinaculum ac frenum vix ullius usûs sunt, & quod accedit, via montosa, aspera, subjectis præcipitiis periculosissima. Talis omnino eques est homo, cujus appetitus irascibilis, quem vocant, & concupiscibilis, equus ille refractarius & indomitus, quem Ratio regat, sed heu quàm illa debilis est, & imminutis viribus: propositum loco freni sit, plerumque tamen imbecille ac invalidum est. Mundus præcipitiis plenus, miserrimi hujus equitis iter periculosissimum reddit. Denique tam miseri sumus à nobis ipsis, ut nec unico quidem puriore desiderio in DEVM feramur, nisi hoc ipsum Deus suggerat. Non enim

a *Vide Prodromum Æternitatis, c. 1. §. 2.*

enim sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis. *a* Sponte nostrâ labimur, & cadimus, sed nequaquam assurgimus sponte nostrâ. Actum est de nobis, ni Deus opitulatricem manum porrigat. Absit divina gratia, & periimus. Nulla virtutum officia præstamus, ni certis Deus adminiculis infirmitatem nostram confirmet. Vitiorum sentina, & ipsa sumus fragilitas. Hinc Ecclesia nos orare docet in hunc modum: *Deus, qui conspicis omni nos virtute destitui, interiùs exteriúsque custodi, ut ab omnibus adversitatibus muniamur in corpore, & à pravis cogitationibus mundemur in mente.* *b* Verè virtute omni destituimur, & hoc est, quod nos in Humilitatem submittat, & jure deprimat; vilitatis nostræ impenetrabilis abyssus.

Accedit immensa DEI majestas, cum quâ loquendum est oranti. Quis, obsecro, mendicorum adeò insani, ut stipem in ponte rogaturus, melioribus, quas habet, vestibus se amiciat, philippeos & aureos manu præferat, nummorum copiam jactet? talis mendicus erat Pharisæus. Ascenderat hic quidem orare; noluit Deum rogare, sed se laudare, insuper & roganti insultare. Hoc mendici non solent; centones monstrant & ulcera, ut non tantùm aures, sed & oculos expugnent, & aliquid nummulorum eliciant.

Aristippus seriæ frontis Philosophus, G 3 Laërtio

a 2. *Corint*. c. 3. v. 5. b *Dominicâ* 2. *Quadragesimæ*.

Laërtio teste, a Dionysium regem Siculum pro amico deprecaturus accesserat. Sed irritæ cadebant preces. Ille ad regis pedes advolutus, demum, quod petiit, impetravit. Hoc ut Philosopho indecorum non nemo reprehendit. Cui Aristippus: Rectè, inquit, à me id factum censeo, nam Dionysius aures in pedibus habet. Benignissimus Deus exoratu neutiquam difficilis est, de eo tamen non iniquè dixerimus: Aures habet in pedibus. qui impetrare cupit, quod rogat, in genua procumbat, ad pedes se abjiciat. Exordiũ orationis Christianæ Humilitas: quantò humiliùs oras, tantò certiùs impetras. Hoc orandi artificium non ignorans latro: Domine, inquit, memento mei, cùm veneris in regnum tuum: deprædationibus & latrociniis inferos sum meritus, ideò summam interpretabor gratiam, si solam obtinuero mei memoriam. Non hanc tantùm, sed & paradisum obtinuit, quia submissè rogavit.

Beatam Teresam in Hispaniis sanctissimam feminam, ajunt, Humilitatis non tantùm summam admiratricem, sed ejus etiam virtutis perstudiosam fuisse, dicerèque solitam, Dominum IESVM ejusdem amore incredibili teneri. Cur autem tantus Humilitatis cultor & amator existeret, hanc esse rationem, ajebat, quòd amaret ipse veritatem, Humilitas autem aliud non sit, quàm veritas, dum scilicet agnoscimus, quàm parùm reverà simus, & nihil penitus, à nobis ipsis boni habeamus. Nihil ad hæc

a Laërt. l. 2. c. 8.

esse

esse asserebat, quod Deum tam celeriter ac facilè vincat, alliciat, & in preces flectat, quàm Humilitatem. Hac quippe invitante & impellente, illum in materna viscera descendisse, & per hanc à nobis illum in animas nostras vel crine capitis pelliciendum: tum etiam qui plus habuerit Humilitatis, plus etiam Dei habere; qui verò illius minus, etiam hujus minus habiturum: neque enim intelligere se posse, quomodo vel sine Humilitate amor, vel sine amore haberi possit Humilitas. Ceterùm illã improbabat Humilitatem, quæ donorum à Deo in dies receptorum cognitionem nobis aufert. Salutare quippe est eadem cognovisse, simul tamen etiam agnoscere, ea nos minimè promeruisse: si enim dona hæc non agnoscantur, animus iners & torpidus manebit, & nihil heroico ausu aggredietur. Illã quoque vituperabat Humilitatem, quæ ab orationis studio nos avocaret, quando scilicet fictâ quâdam submissione nos indignos dicimus, qui corã præsente Deo versemur. Sic & illam damnabat humilitatem, quæ animum in bonarum actionũ exercitio vel turbat, vel certè reddit languidum. *a* Vera Humilitas non impedit, sed accendit orationem. Quod illa castissima matronarum Iudith asseverans: Humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. *b*

Mulier Syrophænissa Humilitatis insigniter

a *Franc. Ribera Theologus, in vitâ S. Teresæ l. 5. c. 16, in fine.* b *Judith c. 9. v. 16.*

gniter gnara, quia catello se conferri submissè tulit, à Christo quidquid voluit, obtinuit: Propter hunc sermonem, ait Dominus, vade, exiit dæmonium à filiâ tuâ. *a* Cor contritum & humiliatum Deus non despiciet. *b* Qui semper respexit in orationem Humilium, & non sprevit preces eorum. *c*

Offa sine liquamine & sine sale, *d* oratio sine Humilitate, cibus planè insulsus & fatuus. Semper Deo placuit Humilium deprecatio. Atque hæc pars prima orationis est.

a *Marci c.* 7. *v.* 29. b *Psalm.* 50. *v.* 19. c *Et Psalm.* 101. *v.* 18.
d Vngesaltzne vnd vngeschmaltzne Supp.

§. 2.

Pars altera, Narratio, sive orationis *Attentio*. Hæc triplex est, ad verba, ad verborum sensum, seu significata, ad Deum. Optima videtur ea, quę verborum sensum spectat. Rex sanctissimus David sæpius hortatur: Psallite Deo nostro, psallite: Psallite regi nostro, psallite. Quoniam rex omnis terræ Deus: psallite sapienter. *a* Verba paucula, sed centum conciones sunt parandæ attentioni.

Vtilissimum judico è sacris bibliis selectiores aliquot sententias semper in promptu habere, ad omnia adversa tantò fortiùs excipienda, ad omnia vitia tantò animosiùs fugienda, ad virtutem quamcunque tantò studiosiùs exercendam. Exempli gratiâ:

a *Psalm.* 46. *v.* 7.

gratiâ: Seriò precaturus ſeipſum his verbis extimulet: *Pſalle ſapienter, quoniam rex omnis terræ Deus, pſalle ſapienter.* Saltem has duas voculas animo verſet: *Pſalle ſapienter.* Orare vis? agedum fac, quod facis, & rectè ora, Euge quid cantes, attende.

Eruditè Caſſiodorus: Non ſolùm cantantes, inquit, ſed etiam intelligentes pſallere debemus. Nemo enim ſapienter facit, quod non intelligit. *a* Hæc Bernardus appoſitiſſimè confirmans: Magnam, inquit, injuriam Deo facio, cùm illum precor, ut meam precem audiat, quam ego, qui fundo, non audio. Deprecor illum, ut mihi intendat, ego verò nec mihi, nec illi intendo. Quod deterius eſt, inutilia & immunda in corde verſando, fœtorem horribilem ejus aſpectibus ingero. *b* Eodem prorſus modo Cyprianus: Quomodo, inquit, te audiri à Deo poſtules, cùm teipſum non audias. Vis Deum eſſe memorem tui, quando rogas, cùm tu ipſe memor tui non ſis? Hoc planè eſt vigilare oculis, & corde dormire, cùm contrà facere debeat Chriſtianus, dormire oculis, & corde vigilare. *c*

Idem hic Claræuallenſis Abbas, vt ſuos ad vigilantem attentionem excitet: Credimus, inquit, Angelos ſanctos adſtare orantibus, offerre Deo preces & vota hominũ, ubi tamen ſine irâ & diſceptatione levari puras manus perſpexerint. Probat hoc An-

 gelus,

a *Caſſiodor, in dictum Pſalmum.*
b *Bernar. l. de Animâ c. 8. mihi pag.* 1057.
c *Cyprian. de orat. Domin.*

gelus, ita loquens ad Tobiã: Quando orabas cum lacrymis, & ſepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum: & mortuos abſcondebas per diem in domo tuâ, & nocte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino. *a* Nam quòd pſallentibus quoque dignanter admiſceri ſancti Angeli ſoleant, quid eo manifeſtius, quod Pſalmiſta ait: Prævenerunt Principes conjuncti pſallentibus. Vnde & dicebat: In conſpectu Angelorum pſallam tibi DEVS meus. Doleo proinde aliquos veſtrûm gravi in ſacris vigiliis deprimi ſomno, nec cæli cives revereri, ſed in præſentiã Principum tanquam mortuos apparere. Vereor, ne veſtrã deſidiam quandoque abominantes cum indignatione recedant; & incipiat unuſquiſque veſtrûm ſerò cum gemitu dicere Deo: longè feciſti notos à me, poſuerunt me abominationem ſibi.

Dico ergo his, qui ejuſmodi ſunt: Maledictus, qui opus Dei facit negligẽter. *b* Dicit quoque non ego, ſed Dominus: utinam te calidum aut frigidum inveniſſem! ſed quia te tepidum inveni, incipiam te evomere ex ore meo. Ea propter attendite Principes veſtros, cùm ſtatis ad orandum vel pſallendum, & ſtate cum reverentiã: pſallite ſapienter. Cibus in ore, pſalmus in corde ſapit. *c*

Qui orat, & attentionem non curat, cibum

a *Tob. c.* 12. *v.* 12. b *Scripit. fraudulenter. Hierem. c.*48. *v.*10. c *Bern. ſerm.* 7. *in Cant. poſt med. mihi pag.* 575.

cibum non mandit, ſed integrum devorat, cum inſigni nocuměto valetudinis. Littera occidit, ſi eam abſque ſpiritûs documento glutieris. Sed addit Bernardus: Vnde vos moneo, dilectiſſimi, purè ſemper & ſtrenuè divinis intereſſe laudibus. Strenuè quidẽ, ut ſicut reverenter, ita & alacriter Domino aſſiſtatis non pigri, non ſomnolenti, non oſcitantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, *a* non integra tranſilientes, non fractis & remiſſis vocibus muliebre quiddam balbâ de nare ſonantes, ſed virili (ut dignum eſt) & ſonitu & affectu voces ſancti ſpiritûs depromentes. Purè verò ut nihil aliud dum pſallitis, quàm quod pſallitis, cogitetis. Spiritus ſanctus illâ horâ gratum non recipit, quidquid aliud, quàm debes, neglecto eo quod debes, obtuleris. *b*

Idcirco pars altera orationis accurata eſt attentio, quæ narrationem faciat planam, & minimè ſalebroſam. Quiſquis, ait Auguſtinus, in ſuperficie colit Deum, magis placere vult hominibus. *c* Oratores attentos vult Deus. Maledictus, qui opus Dei facit negligenter.

a *Hæc ô viri Religioſi, obſecro, ſervemus, ſeu pſallamus, ſeu oremus.* b *Bern. ſerm.* 47. *in Cant. pag.* 708. c *Auguſt. in Pſal.* 65. *mihi pag.* 277.

§. 3.

Pars tertia orationis Confirmatio, ſive Fiducia. Humilitas docet ſibi ipſi ſemper diffidere

diffidere; ut autem in omnibus Deo fidamus, docet Fiducia. Hanc virtutem summè necessariam oranti asserés Iacobus Christi discipulus: Postulet autem in fide, inquit, nihil hæsitans. Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur. Non ergo æstimet homo ille, quòd accipiat aliquid à Domino. *a*

Hebræis olim ter in anno ad tabernaculum orationis undique conveniendũ fuit desertis domibus. Ne quis verò interim rei familiari malè metueret, Deus illis securitatem ab omni periculo promittens: Nullus, inquit, insidiabitur terræ tuæ ascendẽte te, & apparente in conspectu Domini DEI tui ter in anno. *b* Hoc eò factum, ut dum orationi vacarent, Deo ex toto fiderent, qui & domorum custodiam, & omnem ipsorum salutem in se recepisset.

Orbis Servator Christus hãc ipsam fiduciam nobis quàm commendatissimam esse desiderans: Omnia, inquit, quæcunque orantes petitis, credite, quia accipietis, & evenient vobis. *c* En apertissimum Domini promissum, & necdum Deo perfectissimè fidimus? necdum quæ petimus, certò accepturos credimus? Actum est de nobis, si tantis testibus negemus fidem. Hæ pollicitationes divinæ sunt, fallere nequeunt. Rectè, & ad Theologiæ normam dicitur: Mensura credendi, est mensura impetrandi. Quantò capacius fiduciæ vas adferimus, tantò

a *Iacob. c.* 1. *v.* 6. 7. 8. b *Exod. c.* 34. *v.* 24.
c *Marci c.* 11. *v.* 24.

tantò plus orando impetramus. Et en luculentissimum ejus rei paradigma. Videte mihi tria prorsus disparia orantium vasa, quorum aliud alio capacius. Iairus synagogæ princeps, amplum & capax fiduciæ vas attulit: amplius & capacius porrexit Hæmorrhoissa sanguinis profluvio laborans: amplissimum ac capacissimum divino fonti subjecit Centurio. Magnæ in Christum fiduciæ Iairus fuerat, qui valetudinem aut vitam filiæ restituendam credebat, sed Christi præsentiam ad id necessariam censebat. Hinc deprecabatur eum multùm, dicens: Quoniam filia mea in extremis est: veni, impone manus super eam, ut salva sit, & vivat. *a* Magna fiducia & amplum vas. Sed majus Hæmorrhoissæ, & amplius vas, quod attulit. Siquidem certò persuasa dixit: Si vel vestimentum ejus attigero, salva ero. *b* Non protensam manũ, sed solum vestis attactum ambiebat. Attigit; & sanitatem continuò acquisivit. Fiducia hæc nonnihil cõfirmatior fuit priori. At verò Centurio vas fiduciæ ad Christum detulit capacissimum. Non Domini præsentiam, non manum imponendam, non vestem contingendam exigit, sed fiduciâ ingenti: Dic tantùm verbo, inquit, & sanabitur puer meus. Miratus summam hanc fiduciam cælestis Medicus: Non inveni, ait, tantam fidem in Israël. Et mox ad Centurionem versus: Vade, inquit, & sicut credidisti, fiat tibi. Dictum factum.

G 7 Et

a *Marci c. 5. v. 23.* b *Ibid. v. 28.*

Et sanatus est puer illâ horâ. *a* Quantò major fiducia orantis, tantò efficacior oratio. Fiducia in Deum potentissimè persuadet Deo, quod perorando rogat. Credite, quia accipietis, ait Dominus, omnia quæcunque orantes petitis. Fide Deo, cùm preceris, & nunquã irrito successu precaberis. Revela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. *b* Effunde corã Deo cor tuum ingenti fiduciâ: & ipse providebit, ipse faciet. Quid faciet? officium suum te juvando, modò tu tuum facias in illũ sperando. ☞ Ægrotabat Rex Ezechias: de vitâ jam conclamârant Medici; Isaias mortem jam denuntiaverat. Nihilominus rex fiduciæ plenus, abscissâ licet omni spe humanâ, *Convertit faciem suam ad parietem, & oravit ad Dominum. c* Tantopere placuit Deo hæc tanta fiducia, ut mortis sententiâ mox rescissâ, insuper quindecim vitæ annos adjecerit. Hãc vitæ gratiã Ezechias illustri facinore, novâque in Deum fiduciâ instituit venerari. Ævo illo liber à Salomone scriptus summo pretio habebatur, ex eo namque facilis & obvia cuivis morbo medicina promebatur. *d* Hinc spes in DEVM apud nõnullos debilitari & evanescere cernebatur. Quod optimus rex ægrè ferens, ut humanæ d ffidentiæ nervos incideret, eum librum flammis sepeliri jussit. Voluit nimirũ Ezechias ut deinceps ægrotantes animum & oculos, omnémque spem salutis in Deo defi-

a *Matth. c. 8. v. 8. & aliis seqq.* b *Psal. 36. v. 5.* c 4. *Reg. c. 20. v. 2.* d *Isidorus Clarius.*

defigerent. Deo in omnibus fidendum.

Lantfrancus, vir ſanctior neſcias an eruditior, cùm liberam etiamnum vitam ageret, faceretque iter nullâ adhuc religione devinctus, in prædones incidit. Hi eū omni viatico & veſtibus ſpoliârunt. Atque ut impunè hoc facerent, ſpoliati oculos velârunt, eúmque manibus poſt terga revinctis in ſenticetum prorſus avium ſeduxerunt, ne voce ſuppetias inclamare poſſet: clemētiæ fuit non abſtuliſſe vitam, quæ tamen non videbatur eâ ratione diutiùs ſervari poſſe. Quid enim faceret Lantfrancus, quid conſilii caperet, quò ſe verteret, quò iret velatis oculis, manibus ligatis, voce non quidem interclusâ, ſed quæ ad viatorum neminem pertingeret! Ergo auxilium omne deſperandum, ergo fame moriendum, aut feris in prædam occurrendum. Iámque nox appetebat, quæ ſpem omnem præcidere videbatur: avii dumeti horror & mors anxium animum terrebant. Nec jam videri poterat aliud conceſſum, quàm ſortem ſuam acerbè lamentari, nullis tamen auditoribus, niſi cautibus, ſaxis, arboribus. Quando igitur hoc unum reſtabat, hominem non exuit vir iſte deſertiſſimus, & ipſe ſibi leſſum cecinit, ſeipſum velut mortuum deploravit. Deinde ad Deum verſus: O Domine Ieſu, inquit, tantos in diſcendis litteris expendi ſumptus, & necdum orare ſcio. Mi amantiſſime Deus, tu unus ſuperes auxiliator, extremâ neceſſitate laborantē adjuva. Vitam anteactā, ſanctè polliceor,

polliceor, emendabo, & tibi soli serviam, à te solo seruatus. Dixit, nec tamen mox Angelus adfuit qui hominem in viam reduceret. Durior est in suos nonnunquam Deus, experitur illos, nec statim juvat, tametsi statuerit juvare. Ita huic viro incenato, vincto, in tesquis deviis, sub dio miserrimè pernoctandũ fuit. Aurorâ redeũte, jámque vicino sole audiit Lantfracus hominum transeuntium strepitus. Clamavit igitur, quantis potuit viribus. Vocem secuti viatores mox adfuerunt, & solverũt ligatum. Ille jam liber & in viam reductus, non differendum censuit, quod exequi statuerat. Eam ob caussam: Quæso vos, inquit, in cœnobium pauperrimum me ducite. Duxerunt. Hic Lantfrancus sanctitatis rudimenta jacere Humilitate; vilissima quæque munia obire, focum struere, scutellas eluere, culinæ sordes converrere, aliorum calceos extergere, nullam obsequii vilitatem abhorrere, assiduis sese orationibus exercere, atque his gradibus ad sanctimoniam illustrem tendere.

Nos fiduciam hoc loco sumamus imitandam, quâ ille vir sanctus in extremis angustii divinam opem impetravit. Omnia quæcunque orantes petimus, si credimus, Deóque fidimus, accipiemus.

§ 4.

Pars orationis quarta, Peroratio, seu, *Patiens perseverantia*. Ea duplex est. Prima, cùm

cùm quis uno eodémque tempore orationem producens perſeverat. Ita Chriſtus in colle Oliuario, ubi eandem orationem ter repetiiſſet, Factus in agoniâ prolixiùs orabat; *a* tribus prope horis, ut aliquorum fert ſententia. Altera cùm à DEO quid petitur non vno ſolùm alteróve menſe, ſed annis compluribus. Vtraque hæc perſeverantia neceſſaria eſt. Ita nos Chriſtus diverſis cohortationibus inſtruens: Petite, inquit, quærite, pulſate. Si amicus amicum mediâ nocte conveniat, & panes hoſpiti apponendos petat, etiamſi alter cunctetur, & fores jam obſeratas, domeſticos jam quieti datos, ſe verò ſurgere non poſſe obiiciat; ſi tamen alter pulſare, & rogare panes non ceſſet, demum importunitate precum & perſeverantiâ è lecto excutiet amicum, qui victus petitione crebriùs repetitâ ſurget, dabitque panes, quotquot voluerit. Et ego dico vobis, ait Dominus, petite, & accipietis, quærite, & invenietis, pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit; & qui quærit, invenit, & pulſanti aperietur. *b* Eodē ſpectat illa Domini parabola. Iudex erat civicus, Dei hominúmque contemptor. Hunc vidua crebris obſecrationibus cōpellabat, ut ſibi ab adverſario tutam agere liceret. Multo tempore ſurdis fuit auribus judex. Tandem tam crebro rogatu fatigatus: Etſi, ajebat, ipſe ſecum, nec Deum, nec homines reverear, quia tamen hæc vidua mihi toties moleſta

a *Luc.c.22.v.23.* b *Luc.c.11.v.9. & 10.*

molesta est, jus illi dicā, eámque ab adversario vindicatum ibo. Deus autem ait Servator, non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte? *a*

Persuaderi vult Deus, & velut cogi fidelissimā precum perseverantiâ. Hinc Ephremo Syro teste, illud satanæ opus est, ut cogitationes orantis in infinita jaculetur, nec sinat hominem in eâ persistere postulatione, quam impetrare contendit. Novit quippe, quòd si perseveret deprecans, exaudiet eum qui fecit illū, etsi innumerabilia peccata admiserit. *b* Ita satanas occupatissimus est, omnémque movet lapidem, ut impediat, turbet, subruat & evertat precandi constantiam. Hic hostis,

——— Cui nomina mille,

Mille nocendi artes, ——— c

nihil non tentat, eo fine ut qui orat, fastidium concipiat, & omnem animum prolixiùs orandi objiciat. Agnosce satanæ voces: Quid agis, hæc eadem toties ingeminando? scit utique Deus, quid tibi desit, quid te affligat. Satis est semel iterúmque suam Deo necessitaté exposuisse. Scriptum est enim: **Antequam** clament, ego exaudiā, adhuc illis loquentibus ego audiam. *d*

Itane Scripturas loqueris, argutator nequissime? Rursum scriptum est: Quoniam oportet semper orare, & non deficere. *e*

Rursum

a *Luc. c* 18. *v.* 2. *& seqq.*
b *S. Ephrem in Pan.*
c *Virg. l.* 6. *Æneid. ante med.* d *Isa. c.* 65, *v.* 24.
e *Luc. c.* 18. *v.* 1.

Rursum scriptum est: Si ille perseveraverit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi surgens eò quòd amicus eius sit, propter importunitatē tamen ejus surget, & dabit illi panes, quotquot habet necessarios. *a* Rursum scriptum est: Hi omnes erant perseverātes unanimiter in oratione. *b* Ergo vade retro satana, quoniam non sapis, quæ Dei sunt. *c* Deus vel ideò sæpissime cunctatur dare quod postulatur, ut tantò perseverantior sit oratio, quantò tardior est impetratio. Virtutis est sic esse importunum. Siquidem hæc precum importunitas, delinifica illa suada est, quæ summæ Rationi Deo facillimè, quod vult, persuadet.

Quando igitur non possumus nescire, id omni modo cacodæmonem moliri, ut si orationem non impedire, saltē orandi perseverantiam possit auferre. Tantò igitur importuniùs orandum ac pertinaciùs, quantò vel Deus cunctantior nos audit, vel diabolus tumultuosior nos invadit. Ejus animi Iobus: Etiamsi, inquit occiderit me, in ipso sperabo. *d* Non sinam me supplicem à divino solio avelli; spe plenissimus, usque & usque obsecrationes meas iterabo. Ejusdem omnino mentis Hieronymus: Memini me clamantem, ait, diem crebrò junxisse cum nocte, nec priùs à pectoris cessâsse verberibus, quàm rediret Domino imperante tranquillitas. *e* Nimi-

a *Luc. c.* 11. *v.* 8. b *Actor. c.* 1. *v.* 14. c *Marci c.* 8. *v.* 33. d *Iob c.* 13. *v.* 15. e *Hieronym. ad Eustoch.*

Nimirum quo altius effodiendo fonti terra egeritur, tantò aqua copiosior invenitur.

Ad hanc ipsam orandi perseverantiam Chrysostomus impellens: Plerumque, ait, torpescimus & resilimus, nisi statim exaudiamur: propterea oro, ut ex his eruditi, non ægrè feramus, neque segniores fiamus, si non statim audiamur. Fortassis enim Dominus continuam nostram sedulitatem sapienter exercens ita differt, volens ut mercedem quoque patientiæ recipiamus. Et quia ipse tempus scit, quando nobis utile est assequi, quod quærimus. Ergo assidui simus in divinis precibus, si quando aliquid à Deo petierimus. Perseverantia orantis balista validissima. a

Hæ quatuor sunt orationis partes: Exordii locum *Humilitas*, Narrationis *Attentio*, Confirmationis *Fiducia*, Epilogi locum obtinet *Perseverantia*. Feliciter perorat, qui in oratione perseverat.

a *Chrysost. tom.* 1. *hom.* 49. *in Genes. mihi pag.* 342.

CAPVT XI.

Quæ orationis impedimenta sint, & vitia.

HOspes opulentus, & ut fit, plenus fastidii, in hospitium paganum è viâ divertit. Pauculi homines illic fuerant, qui rem hospitis curarent, muscæ quæ vexarent, innumeræ. Ægrè tulit fastidiosus

diosus diversitor, tot sibi nō vocatos adesse convivas, & cùm videri vellet facetior, tandem ad cauponem: Heus caupo, inquit, tot muscis impudentibus sanè convivis separatam mensam instrue, ego symbolas pro omnibus persolvam. Caupo magis veste & loco quàm ingenio rusticus, urbanè prorsus hospiti moroso respondit: Mi Domine, tu modò convivas hos jube accumbere, ego cibum præbebo gratis.*a*

Reverâ specimen dabit imperii planè admirandi, qui muscarum agmen ad unam mensam ita composuerit, ut quietè ac modestè accumbant. Non minùs eum ut insignissimum oratorem venerabimur, qui cogitationum suarum dominus, imperio non sterili & vano, eas intra certos limites coërcuerit, qui jussu efficaci præceperit: *Huc usque & non ultra*. Dixerat olim Ecclesiastes: Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti.*b*

Cogitationes inquietæ ac turbulentæ cor humanum in diversa distrahentes, non minùs importunæ sunt orantibus, quàm muscæ convivantibus. De his Gregorius: Cogitationes superfluæ, inquit, suavitatem spiritûs perdunt, quoniam integritate ejus perfrui non permittunt.*c* Dicuntur autem ejuscemodi muscæ morientes, non solùm quia orationis suavitatem & gratiam exterminant, sed etiam licèt utiles futuræ videantur,

a Mein Herr/ lassts nur nider sitzen/ so will ich jhnen die Zech schencken.

b *Eccl.c.10.v.1.* c *Greg.c.18.Moral.c.25.*

deantur, cùm occurrunt, post orationem tamen non magis fructuosæ, quàm res mortuæ deprehenduntur. Simulacra illa, quæ in oratione spem magnæ utilitatis offerunt, oratione finitâ sic evanescunt, ut trunca & inutilia cadavera relinquantur. Muscæ morientes perdunt unguentum orationis. Quâ autem ratione sint ejiciendæ, suprà demonstratum. Nunc porrò dicendum, quæ potissimùm impedimenta sint & vitia orationis.

§. I.

Primum orationis impedimentum est, *Solatium aut gaudium à rebus creatis emendicatum.* Nec medicus, nec chirurgus in illas ædes vocari solent, in quibus omnes sano sunt corpore. Siquidem malagmata non nisi læsis membris imponuntur. In eam domum consolator divinus non mittitur, quæ solatiis humanis & gaudiis vanis pascitur. Ad eos Paracletus venit, quos in luctu ac mœrentes invenit. Salomonis consilium est. Date siceram mœrentibus, & vinum his, qui amaro sunt animo: bibant, & obliviscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur ampliùs. a Bernardus divini solatii optimus æstimator: Pretiosa est, inquit, divina consolatio, nec omnino tribuitur admittentibus alienam. Infelix tu Esau, qui dixisti: Num unam tantùm benedictionem habes pater? Quantò melius erat dicere cum Prophetâ: Vnam petii à

a *Prov. c. 31. v. 6. & 7.* Do-

Domino, hanc requiram. *a* Indignus enim benedictione cælesti convincitur, qui eam dubio quærit affectu, aliud sibi refugium parans. *b*

Hebræus populus annonam è cælo non accepit, manna non collegit, quamdiu farinâ Ægyptiâ victitavit. Hâc consumptâ victus depluit è nubibus. Quamdiu solatiis aut gaudiis vanis nutrimur, tamdiu jure destituimur divinis: Rara est mixtura profani & divini solatii. Nos equidem cuperemus & hoc & illo frui. Cuticulam curamus sedulò, & vanæ voluptatis mel lingimus avidissimè, simul tamen etiam dulcedinem cælo distillantem ineruditâ gulâ poscimus. Vanas & divinas voluptates eodem vase claudere difficile est. Aves, quæ volant & natant, inter immundas à Mose numerantur; turbidâ voluptatis aquâ natare, & simul in precibus ad Deum evolare velle, immundæ avis argumentum est.

Nemo se fallat; uti nulla luci & tenebris, sic nulla cælo & fluxarum rerum illecebris societas est. Continuis dissidiis in homine luctantur caro & spiritus qui parti adhæret uni, bellum indicit alteri; oderit carnē, qui amore dignū censet spiritū. Hoc Hebræus rex David perspicacissimè observavit. Hinc illæ voces: Renuit cōsolari anima mea: memor fui Dei, & delectatus sum. *c* Scio equidem ad stomachum meum non fore dominicum vinum, cælestes delicias, si de-

a *Psalm.* 26. *v.* 4. b *Bern. in illud. Ecce nos reliquimus, &c, mihi pag.* 1016. c *Ps.* 76. *v.* 4.

devorem melleas mundi placentas. Hinc Augustini monitum est: Relinque omnia, ut invenias omnia. Tantò melior erit tua oratio, quantò vita tua fuerit à rebus fluxis abstractior.

§. 2.

Alterum orationis impedimentum *Curiositas*, ô Curiositas, ô verè vitium humanæ gentis! Curiositatem rectè dixeris non quidem vitiorum summum, sed ad summa notissimam ducem. Curiositas otiosorum hominum princeps negotium est. Hi non solùm omnia nôsse cupiunt, sed in aliorum sermones & actiones, imò in ipsas pænè cogitationes indagant. Multa legere venustæ dictionis gratiâ, vel solâ sciendi appetentiâ, meræ curiositatis est. Anselmus hanc vitiorum ducem depingens: Curiositas, inquit, est studium perscrutandi ea, quæ scire nulla est utilitas. Quidquid à curiositate velut à matre prodit, plurimùm orationem impedit. Oratio velut somnus lenissimus quovis strepitu turbatur & abrumpitur. Hinc sacra Salomonis carmina suum sponsæ soporem toties defendunt: ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit: orationem ipsius, dum finierit, ne interrumpite.

Antonium magnum orantem sol sæpius impediit. Solebat vir sanctissimus sole vespertino ad tergum occumbente, omnem reliquam noctem orãdo pervigilare, ita ut matuti-

matutinus sol in orantis os sese infundens, eodem quo reliquerat situ, cum Deo colloquentem deprehenderet. Hoc ægrè ferẽs Antonius, & in solem excandescens: Quid sol me impedis, clamabat, qui jam ad hoc oriris, ut me a veri luminis claritate abstrahas. Hæc eum, inquit Cassianus, in fervore spiritûs proclamantem audivimus. *a* Nox ei tota velut unicum, sed dulce ac paullò productius suspirium fuit. Hîc omne cor suum in paternos Dei sinus effundebat; hîc omnem mundum pedibus calcans cum conditore mundi colloquium miscebat suavissimum.

Apud hos tales oratores licet discere, quomodo victâ curiositate omnis mens humana in Dei manus se transfundat. Curiositas hamus diaboli ad quævis trahit vitia. Bethsamitæ, quod Regum fasti memorant, non pietate moti, sed curiositate, viderunt arcam, gavisi sunt, quòd vidissent. *b* Hæc una curiositas tantopere Deo displicuit, ut virorum principum septuaginta, hominũ verò plebejorum quinquaginta millia puniverit morte. Percussit Dominus de viris Bethsamitibus, eò quòd vidissent arcam Domini, & percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis. *c* Leve prorsus & puerile videbatur delictum, id tamen maximum excepit supplicium.

Illa verò pessima curiositas est, quæ in
 vitam

a Cass. collat. 9. c. 31. b 1, *Reg. c. 6. v. 13.*
c *Ibid. v. 19.*

vitam moresque alienos oculatissima inquirit. Curiosissime mortalium, quid vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? a Labeculã in alienã facie curioso digito notas, & in tuâ sordidissimum atrorem non accusas; in aliis damnas morum nævulos, in teipso robusta vitia lippiendo transis. Pondus & pondus, mensura & mensura, utrumque abominabile est apud Deum. b Quidquid tu agis, sancte hypocrita, grandi mensurâ, ingenti supercilio, pondere verborum magno excusandum & commendandum est: quod alii agunt, hoc curiositas tua gracili mensurâ, levi pondere vituperat; mensura hæc gemina, duplex hoc pondus apud Deum est abominabile.

Erinaceum Lex Hebræa vetus ut immundum animal damnavit. Hoc si tangatur, foris aculeatus globus tangenti, at intus sibi ipsi contractis pedibus mollis pulpa est: ita isti curiosi indagatores sibi ipsis propitii ac blandi, asperi sunt aliis & rigidi: quod inquirunt, vident, audiunt, malè ac lævorsum interpretantur, sui ipsorũ mitissimi non censores sed laudatores. Horum miserrima prorsus conditio est, qui quidquid alienum est, in malignam interpretantur partem, & cùm dicta factáque damnare non possint, damnant animum soli Deo apertum.

Abrahamo sepulchreti jus à filiis Heth empturo responsum est: *Sepeli mortuum tuum,*

a *Matth.c.7.v.3.* b *Prov.c.20.v.10.*

tuum. a Hoc curiosis illis indagatoribus ac perquisitoribus omnibus inculcandum est: *Sepeli tu tuum mortuum; tuum, tuum.* Nos temerarii modestæ nimium curiositatis esse censemus de actionibus exterioribus sententiam ferre, ad cogitationes, ad intima animorum proposita, ad abditissimas pectoris intentiones soli Deo notas decurrimus, & alienos mortuos sepelimus. Hunc prodigum, illum præparcum, hunc & avarum; fastuosum illum, hunc nimis humilem, istum iracundum, hunc nimis plumbeum & ignavum judicamus. Hæc quotidiana sunt; mille audias ejuscemodi judicia. O curiose, nimium & temerarie vespillo, quid vivos sepelis? *tu tuum sepeli mortuum:* tuis intende, quod tui muneris est, cura, quid aliena scrutaris? Quid funera nihil ad te spectantia deploras? tu tuum plora, & sepeli mortuum. Memineris, te Christianum esse, non civem Atheniensem curiositati natũ. De quibus Paulus; Athenienses autem omnes & advenæ hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid novi. *b* Hinc suos commonefaciens: Audivimus, ait, inter vos quosdam ambulantes inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes. *c* Hæc maxima orantium impedimenta sunt, hæc orationis alas incidunt. Aut igitur curiositatem vita, aut oratoris nomen perdidisti.

a *Gen.c.23.v.6.* b *Actor.c.17.v.21.* c *2.Thess.c.3.v.11.*

§. 3.

Tertium orationis impedimentũ, *Animi duritia*: quæ duplex eſt, illa in pauperes, hæc in inimicos & hoſtes. Durus & aſper animus in pauperes omnem orationis fructum eripit. Locupletiſſimus teſtis Salomon: Qui obdurat aurem ſuam, inquit, ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur. *a* Mentionem injicit Hebræus pſaltes aſpidis ſurdæ & obdurantis aures ſuas. *b* Hæc enim, quod Auguſtinus nos docet, ne carminum incantamenta percipiat, auriculam unam terræ admovet, alteram converſo ſyrmate oppilat: hunc ipſum exercet aſtum pecuniæ amans, qui hanc quidem aurem monetæ ſuæ applicat, quàm minimè minuendam, ſed aſſiduè augendam cenſet, alteram aurem obſerat vanâ futuri ſollicitudine: quid ego, ait, in alios tam largus ſim, fortaſſis ipſe penuriâ premendus? quid filiis meis, quid hæredibus relinquam, ſi ærariolum meum tam maturè diſſipem?

En ſurdam aſpidem! Ita pauperum clamores obſtructis auribus excludit. Huic pro caudâ eſt vivẽdi meta. Hæc enim cura plerumque diſtinet, cruciatque deparcos, ne ſibi ante obitum deſint neceſſaria, vel ne filii tenuitatem patrimonii accuſent. Quiſquis igitur ſic aures obdurat, clamabit & ipſe, & non exaudietur. Par pari referet Deus,

a *Prov.c.21.v.13.* b *Pſal.57.v.6.*

Deus, & velut in os objiciet: ſicut me ſæpius famelicâ pauperis voce clamantẽ non audiiſti, ita nec ego te quantumcunque clames, audiam. Ad ravim uſque clama, non audio: Auxilium, fidem, & opem meam implora, non audio: Miſericordiam & liberalitatem meam invoca, non audio, quia nec tu me audiſti clamantem ad te; tuas tibi vices refero. Monui & prædixi.

Vlyſſes, ut in apologis eſt, ſociorum aures adversùs Sirenum voces cerâ muniit. Hoc Vlyſſis ingenium, opulenti ſed avari Euclionçs æmulantur, qui flebiles egenorum preces, libelloſque ſupplices ceratis oſtiolis excludunt. Cera eliquato jam melle arida & inſuavis, ditiorum illiberalem, durum, immitem, aſperumque animum in egenos aptè notat. Vis igitur, cùm clamaveris, audiri? Tu quoque clamantes audi: Cave ullum è paupertinâ tribu præfractè rejicias. Tibi dictum puta, quod filio injunxit Tobias: Noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, ut nec à te avertatur facies Domini. a

Sed alia eſt animi durities in adverſarios & hoſtes. Fruſtra orat, qui ſuis obtrectatoribus & inimicis veniam negat. Apertiſſimè præcipit Siracides: *Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata ſolventur*. Intelligis hoc & capis? & an, quod juberis, facturus es? Iuſſionis cauſſas Siracides adjungit: *Homo homini reſervat iram, & à Deo quærit medelam?* Nondum hæc capis, & necdum ignoſcis omnibus,

a Tob. c. 4. v. 7.

qui te læserunt? Audi ab eodem plura: *In hominem similẽ sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur?* Non satis hæc luculenter dicta? vis luculentiora? Idem divinus monitor addit: *Ipse, dũ caro sit, reservat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? memento novissimorum, & desine inimicari.* a Etiamnum deliberas, an inimicis tuis ignoscas? num cupis clariora, his clarissimis? En ipsum tibi solem meridianum statuo. Christus dilucidissimè: Cùm, inquit, stabitis ad orandum, dimittite, si quid habetis adversùs aliquẽ; ut & Pater vester, qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. Quòd si vos non dimiseritis, nec Pater vester, qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra. b

Hæc ipso sole clariora sunt. Aut igitur inimicis veniam non nega, aut non ora, sic enim frustrà orabis. Quod magister è cælo confirmans: Si offers munus tuum ad altare, inquit, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversùm te: relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniẽs offeres munus tuum. c Nam, ut scias, homicidarum munera Deo non sunt accepta. Atqui homicida est, qui odium in animo velut cruentam siccam exacuit. Ioannes Apostolus expressissimè: Omnis, inquit, qui odit fratrem suum, homicida est: & scitis, quoniam omnis homicida non habet vitã æter-

a *Eccli.c.*28.*v.*2.*& seqq.*
b *Marci c.*11.*v.*25.*& seqq.*
c *Matth.c.*5.*v.*24.*&* 25.

æternam in femetipſo manentem. *a* Affectu & animo certè homicidiũ coquit, qui odium admittit. Ita Hieronymus: Cùm homicidium, inquit, ex odio ſæpe naſcatur, quicunq; odit, etiamſi necdum gladio percuſſerit, tamen homicida eſt. Nam odium eſt deſideriũ homicidii plenum. Hinc plerumque qui averſo & hoſtili eſt animo, ſi adverſarium vel parvulo cochleari poſſet ſubmergere, hoc ſibi balneum jucundum ac utile cenſeret. Igitur oraturus Deum, exue homicidam, & indue Chriſtianum. Quod & Auguſtinus crebrò inculcans: Odiſti fratrem, inquit, & ſecurus ambulas, & concordare non vis? non agnoſcis, quare tibi ſpatium dederit Deus? Ecce jam homicida es, & adhuc vivis? O quicunque ille es, attendis, quid tibi fecerit homo, & non attendis, quid tu feceris Deo? quare non dimittis homini parùm, ut tibi Deus dignetur dimittere multum? *b*

Et quomodo, dic ſodes, orationem Dominicam recitas, ſi veniam inimico negas? num totam profers? totam, inquis, profero. Nihil ergo verborum reticeſ? nil, ais, reticeo; dico liberè: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Túne iſta? ergo impudentiſſimè mentiris, & tuum ipſe collum laqueo induis, quando debita tuis debitoribus non dimittis.

Quapropter & Auguſtinus ſeriò te interrogans: Ne, inquit, ignoſcas inimico, devia-

a 1. *Ioan c. 3. v. 15.*
b *Aug. ſerm. 5 de S. Stephano.*

deviabis à Christo? Dimitte illi veniam, ne dum fratri tuo negas misericordiam, tibi claudas Patris indulgentiam. *a* Iudicium enim sine misericordia illi, qui non fecerit misericordiam. *b* Hæc Augustinus monitis prolixioribus confirmans: Interrogate, inquit, quando rogatis Deum, corda vestra; videte, quomodo transmittatis versum istum: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Non eris orans, nisi ista dicas; si alia dicas, non te exaudit ille, quia non ipse tibi dictavit Iurisperitus, quem misit. Necesse est ergo, ut & quando verba nostra dicimus in oratione, secundum ipsam dicamus; & quando ipsa verba dicimus, bene intelligamus, quod dicimus, quia manifestam illam Deus esse voluit. Si ergo non oraveritis, spem non habebitis, si aliter quàm magister docuit, oraveritis, non exaudiemini; aut si in oratione mentiti fueritis, non impetrabitis. Ergo & orandum & verum dicendum est: & sic orandum est, quomodo ille docuit. Velis nolis quotidie dicturus es: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Vis securus dicere? fac, quod dicis. *c*

Chrysostomus DEI personam induens: Quo pacto vis, inquit, ut ea, quæ in me peccasti, dimittam, qui illorum, quæ in te deliquit proximus, cupis atque oras, ut ultor

a *Aug. tom.* 10. *serm.* 27. *& eod. to. ser.* 182. *de Temp. mihi pag.* 342. b *Iac. c.* 2. *v.* 13.
c *Idem Aug. to.* 8. *in Ps.* 103. *mihi pag.* 485.

ultor exiſtam? *a* Quapropter aut orare deſine, aut omnibus inimicis tuis offenſionis veniam impertire.

a Chryſ. hom. 5. in epiſt. 1. ad Tim.

§. 4.

Quartum orationis impedimentum, *Orantis immunditia.* Monoculus, Philoſtrato teſte, lautiſſimum inſtituit ſacrificium, ſed dignus non eſt habitus, qui vel placeret, vel oculum reciperet. *a* Oratio nobile ſacrificium, ſed à luſcioſo vel lippiente, aut cæco animo non acceptum. Qui orat, & animum quacunq; noxâ letali inquinatum non priùs emaculat, indignationem potiùs quàm favorem provocat. Orationes, inquit Chryſoſtomus, puræ eſſe non poſſunt, ſi fœda ſit anima, quæ parit eas. *b* Et obſecro, qui tandem poſſit grata eſſe oratio illa, ſi orator omni orbatus ſit gratiâ? Iſtud à re ſimili diſcamus. Præfidens & nimiùm temeraria ſit hominis illius audacia, qui rogaturus aliquid, eum optimatem adit, cui ſeſe multò exoſiſſimum eſſe non neſcit. Mortalium audaciſſime, hunc tibi Dominum priùs in amicum concilia, deinde, quod cupis, roga. Ita prorſus, quomodo is preces ſuas Deo gratas fore ſomniaverit qui gratiam omnem perdidit?

Sed unde hoc ſciam, inquis, me in gratiâ eſſe? Tu tuam interroga conſcientiam, num

a Philoſtrat. in Apollon. l. 1. c. 7.

c Chryſ. tom. 5. hom. 36. mihi pag. 233.

num ea delicti gravioris te accuset. Suum illa vulnus non dissimulabit, si læsa sit. Quapropter consultissimum est, Actum contritionis, *a* quem vocant, precationibus aliis præmittere, ad animum contractis sordibus expiandum. Quod tunc præcipuè faciendum, si nobis vel minimum suspecti simus de offensione DEO illatâ. Hîc prima vox orantis sit; *Miserere mei Deus*, aut, *Deus propitius esto mihi peccatori*. Divinus psaltes compendio rem explicans: Iniquitatem, inquit, si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus. *b* Non ignoro, si peccatum vel blandioribus solùm oculis salutē, Deus me orantem vultu non benevolo respiciet. Ab amicis salutari vult, aut ab iis certè, qui priùs inimicitias ponunt, quàm Deum patrem suum appellent.

Isaias vates Hebræus cassæ orationis culpam omnem Israëlis sceleribus impingens: Peccata vestra, inquit, absconderunt faciem ejus à vobis, ne exaudiret. *c* Aures divinas, quo minùs preces vestras audiant, delicta vestra obserant. Audit Deus, sed non aversos à se. Hoc ipsum malum Hieremias deflens: Nos, ait, iniquè egimus, & ad iracundiam provocavimus: idcircò tu inexorabilis es. *d* Hæc illa nubes est, quæ inter Deum & hominem opponitur, ne transeat oratio. *e* Hæc densa nubila sunt, commissa crimi-

a *Hunc Lector in Horologio meo descriptum & explicatum invenies Horâ* 1. *Diei*.

b *Psal*. 65. *v*. 18. c *Isai*. *c*. 59. *v*. 2.

d *Hier*. *Thren*. *c*. 3. *v*. 42. e *Ibid*. *v*. 44.

crimina, quæ aſcendunt è corde pravo, velut ex uliginosâ & paluſtri terrâ. Verùm ex atris his nubilis tonitrua, grâdines, fulmina prorumpunt, è peccatis ira, indignatio & furor Dei naſcitur. Hoc iis ſingulariter nec ſine formidine conſiderandum, qui ſæpius quidem moniti, nihilominus ad genium vivunt, & animo ſuo non obſequi, nefas ducunt. Nec tamen omnem pietatis ſenſum in ſe volunt credi extinctum. Hos Salvianus acriter conſtringês: Quæ oratio eſt, inquit, ut doleamus nos non audiri à Deo, cùm ipſi Deum non audiamus; & ſuſurremus non reſpici à Deo terras, cùm ipſi non reſpiciamus ad cælum? & moleſtum ſit deſpici à Domino preces noſtras, cùm præcepta ejus deſpiciantur à nobis? Fac nos pares Domino noſtro eſſe, quis eſt juſtæ querimoniæ locus, hoc pati quemquam quod fecerit? ſalvo eo quod probare facilè poſſum, nequaquam nos pati illa, quæ facimus, & mitiùs multò nobiſcum Deum agere, quàm nos cum Deo. *a*

Exploratiſſimum nobis ſit, quod Salomon pronuntiat: Qui declinat aures ſuas, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis. *b* Et qui obdurat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur. *c* Hoc igitur ſemper obverſetur animo: *Audi audiendus.* Vis propitium Dominum? ſis attentus famulus. Alioquin idem Salomon Dei juſſu tibi occinet:

H 6 Invo-

a *Salvian. l. 3. de Provid. Dei, mihi pag. 24.*
b *Prov, c. 28, v. 9.* c *Ibid. c. 21. v. 13.*

Invocabunt me, & non exaudiam: Manè consurgent, & non invenient me, eò quòd exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint. *a* Iure merito pacieris, quod facis. Non audis? nec igitur audiendus es. Par pari referetur. Tu monita spernis, conciones negligis, reprehensionem nullam admittis: Tu quoque spernêris, ne dubita, negligêris, & ad Dei conspectum non admittêris. Non audiens non audieris: opposuisti nubem, ne transiret oratio. Vt igitur Deus preces nostras audiat, nos leges Dei audiamus: ut nostras nobis condonet noxas, nos cunctas inimicis nostris ignoscamus injurias; ut nostros supplices libellos admittat, nos quoque adeuntiũ pauperum desideria excipiamus. Hæc pari procedũt passu. Audi audiendus.

a Prov.c.2.v.28.

CAPVT XII.

Quæ orationis sint adjumenta.

AVgusto narrat Suetonius tam delicatas & teretes fuisse aures, ut verba odisset obsoletiora, & sermonem amaret purum & elegantem, qui sententiam quàm apertissimè declararet. Ideò nonnullos cùm amicorum tum cognatorum suorum, festivis salibus perstrinxit. Agrippinam neptẽ laudavit ob ingenium, sed opus est, ajebat, te dare operam, ne molestè loquaris. Marcum Antonium, qui

Ora-

Oratoris nomen affectabat, falsè notabat, velut ea scribentem, quæ homines mirentur potiùs, quàm intelligant. Mecænatem virum ceterà eruditum, & sibi perquàm familiarem, sed stylo lascivientem, delicias parùm viriles sectantem, verbis quæsitis, & ad venustatem compositis nimiùm exuberantem, facetâ epistolâ irrisit. Hanc porrò epistolæ clausulam adjecit: Vale mel gentium, ebur ex Hetruriâ, laser Aretinum, adamas supernas, Tyberinum margaritum, &c. His jocis amici orationem nimiùm cincinnatam exagitans, voces ac sententias ineptas, fœtores appellare solitus est. Sicut forensi Rhetoricæ colores sui sunt, sua illi lumina, sed scienter iis utendum est.

Eodem prorsùs modo habet suos & Cælestis Rhetorica colores, habet sua quoque lumina, sed opus est, ut iis orator christianus peritè sciat uti. Capite superiori orationis impedimenta ac vitia proposuimus, nunc ejusdem adjumenta, colores ac lumina proponemus.

§. 1.

Primus orationis color, *Gratiarum actio:* Metuendum valde, ne plurimi hominum, grandi ære alieno laborent, ob solum grati animi defectum. Innumeris quotidie beneficiis à Deo afficimur, sed heu rara & frigida est gratiarum actio. A Deo nobis corpus, animus, corporis, animi bona, valetudo, facultates, eruditio, tot præsentis vitæ

commoda, tot futuræ certissima promissa sunt. Quid nos? leprosi sumus, sanamur sed meritam benefactori gratiam non persolvimus. Reverà grandis culpa, tantóque vulgatior, quantò minus à tot ingratis hominibus æstimatur. Verissimè dixit Seneca: Inter plurima maximáque vitia nullum est frequentius, quàm ingrati animi. a Adeò autem hoc turpe vitium est, ut de ingratis etiam ingrati conquerâtur, cùm interim hoc omnibus hæreat, quod omnibus displicet. Non solùm ingratus est, qui beneficium accepisse se negat, quod accepit, sed etiam qui dissimulat; ingratissimus omnium, qui oblitus est. Et dubium sit, utrum pejorem vocemus, an eum, apud quem gratia beneficii intercidit, an illum, apud quem etiam memoria.

Vitiosi oculi sunt, qui lucem reformidant; cæci, qui non vident. Nimiùm ingratus est, qui, quod in primâ parte animi positum esse debuit, & semper occurrere, ita seposuit & abjecit, ut in ignorantiam verteretur: apparet illum non sæpe de reddendo cogitâsse, cui obrepsit oblivio.

Infinitis nominibus Deo sumus obstricti, & nihilominus tot beneficiorum memoriam flagitiosè perdimus. Nulla profectò sit oratio, quæ gratiarum actione careat. Et mente & ore assiduè versanda sunt illa verba: *Deo gratias: Benedictus Deus in æternum: Te Deum laudamus: Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in*

a Senec. l. 1. de Benef. c. 1. initio.

in ore meo. a *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in æternũ misericordia ejus.* b Assidua gratiarum actio mirè placet Deo, qui turbam ingratorum odit, aversatur, & arcet. Et multa sanè beneficia Deus non confert, ne conferat in ingratos. E contrario eos, qui suo se benefactori memores sistunt, beneficiis obruit. Nam qui primo beneficio gratias egit, secundum promeruit. Ita donis dona cumulantur. Quapropter omnis oratio, simul etiam sit gratiarum actio. Vt accipias, ora; quia jam accepisti, gratias age. Hoc expressissimè Paulus præcipiens: In omni oratione, inquit, & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum. c

Sal germanicum & planè pretiosum aroma tanti usûs est; ut cibis pænè omnibus condiendis adhibeatur. Iuscula, carnes, olera, pultes, rapa, panis ipse ciborum optimus saliendus est. Hoc nobis aroma præ Indiarum omni saccaro, pipere, cinnamo est: ii verò cibi, qui aromate hoc perspergi nolunt, minùs salubres judicandi. Ejus indolis est omne pomi genus. *d* Cibus vel ideò superbus: sed certè malignus, quòd aroma nobilissimum aspernetur. Oratio ut cibus est, Deo gratissimus, qui nisi sale perspergatur, insulsus erit & ingratus. Quo sensu Chrysostomus: Omnis, inquit, oratio nostra gratiarum actione non careat. Qui non

a *Psalm.* 33. *v.* 1. b *Et Psalm.* 135. *v.* 1.
c *Philip. c.* 4. *v.* 6.
d Das Obs saltzt man nit.

non ſemper Deo gratias agit, prohibet quaſi Deo, ne ſibi ampliùs benefaciat, quaſi diceret, Ceſſa, Domine, ceſſa benefacere, nam & ego ceſſo gratias agere.

Rex Hebræus David in divinas laudes mirificè accenſus: Repleatur, inquit, os meum laude: ut cantem gloriam tuam, totâ die magnitudinem tuam. In te cantatio mea ſemper. *a* Paratiſſimus eſt horis omnibus Deum laudare, Deo gratias agere, totâ die magnitudinẽ Dei extollere. Quod Auguſtinus explicans: Quid eſt, inquit, totâ die? hoc eſt, ſine intermiſſione laudare. In proſperis, quia tu Deus, conſolaris; in adverſis, quia corrigis. Antequam eſſem, quia me feciſti; cùm eſſem, quia ſalutem dediſti. Cùm peccâſſem, quia ignoviſti; cùm converſus eſſem; quia adjuviſti; cùm perſeverâſſem, quia coronaſti. *b*

Auguſtini dictis Chryſoſtomus accedens: Optima, inquit, beneficiorum cuſtos eſt ipſa beneficiorum memoria, & perpetua confeſſio gratiarum. Admoneo vos, ut Dominum ſemper benedicatis. Si venerint mala, benedicite, & diſſolventur mala. Si proſpera venerint, benedicite & perſeverabunt bona proſpera. Iugiter ſibi ſubvenire facit, cui collatũ beneficiũ ante oculos ſemper aſſiſtit. *c* Quod obſervans rex David: Quoniam, ait, miſericordia tua ante oculos meos eſt. *d* Idcirco in omni oratione petitiones

a *Pſal. 70. v. 7. & 8.* b *Aug. in pſal. 70. mihi pag. 308.* c *Chryſ. hom. 25. in Matth. & tract. de Symb.* d *Pſal. 25. v. 3*

tiones nostræ innotescant apud Deum cum gratiarum actione. Rhetoricæ cælestis color optimus, gratiarum actio.

§. 2.

Alter Rhetoricæ color, *Orationis & omnium, quæ in oratione Deo proponuntur, cum Christi promeritis conjunctio.* Ecclesia hîc exemplo præit, quæ orationes omnes hac solemni clausulâ consignat. Per Christum Dominum nostrum. Ita orationes & actiones nostræ Christi orationibus & actionibus conjunctæ unum quid fiunt, velnti cùm aliquot aquæ guttulæ vini dolio miscentur.

Ludovicus Blosius luculento testimonio, quæ diximus, confirmat. Hæc ipsa scriptoris verba sunt: Cùm Gertrudis virgo in opere quodam magnam sentiens difficultatem diceret Deo Patri: *Domine, hoc opus offero tibi in laudem æternam, per unicum Filium tuum, in virtute Spiritûs sancti*; intellexit, quòd quidquid piè offertur Patri per Filiũ, illud mirificè supra humanã æstimationem nobilitatur, & redditur Deo Patri acceptũ. Quemadmodũ viride vel aureum apparet, quidquid per vitrum aut gemmam viridis aureive coloris cõspicitur. a Exemplo res demonstratur: Cùm quis inediam tolerat, aut stipem erogat, ita Deum alloquatur: Pater æterne, hîc ego unicam fero guttulam, sed eam in mare meritorum Christi

a *Blos. Monil. spirit. c. 3. fine.*

Christi Filii tui conjicio: placeat tibi, oro, hæc mea oblatio. Aut breviùs. Hanc ego abstinentiam, hanc eleemosynam, hunc ego laborem meum cum Domini IESV promeritis conjungo. a

Tali affectu hominis, tali pretio Christi Salvatoris oblata Deo, nō possunt nō plurimùm placere. Sic vilissimæ actiones nostræ, sic omnes, quas toleramus miseriæ, actionibus & doloribus Christi copulatæ summam induunt dignitatem. Sic aurum fit è plumbo, sic vini generositatem aqua obtinet, sic vitrum gemmæ pretium acquirit, ita frigus in saluberrimum calorem transit, ita lutum in fragrantissimum thus mutat, ita terræ sordes thesauris cæli sociatæ, inter cælestes gazas numerantur.

Hanc nostrarum cum Christi actionibus conjunctionem Paulus explicatissimè commendans: Omne, inquit, quodcunque facitis, in verbo & opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo & Patri per ipsum. b Atque hic secundus est Rhetoricæ cælestis color, nostrarum cum Christi actionibus ac promeritis conjunctio.

a *Plures ejusmodi formulas vide in meâ Amussi Rectæ Intentionis l. 2. c. 8. §. 7.*
b *Colloss. c. 3. v. 17.*

§. 3.

Tertius est, *Eleemosyna, & venia inimicis data*. Inter impedimenta orationis & vitia,

vitia, *Duritiem cordis* tertio loco numeravimus. Hic illi color oppositus est, qui & veniam adversariis, & monetam manu benignâ tribuit egenis. Vis, inquit Augustinus, orationem tuam volare ad Deum? fac illi duas alas, jejunium & eleemosynam. Altera jam facta est ala, si ignoscis delinquenti, & donas egenti. a

Iacob jam tumulo vicinus, filiis fatalem lectulum cingentibus, tabellas testamentarias conscribens, & cuivis filiorum debitam partem assignans, demum ad Iosephum versus: En ego morior, inquit, & erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram Patrum vestrorum. *Vt autem nôris quàm ego te semper charum habuerim*, do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo. b

Quis obsecro hic gladius, quis arcus iste? Iacob vir simplex & rectus habitans in tabernaculis, quando unquam gladium strinxit? ecquando armis usus est? E Chanaan in Mesopotamiam properans, solo armatus bacillo transiit Iordanem. Vnde igitur illi hæc præda gladio & arcu comparata? Chaldæus interpres sic verba componit: Quam tuli de manu Amorrhæi, oratione meâ & deprecatione. En gladium Iacobi, en arcum. Tunc autem gladium strinxit, tunc arcum intendit, cùm

a *Aug. in Ps. 42. fine omnino.*
b *Gen. c. 48. v. 21. & 22.*

cum pro hoste capitali Esau oravit. Ita quidem Iacob pugnavit. Hinc Ephrem Syrus: Si inter orandum, inquit, animum vagari permittas, eris, velut qui tenet quidē arcum, verùm sagittam contra adversarium dirigere nequit, illam in vanum nullâ certâ intentione emittens.

Verùm, oratio apud Deum eò est efficacior, quò magis offensus fuerat orator ab his, pro quibus orat. Orantis enim patientia, vim confert orationi. Quem ad contumelias tacentem nemo audit, eum benevolentissimè audit Deus in oratione deprecantem. Hominis patientis deprecatio non fert repulsam. Mittitur à Deo Propheta, qui regis Ieroboami sacrilegia reprehenderet. Irato rege violentam manum extendente, *subitò exaruit manus ejus, nec valuit eam retrahere ad se.* a Sed orante illicò Prophetâ, reversa est manus regis ad eum, & facta est sicut priùs. Cur impius rex à pœnâ ob tam gravem culpam irrogatâ tam citò liberatur? Prophetę injuriam patientis oratio intervenit. Ostendit Propheta mansuetudinem, ait Theodoretus, & Deus clementiam: nam petiit, & Deus dedit medelam. b

Cùm olim Deus efficacissimam sibique gratissimam orationē laudare instituisset, Mosis & Samuelis orationes memorans: Si steterit Moses, & Samuel coram me, inquit, non est anima mea ad populū istum. c

Hîc

a 3. *Reg.c.* 13.*v*.4. & 6.
b *Theodor.quæst.*42. c *Hierem.c.*15.*v*.1.

Hîc Gregorius quæstionem ponens: Quid est, inquit, quod Moses & Samuel ceteris Patribus in postulatione præferuntur? Nisi quòd hi duo tãtummodò in cunctâ Testamenti veteris serie, pro inimicis suis leguntur orâsse. Vnus à populo lapidibus impetitur, & tamen pro lapidatoribus suis Dominũ deprecatur. Alter ex principatu ejicitur; & tamen rogatus ut Deum exoraret, fatetur dicens: Absit à me peccatum, quò minùs cessem orare pro vobis.*a* Gratissima & efficacissima oratio pro inimicis orare.

Censent Theologi tribus illis horis quibus terrarum orbis se tenebris involutum obstupuit, Christum in cruce jam sublimẽ, ita quidem siluisse, ut toto eo tempore tacitus orârit ad Patrem. Quale autem hujus orationis posuit exordium? Pater dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt. Veniam hostibus rogavit, sed & militibus, à quibus crucifixus, vestes suas veluti eleemosynas distribuit. Cruentã hanc trabem Christiane suspice. En tuum hîc gladium, en arcum tuum. Huic tu sagittas, si quas habes, impone & ejaculare; nunquã errabunt illæ, omnia penetrabunt; cor ipsum cælestis Patris reserabunt. Sed vide hunc tuum gladium ita stringas, hunc arcũ tuũ ita intendas, ut hostes tuos attingas & vulneres, sed prout suos Iacob, suos Christus attigit, & vulneravit. Iacob pro Esau inimico, Christus pro crucifixoribus hostibus oravit. Hæc amantiũ sunt vulnera. Pater dimitte illis.

a *Greg. hom. 27. in Evang. & l. 9. moral. c. 9.*

illis. Et vos,ô Christiani, dimittite, & dimittemini:eâdē quippe mensurâ remetietur vobis. *a* Quasi mensura divini amoris magnitudinē suâ mutuetur à judicio humano! ut tantum sperare quisque debeat à DEO, quantum in alios contulerit, & eandem expectare delicti veniam, quá erogaverit, modo per omnia eodem. Sed nónne æternâ oblivione delictum omne sepeliri, nullámque illius memoriam in offensi animo residere volumus? Quod igitur ab alio in caussâ nostrâ fieri optamus, id in aliorum delictis faciamus, memores illius: Prout vultis,ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. *b* Memores & illius: Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias. *c* Quæ cùm non facimus, an non nos ipsos in dies damnamus, orantes, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Nos non dimittimus; non ergo dimitte. Post injuriam non admittimus ullum in amicitiam; nec tu nos admitte. Excludimus post delictum in nos ab omni familiaritate nostrâ; exclude & tu à tuâ. Non fidimus; non fide. Non credimus illis nostra; non crede nobis tua. Non facimus illos socios bonorum & honorum nostrorum; nec tu facias nos tuorum. Nos debitores nostros ad Leonem, ad crucem postulamus; tu quoque nos, qui tui debitores sumus, Leoni & cruci objice. Non parcimus; non parce.

a *Luc.c.6.v.37.& 38.* b *Luc.eod.c.v.31.* c *Tob.c.4.v.16.*

parce. Nos sententiâ nostrâ inimicos nostros ad inferos damnamus; quid restat Domine, quàm ut nos etiam eòdem deturbes? Hæ vestræ, Christiani, orationes sunt.

Aut ergo dimittite, aut vestris ipsi sententiis perite. Si preces placet fundere non irritas, videte, (quod Augustinus monuit) ut geminas habeat alas oratio; ignoscere delinquenti, donare egenti; veniam hosti, monetam pauperi. Hæc Augustinus disertissimè pro suggestu non solùm explicans, sed altè animo infigens & identidem inculcans: Ecce, inquit, post sermonem fit Missa cathecumenis. Manebunt fideles; venietur ad locum orationis. Scitis, quò accessuri sumus, quid priùs Deo dicturi sumus? Dimitte nobis debita nostra: sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Agite, ut dimittatis, agite. Venietis enim ad ista verba orationis, quomodo ea dicitis, quomodo nõ dicitis? Postremò interrogo, dicitis, an non dicitis? odisti, & dicis? Respondebis mihi, ego non dico. Oras, & non dicis? odisti, & dicis? oras, & non dicis? Citò respondeo Ergo si dicis, mentiris: si non dicis, nihil mereris. Observate, attendete: Modò es oraturus, dimitte ex toto corde. Litigare vis cum inimico tuo, priùs litiga cum corde tuo. Litiga, inquam, litiga cum corde tuo. Dic cordi tuo: Noli odisse. Illud autem cor tuum, animus tuus odit adhuc. Dic animo tuo, noli odisse. Quomodo orabo, quomodo dicam, Dimitte nobis debita

nostra?

nostra? possim quidē hoc dicere, sed quod sequitur, quomodo dicam? sicut & nos? Quid: sicut & nos dimittimus. Vbi est fides? Fac quod dicis, sicut & nos. Sed non vult dimittere anima tua, & contristatur, quia dicis ei: Noli odisse. Responde illi: quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Quare tristis es? Noli odisse, nec perdas me. Quare conturbas me? Spera in Deū. Langues, anhelas, ægritudine sauciaris: non potes tibi tollere odium. Spera in Deum, medicus est, pro te pepēdit in ligno nondum est vindicatus. Quid vis vindicari? Ideò enim odisti, ut vindiceris. Vide pendentem Dominum tuum, vide pendentem, & tibi de ligno tanquam de tribunali præcipientem. Vide pendentem, & tibi languenti de suo sanguine medicamentum facientem. Vide pendentem, si vindicari vis. Vindicari vis? vide pendentem audi precātem, Pater ignosce illis, quia nesciūt, quid faciūt. Sed potuit hoc Christus, dicis mihi, ego non possum. Ego enim homo sum, ille Deus: homo ego, homo ille, Deus homo, Deus ergo ut quid homo, si nō corrigitur homo? sed ecce tibi loquor, ô homo, multum est ad te imitari Dominum tuum, attende Stephanum conservum tuum. Certè Stephanus sanctus, homo erat, an Deus? homo erat, planè homo erat: hoc erat quod tu. Sed quod fecit, non fecit, nisi donante illo, quem rogas & tu. Ecce quid est requiescere, pro inimicis orare.*a* Hîc

a Aug. to. 10 serm. 237 de temp. c. 8. & 9. mihi pag. 385.

§. 4.

Hîc unicum illud & aureum ſexcenties ingeminandum: Bona eſt oratio cum jejunio & eleemoſynâ. a Ventri metuis à jejunio? ſaltem loculos pande, & refice jejunos pauperes. Inediam refugis? eleemoſynam ſaltem tuis precibus junge. Bona eſt oratio, bona eſt, optima eſt, ſed cum eleemoſynâ. Hæc enim non tantùm orationem adjuvat, ſed & ipſa orat. Quod teſtatus Siracides: Conclude, inquit, eleemoſynam in ſinu pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. b Adeò namque ad impetrandum potens eſt, ut etiam te tacente clamet ad Deum, & impetret, quæ tibi Deus cognoverit expedire.

Salomon ad ingreſſum oraculi in templo gemina fecit oſtiola è lignis oleaginis. Cur non è lignis Setim, quæ cariem ignorant, cur non è cedro? Imò cur non ex auro, cùm id loci religio poſceret? Rectè oleam adhibuit, ut orationis locus ſymbolo miſericordiæ inſigniretur: ut enim oratio impetret, miſericordia perſuadet. Beati miſericordes, quoniam & ipſi miſericordiam conſequētur. Hinc illud Chriſti: Date, & dabitur vobis. c Date vos pauperibus, cùm panem aut veſtem petunt, & dabit vobis Deus, cùm æternam beatitudinem petieritis. Quòd ſi his minima negatis; quâ fronte, quo jure maxima Deum rogatis?

a *Tob. c. 12. v. 8.*
b *Eccli. c. 29. v. 15.* c *Luc. c. 6. v. 38.*

Eâdem quippe menſurâ,quâ menſi fueritis, remetietur vobis : Vos pauperes non auditis, nec vos Deus audiet æqualiſſimâ prorſus menſurâ. Quod Chryſoſtomus inſtillans : Cùm, inquit, defeceris orans,& non acceperis,cogita, quoties pauperem audiſti petentem, & non exaudiſti. Et tu quidem hoc ex crudelitate facis, Deus autem ex benignitate,*a* imò ex juſtitiâ.

Ita igitur orationi eleemoſynam junge, ut tibi liceat hoc modo precari : Domine, ego cùm ipſa ſim miſeria,pauperes tuos exaudivi ; tu cùm ipſa ſis miſericordia, non exaudies me pauperem?

Exaudiêris, certus eſto; eâdem menſurâ, quâ menſus es, remetietur tibi : Danti dabitur.Concluſiſti in ſinu pauperis eleemoſynam, & hæc pro te ab omni malo exorabit.

a *Chryſ.hom.79 ad populum.*

§. 5.

Quartus Rhetoricæ cæleſtis color, *Reſignatio*, quam vocant, ſeu, Indifferentia & Convenientia cum divinâ voluntate.

Chriſtum è monte deſcendentem homo leproſus, prono corpore adorans: Domine, ajebat, ſi vis, potes me mundare. *a* Breviſſima quidem oratio,ſed perfectiſſima.Tantum habuerunt momenti, geminæ ſolùm ſyllabulæ illæ : SI VIS. Adeò exacta eſt precandi hæc formula, ut eam ipſam Chriſtus Dominus in ſummis angoribus obſervans

a *Matth.c.8.v.3.*

vans dixerit: Pater, si vis, transfer calicem istum à me. a Hæc eadem omnium orationum nostrarum sit clausula, *Domine si vis*. Diversissimæ sunt orationes nostræ, prout variant calamitates nostræ. Est, qui oret: Domine in morbo sum, totius corporis doloribus oppressus, libera me. Bona oratio, si ei non desit clausula, SI VIS. Alius precatur: Deus fons omnium thesaurorum, extrema me paupertas conficit, tu tantùm victui meo tribue necessaria. Oratio licita, modò pauperculus hic addat: *Domine si vis*. Plurimi sic orant: Pro tuo honore, Deus, honores & dignitates quæro: ad tuam gloriam hoc illúdve munus expeto: jube consequar, quod ambio. Orationem hanc non damnamus, modò clausulam ei orator meminerit hanc apponere; *Domine, si vis*. Non nemo sic orat: Vxorem ducere decrevi, sed à nummis, formâ, virtutibus egenam nollem. Tu Deus qui nuptiale fœdus in paradiso sanxisti, da divitem, da formosam, da virtute præditam. Non iniquæ sunt hæ preces, sed maximè his addendum: *Domine, si vis*. Quàm multi doctrinam & eruditionem variam petunt, malè petituri, nisi & hunc epilogum adjungant: *Domine, si vis*. Est, qui cum psalte regio vociferetur: Eripe me de manu inimicorum meorum, & à persequentibus me. b Sed & huic precationi addendum, quod addidit psaltes: In manibus tuis sortes meæ. Hoc est, ego, Domine, paratus sum in utrumque, prout

a *Luc*. 22. v. 42. b *Ps*. 30. v. 16.

prout tibi visum fuerit: Si vis, potes me salvum inimicis meis subducere; si vis, potes me iis proterendum relinquere. Quæcunque fors è manu tuâ prodierit, mihi placebit. Scis, Domine, quàm nec ipsum mihi cælum, nec ipsa quidem placeret beatitudo contra tuam voluntatẽ, quantò minùs mea, vel alterius valetudo poterit placere, si me vel alterũ valere tibi displiceat? Domine, si vis, fiat, quod oro. Sin autem nolis, non fiat, obsecro, non fiat, quod peto. Melius est, repulsam pati te volente, quàm votorum summam assequi, nolente te. Si vis, Domine, & prout vis, ita fiant omnia.

Pretiosissimus hic orationis color est, & qui nostris pictoribus ultramarinum dicitur. a Absque indifferentiâ & resignatione nulla potest placere oratio.

Quæsierat olim quispiam è socio divi Francisci, Ægidio: Quid tandem faciendum sibi censeret, quod DEO gratissimum foret? Ægidius ut erat festivæ sanctitatis, canere incœpit: Vnus uni, unus uni. Hæsit nonnihil alter, & fassus est, se non assequi hoc responsi genus. Cui Ægidius: Tu, inquit, unicam habes animam, hanc unico Deo sine omni impedimento, ita integrè ac indifferenter trade, tanquam tu solus & DEVS in orbe sint. Quidquid tu DEVM rogaveris, & quidquid tibi Deus concesserit, hoc animo quàm resignatissimo

a Ein aintzigs Loth vmb 40. Thaler/ vor Zeiten vmb 100. Goldkronen.

mo accepta. a Hæc pretiosa est oratio.

Hanc resignationis virtutem Religiosus Ecclesiastes insigniter ob oculos ponens: Vitâ, inquit, & doctrinâ suâ Dominus id in nobis efficere voluit, & intendit, ut libero, resignato, ac immobili ferre discamus animo, si ab aliis fallaces ac seductores vocemur, seu alia quælibet verborum in nos cõgerantur jacula & injuriæ; quibus bonæ famæ & existimationis nostræ vitietur integritas: si prætereà non verbis tantùm, sed operibus quoque infestemur, si corporis nobis subtrahantur necessaria, si non solùm temporalia, quibus carere non possumus, nobis denegentur, sed ipsis quoque corporibus nostris injuria inferatur, & læsio, cui infirmitas succedat, aut alia quævis pœna, seu dolor irrogetur, quæ iisdem corporibus nostris molestiam possiat adducere. Si prætereà omnes actus nostros meliori, quo possumus, modo perficiamus, & ipsos nihilominus alii quàm pessimè interpretentur. Insuper ut hæc nõ solùm ab hominibus feramus æquanimiter, sed ipsa quoque Domini flagella patienter toleremus, si nobis præsentiæ suæ consolationem subtrahat, adeoque se à nobis elonget, ac si inter ipsum & nos murus sit interpositus: & si in labore & angustiis nostris, pro solatio & ope ad ipsum venientibus talem se nobis exhibeat, velut si oculos ad nostri occludat occursum, neque videre, neque

 audire

a *Chronicon S. Francisci parte 2. l.7.c.20.mihi pag.271.*

audire nos volēs, solosque nos in afflictionibus, ac miseriis nostris certare sinat, sicut & ipse à patre suo relictus fuit. In his omnibus in ejus nos divinitate abscondere debemus, ut in ipsâ nostrâ desolatione immobiles permanentes, in nullâ mortali creaturâ vel negotio solatium quæramus, nisi in illo duntaxat verbo, quod & Christus ipse dicebat:a Fiat voluntas tua.b

Quocirca brevissima hæc clausula, *Sivis Domine*, tam venustus, quàm gratus orationis color est.

a *Matth. c. 26. v. 42.* b *Taulerus in Institut. c. 15. mihi pag.* 35.

§. 6.

Quintus orationis color est, *Animi clamor.* Hoc assiduum fuit psalmographo Hebręo, vociferari precando & clamare. Hinc illud sexcenties ingeminat, voce meâ ad Dominum clamavi. Ad te, Domine, clamabo. Ad te, Domine clamavi totâ die. Clamavi in toto corde meo, exaudi me, Domine. a Scio equidē, Domine, quàm duo hæc sese fideliter consequantur, homo toto corde clamans, & DEVS exaudiēs: ubi clamor precantis tam serius, ibi promptissimus annuentis assensus. Hinc David de omni corde suo laudavit Dominum.b

Hinc rectè dixit Gregorius: Tanto minùs quis clamat, quantò minùs desiderat.

a *Psal. 3. v. 5. Ps. 27. v. 1. Ps. 81. v. 10. Ps. 118. v. 145.* b *Eccles. c. 47. v. 10.*

rat. Consideremus hîc, obsecro, tria fratrum paria, Abelem & Cainum, Gallum & Iulianum, Pharisæum & Publicanum. Hos duos etiam inter fratres numero, quos Christi concio societate tam arctâ copulavit.

Abel & Cain orârunt ambo, sed effectu dissimillimo. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus. Ad Cain autem & ad munera ejus non respexit. a Quid caussæ dixerimus fuisse? suum uterque sacrificii perfecit, Deum uterque invocavit: non placuit uterque. In Abelem conjiciuntur oculi, avertuntur à Caino. Quid tandem caussæ? Abel utique oravit seriò; clamavit in toto corde suo, litavit Domino, & perlitavit. At verò Cain remissiore animo, non id quod optimum habuit, sed vilius aliquid de fructibus terræ adolevit: sed Abel, quod reperit selectissimum de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorũ obtulit: b in toto corde suo clamavit. Hinc ad Abelis, non ad Caini dona Dominus respexit. Atque ut Symmachus & Aquila loquuntur, *Delectatus est.* Quo autem id signo Deus luculentum fecit? igne cælitus demisso in Abelis, non in Cain sacrificiũ. Ita prisci Patres Cyprianus, Cyrillus, Hieronymus, Chrysostomus, Theodotion asserunt, quorum verba sunt: Inflammavit Dominus super Abel, & sacrificium ejus, super Cain autem non inflammavit. Hæc nobis bono erunt hac ratione.

a *Genes. c. 4. v. 4. & 5.* b *Ibid.*

Quando nos orationem animo remiſſo ac frigido non ſolùm incœperimus, ſed eodem etiam finierimus, in nos ipſos rectè pronuntiabimus: Non inflammavit Dominus ſuper me & ſacrificium meum. Sed & cauſſam addamus: Non Abel, non David, ſed Cain fui; non clamavi in toto corde meo.

Gallus & Iulianus fratres Conſtantii Imperatoris filii, ambo clerici, ſed ſibi diſſimillimi. Quales autem ipſi, talis erat & oratio ipſorum. Hi fratres duo à fundamentis ædem ſancti Mamantis ſtruere cœperunt, ſumptus & operas partiti. Quidquid Gallus ædificavit, ſtabile fuit. Quod Iulianus cōdidit, totum corruit, ipſis etiam fundamentis è terrâ velut indignabundâ ejectis. Quid cauſſæ tam diſparis ſucceſsûs in unâ eâdemque ſtructurâ? Iulianus ex aſſe nequam nō clamavit in toto corde ſuo, Chriſtianum ſimulavit, dum diadema & purpuram obtinuit Dei perduellis. Idcirco non inflammavit Dominus ſuper ſacrificium & preces hominis tam inſigniter improbi. At verò Gallus Iuliani frater optimo animo utens, ſummâ fide, clamavit in toto corde ſuo. Proptereà ſuper ſacrificium illius inflammavit Dominus, hujus ædificium ſurrexit, hunc Deus exaudiit. Tanti eſt in toto corde ſuo clamare ad Dominum.

Phariſæus & Publicanus eodem tempore, in eodem templo precationes planè impares inierunt. Phariſæus adeò non clama-

vit

vit in toto corde suo, adeò non serius oravit, ut nec oraverit qu de, ut ingeniosè dixerit Augustinus: Quid Pharisæus rogaverit DEUM, quære in verbis ejus, & nihil invenies. Ascendit orare, noluit Deum rogare, sed se laudare. *a* Siquidem Lucas articulatè: Pharisæus stans, inquit, hæc apud se orabat. *b* Hęc oratio non nubes penetrabat, sed domini sui gratulabundo sinu se occultabat.

In uno aliquo nosocomii hypocausto ægrotorum complurium diversi gemitus & suspiria eduntur, nec alia ferè auditur musica, quàm illa miserabilis ah ah, heu heu, oh oh. Nosocomus etsi ad mensam illius hypocausti sedeat, & plorabiles illas voces audiat, non tamen se loco movet, non surgit, illud animo volvens: Iam assueverunt aures meæ huic musicæ, nec manũ hæ quiritationes petunt: Quòd si ægrotorum aliquis clamare incipiat, *Iuvate, obsecro, juvate*, tunc loco surgit, & ad ægrum accurrit, auxiliarem manum commodaturus. Haud aliter Deus nobiscum agit, nos homunculi miseri, dum vivimus, in nosocomio sumus variis afflicti morbis, variis pressi ærumnis, diversis ingemiscentes cladibus plurimùm laboramus. Hinc gemitus & suspiria, hinc preces & obsecrationes multæ, sed non æquè multi clamores audiuntur. Paratus est Deus velut nosocomus accurrere & auxiliari, sed non cujusvis vocibus mo-

 vetur

a *Aug. tom. 10. serm. 36. de verbis Dom. circa med.* b *Luc. c. 18. v. 11.*

vetur, non quasvis exaudit preces: clamoribus, hoc est, valdè seriis ac fervidis precationibus ad opem ferendam persuadetur. Ergo contende vocem, clama, mi æger, clama, clama, & juvaberis.

At verò Publicanus, ut verbis Augustini loquamur, pœnas de seipso exigebat, propterea Deus confitenti parcebat. Nam pectus suum percutiebat, clamabat in toto corde suo.

Atque hic serius est orandi modus: Clamemus in toto corde nostro, & effundamus sicut aquam cor nostrum, ante conspectum Domini. a Ita haud dubiè David, ita Daniel, ita Iudith, ita Susanna, ita tot alii orârunt; clamârunt in toto corde suo. Qui inter nos ore compresso muginatur & mussat, cum ut in mores delinquentem corripimus hac voce: Clariùs, clariùs; pande os. Tu verò pande cor, quisquis oras, nec oras seriò; vociferare, & clama in toto corde tuo, & inflammabit Dominus super sacrificiũ tuum. Fervor devotionis est animæ lingua, sine hac muta est anima.

Hebræus rex David: Elevaverũt, inquit, flumina vocem suam. b Res creatæ omnes modo, quo possunt, clamant, & laudant Deum. Nos homines rationis compotes, non patiamur, obsecro, nos clamando vinci, clamemus in toto corde nostro. Cum hominibus subinde fabulari licet: colloquium cum Deo, negotiorum summum est, cum curâ semper & seriò instituendũ. Hinc

a *Thren.c.2.v.19.* b *Ps.92.v.3.*

Hinc rectè dixit Hieronymus: Malo unum psalmum cum hilaritate mentis decantare, quàm totum psalterium cum torpore, fastidio, & acediâ.

CAPUT XIII.

Quatuor oraturo monita.

DEUS olim ut rem grandem pollicitus: Faciam, inquit, mirabilem in die illâ terram Gessen, in quâ populus meus est, ut non sint ibi muscæ. Contrà minatur toti Ægypto: Immittam in te omne genus muscarum, & implebuntur domus Ægyptiorum muscis diversi generis. a Exiguum & vile animalculum musca, sed grande fuit ac miserabile supplicium à muscis ita cruciari.

Qui orat, & cogitationibus vagis non singulari studio repugnat, miser est Ægiptius, de quo verissimè dicatur: *Impleta est domus illius muscis diversi generis.*

Qui verò eâ orant animi contentione, ut tumultuanti cogitationum turbæ pro viribus resistant, mentemque ad Deum ardenter erigât, hi sanè inter Ægyptios idololatras non numerandi veniunt, è populo Dei sunt, in domibus eorum muscæ non sunt. Atque hinc, quales sint, noscuntur: Facta est mirabilis terra Gessen, ut non sint ibi muscæ.

a Exodi c. 8. v. 21. & 22.

De hoc muſcarum examine coërcendo hactenus locuti ſumus. Nunc porrò tam hoc quàm ſequenti capite præceptiones ſeu monita novem ſubjiciemus illis perpendenda, qui ſuum cum Deo ſpiritum cupiunt conjungere; qui conantur, ut ſuprà demonſtratum eſt, in toto corde ſuo clamare.

§. I.

Monitum primum: Oratio inambulans & vaga, ſterilis eſt labor. Veniâ tuâ, mi homo, quæſierim ex te, cùm cubiculum aut templum ingrederis, quid facere cogitas? Orare, inquis: Ergo rectè ora. Hæc agendi norma, ſi in ullo negotio, in iſthoc certè valeat: Quod facere vis, fac bene. Nam oratio tam ſegnis & incuſtodita, nihil impetrat, imò nec oratio quidem eſt, ſed vanus & inanis ſermo, flumen verborum, ſed non piſculentum. Qui ſic orat, Deum potiùs irridet, quàm ut laudet. Quod Baſilius Magnus aſtrues: a Divinum auxilium, inquit, eſt implorandum non remiſſè, nec mente huc vel illuc evagante: talis enim non ſolùm non impetrabit, quod petit, ſed Deum magis irritabit. Aliquam ejus cauſſam ſubjiciens Bonaventura: Valdè indecens eſt, ait, ut quis cum Deo loquatur ore, & aliud meditetur corde. Nõ afficitur erga Deum, qui aliud cogitat, aliud loquitur.

a *Baſil. ſerm. cujus inſcriptio eſt, Inſtitutio ad vitam perfectam, & de orando Deo: poſt med.*

tur. *a* Quid talis oratio impetret, quæ nec quidem rogare novit? Siracides ad architecturam respiciens: Vnus ædificans, ait, & unus destruens, quid eis prodest nisi labor? *b* Haud aliter, si ædificet lingua, cor destruat, labor est sterilissimus. Hoc igitur versetur in corde, quod profertur ab ore.

Monitum secundum. Oratio vaga & inambulans, nō sterilis tantùm, sed & noxius labor. Ejusmodi namque oratio non solùm nihil impetrat, sed & nocumentū adfert. Augustino teste, Oratio justi clavis est cæli, ascendit precatio, & descendit Dei miseratio. Hāc autē cæli clavem pravè detorquet, quisquis orat, interim tamen quid oret, ipsemet ignorat. Vnde triplex oranti damnum: seram destruxit, clavem fregit, locum non aperuit: *c* Ita prorsus, qui animo in oratione tam vagus fuit, tempus perdidit, Deum offendit, cælum non reseravit. Pulcherrimè dixit & verissimè Augustinus: Oratio oranti est præsidium, Deo sacrificium, dæmoni flagellum. Quòd si nullus sit orantis ardor, nulla attentio, vertamus, & cantemus: Oratio oranti est nocumentum, Deo ludibrium, dæmoni gaudium.

Importuni profectò & miseri locutores sunt, qui garriunt, & blaterant ut ebrii, aut

a *Bonav. l. de perfect. vitæ, c. 15.*
b *Eccli. c. 34. v. 28.* c Verrib den Schlüssel.
Chrysost. serm. 2. de Eliâ: Clavis cæli fit sermo Eliæ sanctißimi. Iubet enim & clauditur cælum; orat postmodum & aperitur.

ut irati, aut etiam ut limphatici & insani. Ebriis lingua in udo est; hinc verba lapsantia mergūtur luto. Iratis lingua felle ac veneno natat; hinc verba virulenta mortem propinant. Lingua phreneticis in igne est; hinc verba furiata volant & flammea. Etsi ebrius, iratus, fanaticus toto die loquantur, nihil promovent, quò enim diutiùs garriunt, tantò minùs proficiunt. Talis omnino est, qui ignorat, quid orando dicat; temulentus, fremebundus, rabiosus fabulator est, & tamen audet coram supremo Rege verba facere: quò plus loquitur, plus offendit; lingua illius fel & ignem vomit. Nec placere potest tam insolens futilitas.

Oseas Israëlis ruinam deflens: Lappa, inquit, in tabernaculis eorum; sacrificium eorum quasi panis lugentium, omnes, qui comedent eum, contaminabuntur. a Panis lugentium, panis sordibus, cinere sparsus & obductus est. Nauseat Deus tam immundos panes. Sed & illud Prophetæ perpendendum: Lappæ in tabernaculis eorum. Lappa hamatum lolii genus est, vestibus adhærens. Homo ad preces imparatus, alia omnia quàm quod facit, cogitans, hamatis vepribus, tribulis & lappis plenus est; Deū nihilominus ad colloquium audet evocare. Non placat iram hæc oratio, sed provocat. Oratio incustodita labor noxius.

a *Oseæ c.9.v.4.& 6.*

§. 4.

Monitum tertium: Orare maxima hominis

minis eſt dignitas. Hominem Deus honore ſummo afficit, cùm illum & quoties & quamdiu vult, ſecum colloqui permittit. Ingrediamur aulas, obſecro, & obſtupeſcemus tantum argenti & auri effundi ad propitias Principum aures impetrandas. a Quandoque non hebdomades ſolùm, ſed menſes, ſed & annos totos expectandum eſt, dum Principis conclave & aures pateant orationē acturo. Ad Deum immenſæ majeſtatis Dominum omni horâ, momentis omnibus patet aditus. Rex cæli nunquam non propitias & vacivas habet aures. Importunitatis hîc nemo inſimulatur. Gratior eſt, qui frequentior, & importunior. Adeſte terræ vermiculi, prorepite ſcarabæoli, accurrite homunculi miſelli; liberrimum vobis eſt cum conditore veſtro colloquium. Nec eſt, quod vel cauſſæ veſtræ vel facundiæ quidquam diffidatis: quò ſimpliciùs perorabitis, hoc meliùs, modò non frigeat, aut exerret oratio veſtra: modò eum, quem rogatis, ex oculis non veſtrâ ſponte amittatis. Caſſiodorus id aſſerens: Ad penetralia judicis, ait, precator admittitur, & nullus inde reſpuitur niſi qui tepidus invenitur. *b*

Chryſoſtomus hanc hominis cum Deo ſuo colloquentis tantam dignitatē expendens, ſic ratiocinatur. Nos quidem Angelis diſſimillimi, eodem tamen jure, imò meliori, quantū ad hoc, vivimus; nam illi, dum orant, faciem & pedes convelant, nos ulcera

a Umb gnädige Audientz. b *Caſsiod. in pſalm.*

ulcera noſtra & quidquid in nobis fœdum eſt, detegimus, & magnâ fiduciâ Deo adſtamus velut intimi domeſtici. Verba Chryſoſtomi ſunt : Quantæ dignitatis ſit hominem cum DEO miſcere ſermonem, neminem latet. Cererùm eam dignitatem oratione conſequi, nemo prorſus valeat: quandoquidem hic honos etiam Angelorum ſuperat majeſtatem : quod ipſi probè intelligentes, apud Prophetas deſcribuntur omnes multo cum tremore, laudes & cultum Domino offerentes, facies quidem ac pedes ob ingentem reverentiam tegentes, volatu verò, dum non valent in quiete manere, magnum tremorem declarantes : nimirum & nos illud interim docentes, ut tantiſper dum oramus, humanæ naturæ obliviſcamur, ſed occupati mentis alacritate ſimul & tremore, nihil reſpiciamus rerum præſentium, ſed exiſtimemus nos in Angelorum medio conſiſtere, idémque ſacrificium cum illis peragere. Nam in reliquis multum diſcriminis eſt inter conditionem illorum, & noſtram : ſive naturam expendas, ſive vivendi genus, ſive ſapientiam, ſive intelligentiam, ſive quidquid aliquis recenſere poſſit. Ceterùm orare commune eſt opus Angelorum pariter & hominum, neque quidquam intereſt inter noſtram naturã, & illorum, duntaxat quod attinet ad deprecationem. Hæc te ſeparat ab mutis animantibus, hæc te ſociat Angelis : quin facilè fiet, ut quis in illorum civitatem transferatur, in illorum vitam &

conſor-

consortium, ad illorum honorem, utilitatem, sapientiam & intelligentiam, qui per omnem vitam precibus ac divino cultui vacare studuerit.*a*

Orare, seu loqui cum Deo summæ non solùm utilitatis, sed & dignitatis est.

DEVS olim cum Mose locuturus, quantum ceremoniarum & moræ voluit præmitti? spectabat Moses ardentem rubum & accedere festinabat, sed repressus audit: Ne appropies huc; solve calceamentum de pedibus tuis, locus enim, in quo stas, terra sancta est. Et abscondit Moses faciem suam, non enim audebat aspicere contra Deum. *b* Cùm tamen Angelus tantùm cum Mose sit locutus, Dei autem nomen præ se tulerit, quia personam Dei sustinebat. *c* Nos autem sine ceremoniis, & sine morâ, quocunque volumus momento, cum Deo loquimur. Orare summa hominis est dignitas.

a *Chrys. tom. 5. de orando Deo l. 2. initio mihi pag. 591.* b *Exodi c. 3. v. 5. & 6.*

c *Communis Theologorum sententia est, omnes Dei apparitiones in veteri Testamento factas per Angelos. De Mose clarissimè Actor. c. 7. v. 30. Apparuit illi in deserto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi.*

§. 3.

Monitum quartum: Enunciata priscorum Patrum expendenda. Quid, quæso, sæpius, quid graviùs & constantiùs sanctissimi

ſimi ſcriptores inculcârunt? orationem attentam. Ex omni ſanctorum Patrum numero, tres ſolùm hîc ſiſto: Auguſtinum, Chryſoſtomum, Bernardum. Auguſtinus ad excitandum ſegniter orantium torporem: Multi, ait, langueſcunt in orando, & in novitate ſuæ converſionis ferventer orant, poſteà languidè, poſteà frigidè, poſteà negligenter. Quaſi ſecuri fiunt. Vigilat hoſtis, dormis tu? Ergo non deficiamus in oratione. Ille quod conceſſurus eſt, etſi differt, non aufert. Securi de pollicitatione ipſius non deficiamus orando, & hoc ex beneficio ipſius eſt. Propterea dixit: Benedictus Deus meus, qui non amovit deprecationem meam, & miſericordiam ſuam à me. Cùm videris non à te amotam deprecationem tuam, ſecurus eſto, quia non eſt à te amota miſericordia ejus. Quamdiu ergo hîc ſumus, hoc rogemus Deum, ut non à nobis amoveat deprecationem noſtram, & miſericordiam ſuam; id eſt, ut perſeveranter oremus, & perſeveranter miſereatur.*a*

Non eſt locus, ubi non ſit DEVS. Cùm autem oras, clamas non voce, ſed mente. Nam & tacentes exaudit Deus; nec quæritur locus, ſed ſenſus, ſed ſpiritus. Hieremias in carcere confortatur. Daniel inter leones exultat. Tres pueri in flammarum medio tripudiant. Iob nudus & vlceroſus in ſterquilinio triumphat. Iſaias Deum in atrociſſimo ſupplicio laudat. Stephanus

a *Aug. tom. 8. in pſ. 65. fine, mihi pag. 278.*

Dei filium inter ſaxorum nimbos proſpectat. Paradiſum in cruce latro impetrat. Non eſt locus, ubi non ſit Deus. Benedicamus igitur Dominum, in omni loco, & in omni tempore.

Chryſoſtomus orantis intentionem inſigniter extimulans: Omnes quidem oramus, inquit, ſed non omnes in conſpectu Domini. Etenim cum corpore in terrâ proſtrato, & ore fruſtra delirante, mens ubique per domum ac forum circumvagatur, quo ore talis poſſet dicere, quòd oraverit in conſpectu Domini? Nam in conſpectu Dei orat, qui orat undequaque colligens ſuam mentẽ, nihil habens cum terrâ commercii, ſed ad ipſum Deum totus commigrans, omni cogitatione humanâ ab animo depulsâ. *a*

Idem Conſtantinopolitanus præſul: Iubet Chriſtus, inquit, ut anima interiorem ingrediatur intellectum, quando orat, ut nihil cogitet, niſi de quo orat, & quem orat, ut claudat oſtium ſensûs ſui carnalis, ut omnes cogitationes carnales, & ſollicitudines foras excludat. Si autem orans de carnalibus rebus cogitaveris, non introiſti in interiorem intellectum, nec clauſiſti ſensûs oſtium: & ideò tacitè cum cogitationibus ſuperfluis anima loquens, orationis perdit tempus & fructum. Secundùm hoc & illud ſuperius intelligi poteſt. In mediâ enim ſynagogâ orat, qui in medio multi-

a. *Chryſ. tom. 1. hom. de fide Annæ, ante med. mihi pag. 491.*

multitudinis malarum cogitationum orat, undique mundialibus ſollicitudinibus circumdatus. Quando enim orans cogitat de uxore, de filiis, de mancipiis, de domo, de poſſeſſionibus, de pecoribus, de militiâ, de lucro, de capſis, *a* & aliis, quæ ſunt innumerabilia, quæ ſuper cor incautè orantis aſcendunt, nónne tibi videtur hęc ſynagoga malorum? omnes enim iſtæ variæ ſpecies cogitationum, diverſi ſunt immundi ſpiritus. Quomodo ergo non in mediâ ſynagogâ orat anima tua, quando tot ſecum immundos ſpiritus habuerit ſpectatores & colloquentes? *b*

Hæc à ſe dicta Chryſoſtomus explicatiſſimè confirmans: Tu, inquit, non audis orationem tuam, & dominum vis audire precem tuam? Flexi, inquis, genua. Curvâſti quidem genua intus, ſed mens tua foris priùs vagabatur. Corpus tuum intus, ſed ſenſus foris; os quidem loquebatur, ſed mens uſuras cogitabat, poſſeſſionum reditus ſupputabat, deſcriptiones domorum videbat, amicorum verba volvebat, negligentias intuebatur famulorum, paraſitorum urbanitates ridebat, mulierum ſpeciē conſiderabat. Diabolus enim, cùm ſit aſtutus, ſcit, quoniam in tempore orationis grandia poſtulemus, & ſæpius impetremus, impedire feſtinat improvidas mentes. Hinc cùm ad orationem venimus, cogitationum nos opprimunt nubes, ut nos avocent,

a *De Ciſtis, loculis, marſupiis* b *Chryſ. tom. 2. hom. 13. in c. 5. Matth, mihi pag. 737.*

avocent, & ſine fructu efficiant. Labia ſolummodò moventur, mens autem ſine fructu eſt,& aures ejus ſurdæ ſunt.a

Bernardus cum Chryſoſtomo ad idem inſtitutum collineans: Vbicunque, ait, fueris, intra temetipſum ora. Si longè fueris ab oratorio, noli quærere locum, quoniam tu ipſe locus es. Si fueris in lecto, aut in alio loco, ora; & ibi eſt templum. Frequenter orandum,& flexo corpore mens eſt erigenda ad Deum. Sicut enim nullum eſt momentum, quo homo non utatur, vel fruatur Dei bonitate & miſericordiâ, ſic nullum debet eſſe momentum, quo eum præſentem non habeat in memoriâ.b

Sed eſt non nemo, qui conqueratur cum Bernardo, dicatque: Nihil eſt in me corde meo fugacius; quod quotiens me deſerit, & per pravas cogitationes diffluit, totiens Deum offendit. Cor meum, cor vanum, vagum & inſtabile, dum ſuo ducitur arbitrio,& divino caret conſilio, in ſeipſo non poteſt conſiſtere, ſed omni mobili mobilius per infinita diſtrahitur, & hac atque illac per innumera diſcurrit. Et dū per diverſa requiem quærit, non invenit, ſed in labore miſerum, à requie vacuum manet: ſibi non concordat, à ſe diſſonat, à ſe reſilit, voluntates alternat, conſilia mutat: ædificat

a *Idem hom. 17. in Matth. mihi pag. 1037.*

b *S. Bernardus lib. de Animâ cap. 6. mihi pag. 1056. Ibid. cap. 7. Et de modo orandi pag. 1131. & ſerm. 86. & ult. in Cantic. fine.*

ficat nova, destruit vetera, destructa reædificat, eadem iterum atque iterum alio & alio modo mutat & ordinat, quia vult, & non vult, & nunquam in eodem statu permanet. *a*

Ergo cubiculum tuum intra, mentem erige, corpus deprime, & ora patrem tuum in abscondito: orationi junge meditationem. Nam per orationem illuminatur meditatio, & in meditatione exardescit oratio. Quid enim homini prodest, si per meditationem, quæ agenda sunt, videat, nisi orationis auxilio, & Dei gratiâ ad ea obtinenda convalescat? Non autem rectè oras, si præter Deum aliquid quæras, quoniam in ipso sunt omnia. Ibi remedia vulnerum, ibi subsidia necessitatum, ibi deniq; quidquid accipere vel habere hominibus expedit, quidquid decet, quidquid oportet. *b* Hæc priscorum Patrum monita sunt. Sed omnia hæc unicâ Chrysostomi voculâ consignamus. Os illud aureum in Liturgiâ suâ populum attentionis commonefaciens, vocem hanc unicam pro veteri ritu proclamabat, ATTENDAMVS. Hostis orationem turbaturus vigilat, & nos dormimus? Attendamus.

a *Idem ibid. l. de Animâ c. 9. de instabilitate cordis humani, pag. 1057. Iob. 14. v. 2.*

b *Chrys. tom. 5. in Liturgiâ mihi pag. 1178.*

CAPVT XIV.

Alia quinque monita prioribus connexa.

DIscipulus Domini Iacobus, modum precandi præcellentissimum suggerit his omnino verbis: Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. *a* Sed sunt nonnulla, quæ nos remorentur. Homo deformis, quò speculo est vicinior, eò etiam est deformior. Speculum enim sine fuco verax suam cuique deformitatem aut formam liberrimè repræsentat. Ita nos deformitati nostræ malè metuimus, ne si Deo totius universi speculo propinquemus, tantò appareamus fœdiores, quantò sumus DEO propiores. Nec ignoramus, tantò evidentiorem esse indocti hominis infantiam, quantò is cum viro egregiè docto diutiùs agit: Ita homo ipsa infantia, tantò apparet stultior, quantò divinæ sapientiæ sit propinquior. Eam ob caussam Mathois abbas, Pelagio teste, dicere solebat: Quantum homo Deo appropinquaverit, tantùm se peccatorem videbit. *b*

Ideo Isaias vates cùm dixisset: Vidi Dominum sedentem super solium excelsum. Mox addidit. Vir pollutus labiis ego sum. *c* Neque cameli hanc speculorum candidam reprehensionem ignorant, ideò aquas pellucidas ægerrimè ingrediuntur, ne aquæ limpida planities gibbam animalis deformitatem

a *Iac. c.* 4. *v.* 8.

b *Pelag. libello* 13. *n.* 28. c *Is. c.* 6. *v.* 1. & 5.

mitatem monſtret: ita nos impuri Deum ſanctitatis fontem refugimus.

Sed contrà hortatur nos vates regius,& ſuaviter impellens: Accedite, inquit, ad eum,& illuminamini. Et facies veſtræ non confundentur. a Audete, & Deum prece ſupplici accedite; non ſolùm vos humaniter excipiet, ſed & oculorum nebulas abſterget. Solatio res erit & gaudio. Accedite,& illuminamini. Accedite,operæ non pœnitebit:Hoc ſpeculum tantò vos formoſiores faciet & lætiores, quantò habuerit viciniores.

Capite ſuperiori expoſuimus quatuor documenta, quæ impellant & urgeant, ut accedamus,& appropinquemus Deo. Nunc alia quinque prioribus connexa ſubjungemus.

a *Pſ.33.v.6.*

§. 1.

Monitum quintum. Ardor ſanctorum hominum orantium inſpiciendus. Evolve res geſtas Divorum omnium, & in omnibus ſingulare orandi ſtudium admirabe-ris. Quàm vigilans & ſerius in orando de ſeipſo David ennuntiat: Deprecatus ſum faciem tuam in toto corde meo. a Eorum qui ardenter precati ſunt, catalogum hîc texere, infinitæ ſit operæ. Nos ignotiores nominabimus. Vir ſanctus Iſaac, tres dies, totidemque noctes continuis precibus exegit. Hunc virum beatus Gregorius lau-

a *Pſ.118.v.58.*

laudans : Quem, inquit, multi noſtrûm noverunt. *a* Idem cum Iſaaco fecit Siſinnius Abbas, qui triduum totum perpetuatis precibus occupavit : quo quidem tempore nunquam ſedit. Beatus Reinerus, voluntario quidem ſe damnans carcere, quæ tamen animi ſalutem ſpectant cum iis, qui ad ſe ventitabant, ſedulo tractabat; carnibus nunquam veſcebatur, ſingulis diebus Veneris pane ſolo & aquâ inediam tolerabat, quovis dominico & feſto die, cæleſti pane refici volebat, loricam nudo pectori appreſſam aſſiduè geſtabat, nunquam niſi aſſeri, aut nudæ humo indormiebat. Vir iſte adeò rigidæ vitæ, quotidie trecenties toto corpore in terram projectus orabat. Obiit demũ Oſnaburgi, anno milleſimo, ducenteſimo trigeſimo ſeptimo, ubi annis viginti duobus latuit incluſus. Beatus Appollonius, Palladio & Ruffino teſtibus, in Thebaide quingentos Monachos velut Provincialis præſes gubernavit. Hic vir centies interdiu & centies noctu, ſubmiſſis ſemper genibus oravit. *b* Arſenius omni Sabbato ad cadentem ſolis curſum, ad ejuſdem reditum in oratione perſtitit. Taceo alios innumeros, qui orando vim omnem diaboli eliſerunt.

Narrat Ioannes Subdiaconus à Iuliano apoſtatâ Imperatore, cùm in Perſas moveret, diabolum loco tabellarii in occidentem miſſum explorandis rebus. Verùm

a *Gregor. l. 3. Dial. c. 14.*
b *Ruffin. Aquil. c. 7. Pallad. c. 52.*

aliger hic nuntius decem diebus hæsit, & iter suum expedire nequiit. Moram precibus injecit Publius Monachus, qui, ut Christianis laborātibus subveniret, diebus noctibusque decem pænè continuis clamavit ad Deum. Ita rediit ex Orco tabellarius, conatu irrito, effectu nullo: nec negavit importunissimis clamoribus nescio cujus homuncionis se impeditum. Huic Iulianus in reditu caput auferendum minatus est, ipse suum paullò pòst amisit.a

Ardens & constans orandi studium in Sanctis omnibus videre est. Hinc Chrysostomus liberè pronuntians: Cùm, inquit, videro quempiam non amantem orandi studium, nec hujus rei fervidâ vehementique curâ teneri, continuò mihi palàm est, eum nihil egregiæ dotis in animo possidere. Rursus ubi quem conspexero, insatiabiliter adhærentem cultui divino, idque in summis damnis numerantem, si non continenter oraverit, conjecto talem omnis virtutis firmum esse meditatorem ac Dei templum.

Quisquis non orat Deum, nec diurno colloquio cupit assiduè frui, is mortuus est, & vitâ carens, expersque sanæ mentis. Quemadmodū enim corpus hoc nostrum, si non adsit anima, profectò mortuum est ac fœtidum: sic anima nisi seipsam incitet ad orandum, mortua est, & graviter olens. b Interioris hominis vita, oratio.

Hanc

a *Ioan. Subdiaconus libell. 2. n. 12.* b *Chrys. tom. 5. l. 1. de orando Deum, mihi pag. 588.*

Hanc ob caussam nemo sanctorum hominum fuit, qui non totum animum, omnémque curam ad orandi studium adjunxerit. Quot reges & reginæ, omnes Davidis psalmos centum quinquaginta, aut preces canonicas quotidie recitârunt? Quot hominum Religiosorum nostro ævo sunt, qui præter statas orandi vices, quotidie quinque aut sex horas precationi tacitæ *a* impendunt?

Stephanus Capunsachus quotidie quatuor horas post cenam orationi dedit. *b* Consalvus Mederius quotidie sex horas soli cælestium rerum meditationi attribuit. *c* Antonius Criminalis quotidie trigesies flexis genibus prolixiùs oravit. Sebastianus Barradius sacrum facturus duarum aut trium horarum præparationem præmisit. Eo enim precandi studio ferebatur, divinis colloquiis sic assuetus, ut in extremo senio quotidie duodecim horas orationi daret. Obiit Conimbricæ millesimo sexcentesimo decimo quinto. *d* Franciscus Suarezius Granatensis, qui Theologiæ illustrandæ supra 20. bene grandia volumina conscripsit, quotidie se flagris castigavit, semel duntaxat de die corpus alimonia refecit, non minùs orationi, quàm studiis deditus fuit, in omni dubio ad orationis subsidium confugit. Et inde fassus est, malle se omnium eorum, quæ unquã didicisset

a *Oratio mentalis vulgò dicitur.*
b *Historia Societatis* IESV *l.10.c.78.*
c *Eadem l.12.n.66.* d *Die 14. Aprilis.*

sacturam facere, quàm vel unicam consuetæ meditationis horam negligere. Obiit Olisiponæ anno millesimo, sexcentesimo decimo septimo. *a*

Quot millia, utriusque sexûs hodiéque complures horas in singulos dies precibus impendunt, quot millia pleramque diem orando agunt? cur nos alii ad hoc orandi studium tam segnes? si conaremur nôsse Deum, faceremus quod ipsi, & magno affectu colloquia divina frequentaremus. Quàm verè dixit beatus Ignatius: O Domine, utinam te nôssent homines! Qui Deũ novit, Dei colloquium assiduè ambit.

a Hi omnes Societatis IESV *Sacerdotes fuerunt.*

§. 2.

Monitum sextum. Exemplum tot beatarum mentium imitandum. Opus Angelorum Oratio, dicebant prisci: Daniel Hebræus vates subtilissimis oculis cælestem curiam contemplatus Millia millium, inquit, ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei. *a* Multò plures esse Angelos Cyrillus Hierosolymitanus asserit, sed eos numero illo designari, quem nostra intelligentia meliùs assequeretur. Igitur oraturus cogitet, & seipsum his talibus admoneat: Attende tibi, coram eo principe locuturus ades, quem tot centena millia, quem tot milliones Angelorũ cingunt: cave linguâ titubes, cave mente excidas,

a Dan. c. 7. v. 10.

cidas, aut aliena inferas sermoni. Heu quàm in hoc negotio cæci sumus, in ceteris oculatissimi!

Regem, obsecro, cogitemus, quem in amplissimo conclavi maxima virorum Nobilium, Baronum, Comitum corona cingit, & hîc unico loquendum. Fuerunt non pauci, quos lingua, quos animus & memoria defecit, quos tantæ nobilitatis majestas, mutos & elingues reddidit. Et nos temerè ad colloquium cum Deo irruimus; nulla præparatio, vix ulla mentis compositio, reverentia exigua, attentio nulla: inter mille milliones Angelorum stamus, & tamen nec ad illos respicimus; nec ad eum, quem adoramus; & modò cum Deo loquimur, modò cum homine garrimus, desultoriâ animi levitate: sub oratione non tantùm non cogitationes, sed nec oculos cogitationibus minùs celeres continemus.

Quàm illi Oratorum optimi longè observantiores fuerũt tam Dei, quem adorabant, quàm Angelorum, quos ut Dei famulos spectabant. Solymæus rex David ad preces attentissimus: in conspectu Angelorum, inquit, psallam tibi, & confitebor nomini tuo.[a] Sciens videri & obseruari me à tot centenis millibus vigilantissimorum oculorum. Idcirco cùm velut in theatro agam tot oculis expositus, attentè & circũspectè agam. Si hæc oraturi præmeditaremur, à tot Angelis videri nos & audiri, & vel nostram attentionem laudari, vel osci-

 tantiam

a Psal. 137. v. 2.

tantiam noſtram & mentem incompoſitam vituperari, longè attentiùs precaremur.

Ergo ſeipſum oraturus hortetur, & dicat: In conſpectu Angelorum pſallam tibi, Deus meus: Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo. a Vires meas omnes intendam, ut hoc, quod agendum eſt, rectè agam.

Claræuallenſis Abbas Bernardus, ad neceſſariam hanc attentionem provocans: Omninò, inquit, oportet nos orationis tempore curiam cæleſtem intrare, illam utique curiam, in quâ rex regum ſtellato ſedet ſolio, circumdante innumerabili & ineffabili Beatorum ſpirituum exercitu. Quantâ ergo cum reverentiâ, quãto timore, quanta illuc humilitate accedere debet à palude ſuâ procedens & repens ranuncula vilis? Quàm tremebundus & ſupplex, quàm denique humilis & ſollicitus, & toto intentus animo, majeſtati gloriæ in præſentiâ Angelorum, in concilio juſtorum & congregatione aſſiſtere poterit miſer homuncio? In cunctis igitur actionibus noſtris multâ opus eſt animi vigilantiâ, ſed præcipuè in oratione. Nam licet horâ omni, & omni loco oculi Domini ſuper nos ſpeculentur, maximè tamen in oratione. b O verum Bernardi dictum, ô longè veriſſimum!

Moni-

a *Pſ. 137. v. 2.*
b *Ber. ſerm. de 4. modis orandi, mihi pag. 401.*

§. 3.

Monitum ſeptimum. Doctrina & inſtructio Chriſti attēdenda. Nulla eſt actio humana, in quâ nos tam diſtinctè, articulatim, & accuratè doctor cæleſtis erudierit, atque in oratione. Docuit namque, quid orandum, & ubi orandum, & quomodo, & quo fine, quóve animo, quâ cauſsâ orandum ſit. Vt rectè dixerit Guilielmus Peraldus: Noluit nos negligenter addiſcere, quod voluit tam diligenter docere.

Monitum octavum. Rectè orare Chriſtus non tantùm docuit verbo, ſed monſtravit exemplo. Nam forſitan quæras, cur Chriſtus oraverit? Id factum aſſerimus ad inſtitutionem noſtram. Ludimagiſter, cùm inter puerulos, quos docet, litteras appellat, & colligit, non ex ignorantiâ id facit, ſed ut inſtruat ignorantes. Ita feciſſe Chriſtum, aureus Eccleſiaſtes Chryſoſtomus affirmans: Sicut enim, inquit, cùm magiſtrum audis balbutientem, & ſingulas litteras dicentem, non eum dicis ignorare, cùm interrogat, ubi ſit illa vel illa littera; ſcis, quia non ignorans interrogat, ſed diſcipulũ volens inſtituere: ſic & Chriſtus nõ opus habens oratione orabat, ſed te volens inſtituere, ut aſſiduus ſis ad orationẽ, ut ſine prætermiſſione, ut ſobriè, ut multâ cum vigilantiâ ores. a Frequentiſſimam fuiſſe

a *Chryſ. tom. 4. in epiſt. ad Hebr. hom. 27. mihi pag. 1626.*

Christi orationem liber Evangeliorum testatur. Matthæus: Dimissâ, inquit, turbâ ascendit in montem solus orare. *a* Et Marcus: Diluculo valde surgens, inquit egressus abiit in desertum locum, ibiq; orabat. *b* Lucas verò creberrimas Christi orationes his verbis describit: Exiit in montē orare, & erat pernoctans in oratione Dei. *c* Et facta est, dum oraret, species vultûs ejus altera. Et factum est, cùm esset in quodam loco orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit & Ioannes discipulos suos. De oratione porrò inter oliveta: Factus, inquit, in agoniâ, prolixiùs orabat. Nec orare desiit in ipsâ cruce Servator. Vix enim cruentam hanc trabem ascenderat, & statim auditus est dicere: Pater, dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt. Toto insuper tenebrarum tempore per tres horas, dum siluit, orâsse credendus est. En optimum ludimagistrum litteras colligentem, & preces adhibentem non sui, sed nostri causâ. Ideò nos compellans: Exemplum, ait, dedi vobis, ut, quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. *d*

Monitum nonum Christi præceptum observandum. Non instructionem solam, nec solum exemplum à Domino habemus, ed & præceptum: Petite, quærite, pulsate. fIntra in cubiculum tuum. Quo jussu pro- prie

a *Matth. c.* 14. *v.* 23.
b *Marci c.* 1. *v.* 34. c *Luc. c.* 6. *v.* 12. & *c.* 9. *v.* 29. & *c.* 11. *v.* 1. & *c.* 22. *v.* 43. & *c.* 23. *v.* 33. d *Ioan. c.* 13. *v.* 15.

priè cogitationum evagationẽ prohibuit. Sed & illud aperti imperii eſt: Quoniam oportet ſemper orare, & non deficere. *a* Idem vociferantur Apoſtoli. Petrus clamat: Vigilate in orationibus. *b* Clamat & Paulus: Orationi inſtate, vigilantes in eâ. *c* Quocirca ſi nos aliud non impellat, hoc abundè ſatis eſt: Chriſtus jubet, Præceptum Domini eſt. Ergo appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. *d* Quod & David inclamans: Accedite, inquit, ad eum, & illuminamini. Diverſi ſunt modi, quibus ad Deum liceat accedere, optimus eſt per orationem. Hoc ſolùm obſervemus probè, quò ſermo hic omnis tendit, ne ritu Iudæorum Deo appropinquemus. Contra quos Iſaias graviſſimè conqueſtus: Appropinquat populus iſte ore ſuo, inquit, cor autẽ eorum longè eſt à me. *e* Appropinquemus non ore tantùm, ſed & corde. Nunc appropinquemus nos illi, & ille nobis appropinquabit in fine vitæ, cùm omnes deſerent.

a *Luc.c.*18.*v.*1. b 1.*Pet.c.*4.*v.*7.
c *Coloſſ.c.*4.*v.*2. d *Iac.c.*4.*v.*8.
e *Iſ.c.*29.*v.*13.

CAPVT XV.

Orationis exauditæ ſigna.

BAſilius Macedo Imperator Orientis variè laudatus in priſcâ hiſtoriâ, hominem in aulâ ſuâ pernicioſiſſimum fovit, Theodorum Santabarenum aſſenta-

torem & susurronem nequissimum. Persuaserat is Imperatori Basilio vitæ illius insidias strui à filio. Mox Pater, uti præceps est in nefas suspicio, filium in vincula rapi, & in carcerē detrudi jussit. Solenniori die Senatores aliosque urbis Principes ad epulum vocavit. In triclinio non procul ab imperatoriâ mēsâ garrulus in caveâ psittacus humanas voces imitabatur. Eo ipso tempore facunda hæc avis verba quædam crebriùs ab aulico famulitio audita, hunc in modum efferebat: Heu domine Leo, heu domine Leo. Ingemuit non nemo ad has voces, & è Senatoribus præsertim aliqui dum tacitis suspiriis fortunæ vices expenderent, cibo potuque abstinebant. Observavit Imperator quosdam suorum cōvivarum mœstiores altis cogitationibus attineri; Et amici, ait, quid silentio tam mœsto temeramus mensam? Cui è primariis unus: Augustissime Imperator, inquit, diserta hæc volucris ejus rei nos monet, quæ lacrymas etiā excire possit. Submississimè rogamus, liceat cum veniâ precari quidpiam. Dicite, ait Imperator, quid petitionis est? Hîc modestissimè Senator: Nos, inquit, mensam saliarem ac regiam accumbimus, interim Majestatis tuæ filius procul omnibus gaudiis luget in carcere. Si quid peccatū est, credimus jam expiatum. Vel hæc avis sorti Leonis indolet, quantò magis nos ejus miseratione tangi convenit. Quapropter, si licet, libertatem regio juveni rogamus. Motus pater oratione tam oppor-

portu-

portunâ: Eximatur, inquit, vinculis Leo. Mox aulici catervatim convolant ad carcerem. Leo filius vinculis exemptus, tonsus, lotus, in regium juvenem vestitus, ad Cæsaream mensam productus est. Magna utrimque gratulatio, magnum gaudium. Hoc convivis & Imperatori psittacus orator non exspectatus persuasit: hunc captivum liberavit psittacus: à psittaco fuit hæc suada eloquentia.

Nos sæpe psittaci sumus, dies totos garrimus, tanquam si nobilissimum linguæ artificium sit, quàm plurima loqui. An verò tales oratores simus, qui dictione possint persuadere, & Deum in preces flectere, id plurimum habet dubii. Quis enimverò id sciat, dixerit quispiam, Deum precibus ac votis annuisse? Eò igitur orationē deduximus, ut certis de oratione quæstionibus respondeamus. Sit igitur prima Quæstio, quæ signa sint orationis exauditæ & ratæ. Ea igitur ordine subjungemus.

§. 1.

Signum primum: *Fiducia ingens in Deum.* Ad istam accendunt nos omnia divinorum voluminum oracula. Iure merito, Fiducia est fundamentum vitæ cum virtute agendæ. De Fiduciâ in oratione singulariter erigendâ Cassianus dilucidè: Pro certo, inquit, non exaudiendum se supplicans quisque non dubitet, cùm se dubitaverit exaudiri. Tantum quis exaudiri meretur,

quantû crediderit DEVM præstare posse. Promissum Domini stat irrevocabile: Propterea dico vobis, omnia, quęcunque orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis. a Discipulus Domini Iacobus explicatissimè: Qui enim, inquit, hæsitat, non æstimet homo ille, quòd accipiat aliquid à Domino. b Subjungit Cassianus: Retractare nos convenit illã beati Ioannis Evãgelistæ sententiam, quâ ambiguitas hujus quæstionis evidenter absolvitur. Hæc est, inquit, fiducia, quam habemus ad Deum, quia quidquid petierimus secundùm voluntatem ejus, audit nos. Ergo super his plenam nos & indubitabilem jussit exauditionis habere fiduciam. c

Lacedæmonii vulgatissimo verbo dicere solebant; Armatâ manu invocanda est fortuna. Qui orat, sic Deo fidat, ut veluti cogat. Quod adstruens Gregorius: Vult, ait, Deus rogari, vult cogi, vult quâdam importunitate vinci. d Adeamus ergo, quod Paulus hortatur, cum fiduciã ad thronum gratiæ; ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. e

Signum alterum est, *Duorum aut plurium in oratione consensus.* Neque hîc desunt pollicitationes Dominicæ, quæ orationem ex consensu comprecantium erigunt his verbis: Iterùm dico vobis, quia si duo ex vobis

a *Marci c.* 11. *v.* 24. b *Iac. c.* 1. *v.* 6. c *Cassian, collat.* 6. *c.* 34. *med.* d *Greg. in* 6. *ps. pænit.* e *Hebr. c.* 4. *v.* 16.

vobis consenserint super terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis est. *a* Successu carere ac vanescere non potest hæc promissio. Terra priùs cælúmque in antiquum chaos revolventur, quàm in nihilum recidant hæc verba: Domini voces novimus: Cælum & terra transibunt; verba autem mea non præteribunt. *b* Maximarum virium est oratio, cùm idem petitur à pluribus, quemadmodum execratio plurium est valde penetrabile jaculum. *c*

Signum tertium, *Fidei plenitudo*. Quoties in sacris Evangeliis illud ingeminatur. Fiat tibi secundùm Fidem tuam? Marcus de Christo Servatore verbum è verbo sic expressit: Et egressus inde abiit in patriam suam, & non poterat ibi virtutem ullam facere: nisi paucos infirmos impositis manibus curavit, & mirabatur. *d* Quid hoc rei, obsecro? An non Christus Dominus ubique rerum omnium præpotens est? quis thaumaturgam ipsius dexteram repressit? Et quo tandem modo id ipsemet mirabatur? an non eventum hunc sequiorem præsciit? imò verò maximè. Exemplo rem mõstramus. Chirurgus aut Medicus ab arte præcellentissimus in urbem viciná evocatur. Hîc ille paratissimus est artis suæ specimina edere, sed cùm pænè nihil succedat,

a *Matth. c. 18. v. 19.* b *Matth. c. 24. v. 25.*
c Das gmain Gebett / vnd der gmain Fluech seynd mächtigh starck.
d *Marci c. 6. v. 1. & 5.*

ipſemet miratur, & ait: Num ego faſcinatus ſum? Ita ferè Chriſtus eſt miratus, quod nobis, inquit Auguſtinus, mirandum ſignificavit. *a* Firmiter autem decreuerat, nulla illic ſigna facere, quod Nazianzenus aſſerit. *b* Hinc noſtro loquendi more dicitur: *Non poterat.* Quod enim ſanctè ſtatuimus non facere, id rectè dicimur facere non poſſe. Horum autem omnium cauſſa fuit incredulitas civiũ in Chriſti patriâ. Quod expreſsè dixit Marcus: Propter incredulitatem eorum. *c* Credulitatis penuria non ſinit Deum eſſe munificum. Vbi Fides deficit, illic oratio perit.

a *Aug. l. 1 ſuper Gen.* b *Greg. Nazianz. orat. 4. de Theol.* c *Marci c. 6. v. 6.*

§. 2.

Signum quartum: *Perſeverans importunitas.* Sæpius monemur: Petite, quærite, pulſate. *a* Ad inſtantiſſimam orationem, inquit Auguſtinus, hæc omnia referuntur. Petite: Non conceditur, quod petitis? Quærite: Negatur, quod quæritis? Pulſate: Deus vult cogi. Hâc piâ importunitate plurimum delectatur Deus. Et ne quiſquam crederet, fruſtra voces in aërem ſpargi precando, illi exhortationi, quâ petere, quærere, pulſare, jubemur, additum eſt: Omnis, qui petit, accipit; & omnis, qui quærit, invenit; & omni pulſanti aperitur. Pulſate igitur, pulſate, pulſate. Quamdiu tandem? Num

a *Matth. c. 7. v. 7.*

Num tribus, num ſex aut decem annis? Quis tamdiu pulſet? ne, obſecro, moleſtum ſit vel viginti, vel quinquaginta, vel centum annis pulſare, quoniam oportet ſemper orare, & non deficere. Petiit, quæſiit, pulſavit Chananæa. Hinc Chriſtus ſubitò, uti Chryſoſtomus loquitur, in illius laudes erumpit: ô mulier! Propterea, inquit, laudo conſtantiam ejus, laudo fidem; quia injuriata permanſit, & ratione extorſit. Si enim ab initio dimiſiſſem illam, nec illa paullatim erudita fuiſſet, nec tu virtutem animi ejus, nec latentem fidei theſaurum ſciſſes: & ideò ſuſpendi donationem, ut tu agnoſceres fidem. O mulier, Deus dicit, ô mulier! Audiant hæc, inquit Chryſoſtomus, qui jactant, & orant, & faſtidiosè precantur. Quando dico chariſſimi, roga Deum, obſecra eum, famulare illi, dicis: Rogavi ſemel, ſecundò, & tertiò, & decies, & vigeſies, & quidnam accepi? Ne recedas, quouſque accipias, finis poſtulati acceptio deprecantis eſt. Tunc ceſſa, quando acceperis, imò magis nec tunc ceſſes, ſed tunc perſevera, agens gratias pro eo, quod accepiſti, ut perſeveret tibi, quod acceperis. *a*

Eandem hanc orandi deſidiam Bernardus perſtringens: Sed dicis, inquit, ego quotidie oro, & orationis meæ nullum fructum video, ſed ſicut accedo ad illam, ſic & redeo: nemo mihi reſpōdet, nemo loquitur, nemo

a Chryſ. tom. 2. de variis locis in Matth. hom. 17. ante finem mihi pag. 1038.

nemo quippiam donat, ſed incaſſum laborare videor. Sic loquitur humana ſtultitia, non attendẽs quid veritas promittat: Amẽ dico vobis, quia quidquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis. Vnum ergo è duobus indubitanter ſperare debemus, quoniam aut dabit nobis, quod petimus, aut quod noverit eſſe utilius. *a* Beatus Ægidius dicere ſolebat: Arbor, cùm plantata eſt, non protinus grandeſcit, aut fructus parit: Nec oratio ſupervacanea eſt, quia non illico fecunda. Nimiùm deſes eſt, qui orare incipit, & ante finem finit.

Quintum ſignum, *Eleemoſyna.* Siracides clariſſimè: Conclude, inquit, eleemoſynam in ſinu pauperis, & pro te exorabit ab omni malo. *b* Tam clarum & abundans hoc teſtimonium eſt, ut confirmatione ampliori non egeat. Siracides eleemoſynam ita proponit ſpectandam: Stat illa ante Dei ſoliùm, quàm primùm autem viderit in anguſtiis te conſtitutum, mox accurrit, & ad Deum ſupplex accidit, orat & exorat, rogat & impetrat, ſuumque clientem ab omni tam culpæ quàm pœnæ malo liberat. Nempe hoc Deo ingenium eſt, ut cùm ſupplicem cernit eleemoſynam, continuò in preces facilis, vinci ſeſe patiatur. Vult autem Siracides eleemoſynam in ſinu & in corde pauperis abſcondi. Tãtò tutiùs erogamus ſtipem, quantò occultiùs. Ita ſinu conditur eleemoſyna. Tunc verò in corde reponi-

a Bern. l. de Animâ c. 6. mihi pag. 1056.
b Eccleſ. c. 29. v. 15.

reponitur, cùm egeno grata & ad ferendam opem eſt opportuna. Nam ſubinde tale quid egenis damus, quo illi ſe nihil adjutos ſentiunt. In corde igitur quod porrigis, repone; da ut proſis, da ut ſubleves egentem.

Hoc autem Siracidæ promiſſo non eum deſignari credimus, qui ſemel iterumque ſtipis aliquid projectat, ſed qui, ut ſacer Pſaltes loquitur, intelligit ſuper egenum & pauperem, qui pauperum clamores & auribus & animo admittit, qui miſeratione tangitur, qui ærumnas illorum veluti ſentit, qui facultatum ſuarum non ſupremam tantùm ſuperficiem radit, ſed altiùs immergit manus, qui ſeſe in eandem paupertinam tribum poſſe redigi credit, qui fenoris ampliſſimi ſecurus ac certus ſua tribuit. En hominem, qui ſuper egenum intelligit. Dixerit hic talis cum Pſalte regio: In die tribulationis meæ Deum exquiſiui manibus meis. *a* Deum invenire cupis? manibus quære argenteis. Sed argẽteas manus has non mimis, non adulatoribus, non paraſitis, non ludionibus, non combibonibus, non ſuſurronibus, non nugivendis, non hiſtrionibus injice, Deum iis exquire, Dei amicos pauperes his invade, & medius hoſtium tutiſſimus ibis, medius procellarum illæſus ſtabis. Efficaciſſimè orat, qui argenteas manus, quibus pauperes erexit, cælo attollit.

a *Pſ.76.v.3.*

Sex-

§. 3.

Sextum signum, *Vehemens afflictio.* Ille ipse, qui afflictiones immittit, simul etiam præcipit atque promittit: Invoca me in die tribulationis, & eruam te. *a* Ad suppetias ferendas paratissimum se offert Deus, non auditurus solùm preces, sed levaturus etiã calamitates nostras. Me, inquit, invoca, cùm ægrè tibi est: tunc tu plures orandi, ego plures juvandi caussas habeo. Tu modò me roga, exaudiêris; securum te reddo. Gratulatus sibi rex David: Ad Dominum, inquit, cũ tribularer clamavi, & exaudivit me. Promissis Deus liberalissimè stetit. In die tribulationis invocavi eum, & eruit me. Solent naturæ in naviculis piscatoriis, cùm remi strident, & arctiùs se ligatos veluti queruntur, aquas affundere: ita Deus, qui ad clavum sedet, tenetque gubernaculum, cùm nos sub manu ejus positi miserias nostras querimur, solatii & auxilii fõtem affundit, prout est pollicitus: Et ego, reficiam vos. *b* Tunc plerumque vicinior est Deus, cùm afflictior homo. Nulli se negat Deus vocanti se. Ne cadamus animo: Nobiscum est Deus, non inter rosas solùm, sed etiam inter procellas & fluctus: Cum ipso sum, inquit, in tribulatione; eripiam eum, & glorificabo eum. *c*

Septimum signum, *Emendatio vitæ.* Hoc Isaias

a *Ps.* 49. *v.* 15. b *Matth. c.* 11. *v.* 28.
c *Ps.* 90. *v.* 15.

Iſaias vates affirmans : Tunc, inquit, clamabis, & Dominus exaudiet; clamabis, & dicet: Ecce adſum. a Quærere liceat ex Iſaiâ: Nunc illud quando veniet? quandoquidem facta eſt ſtipulatio:, Tunc invocabis, tunc exaudiet. Tunc illud quando ſperandum? Reſpondet vates: Si abſtuleris de medio tui catenam, & deſieris extendere digitum, & loqui, quod non prodeſt. Tria hîc Deus deſiderat in iis, à quibus rogatur. Primum eſt: Aufer de medio tui catenam. Heu quoties catenas nectimus non annulorum aureorum, ſed criminum & delictorum, noxā noxa excipit, ſcelus ſcelere finitur: his annulis novos quotidie annulos inſerimus, nequitiam nequitiis augemus, libido ſequitur è libidine; catenatum fabricamus ſcelus. Aufer catenam hanc, rumpe hos annulos, ceſſa tandē peccata cumulare peccatis, & aures Numinis habebit oratio tua faventiſſimas. Tunc invocabis, & Dominus exaudiet. Alterū eſt: Deſine digitum extendere. Qui minantur & rixantur, extēſis digitis loquuntur. Hæc diſcordiæ ſigna ſunt, & animi ad vindictā accēſi. At ſcimus hos geſtus non convenire ſupplici. Minas igitur rixaſque tolle, & animū indulge paci; contine minaces digitos. Tunc invocabis, & Dominus exaudiet. Tertium: Deſine loqui, quod non prodeſt. Vis, ut ſermo tuus momenti ſit, & ponderis apud Deum? ſermones vanos, inutiles, impuros, obtrectatorios, laſcivos tolle, moderare verbis, linguæ

a *Iſ. c. 58. v. 9.*

linguæ impera, desine quod non prodest loqui. Tunc invocabis, & Dominus exaudiet.

Hæc ad Cassiani mentẽ indicia sunt orationis à Deo exaudiendæ. Non omittendũ hîc, ipsam orationem nostram esse mercedem & salutem nostram, præsensque precationis præmium, tametsi, quod poscit, non obtineat. Nam, ut Iansenius annotat, oratio amorem divinum auget. Quando carbonibus vivis thus injicitur, optimus odor spargitur: Eodem prorsus modo cùm amoris prunæ orationis thus accipiunt, Deo gratissimus odor incẽditur. Et quemadmodum respiratio non solùm est caussa, sed & signum vitæ, ita etiam oratio vitalis & planè salutaris est, etiamsi non impetret, quod postulat. Proinde Psaltes optimè dixit: Os meum aperui, & attraxi spiritum. *a* Ad rem Clemens Alexandrinus: Plus, inquit, paratus esse debet homo petere, etiamsi non impetret, quàm impetrare non petendo, adeò optimum bonum est ipsa petitio. *b* Hoc ipsum certè Dei donum est os aperire, spiritũ attrahere, cor & pulmones recreare: Sic orare tantùm, est inter humanas miserias suaviter respirare. Quod tam egregiè quàm clarè Ambrosius exprimens: Petitio, inquit, Deo facta, magnus est fructus, & qui petit à DEO, dum petit, accipit, ipsum namque petere, est accipere. *c*

a *Psal.* 118. *v.* 131.

b *Clemens Alex. l.* 7. *strom.*

c *Ambros. ep.* 84. *ad Demetrium.*

LIBER

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Orationis aßiduitas docetur.

AVREVS Orator Chryſoſtomus, ut orationis aſſiduitatem altiùs infigeret animo, & nuſquam non orandum doceret: Non quæritur locus, inquit, ſed devotio mentis. Hieremias in lacu cœni demerſus erat, fideliter orans Deum promeruit. Daniel in lacum leonum miſſus ad ſe Dei miſericordiam inclinavit. Tres pueri in camino ardenti erant, & Deo placuerunt. Latro in cruce erat, & exauditus eſt, fideliter poſtulando. Crux ei nihil obfuit, ſed confeſſio fidei paradiſum aperuit. Iob in ſterquilinio erat, & per patientiam ſuum Deum propitiabatur. Quòd ſi in judiciis aſſiſtis, ora. Et cùm iraſcitur rex, ora. Quòd ſi & in balneis es, ora: ubicumque fueris, ora. Vbique Deus præſens eſt, ſemper in proximo eſt; nõ clauditur loco, invocanti dicit, Adſum. Quòd ſi hominem rogare volueris, interrogas, quid facit? Et dicitur tibi, prandet, cenat, dormit, cum amicis agit, non vacat; aut certè miniſter reſpondere tibi non dignabitur. Ad Deum autem nihil horum

rum opus est, sed ubicunque fueris, aut invocaveris, audit te. a

Hæc Bernardus confirmans: Vbicunque fueris, inquit, intra temetipsum ora. Si longè fueris ab oratorio, noli quærere locum, quoniam tu ipse locus es. Si fueris in lecto, aut in alio loco, ora: & ibi est templum. Igitur quocunque loco cõsistis, cogitationes tuas jacta in Deũ, & aliquid salutare in animo tuo versa. Omnis siquidem locus ad meditandũ congruus est. Addit quod auro & gemmis scribendum: Omne tempus, quo de Deo non cogitas, hoc te computes perdidisse. b

Vult Deus à cogitationibus nostris nunquam excludi, vult iis assiduè interesse. Eò spectat præceptum illud: Quoniam oportet semper orare. c Quâ de re jam explicatiùs agendum.

a *Chrys. tom. 2. Hom. 17. de muliere Chananæâ, mihi pag.* 1039.

b *Bern. l. 2. de Animâ c. 6. mihi pag.* 1056.

c *Luc. c. 18. v. 1.*

§. 1.

Deum assiduè cogitare, vera filiorum Dei nota est. Aquilæ, quod mireris, pullos suos orare docent. Nam eos unguibus ad solẽ suspendunt, veluti monstrarent, quem venerari deberent. Quod si fixis immotisq; oculis solares radios admittunt, in nido servant, & alunt: sin autem lumine tremulo

velut

velut oratione minùs attentâ palpitent, ejiciunt nido, tanquam non suos: Perinde si Aquila parens dicat: Mei non degenerant, sed acie immotâ solem adorant. Hinc prisci, cùm istud Aquilarum examen pingerent, adscribere solebant hæc verba: *Sic credo.* Quasi mater pullo dicat: Video quidem rostrum & pennas, unges & colorem meo non dissimilem, sed tamen jam primùm credo te Aquilæ filium esse, cùm acie fixâ salutas solem. Haud aliter & nos DEI filios esse illos judicamus, qui oculos pænè immotos in æternum solem defigunt, qui Deum assiduè cogitant. Amans in re amatâ oculos tantò fixiùs collocat, quantò plus amat. Nil certius: quò Deum plus amamus, hoc Deum sæpius cogitamus. Vbi thesaurus est, ibi & cor est. Vis scire, quid ames? Attende tantùm, quid frequenter cogites. Nota filiorum Dei est, Deum assiduè cogitare.

Hoc autem beneficiorum memoria postulat. Deus non omnibus tantùm horis, sed singulis horæ punctis in nos beneficus est, nos saltem semel benefactorem hunc cogitemus quavis horâ, quæ compluria punctorum millia comprehendit. *a* Verissimè dixit Bernardus: Sicut nullum est momentum, quo homo non utatur, vel fruatur Dei bonitate & misericordiâ, sic nullum debet esse momentum, quo eum præsentem non habeat in memoriâ. *b*

De

a *Iudæi olim horā diviserunt in 1080. minuta.*
b *Bern. loco suprà laudato.*

De Aquilâ in altricem suam lõgè gratissimâ hæc memorat naturæ encomiastes.a

In urbe Thraciæ Sesto eximia fuit virgo, non avorum tantùm & auri, sed formæ simul ac pudicitiæ dives. Hæc fortè prædam sequebatur per nemora venatrix, cursu feras agitans & arcu. His studiis incensa in montis præalti vertice geminas invenit Aquilas, sed etiamnum implumes, & multâ siti languidas. Ex his alteram, quæ præstãtiorem spondebat indolem, è nido subduxit, & in pedes se conjecit, hanc avem filiolæ instar educatura. Iámque ales regia ad dominæ nutus adeò assueverat, ut captam subinde prædam ex unguibus dimitteret, & ad virginis manum blanda revolaret. At nutrix virgo cum alite suâ veluti verba miscens, & attactu mulcens, quandoque diù colluserat.

Sed tandem morbus suam aliti altricem eripuit. Febrire cœpit virgo, & affigi lecto. Omnem oris elegantiam vis morbi abstulit. Hîc Aquila industriâ incredibili velut famula lecto assidere, & tantùm non poscere quid vellet, quid imperaret. Subinde lecto exiliens in venatũ evolavit, seu fortè perdix, seu turdus, seu cothurnix, seu palumbus occurreret. Quidquid venatu assecuta est ad dominæ lectulum apportavit, & prædam unguibus tenens monstravit, tanquã si quæreret, nũ placeret quod attulisset? Ita convictûs sui pretiũ & impensam b fide-

a *Plinius l.* 10. *Nat. hist. c.* 5.

b Hat das Kostgelt redlich bezahlt.

fideliſſimè rependit. Intereà febris humorem omnem virgineis venis emulſerat, jamque mors vicina & avi & altrici diem ſupremam indixerat. Hinc Avis pœnè magis ægrota, non jam ampliùs evolare, domi latere, & modò grabato incubare, modò gremio ſedere, nunc dominæ caput circumvolare, nunc labris oſcula propinare, nunc alto ſilentio mœroris non obſcura ſigna edere, nunc queſtus ferali murmure ingeminare, & mœrentibus amicis augere luctum, jam etiam cibum rejicere, & ſomnum ſpernere. Ut verò ales miſera ſuam altricem jam mortuam vidit, vitam pariter exoſa pectus roſtro fodere, & vulneri ungues imprimere: perinde ſi mortis moras increparet. Cùm verò funus prodiret domo, Aquila quamvis vulnerata feretrum altricis fideliſſimo comitatu ſecuta eſt. Vix autem cadaver in rogo ardere cœperat, mox ales regia in medias ſe flammas præcipitavit. Nitebatur quidem ſacerdos fuſtem objicere, & avem generoſiſſimam aſpellere, ſed fruſtrà. Nam ultrò vi omni neglectâ, eodem altricis ac dominæ rogo, avis gratiſſima conflagrare voluit.

§. 2.

Pauſemus hîc nonnihil Lector, & ſi quid à priore libro tædii conceptum eſt, hilari metro diſcutiamus. Quod de reginâ volucrum diximus proſâ, id etiam vorsâ cantemus.

Littore Threïcio, rapidis quæ barbara tellus
Fluctibus alluitur, queîs nomen & ossa reliquit
Occumbens tua Phryxe soror, nec dissita longè,
Vnde suo liquidas nudo monstrare Leandro
Dum parat Hero vias, turri sublimis ab altâ
Funeream accendit cyprio pro lumine tædam:
Dives avûm, dives formai, dives & auri
Virgo fuit, nulli laudum cessura tuarum
Hero, sed intacto longè victura pudore.
Namq; cupidineas invicto corde sagittas
Arcebat, nullis Veneris penetrabilis armis.
Fortè sequebatur nemorosa per avia prædam
Venatrix, cursuq; feras agitabat, & arcu:
Cùm super aërii saxoso culmine montis,
Vnde gravis longè spectantibus imminet horror,
In nido geminas Aquilas implumibus alis
Repperit adverso tentantes lumina Phœbo:
Horrebant teneris cervix & brachia pinnis,
Arebāt fauces jam dudum, & hiantia prædam
Guttura poscebant, mater dum pabula ferret,
Aut saniem, aut laceri fibras & membra columbi.
Ex his præstantis quæ visa est indolis unam
Accepit gremio, juga mox & saxa reliquit
Virgo metu, celeres pedibus timor addidit alas.
Non aliter magnum qui clam pastore juvencum
Occidit lupus, ac pavitans, humilisq; sequentes
Auscultat post terga canes, & consulit auras.
Iamq; adeò ad nutus assueverat ales heriles,
Vt prædam interdum pedibus dimitteret uncis,
Ambirétque manum dominæ revocantis, at illa

Blandi-

Blanditias & verba refert, molliq; remulcens
Attactu, colludit avi quæ charior una
Est oculis, est una genis, est una capillis.
Heu lætis quàm vana fides, quibus aspera fati
Vis luctus pariter clavo confixit aheno!
Ecce datura duas uno de vulnere mortes
Virginis egregios febris depascitur artus,
Et carptim nitidum formæ populatur honorem:
Puniceum decus oris abit, nativaq; languent
Lilia, vernantis frontis flos decolor aret:
Vnus utrique modus, geminoq; tumentibus æstu
Horrescunt tremulæ circum præcordia fibræ,
Ac si parca ambas neſſet de ſtamine vitas:
Sæpe feram contra tabem luctata volucris
Exilit è thalamo, dominæ miserata dolores,
Et prædam tenero quæ fors placitura palato
Per cælum venatur agens, seu fortè coturnix
Occurrat, seu turdus edax, aut cerea perdix.
Apportat quodcumque datum est, alimenta rependens
Altrici, dederat quæ pabula vesca priusquam
Eniti, & vacuo possiet se credere cælo,
Prædatrixq; sequi valles, & montibus altis
Attonitas avium turmas agitare volando.
Iámque adeò humorem venis emulserat omnem
Febris, & egelidis viduaverat ossa medullis,
Et jam virgineo fera mors in corpore regnans
Indicebat avi supremæ fata diei.
Iam lepus impavidos Sesti prope mœnia cursus
Exercet, jam falco rapax impunè propinquat
Turribus, accipiterq; metu securus ab omni

Errat, nec notos Aquila reminiſcitur ungues:
Nam deſes latet illa domi, dominaq́ grabato
Incubat, & lentas moriendo protrahit horas.
An animæ poſt fata ſuæ ſupereſſet, & auras
Duceret ereptâ crudeli funere vitâ?
Nunc corpus dominæ plauſis circumvolat alis,
Nunc ſedet in gremio, labris nunc oſcula figit
Dulcia, nunc triſtes ferali murmure queſtus
Integrat, & luctum mœrentibus auget amicis.
Errabat virgo Stygiis jam frigida ripis,
Iámque ter Herculeas ſuperâras Phœbe columnas,
Cùm lacrymis humecta, cibos blandumq́ ſoporem
Spernit avis, tantum juvat indulgere dolori
Quærentem miſeras moriendo abrumpere curas.
Vt verò agnoſcit nimiùm ſua fata morari,
Irarum fluctus ſubitò furiata dolore
Præcipitat, pectuſq́ fero fodit impia roſtro,
Atque iterans duros pulmonibus imprimit ungues,
Increpitans ſeram tam crebro è vulnere mortem.
Interea ante fores ingens in veſtibus atris
Agmen adeſt, manibus tædas, luctumq́ ſub imo
Corde ferens, largoq́ humectans flumine vultũ:
Supponunt humeros oneri, ſubeuntq́ volentes
Exuvias animi, ſuperûm jam templa tenentis:
Fit clamor, longiſq́ tremunt ululatibus auræ,
Impoſuêre rogo corpus, quod ponè ſequuta eſt
Ales membra trahens rubro ſtillantia tabo, ut
Vna eademq́ duo cohoneſtet funera pompa.

Vix bene virgineum corpus libaverat igni
Mulciber, & piceum glomerârat in aëra fumũ,
Cùm subitò ruit in medium, seseq́; cruentam
Injecit moritura pyræ, letumq́; petivit:
Quamvis objecto nequidquam fuste sacerdos
Pelleret, ast ultrò grato se miscuit igni,
Inq́; sinu dominæ cantum meditata quievit.
Fœlices animæ vestro sine fine sepulchro
Manna fluat, cælumq́; irroret hymettia mella,
Vos lauri virides, vos myrthea protegat umbra:
Æternùm durate, meis durate camœnis. a

a *Salustius hebd. die* 5.

§. 3.

Hic alitis in altricem suam tam gratus fuit animus. Mirabilis Deus in sanctis suis, sed non minùs mirabilis in volatilibus suis. Quid agimus, mortales, si beneficiorum divinorum minùs memores, minùs grati ceteris animantibus sumus? Non est momentum, quo nobis non benefaciat Deus, non sit igitur momentum, quo nos non simus memores Dei. Illud Bernardi assiduè inculcandum: Omne tempus, quo de Deo non cogitas, hoc te computes perdidisse.

Ut autem tantò frequentiùs & magis assiduè Deum cogitemus, sciamus nil Deo jucundius esse (sic loquar) quàm suum cum humano corde permutare. Hanc facere argentariam solet Deus, a quandocumque aptum huic rei hominem habet. Ideò

a Den Wechsel treibt Gott.

ipſe veluti ditiſſimus trapezita & argentarius: *a* Præbe, inquit, fili mi, cor tuum mihi. *b* Cui filius forſan dixerit: Mi amantiſſime Pater, ſine corde non poſſum vivere. Et nôſti quàm seriò præceperis, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ. Quî hoc faciam, ſi cor non habeam? urget nihilominus divinus Pater: Præbe, fili mi, cor tuum mihi. Et ne corde careas, permutemus; ego tuum, tu meum accipe.

Reverà Deus nobiſcum ſic agit humaniſſimè. Juſſerat olim, quod Daniel teſtatur, in Rege Nabuchodonoſore ſic corda mutari: Cor ejus ab humano commutetur, & cor feræ detur ei. *c* Hoc ipſum in Saule factum teſtantur faſti regii: Immutavit ei DEVS cor aliud. *d*

Hæc autem divini & humani cordis permutatio, tunc reverà legitimè fit, cùm homo ſuam omnem memoriam ſic affigit Deo, ut pænè jugiter Deum cogitet. Ita homini cor aliud inſeritur, cor vanum aufertur. Dixerat pſaltes: Cor eorum vanum eſt. *e* Hoc vano corde ablato, divinũ ſubſtituitur.

Carolus IV. Imperator Moguntiæ cum Gerlaco Archiepiſcopo egit præſentibus Canonicis compluribus. Fuit ex horum numero, qui pretioſiore, quàm par erat, pileo eſt uſus. Id Imperator obſervans, & hominem ſuavi ore comiterque accedens:

Elegan-

a Wechſelher.

b *Prov. c.* 23. *v.* 26. c *Dan. c.* 4. *v.* 13.
d 1. *Reg. c.* 10. *v.* 9. e *Pſal.* 5. *v.* 10.

Elegantem,inquit,habes pileum;mutemus. Et ſimul dum ſuum porrigit, alienum capiti ſuo impoſuit. *a* Ita Deus,cujus deliciæ ſunt cum hominibus eſſe: O homo,inquit, mutemus corda; tu vanum habes & mundanum,ego tibi meum dabo,& divinum.

Ille Aquilarum pullus, Plutarcho teſte, qui in nido ad latus materni cordis collocatur, robuſtiſſimus evadit, & genuinam Aquilarum indolem oſtendit: Homo, qui Deum ſemper cogitat, divino cordi proximus, in adverſa omnia fortiſſimus conſurgit. Immutat ei Deus cor aliud.

a *Hiſtoriam hanc uberiùs narramus in Triſmegiſto l. 3. c. 9. §. 3.*

§. 4.

Notum eſt illud Plinii: Aquilarum pennæ miſtas reliquarum alitum pennas devorant. *a* Cogitationes noſtræ pennis avium rectè conferuntur. Et quia minimè unius generis ſunt, rectè dixeris aquilarum, vulturum,cygnorum, columbarum,paſſerum, pſittacorum pennas miſceri. Siquidem modò bonæ, modò malæ, modò peſſimæ ſunt cogitationes noſtræ; hinc nobis plurimum negotii faceſſunt. Quiſquis cogitationibus ſuis vult moderari, hoc unum, quàm poteſt, maximâ diligentiâ ſpectet, ut de die quàm ſæpiſſimè Deum cogitet. Hæ cogitationes, Aquilinæ pennæ ſunt, quæ alitum aliarum pennas devorant. Sunt cogitationes ſuperbæ, ſunt invidæ & avaræ, ſunt

a *Plin. l. 10. Nat. hiſt. c. 3. fine.*

sunt sordidæ & impuræ, pennas dixeris anserinas. Sed misce illas aquilinis, & ab iis devorabuntur. In seipso id quivis experitur, quod, quo sæpiùs Deum cogitat, hoc cautior, hoc & sanctior, & etiam ausim dicere, in actionibus omnibus sit felicior. Rectissimè dixit Hieronymus: Una cogitatio felix est, cogitare de Domino. *a* Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt: *b* Vanissimæ sunt.

Et videte ingentem earum vanitatem. Parentes filiolum summâ curâ educant. Ad scholas puer deducitur; discit formare litteras; paullatim altiora combibit, & proficit inter coævos; simul & musicæ dat studium, organis ludere, chelyn & testudinem tractare, fidibus & assâ voce canere perdiscit; ita musis mansuetioribus cognoscendis annos aliquot insumit: jamque è patriâ in Academias mittitur, ad Philosophiam se applicat, deinde jus civile cognoscit, Bartolum & Baldum tractat. Ab his studiis in exteras terras alio sole calentes amandatur, in Gallias, Italiam, Hispanias proficiscitur, hîc diversorum idiomatum disciplinam accipit; hîc saltare, equitare, palæstricis vacare inter studia habet; hîc homines fiunt. Maxima quæque sperantur; vir evadet maximus, aptissimus ad omnia. Parentes longissimâ cogitationum serie disponunt, quod filio munus, quam sponsam deligere, quâ ratione nuptias, quâ tot alia placeat instituere. Ita demum filius in patriam

a *Hieron. in ps. 93, v. 11.* b *Psal. eod.*

triam redit, cultu & moribus peregrinis, ſtudiorum præbet ſpecimen, magnam ſui ſpem concitat, ſeriis negotiis ſenſim admovetur. Sed cùm grande cogitationum ſuarum volumen jam pœnè abſolverint parentes, unica ſubrepit febricula, & tot vaniſſimas parentum cogitationes, unaque filium tollit, conditque tumulo. Verè ſcit Dominus cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt. Una igitur cogitatio felix eſt, cogitare de Domino.

Pingebant priſci Aquilam cum dipſade, quæ volucris pectus admorderet. Picturæ inſcriptionem apponebant hanc: SEMPER ARDENTIUS. Hominē deſignat hæc icon, qui quantò frequentiùs DEUM cogitat, tantò frequentiùs cogitare, tantò & ardentiùs amare deſiderat, quò enim diutiùs divinam pulchritudinem ac bonitatem aſpicit, eò plus diligit. Hoc ponit ob oculos illud genus ſerpentum Dipſas, quæ hominem ita pungit, ut quò plus bibit, plus ſitiat, *Semper ardentiùs*. Hîc idem fit. Æternæ Sapientiæ promiſſum eſt: Qui edunt me, adhuc eſurient, & qui bibunt me, adhuc ſitient. *a* Crebris de Deo ſuſceptis cogitationibus id aſſequimur, ut Deum pænè aſſiduè cogitemus, & quod initio non adeò erat facile, uſu non facile tantùm, ſed & ſuave fiat. Quocircà imitemur Aquilas, & ad præceptum Domini, in arduis ponamus nidum noſtrum. *b* Sic infra nos erunt omnes tempeſtatum furiæ: mugiat, tonet,

 fulgeat,

a *Eccli*. c. 24. v. 29. b *Iob* c. 39. v. 30.

fulgeat, imò & ruat cælum, volent ſaxa, præcipitent fulmina, inter tot ruinas ſtabimus, modò animus per aſſiduas de Deo cogitationes DEI hoſpitium fiat. Illud Bernardi vel centies, vel millies repetendum ingemino: Omne tempus, quo de Deo non cogitas, te computes perdidiſſe.

CAPVT II.

Quâ ratione ſemper & aßiduè orandum.

HUſſæi Principis Jobi pronunciatum eſt: Homo naſcitur ad laborem, avis ad volatum. *a* Cùm autem longè diverſiſſimi ſint labores, in percontando ponitur, quinam ſint difficillimi? Theologorum non nemo ad rogatum reſpondet, quatuor videri difficillimos omnium labores. Laborantis in partu, Docentis in ludo, Imperantis in bello, Precantis in templo. De labore primo in divinis voluminibus crebra mentio. Cùm Rabſaces Aſſyrius optimum Regem Ezechiam in anguſtias adduxiſſet, Rex Iſaiæ nuntiari juſſit: Venerunt filii uſque ad partum, & vires non habet parturiens. *b* Labor & dolor parturientium maximus.

De altero loquuntur ſcholæ. Quanti laboris centum aut ducentos diſcipulos cùm in officio continere, tum liberalibus diſciplinis imbuere. Multi diſcipuli, multæ curæ: hic garrit, iſte dormit, ille pingit, hic circumſpicit, pars magna dicentem non attendit.

a *Job c. 5. v. 7.* b 4. *Reg. c. 19. v. 3.*

tendit. E tanto numero ſubinde vix viceni dicta capiunt, ceteri fungi, ſed inſolentes & vagi ſunt. Grandis labor tam vagis aut ſtupidis ſcientias inſtillare.

Tertium imperantis in bello laborem eſſe difficillimum nemo ambigit. Hîc ſana intelligentia, capax memoria, multa experientia, & ante omnia ingens animus, ſed & corporis vires requiruntur. Subinde conſilia manu firmanda ſunt. Nonnunquam volandum potiùs quàm equitandum. Imperatorem inter tympana & tubas agere, vehemens labor.

De labore quarto precantis in templo Caſſiodorus teſtis. Ipſius, inquit, eſt perfecta oratio, cujus & cauſſa clamat, & lingua, & actus, & vita, & ſermo, & cogitatio. a Hæc omnia conjungere, difficillimum. Ideò Abbas Agathon interrogatus, quis omnium optimus ſimul & graviſſimus videretur labor? dixit: Rectè orare. Homo naſcitur ad laborem. Hic quartus precandi labor nos omnes citat, præſertim cùm Chriſtus dixerit: Quoniam oportet ſemper orare, & non deficere. b Joannes Maldonatus aſſerit, multos & graves auctores magno ſtudio quæſiiſſe, quâ ratione Dominicum hoc dictum ſit interpretandum. Quando igitur noſtrum omnium intereſt illam Domini cohortationem non verbis ſolùm explicare, ſed & monſtrare factis, complures ejus explicationes in medium dabimus.

a *Caſsiodor. in pſal.* 16. *Exaudi Domine.*
b *Luc. c.* 18. *v.* 1.

§. 1.

Prima explicatio. Non jussit Christus assiduè nos genibus niti, & indefessas cælo manus attendere: sed aut orare, aut utile quid aliud agere. Bene orat, qui bene agit. Orationem veram, dixeris, esse actionem sed religiosam: actio bona, oratio est, sed operosa & practica.

Altera explicatio: Semper orat, qui statas orandi vices religiosè observat. Religiosissimus rex David hoc observans: Septies, inquit, in die laudem dixi tibi. a Atque hoc est Dominum in omni tempore benedicere, præstituta orandi tempora minimè negligere.

Tertia: Semper orat, qui orando perseverat, tametsi non impetret, quod flagitat. Hîc nemo desperet, nemo annos numeret, nemo dicat: Jam septennium, jam decennium, jam annos plurimos precando explevi, & nihil impetravi; nemo talibus querelis cælum surditatis accuset, quoniam oportet semper orare, & non deficere. Non deficit, qui orare non desinit.

Quarta: Miratur Augustinus, quomodo Christus multiloquium prohibeat, nihilominus semper orare jubeat. Sed ad institutum: Si, ait, non vis intermittere orare, noli intermittere desiderare. Continuum desiderium tuum, continua vox tua est. Tacebis, si amare destiteris: Frigus charitatis, silentium cordis est. Si semper manet chari-

a. *Psal.* 118. v. 164.

charitas, ſemper clamas, ſi ſemper clamas, ſemper deſideras, ſi deſideras, requiem recordaris. Semper orat, qui ſemper vitam beatam, æternam deſiderat. *a*

Quinta: Joannes Chryſoſtomus breves ſed crebras jaculatorias preces jure maximi æſtimans: Breves, inquit, & frequentes orationes Chriſtus & Paulus præceperunt, parvis ex intervallis. Si continuas & crebras orationes facias, totumque tempus interpolans frequentiâ, facilè poteris modeſtiam exhibere, & ipſas orationes cum multâ facies ſolertiâ. *b* Hoc & Caſſianus adſtruens: Utilius cenſent, inquit, breves quidem orationes, ſed creberrimas fieri, ut frequentiùs Dominum deprecantes jugiter eidem cohærere poſſimus. *c* De iiſdem jaculatoriis precibus Auguſtinus ad Probam ſcribens: Dicuntur, inquit, fratres in Ægypto crebras quidem habere orationes, ſed eas tamen breviſſimas & raptim quodammodo jaculatas, ne illa vigilanter erecta intentio per productiores moras evaneſcat. *d* Anna Elcanæ uxor multiplicabat preces non cumulando verba, ſed iterando, ut potiùs multum oraverit quàm multa. Unde fiebat, ut ejus animus non diſſiparetur in plurima, ſed ad unum colligeretur. Maximarum profectò virium ſunt hæ breves & jaculatoriæ

a *Aug. tom. 8. in pſ. 36. mihi pag. 129. & tom. 2. epiſt. 121. ad Probam c. 9.* b *Chryſ. tom. 5. hom. 79. de Oratione, mihi pag. 394.*
c *Caſſian. l. 2. de inſtitut. Cænob. c. 10.*
d *Auguſt. dicto loco ad Probam c. 10.*

toriæ preces, quæ Dei memoriam assiduè refricant, animum evagari non facilè sinunt, peccata plurima impediunt.

Sexta: Assiduâ pænè memoriâ Deum colere. Ad hoc Cassianus instigans: Mens nostra, inquit, jugi omnipotentis Dei contemplatione pascatur. Hac ratione pænè semper conditoris meminisse possumus. *a* Quod beatus Nilus confirmans: Qui amat Deum, inquit, semper cum hoc tanquam cum patre consuetudinem & sermonem habet, repudians omnem notitiam turbidam. Sāctus Basilius, in eam rem vult etiam noctem dividi: Vide, ait, ne media pars vitæ transeat inutilis: tribue partem somno, partem precationi, imò ipse etiam somnus pietatem exerceat. Et beato Hieronymo teste, Sanctis etiam ipse somnus est oratio. Sicut autem qui peccando in mortem obdormiunt, totâ quasi æternitate peccant; ita qui orando aut sancta cogitando in somnum decidunt, totâ quasi nocte orant.

Septima: Assiduè orat, qui omnia negotia & universas actiones suas, tam inchoare quàm finire, medias etiam precibus distinguere; in his omnibus intentionem rectam restaurare consuevit. Ejus animi Siracides; Laudabo, inquit, nomen tuum assiduè. *b* Solymæus rex David, quia utique actiones omnes precibus cœpit, distinxit, finiit, hinc liberè pronuntiavit: Semper laus ejus in ore meo. *c*

Octava:

a *Cass. collat. 9. c. 3. fine omnino.*
b *Eccli. c. 51. v. 15.* c *Psal. 33. v. 2.*

Octava: Pauperes eleemosynis sibi conciliare, ut cùm ipse precari desierit, illi incipiant, uti alternatim canitur in templis. Pelagius & Ruffinus dignum relatu memorant his ipsissimis verbis, quæ optimâ fide subjungam. Venerunt aliquando, inquit, ad Abbatem Lucium in Ennato monachi quidam, qui dicebantur Euchitæ, hoc est orantes: & interrogavit eos senex, dicens: Quod est opus manuum vestrarum? Et illi dixerunt: Nos non contingimus aliquod opus manuum, sed sicut dicit Apostolus, Sine intermissione oramus. *a* Dicit ei senex: Et non manducatis? illi autem dixerunt, etiam manducamus. Et dicit eis senex: Quando ergo comeditis, quis pro vobis orat? Et iterum interrogavit eos, dicens: non dormitis? Et illi dixerunt: Dormimus. Et dixit senex: Et cùm dormitis, quis pro vobis orat? Et non invenerunt, quid ad hæc responderent ei. Et dixit eis: Ignoscite mihi, fratres, quia ecce non facitis, sicut dixistis: Ego autem ostendam vobis, quia operans manibus meis, sine intermissione oro. Sedeo enim, juvante Deo, infundens mihi paucas palmulas, & facio ex eis plectam, & dico: Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam, & secundùm multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. *b* Et dixit eis: Oratio est, an non? Et dixerunt ei: Etiam. Et ille dixit: Quando permansero totâ die laborans & orans corde vel ore, facio

plus

a 1. *Thess.* c. 5. b *Psal.* 50. v. 1.

plus minùs ſedecim nummos, & pono ex eis ad oſtium duos, & reſiduos manduco. Qui acceperit illos duos denarios, orat pro me, tempore quo ego manduco, vel dormio, atque ita per gratiam Dei impletur à me, quod ſcriptum eſt: Sine intermiſſione orate. *a* En optimum modum orationis, qui orationem pænè aſſiduam facit, eam in alios atque alios partiendo.

§. 2.

Nona & omnium commodiſſima explicatio Dominici dicti: Quoniam oportet ſemper orare. Reverà plus hîc myſterii tegitur, quàm explicationes hæ omnes aperiant. Et reverà diverſa ſunt, ſemper orare, & ſemper bene agere. Alioqui dixiſſet Dominus: Oportet ſemper bene operari. Atqui hoc nemini non perſpectum: Nunquam licere malè operari. Ab iſto igitur diverſum Dominus jubet, Oportet ſemper orare. Quâ in re Chriſtus moraliter locutus eſt eo planè modo, quo nos dicere conſuevimus: Hi homines toto die comedunt, toto die bibunt, & ludunt. Sunt alicubi puerperæ, *b* quæ pænè ſingulis horis comedant. De hominibus tam exercitatæ gulæ non malè dixeris: Hi homines ſemper comedunt. *c* Hoc

a 1. *Theſſ.* 5. *Pelag. l.* 12. *n.* 9. *mihi pag.* 613. *Ruffin. l.* 3. *n.* 212. *pag.* 531. *apud Roſvv.*

b *De his D. Guarinonius l.* 4. *de abominand. humanæ gentis c.* 52.

c Die Leut eſſen alle weil; ſie eſſen ein gantzen Tag.

Hoc loquendi ritu Servator non Mathematicam orationis assiduitatem, sed moralem imperavit, ut saltem quot horis semel iterumque animum erigamus ad Deum jaculatoriâ prece. Hoc Augustini & Cassiani, hoc Chrysostomi præcipuè vult interpretatio, quæ docet non solùm certa precandi intervalla observare, sed quàm fieri potest, creberrimè orare. Hoc Ecclesiastici monitum est: Non impediaris orare semper. *a* Hoc & Pauli præceptum: Sine intermissione orate. *b*

Orationem jugem, jugis postulat necessitas. Hostis perdius & pernox nos urget, haud aliter quàm oratione jugi vincendus. Ad exemplum urbis sanctæ id faciendum monens Isaias: Super muros tuos Hierusalem, inquit, constitui custodes: totâ die & totâ nocte in perpetuum non tacebunt. *c*

Atque hoc est semper orare. De oratoribus tam assiduis dictum videtur illud regii psaltæ: Oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum. *d* Cornelius centurio Romanus è gentibus oriundus, religiosus tamen ac timens Deum cum omni domo suâ, faciens eleemosynas multas plebi, deprecabatur Deum semper. *e* En virum orationis plurimæ. Non is erat è populo Dei, non circumcisus, non sacro fonte lustratus, miles fuit, alumnus Martis, inter arma educatus; sed quia Deum timuit,

a *Eccli. c.* 18, *v.* 22. b 1. *Thess. c.* 5. *v.* 17. c *Isai. c.* 62. *v.* 6. d *Psal.* 33. *v.* 16. e *Actor. c.* 10. *v.* 2.

timuit, ideò precationes & jejunia frequentavit, eleemosynas largas erogavit, Deum, quem nondum nôrat, deprecans semper. Hoc tantopere Deo placuit, ut Angelum miserit, qui virum suavissimè solatus: Orationes tuæ, inquiebat, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. a Deus, mi Corneli, non potest oblivisci tui; fidissimi monitoris loco est, largiendi & orandi studium. Idcirco jube accersiri Petrum, qui te tuamque familiam omnem baptismate sacro abluat, & Christo adjungat.

En præmium paratissimum semper orantis, Deumque semper deprecantis. Illius oblivisci non potest amantissimus Deus: Ecce, inquit, in manibus meis descripsi te. b Tu corde tuo, tuâque memoriâ me non exclude. Describe me in tabulis cordis tui. c

Ergo non impediamur semper orare. Benedicamus Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore nostro, quoniam oportet semper orare, & non deficere.

a *Ibid. v.* 4. b *Is. c.* 49. *v.* 16.
c *Prov. c.* 3. *v.* 3.

§. 3.

Sed multa hîc objicias: Quid opus tam crebrâ, imò tam assiduâ oratione? Deus omnia novit: Et num divina liberalitas orationes nostras expectat? Deinde cēties, inquis, rogavi Deum; quid impetro? cessabo igitur, cùm videam, nolle Deum precibus meis annuere. Eadem, mi Christiane, tibi sæpius inculcanda sunt, cùm tu easdem etiam

querelas sæpius recantes. Hæc Dei dilatio, ut scias, non est invidiæ, sed curæ, non est ignorantiæ, sed providentiæ. Fidem tuam & constantiam tuam exerceri ac spectari vult Deus. Ita Christus mulierem Chananæam vociferantem audire dissimulavit, imò veluti canem repulit, ut illa contentiùs rogaret, sibi majus præmium obtineret, aliis exemplum illustrius præberet. Sic Annæ petitio differtur, ut ejus devotio, clarior evulgetur. Neque verò multiloquium censendum prolixa oratio, aut eorundem verborum in oratione repetitio. Anna sterilis multiplicabat preces coram Domino, *a* Franciscus Assisias noctem integram illud unicum ingeminavit: Deus meus, & omnia. Idem in Ecclesiâ more modoque veteri consuevit fieri. Productioribus colloquiis familiaritas cum Deo contrahenda est. Ideò Moses in medio caliginis diebus septem detinebatur, inde in montem ad colloquium quadraginta dierum cum Deo ineundum evocatus est.

Dixerat Christus ad fontem considens mulieri Samaritidi: Qui biberit ex aquâ, quam ego dabo ei, non sitiet in æternũ, sed aqua, quã ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam *b* Femina ejus aquæ avidissima: Domine, inquit, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire. Quid ais, mulier? vis divinum bene-

a 1. *Reg. c.* 1. *v.* 12. *Chrys. ho.* 1. *Assiduè sonabat eadem, nec destitit iisdem verbis iterãdis multũ temporis absumere.* b *Ioan. c.* 4. *v.* 13. *& seq.*

beneficium ad superbiam & fastum, valetudinem ad oblectationem, divitias & gratiam ad DEI contumeliam derivare? Renuit Christus hanc aquam à se oblatam concedere; neque injuriâ. Non placuerunt verba illa : *Vt non sitiam, neque veniam huc haurire*. Vult Deus quotidie rogari; supplices, non superbos amat; fatuam pactionem, *semel pro semper*, non admittit Deus. Sic enim dona ejus vilescerent, ita tandem, quod donum est, velut debitum exigeretur.

Melius est igitur sitire, & ad hauriendum huc venire: Melius est, ad DEVM assiduis precibus accurrere, quàm rebus omnibus abundare, ac suopte nutu vivere. A catello, quem domi ad oblectationem alis, id disce. Hic cùm famelicus est, velut ad obsequium accurrit, blandus adest, & mulcet, petitque cibum eo, quo potest, sermone. Si ei frustillum nimis minutum objicias, mox redit, & subinde in pedes sese erigit: iterum buccellam projicis, iterum hiat, & oculis in dominum intentis adstat, dum plura recipiat: sin illi os grande aut multum pulpæ des, nec revocatus quidem redit, sed ad rodendum & glutiendum attentissimus abit. Vidisti aliquando canem, inquit Seneca, missa à domino frusta panis aut carnis aperto ore captantem? quidquid excepit, protinus integrum devorat, & semper ad spem futuri hiat. a Hoc nostrum est ingenium. Hinc petentibus rogata vel non conceduntur vel minutatim, ut animum, oculos, spem omnem

a *Sen. epist. 72. fine.*

omnem intendamus in Deum. Cùm non esurimus, aut sitimus; ad pietatis & gratiæ fontem non recurrimus.

Dicet fortasse quispiam, inquit Chrysostomus, si habeo justitiam, quid opus est oratione? Huic sanctissimus Pater respondens: Oratio, inquit, non est parvum vinculum dilectionis in Deum, quæ cum eo nos colloqui assuefacit, & ad sapientiæ studium deducit. Homines quidem nobis superiores allocuturi, & habitum, & incessum, & amictum, & omnia componimus. Ad Deum autem accedentes hiamus, fricamus, nos huc & illuc versamus, negligentes ac socordes sumus, humi genibus flexis per forum oberramus. *a* Quid igitur miri, si non faciat Deus, quod volumus, cùm nos non faciamus, quod jubemur. Nihilominus oratio, tametsi nihil impetret, nos arctiùs conjungit Deo, qui sua etiam promissa vult nostris precibus honorari. Bernardi hoc asserentis verba sunt: Nemo orat, nisi quod credit & sperat. Vult autem à se requiri Deus, etiam quod pollicetur. Et ideò fortè multa, quæ dare disposuit, priùs pollicetur, ut ex promissione devotio excitetur: sicque quod gratis daturus erat, devota oratio promereatur. Sic pius Dominus, qui omnes homines vult salvos fieri, merita nobis extorquet à nobis: & dum nos prævenit tribuēdo, quod retribuat gratis, agit, ne gratis tribuat. *b*

CAPVT

a *Chrysost. tom. 1. in psal. 4. mihi pag. 610.*
b *Bernard. homil. 4. super Missus, fine, Et in floribus, mihi pag. 3090.*

CAPUT III.

Quid in oratione petendum.

MAximus Tyrius *a* è veteri Apologo narrat, Regē Phrygiæ Midam auri cupidissimum, aliquamdiu fontem è vino fluere jussisse. Ad hunc sitibundus venit Satyrus, qui promulside tam suavi liberaliùs sitim suam propitians, jam vino gravis facillimè se capi passus est. Rex huic captivo suo blãdiens petiit ab eo, quod sibi charissimum acceptu, & Deo non difficile factu foret. Petiit ergo, ut quidquid in omni regno suo nasceretur è terrâ, probatissimum aurum esset. Non difficulter votis annuit temulentus Deus. Cumq; jam omnis terræ partus, omne pomorum, olerum, frumentorum genus succrevisset, purum putum aurum fuit; sed ingens oborta fames stultissimum votum publicè damnavit. Midas suam suorumque infelicissimam felicitatem deplorans, fatuæ petitionis seipsum accusavit, jamque non unum, sed Deos Deasque omnes impensissimè rogavit, restituerent regno suo fructuosam paupertatem, hostibus darent tam infelicem opulentiam. Dii senatu coacto deliberârunt, quid ad Midæ libellum supplicem respondendum. Consensu demum decretum est: Habeat ut nactus, & sciat, Deos non in omnem horam mutabiles esse; votis suis fruatur.

Hîc

a *Tyrius dissert.* 30. *An orandus Deus.*

Hîc Tytius: Placet Apologus, inquit, & latens sub eo veritas. Quanti suum sibi exitium accersunt grandibus votis. Ut consequantur, petunt; damnant, cùm consecuti sunt. Multi violenter impetrant, quod cupiunt, & id donum interpretantur. Errant fatui: supplicium est, non donum, sed quod suis ipsi tam improbis & importunis precibus extorserunt. Plurima sunt ejuscemodi bona, quæ nonnisi iratus Deus potest concedere. Pars orationis præcipua est, scire quid petas. Hîc ergo docebimus: Quid in oratione petendum.

§. I.

Fit nonnunquam, ut quis comparandæ vesti tabernam adeat, & pannum petat: Hic sedulus panni negotiator officinam excutiens, violaceum, prasinū, venetum, multicolorem pannum profert, ut delectus sit emptori. Sed enim emptor coloris negligens: Bonum, inquit, & durabilem volo pannum, sive atri, sive cinerei, sive alterius coloris sit, pannum exhibe, qui ætatem ferat. Non aliter, ajebat Socrates, orandum est: bonum aliquid & utile petendum. Quidnam sit illud, scit ille meliùs, qui dat, quàm qui rogat. Nos sæpissime petimus, quod longè salubriùs non impetraremus. Facultates petis & opes? hæ multa millia hominum præcipitârunt Orco. Honores petis? scis ipse plurimos tantò graviùs cecidisse, quantò altiùs ascenderunt. a Conjugium petis amplum ac nobile? Multis consul-

a Hoch gestigen/ hoch gefallen.

consultius fuisset ignobilem, deformem, inopem sed honestam duxisse virginem. Petis valetudinem? quot millia damnati gregis cælo fuissent recepta, si annis aliquot ægrotâssent. Ergo cælestium arbitrio te totum permitte: quia qui tribuere bona ex facili solent, etiam eligere aptissima possunt. Hoc idololatras vel ratio docet. Hinc eruditus ille, sed nebulosus Satyricus, fatua & sæpe improba hominum vota sic irridet:

—— *Non tu prece poscis emaci* ——
Quæ nisi seductis nequeas committere Divis. b
At bona pars procerum tacitâ libabit acerrâ;
Haud cuivis promptum est murmurq; humilésque susurros
Tollere de templis, & aperto vivere voto.

Addit, quæ clarè possint peti, quæ clam & tacitè soleant rogari:

Mens bona, fama, fides, hæc clarè & ut audiat hospes:
Illa sibi introrsum, & sub linguâ immurmurat: ô si
Ebullet patrui præclarum funus, & ô si
Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro
Hercule, pupillúmve utinam, quem proximus hæres
Impello, expungam! c ——

His talibus votis ac petitionibus non multum

a Hoch gestigen/ hoch gefallen.

b *Submissâ voce petis, quæ clarâ non auderes. Persius sat. 2. initio.*

c *Hæc stultissima hominum vota sunt: ô si hoc aut illo mortuo pinguem hæreditatem obtineam; ô si pecuniam inveniam! &c.*

tum ultra beſtias ſapimus. Taurus & Camelus, ut in fabulis eſt, petierunt à Iove cornua. Camelus non tantùm non impetravit quod petiit, ſed aures etiam perdidit, quas Iupiter præciſas eſſe voluit: Bovi data ſunt quidẽ cornua, ſed eum petitionis ſtatim pœnituit. Nam cùm inermis liber eſſet, & à nemine capi facilè poſſet, enatis cornibus injectus eſt laqueus; ita miſer ad carrum, ad aratrum, ad macellum tractus eſt.

Frequenter idem cum camelo & tauro petimus. Eſt, qui numen aſſiduis precibus eò fatiget, ut inimicis & adverſariis poſſit reſiſtere, ita cornua petit, & in malevolos arma. Ah in ſuam ipſe perniciem hæc poſtulat; imò multi cornua, quæ petunt, non acquirunt, & aures inſuper amittunt ut camelus. Rectè dixit Philoſophus: Si Deus votis noſtris omnibus annueret, brevî orbis periret. Dictũ Tarſenſis Pauli hoc confirmat: Quid oremus, ſicut oportet, neſcimus.[a] Exorari autem in perniciem rogantium ſæva bonitas eſt. Quemadmodũ pulcherrimum opus eſt, etiam invitos nolenteſque ſervare, ita rogantibus peſtifera largiri, blandum & affabile odium eſt. Quid ni eum oderimus, à quo in damnum ac periculum noſtrum adjuti ſumus?

Inſigniſſimè hic Romanus ſapiens philoſophatus: Sunt quædam, inquit, nocitura impetrantibus, quæ non dare ſed negare beneficium eſt. Sæpe enim noxia concupiſcimus, nec diſpicere, quàm pernicioſa ſint, licet, quia judicium interpellat affectus.

a *Rom. c. 8. v. 26.*

Sed cùm subsedit cupiditas, cùm impetus ille flagrantis animi, qui consilium fugat, cecidit, detestamur perniciosos malorum munerum auctores. Vt frigidam ægris negamus, & lugentibus ac sibi iratis ferrum: sic ea, quæ nocitura sunt, impensè ac submissè, nonnunquam etiam miserabiliter rogantibus, perseverabimus non dare. Sũt, qui dicant: Scio hoc illi non profuturum. Sed quid faciam? rogat, resistere precibus ejus non possum. Ipse viderit. De se, non de me queretur. *a* Cum multis Deus sic agit. Israëlis populus in solitudine importunis precibus carnes postulavit: valde displicuit Deo hæc postulari, sed tamẽ annuit iratus magis quàm propitius. Idem populus æuo judicum Hebræorum, regem petiit. Æquè id Deo displicuit, sed tamen concessit, non ut beneficium, sed ut supplicium. Sciebat hoc illis non profuturum. Duo Zebedæi filii per matrem, quam subornârant, assessionem in regno Christi petierunt; responsum est: Nescitis, quid petatis. Petiit Paulus stimulum carnis à se auferri; responsum est: Sufficit tibi gratia mea. Quid ergo petendum?

a *Sen.l.2.de Beneficiis,c.*14.

§. 2.

Compendio res tradenda. Vnicum est, quod honestissimè ac jure petitur à Deo, *Gloria* aut *Gratia*. Vtrumque petit qui alterutrum. Explico. Gloriam petere dicendus est, qui petit aliquid æternum. In specimen

cimen has preces ponimus: *O mi Deus, hoc ſolum deprecor, æternitate totâ inter diabolos & hoſtes tuos te maledicere. Cetera da, & aufer quod vis; cæde, ſeca, ure, prout vis, habebis obſequentem.* Aut hoc modo: *O Domine, ego quidem muſicorũ imperitiſsimus ſum, & cum tuis illis in cælo muſicis heu neutiquam conferendus, ſed ex gratiâ in Angelorum ſocietatem me recipe, ut æternùm te laudem.* Qui ſic orant, gloriam petunt, ſed modeſtè ac ſubmiſsè, quod utique Deo plurimum placet. Neque diſplicet beatitudinem ſimpliciſſimè ſic petere. *Domine, in cælum me admitte.* Hæ tales preces æternitatis donum, gloriam cæleſtem ambiunt.

Gratiam verò *Primam*, ut eam Theologi vocant, petimus, cùm læſæ conſcientiæ veniam rogamus; aut certè gratiæ augmentum poſcimus, cùm in gratiâ quidem ſumus, ſed eam augeri cupimus. Qui gratiam ſic ambit, ſimul etiam gloriam expetit, nam paſſu pari hæc eunt. Cùm enim augetur gratia, ſimul etiam gloria, quæ futuro ſeponitur, augmentum ſumit.

Porrò Gratiã cenſetur petere, quicunq; ſpirituale quippiam, qui virtutes, qui cæleſtem ſapientiam, qui vitiorũ victoriam petit. Peculiariter crebriùs petenda ſunt: Venia peccatorũ, Non peccandi propoſitum, Spiritus orationis & precum, Humilitatis & Charitatis incrementum. Id denique, quod DEVS ſcit nomini maximè neceſſarium. Ita gratiam poſtulamus.

Quocirca hæc duo abſolutè bona ſine

 ambagi-

ambagibus, ſine præfatione multâ, ſine conditione peti poſſunt. Gratiam aut Gloriam petere honeſtiſſimum ac laudatiſſimum. Orationis Dominicæ petiones inſpicite, Gloriam aut Gratiam, ejúſque augmentum omnes ſpectant. Quarta ſolùm petitio, quæ panem poſtulat, perituru aliquid videtur poſcere. Sed & hæc, ſi attendimus, verè ſpiritualis eſt, nam aut panem petimus *ſuperſubſtantialem* (ut Græcus cōtextus eſt) ſeu divinum & æternum, aut certè quotidianum, ſeu ſolam vitæ alimoniam, *a* quam Salomon modeſtiſſimè petens: Tribue, inquit, tantùm victui meo neceſſaria: *b* ſi & nos pariter ſolum petamus victum, ſpirituale aliquid petiiſſe cenſemur, quod eruditè Iſidorus Peluſiota confirmans: Nil, inquit, præter panem requirere, ſpiritualis procul dubio ac præclaræ & philoſophicæ mentis fuerit. *c* Qui quotidianum duntaxat panem mendicat, his quaſi verbis Deum compellat: Amantiſſime Pater, quia mihi orandum & laborandum, & verò etiam luctandum eſt, ut cælum inter violentos rapiam, ideò vitæ neceſſaria, victum ac veſtitum peto; non ſuperflua, non rerum abundantiam; non panem ſelectiſſimæ farinæ non veſtem magni pretii, aut rari artificii poſco: modò paſcar & tegar; victui tantùm neceſſaria tribue Hæc ſolùm expetere, inquit Peluſiota, mentis eſt ſpiritualis.

Itaque

a Die bloſſig nahrung vñ auffenthaltung.
b *Prov.c.*30.*v.*8. c *Iſid.Peluſ.l.*5.*epiſt.*281.

§. 3.

Itaque si leges orationis Dominicæ sequamur, non formam, non valetudinẽ, non opulentiam, non corporis vires, non vitam longiorem, non famæ celebritatem petemus; hæc enim, ait Christus, gentes inquirunt, & hæc Deus velut auctariũ solet adjicere. Num igitur, dices, nil periturum, nil mortale aut fluxũ petere licebit? Nihil sanè, nisi sub conditione, certisq; legibus & cautè. Si nimirum id, quod petimus, Dei honorem non imminuat, & nobis expediat.

Innumera petimus à Deo, cùm ad ea singula responderi possit aptissimè. Non expedit tibi, quid hoc petis? non expedit tibi. En Solymorũ rex David, posito diademate, projectis gemmis exutâ purpurâ, remotâ regii splendoris dignitate omni, solitarius gemens, sacco clausus, squalidus, fletu madidus, cinere sordidatus, vitam parvuli sui tot lamentationum suffragiis petit, & benignissimum Deum tantâ precum ambitione pulsat, sed nihil impetrat. Cùm tamen, quod fortissimum petentibus adjumentum est, impetraturum se, quod sic à Deo peteret, credidisset. Ne miremur: non expediebat ei; rem temporis & non æternitatis petiit.

Ita Franciscus Borgias Dux Gandiæ, Deum impensissimè nec sine lacrymis rogârat, ut Leonoræ conjugi ægrotãti vitam produceret. Sed vocem audiit, quæ respon-

deret : *Fiat quod vis ; sed tibi non expedit.* Hîc Borgias in largissimas lacrymas effusus : Tua, inquit, voluntas fiat, mi Deus, non mea. Quid mihi conducat, nemo te meliùs novit. Quòd si tibi sic placeat, non uxorem tantùm, sed & liberos, & meipsum tolle. En ego me tibi meaq; omnia in tuas consigno manus, paratissimus facere ac pati quidquid volueris a

Quisquis aliter petit, quod non æternum est, malè petit. In petendâ re mortali, hæc conditio nunquam non miscenda; si honori divino non obsistat, si animi salutem non impediat.

a *Vide Heliotropium meum l. 2. c. 3. §. 5.*

§. 4.

Augustinus consignatissimè istud explicans: Quid est, inquit, quod dicit multis locis scriptura? quia invocabunt, & non exaudiam eos. Certè misericors omnibus invocantibus se. Invocant illi, sed non Deum. Invocas, quidquid amas: Invocas, quidquid in te vocas; invocas, quidquid vis, ut veniat ad te. Porrò si Deū propterea invocas, ut veniat ad te pecunia, ut veniat ad te hæreditas, ut veniat ad te sæcularis dignitas, illa invocas, quæ vis, ut veniant ad te: sed Deum tibi adjutorem ponis cupiditatum, non exauditorem desideriorum. Deus bonus, si det, quod vis. Quid, si malè vis? Nónne erit tibi magis non dando misericors? Porrò si non dederit, jam nihil tibi

tibi Deus eſt, & dicis: Quantum rogavi, quàm ſæpe rogavi, & non ſum exauditus? Quid enim petebas? Fortè mortem inimici tui? Quid ſi & ille petebat tuam? Qui te creavit, ipſe & illum: homo es, homo eſt & ille. Deus autem judex eſt: audit ambos, ſed non exaudit ambos. Triſtis es, quia nõ es exauditus contra illum: gaude, quia ille non eſt exauditus contra te. Ego, inquis, non hoc petebam: non inimici mei petebam mortem, ſed vitam petebam filii mei. Quid mali petebam? Nil mali petebas, ſicut tu ſentiebas. Nam quid ſi ille raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum illius. Sed peccator, inquis, erat: & ideò volebam illum vivere, ut corrigeretur. Tu volebas eũ vivere, ut melior eſſet. Quid ſi Deus noverat, ſi viveret, pejorem futurũ? unde ergo nôſti, quid illi prodeſſet, mori, an vivere? ſi ergo non nôſti, redi ad cor tuum, dimitte Deo conſilium ſuum. Quid ergo, inquis, faciam? quid orem? Quid ores? quod te docuit Dominus, quod te docuit cæleſtis magiſter. Invoca Deum tanquam Deum. Illo melius nihil eſt, ipſum deſidera, ipſum concupiſce. *a*

Quocirca, quod idem Auguſtinus enucleatè docet, oremus pro corpore, ſed ſine ullâ comparatione amplius pro animâ ſupplicemus. *b* Quis enim Cæſarem accedens has preces precatur: Auguſte Imperator, lacerum mihi pallium eſt, ſex crucigeris

 egeo

a *Aug. tom. 8. in pſal. 85. mihi pag. 385.*
b *Idem tom. 10. ſerm. 60. de Tempore, fine.*

egeo ad illud ſarciendum : largire tres ſeſtertios. Quid iſta, ſtolide, à tanto Principe petis? Pete digniora Cæſare.

Quando igitur Gratia & Gloria honeſtiſſimè petuntur ac ſecuriſſimè, ideò quod rerum fluxarum eſt, nonniſi ſub conditione, idque indicando tantùm & innuendo rectè petitur. Ita Domini mater in nuptiis Canæ, non vinum magnis precibus efflagitavit, ſed novorum conjugum tenuitatē expoſuit: Ita leproſus, quid gratum eſſet, indicavit ſolùm, & innuit: Domine, ſi vis, potes me mundare. *a* Ita Lazari ſorores non importunè fratri valetudinem expoſcunt, ſed Chriſto ſolùm hoc nuntiari volunt: Ecce, quem amas, infirmatur. *b* Hoc indicare eſt, non poſtulare; quâ quidem lege petendum, quidquid extra Gratiam & Gloriam deſideratur. Omnia namq; temporalia ita indifferentia ſunt, ut tam obeſſe queant, quàm prodeſſe. Permiſſum eſt quidem ſic orare: Domine, ſi vis, facultates auge, valetudinem inſtaura, vires ſuffice, nomen & bonam famam concilia, calamitates averte; Si tamen honori tuo nil derogetur, & ita fieri expediat. Nam forſan hæc magis quàm aperta pernicies, nocerent; hæc forſan plus prodeſſent negata quàm conceſſa.

Infans petit panem; dat pater: petit cultrum, negat. Atqui opus eſt cultro, nec enim integrum panem glutiet. Ego frangam, ait pater. Ita nos ſæpe cultrum petimus vulneris inſtrumentum. Quibus Pater:

a *Luc.c.5.v.12.* b *Ioan.c.11.v.3.*

ter:Mei filii,ait,panem non nego, ſed nego cultrum veſtro bono.

§. 5.

Iſtud Bernardus copioſiùs declarans: Ad hoc tende,inquit,ad hoc conare,ut in Domino delecteris, & dabit petitiones cordis tui. Sed conſidera, quòd petitiones cordis dixerit, quas approbat judicium rationis. Nec habes, unde cauſeris, ſed unde magis tãto affectu in gratiarum actione verſeris. Quandoquidẽ tanta ſuper te cura eſt Deo tuo,ut quoties ignorans quæris, quod tibi inutile eſt,non te audiat ſuper hoc;ſed mutet illud utiliori dono. Sic & pater carnalis parvulo quærenti panem libenter porrigit: quærenti cultellum, quem non neceſſarium putat, non conſentit, ſed magis panem ei, quem dederat, frangit, vel per aliquem miniſtrorum frãgi præcipit, ut nihil ille habeat periculi, nihil laboris. Addit: Pro neceſſitatibus animæ orandum nobis eſt,& frequentiùs,& ferventiùs, id eſt, pro obtinẽdâ gratiâ Dei,animæque virtutibus. Sic & pro vitâ æternâ, totâ pietate & toto nobis orandum eſt deſiderio, ubi nimirum corporis & animæ plena & perfecta ſit beatitudo. Sit ergo oratio, quæ pro temporalibus eſt,circa ſolas neceſſitates reſtricta; ſit oratio, quæ pro virtutibus eſt animæ, ab omni impuritate libera, & circa ſolum beneplacitum Dei intenta; ſit ea, quæ ſit pro æternâ vitâ, in omni humili-

 tate,

tate, præſumens de ſolâ (ut dignum eſt) miſeratione divinâ.*a*

Vult igitur Deus, quæ temporalia ſunt ſub conditione peti, non quòd velit nos parcè petere, ſed quòd illa non digna Deo ſint dona. Gratia & Gloria, hæc munera ſunt regia. Neque metuendum ulli, ne Deus nobiſcum agat, quemadmodum Antigonus rex egit cum Thraſyllo Cynico. Petiit hic ſibi drachmam *b* à rege donari. At rex eum repellens: Non petis, ajebat, munus regium. Ergo talentum argenti, ſeu ſexcentos philippeos petiit. Rex illum iterum faceſſere jubens: Non petis, ajebat, munus Cynicum. Non ita Deus, qui multò & humanior & liberalior in nos eſt, hinc ei gratiſſimum, ſi & plurima petamus, & maxima. Optimè dixit Chryſoſtomus: Quemadmodum ad Imperatorem nemo pro veſte diſciſsâ, nec pro decem obolis ereptis audet accedere: ita etiam tu, atque adeò longè ampliùs, cave, ne ad Deum accedas pro rebus vilibus, contemptis, & nihili: ut verbi gratiâ, ſi quis in pecuniâ tibi fecerit injuriam, aut ſi quis affecerit te contumeliâ: *c* ſed in iis, in quibus diabolus te injuriâ afficit, ſuperno maximè auxilio opus eſt.*d*

Baltha-

a *Bernard ſerm. 5. fine, in quadrageſ. de triplici modo orationis.*

b 4. *ſeſtertios.* 2. Batzen.

c *Hæc quidem etiam licet petere, ſed ſic: Si vis, Domine, ſi ad tuum honorem, ſi utile ſit,*

d *Chryſ. tom. 1. in pſ. 142. mihi pag. 1049.*

Balthasar Alvaresius a vir magnæ sanctitatis, Deoque conjunctissimus, cùm in illa Domini verba: *Petite, & accipietis*, altiùs animum defigeret, intellexit ex alto, nolle Deum nos esse parcos in petendis ab ipso donis & gratiis, talem namque parcitatem dæmonis esse tentationem. Et cùm semel aliquid pro indigente peteret, sibi audiit dici: *Cur tu in petendo parcus es, cùm Deus in dando tam liberalis?* Tanquam indicaretur illi, ut etiam pro aliis indigentibus peteret. Alio etiam tempore cùm, felicem negotii successum peteret, audivit hæc verba: *Ego te tanquam Rex adjuvabo.* b

Nemo igitur petendo modicus sit: immortalia præcipuè petamus & summa. Quoniam, ut Ambrosius loquitur, non bonum tantùm, sed & opulentum Dominum habemus.

a *Hispanus Societatis* IESV *Sacerdos.*
b *In vitâ Balth. Alvar. Ludovicus de Ponte c.15.§.2.*

CAPVT IV.

Quibus modis per orationem trahamur ad Deum.

NOn vitio vertamus, si quis quærat: Cur obsecro, toties, & subinde prolixiùs cum Deo loquendum? cur tam attentè, tam seriò, tam sollicitè, tantâ animi præparatione, intentione tantâ cur orandum? Deus siquidem ab æterno

cuncta nobis defutura, omniáque nobis adverſatura prævidit. A Chriſto id diſcimus monente: Scit pater veſter, quia his omnibus indigetis. *a* Deinde aliquem rogare nō eſt aliud, quàm eum precibus velle flectere. Atqui Deus immutabilis, inflexibilis eſt. Sic Regum faſti loquuntur: Porrò triumphator in Iſraël nō parcet, nec pœnitudine flectetur. *b* Prætereà multò majoris eſt liberalitatis ultrò dare non petenti, quàm moroſis auribus longas preces tranſmittere, atque tum demum exorabilē dominum ſe præbere. Ex vero Cordubenſis Philoſophus dixit: Nulla res cariùs cōſtat, quàm quæ precibus empta eſt. *c* Atqui Deus liberaliſſimus, imò ipſa eſt liberalitas.

Cur igitur toties, tamdiu, contentione tantâ orandum? quæſtio non abſurda, quam & doctiſſimi poſuerunt.

Chriſtus ſuaviſſimè pollicitus: Et ego, inquit, ſi exaltatus fuero à terrâ, omnia traham ad meipſum. *d* Quibus autem modis, per orationem præcipuè trahamur ad Deum nunc exponemus.

a *Matth.c.6.v.32.* b *1.Reg.c.15.v.29.*
c *Seneca l.2.de Beneficiis c.1.fine.*
d *Ioan.c.12.v.32.*

§. 1.

Triplex eſt Theologis trahendi genus, Morale, Naturale, Civile. Moraliter trahimur laudando, invitando, rogando, promittendo, comminando, donando. Cùm

David

David Saulem fugiens Odollam ſpecum occupâſſet, convenerunt ad eum omnes, qui in anguſtiâ conſtituti, & oppreſſi ære alieno, & amaro animo. Ita quadringentos viros attraxit. Sed quibus tractoriis organis? promittendo, quia dando non potuit. Sic moraliter trahendo, quod Regum faſti teſtantur, factus eſt eorum princeps.a

Naturaliter verò trahimur diverſis modis. Valde trahit ſimilitudo, ſiquidem par pari facilè ſociatur; aves concolores unà volant, corvi cum corvis, columbæ cum columbis; ſic congeneres feræ, lupi cum lupis, cervi cum cervis pererrant ſilvas; ſic inter homines ſimilis gaudet ſimili. In humano corpore, calore plurima trahuntur: caput inflammatum ſtomachi vapores attrahit, manus aut pes malignè incenſus, quidquid mali humoris alibi ſparſum eſt, ad ſe corrivat, ſic in ingenti hoc orbis corpore ſolaris calor exſpirationes & anhelitus terræ colligit; hinc omne genus tempeſtatum. Cùm autem natura vacuum & inane plurimùm horreat, metu vacui leviſſima quæque deorſum trahit, ſurſum graviſſima. Idem hic vacui metus vel æneam ollam ſubinde rumpit, cùm aquâ in eâ congelavit; ſic aquæ in fontibus ſubterraneis in altum educuntur. Quâ porrò vi occultâ & mirabili ſympathiâ paleas ſuccinum, magnes ferrum, Cæcias nubes trahit?

Civile verò trahendi genus eſt, cùm quis

a 1. *Reg. c. 22. v. 2.*

quis supplicii formidine, aut aliâ vi legitimâ compellitur ad faciendum officium. Beato Lucâ teste, cùm sese omnes, qui ad cenam magnam invitati fuerant, excusâssent, dictum est servo: Compelle intrare.a Sic Absalon, cùm Ioabum semel iterumque vocâsset, at ille venire recusâsset, denique Ioabi segetes incendi jussit, ita eum ad se pertraxit. b. His omnibus modis benignissimus Deus nos priùs ad orationem, tum demum ad se trahit. Sed antè objectionibus respondeamus, quàm hunc triplicem trahendi modum disertiùs explicemus.

Ad orationem, inquis, sæpiuscule me trahi sentio, sed avocant negotia; non vacat.

Itáne inter postremissimas curas habendum mentis cum Deo colloquium? Negotia, ut scias, ab oratione pendent, non hæc ab illis. Insuavis est labor, & sæpe inanis ac inutilis, quem oratio non condit.

Objicias iterum: Nonnunquam oblivio preces sepelit; orationes præsertim breviores sæpius iterarem, si earum sæpius meminissem.

Hîc ingenuè te reum fateris. Quàm enim facilè meminimus, quod libenter agimus? Nemo oblivisci ejus potest, quod diligit.c Rarò & non libenter orare, pænè idem sunt. Sit Deus thesaurus cordis tui, & non solùm frequenter, sed assiduè orabis.

Et

a *Luc.c.*14.*v.*23. b 2.*Reg.c.*14.*v.*30.
c *Iam.vet.*

§. 2.

Et primò quidem Deus nos moraliter trahit invitando, benefaciendo, rogando: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. *a* Ecce prandium meum paravi, tauri mei & altilia occisa, & omnia parata, venite ad nuptias. *b* Ita beatitudinem promittendo, gehennam comminando, singulis horis benefaciendo humanissimè vocat: Venite ad me omnes, venite, venite.

Sed & naturaliter nos trahit similitudine admirandâ, nam in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo, *c* sermonibus suavissimis nos deliniens, ipso in orbem ingressu hæc nobis significavit: Igne olim vestitus in Sinai montem inter fulgura, tubas & fulmina descendi; nunc autem, ne quisquam consortium meum horreret, en adsum vobis simillimus, vestram in me naturam cernitis, esurio, sitio, ploro perinde ut vos, comedo, bibo, dormio non aliter quàm vos, frater vester, simillimus vobis. Non solùm autem similitudine, sed & calore, & vacui timore, & sympathiâ incredibili nos trahit. Tanto amoris æstu flagrabat Dominus Iesus, ut aliqui eum furere putarent. Ita Marcus dilucidè: Cùm, inquit, audissent sui, exierunt tenere eum, dicebant enim, quoniam in furorem versus

a *Matth.c.*11.*v.*28.
b *Ibid.c.*22.*v.*4. c *Philip.c.*2.*v.*7.

verſus eſt. *a* Quantis caloribus ardebat, cùm diceret: Deſiderio deſideravi, hoc paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar. *b* Quantis ignibus exæſtuabat, cùm in cruce jam morti proximus clamaret, Sitio. Hanc in eo ſitim ardentiſſimam gentis humanæ ſalus excitabat. Hîc affixus ſol cruci, vapores & halitus terræ, frigidiſſima corda in altum ad ſe pertraxit. Hîc etiam vacui metus ruinam orbis minabatur. Nam ſanctiſſimum Domini corpus jam ſanguine & aquâ vacuum, ab ipſo etiam animo deſertum in trabe pependit, ſol expalluit, terra movit & tremuit, mortis carcer reſeravit, & patuit, captivi non pauci evolârunt. *c* Orbis videbatur ruiturus. Ita calore trahebamur, ſed & ſympathiâ prorſus admirandâ trahimur. Euchariſtia velut magnes potentiſſimus nos trahit vi latentiſſimâ. Nec enim aliud cernũt oculi, quàm candidum panis orbiculum; corpus, ſanguis, animus, Chriſtus totus, homo Deus latet. Inventio ſanè obſtupeſcenda!

Sed & civiliter nos trahit Deus, dum per orationem ſuavi neceſſitate adigit ad meliora. Iis, quæ principio capitis objecta ſunt, reſpondet ille ipſe, qui trahit. Quid vobis deſit ſcio perfectiſſimè, & ab omni retro æternitate ſcivi. Ego Dominus, & non

a *Marci c. 3. v. 21.*
b *Luc. c. 22. v. 16.*
c *Multa corpora Sanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt, Matth. c. 27. v. 42.*

non mutor. *a* Ego amantissimus vestri, ego ditissimus, ego liberalissimus, dabo, quod petitis, victum & vestitum non subtraham, multò minùs negabo meam Gratiam. Hoc solùm à vobis exigo: Venite, pulsate, petite.

En, ut mitissimus Deus civiliter nos trahat! nam apud plurimos nec moralis nec naturalis proficit attractio; excitantur minis, alliciuntur beneficiis, invitantur promissis; non veniunt, tractorios funiculos omnes abrumpunt. Christus eos ad præsepe in stabulum, ad conciones in templum, ad Eucharistiæ mensam in cenaculum, ad orationes in olivarum hortum, ad columnam purpuream in Pilati prætorium, ad vestem albam in Herodis palatium, ad crucis spectaculum in Golgothæ clivum, ad victoriæ triumphum in Iosephi viridarium vocat; non veniunt vocati. Ergo trahendi, ergo compellendi sunt. Ita Deus varias in nos calamitates immittit, rebus adversis premit, ærumnis urget & impellit. Ita pænè cogimur orare; vix aliud effugium, trahimur ad Deum.

Nos quidem sæpiuscule miramur: unde hæc afflictio, unde calamitas ista? Christus cum Absalone caussam assignans: Misit, ait, ad te obsecrans, ut venires ad me, *b* & noluisti venire. Traxi te funiculis, sed mollibus & byssinis, rogavi, & invitavi. Sed tu rupisti vincula mea, & dixisti: Non serviam. *c* Traxi te nascendo & docendo, traxi

a *Malach.c.* 3.*v*.6. b 2.*Reg.c.*14.*v*.32.
c *Hier.c.*2.*v*.20.

traxi te patiendo & moriendo, traxi te resurgendo & in cælum ascendendo. At tu rupisti vincula mea. Validum mihi restat vinculum; trahendus es cladibus & ærumnis, ad orationem compellendus es; ita denique jungemur, ita in amicitiam copulabimur.

§. 3.

Hic, obsecro, te Lector, animum adverte, & serius audi, quâ ratione ab utrâque parte, sed prorsus inæquali vinculo trahamur. Trahit nos Deus, trahit & diabolus & velut trahendo certant, uter vincat, & hominem ad se pertrahat. Nos medii stamus, & in potestate nostrâ est, à quo attrahi velimus. Diabolus tenui filo, aut etiam fragili culmo nos non invitos ligat, vanitates & titulos, sterilissima nomina inculcat, pecuniam ostentat, libidinum voluptates monstrat, & hominem sine vi petrahit ad vetitum. Abit miser homo, & expressissimas Dei leges violat, ut vel libidini suæ, vel aliis cupiditatibus satisfaciat. Deus etsi quandoque nauticos funes, etsi catenas injiciat ei, quem attractum cupit, etsi varias calamitates, jacturam gratiæ, cæli odium, etsi supplicium æternum & inferos minetur, Satanas nihilominùs trahendo, vincit, & deliberantem hominem in suam pertrahit partem. Ita reverà efficit diabolus, ut homo injecta sibi à Deo vincula rumpat, Dei leges evertat, Deum conspuat.

Hoc

Hoc indignitas maxima, hoc summa in Deum injuria est. Atqui hoc reipsâ & verè fit in omni letali noxâ. Hæc tanta in Deum contumelia nullis inferorum ignibus, æternitate nullâ expiabilis est.

Etiamnum semper quærimus, cur Deus peccatum letale unicum, quod vel solâ fit cogitatione, suppliciis æternis puniat? En caussam, en injuriam ipsis oculis aspectabilem. Huc animum, huc oculos; videte, obsecro, videte indignitatem criminis; unum eundemque hominem Deus trahit & diabolus. Funes Deus & catenas injicit, robusta vincula; pollicetur cælum, minatur inferos. Nil efficit; credendum est Deo; rumpit vincula homo, & audacissimè dicit, Non serviam. At verò diabolus, subtilibus superbiæ funiculis, vel aureo avaritiæ filo, vel pictis luxuriæ catenulis trahit hominem, quò vult. Ita Deum certando vincit, triumphat, imò etiam insultat Deo, & opprobrat: En ita tui te homines colunt, pro quibus in crucem actus, pro quibus mortuus es: hæc tibi pro tuis reddunt beneficiis. Quid à me præmii sint accepturi, non nesciunt, nihilominus me sequuntur, mihi serviunt. Tua vincula rumpunt, meis se vinciri sinunt, modò eis pecuniolam, modò voluptatulam, aut gloriolam, velut viridem ramum his oviculis ostendam, facillimè quò volo, pertrahi se permittunt. Ego nullos pro eis colaphos, non flagra, non spinas, non clavos,

non mortem pertuli, nihilominùs tuis legibus calcatis, meas studiosissimè observant. Hoc Christo cacodæmon exprobrat.

Hoc, ô Christiani, hoc gehennis omnibus dignissimum est, hoc æternitate nullâ satis expiari potest. Quod in hac imagine Dei & diaboli pariter trahentium, vel oculis expositum est; nemo non videt, quàm indignum sit, malle hominem in cacodæmonis potiùs, quàm Conditoris partes transire, Diaboli leges multò accuratiùs, quàm Dei servare.

Ventus est, cui Cæcias nomen, de quo Plinius: Narrant, inquit, & in Ponto Cæciam in se trahere nubes. a Hinc adagio: Cæcias nubes trahit. Q. Sertorius vir strenuus & bellicosus, Plutarcho teste, cùm Characitanos oppugnaret, hujus venti naturam peritissimè in suam traxit fortunam: Nam cùm barbarus hostis in specus & antra sese abderet, ille grandes cinerum acervos è regione congeri jussit. Iámque Cæciâ hostibus adverso flante, aliquot turmas equitum emisit, qui & hostem ad conflictum elicerent, & unà cineres turbarent. Felicissimè cessit stratagema. Nam Cæcias ita hostem cineribus involvit, & afflixit, ut mox sese dederet. Non multùm absimili ratione pugnat in nos Deus, quos ut sibi dedititios faciat, acervos cinerum, cumulos calamitatum adversùs nos aggerat, ut in suam redigat potestatem. Nimirum hoc Dei consilium est, tam copiosos oculis

a *Plinius l.2. Nat. Hist, c.47, med.*

lis cineres ingerere, tam variis ærumnis impellere, ut denique non aliud velimus, quàm ad Deum per orationem procurrere, Deo nos dedere. Et quia cupit, ut in rebus omnibus & assiduè ad se confugiamus orando, eam ob caussam oculos nostros perpetuo cinerum aggestu implet, & modò morbis, modò pauperie, modò curis & mœroribus nos oppugnat, ut ad preces fundendas pertrahat. Hoc per Oseam se facturum jam olim denuntiavit: In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis.a

Væ homini, qui toties vincula divina rumpens, audet dicere: Non serviam. Invitamur, urgemur, trahimur ad assiduas orationes. Sub vitæ finem tot sua vincula monstrabit Deus, & jure meritissimo exprobrans dicet: Volebam quidem te meum esse, sed noluisti: Traxi te *moraliter* pollicitis, minis, beneficiis, precibus, donis, sed tu rupisti vincula mea. Traxi te *naturaliter*, non solùm pascendo te corpore meo, sed etiam moriendo pro te, at tu rupisti vincula mea. Traxi te, *civiliter*, miseriis & calamitatibus diversis. Voluissem, ut per crebras orationes arctissimâ jungeremur amicitiâ, sed tu noluisti, & rupisti omnia vincula mea, dixisti, Non serviam. At verò diabolum tenui filo trahentem, quò voluit, secutus es. Quia igitur deseruisti me, nunc & ego te deseram, & projiciam à me in æternum.

a *Oseæ c.* 11. *v.* 4.

Ita filii regni ejicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium.[a] Nunc ergo deprecemur Dominum, & clamemus: Trahe nos post te.[b]

a *Matth.c.8.v.12.* b *Cantic. c.1.v.4.*

CAPVT V.

Quando prolixiùs & ardentiùs orandum.

AGitabatur olim quæstio inter complures, num sapientia potiùs, an opulentia deligenda. Visum est non paucis, opulentiam præstare Sapientiæ. Nam opulenti ajebant, doctos non prensant, non ambiunt, sed docti opulentos. Contrà sentiebant alii, longè meliorem esse sapientiam omni opulentiâ. Vir enim eruditus & sapiens studiosissimè quærit, quidquid damnosè sibi deesse cognoscit: Opulentus facilè persuadetur omnium bonorum possessione se frui, cùm abundet pecuniâ; ita bonum illud minimè quærit, cujus penuriâ maximè laborat.

Priori non absimilis est quæstio: An humanæ genti non consultius foret, si Deus singulis, quod cuique scit deesse, liberali manu tribueret, quàm multis precibus fatigari sustineret? Hîc una omnium rectè sentientium vox est: Non fore consultius. Si enim Deus etiam non petentibus daret, quod cuivis necessarium judicaret, quàm rarus, quàm & frigidus orationis usus esset? Deus multiplici rerum indigentiâ

tiâ nos ad se trahit, perinde ac si singillatim omnes monuisset: Cùm tibi aliquid defuerit, ad me propera, quære, pulsa, pete. Impetrabis, si debita popósceris.

Explicavimus, quâ ratione semper & assiduè orandum. Quid in oratione petendum. Quibus modis per orationem trahamur ad Deum. Restat dicere, quando potissimùm prolixiùs & ardentiùs sit orandum.

§§. I.

Primò; Tunc sanè attentiùs, prolixiùs, & ardentiùs orandum est, cùm donorum aliquid à DEO accipimus. Consultissimum est, ita seipsum assuefacere, ut quotiescunque aliquid divini luminis & melior è cælo radius allucet, cùm aliquid à Deo impetratum est, cùm prospero successu res eunt, cùm quis bene sibi esse sentit, mox sese ad Deum vertat; Benedictus Deus in æternum; mi Domine, hoc à te munus est, tibi gratias ago.

Alaudulas ferunt, quotiescũque aliquid in agro pabuli reperiunt, mox evolare in altum, suaviter cantare in laudem & præconium sui altoris. Homo nutritoris Dei alumnus, non se gratiorem exhibeat alaudâ? Quotiescunque igitur Deus beneficum se nobis ostendit, licet in re modicâ, toties nos illi gratissimos exhibeamus; mox sequatur oratio. In omnibus gratias agentes benedicamus Dominum in omni tempore.

Secundò

Secundò: Orandum eſt, cùm ardui quid aggredimur. Suis id Chriſtus diviniſſimis exemplis nos docuit, qui diſcipulos ſibi electurus totam noctem precibus pervigilavit. Res erat ardua duodecim concionatores eligere, qui orbem univerſum ad CHRISTI ſigna transferrent. Electionem hanc Dominus orando inchoavit.

Caſtiſſima vidua Iudith facinus ſummè arduum, & multò, quam ſexus ferret, animoſiùs aggreſſa eſt orando. Holoferni ſupremo duci caput amputare meditabatur. Quid agis mulier imbellis? virum femina, heroëm, Ducem, Imperatorem bellicoſiſſimum dextra ducendis filis aſſueta obtruncet? Ipſi ſubinde carnifices multorum ſuppliciis celebres, in cæde talium virorum trepidant, & Hebræa vidua tam ſtrenuum Principem ſola jugulet? Quid agis Iudith?

Illa nihilominus cogitatum facinus attentiſſimis precibus exorſa eſt, ſtetitque Iudith ante lectum, orans cum lacrymis, & labiorum motu in ſilentio dicens: Confirma me Domine Deus Iſraël, & reſpice in hâc horâ ad opera manuum mearum, ut hoc quod credens per te poſſe fieri cogitavi, perficiam. Et ſanè perfecit, Deus manum direxit, illa caput Holoferni abſtulit, hoſtium exercitum in fugam conjecit, Bethuliam ſervavit, glorioſiſſimam victoriam quam ſperârat, obtinuit, quia, quod moliebatur, precando inchoavit. a

Objicias hîc: Sunt, qui precibus pænè nihil

a *Iudith. c. 13. v. 7.*

nihil temporis assignent, nec actiones suas oratione inchoënt, nec Deum libellis supplicibus fatigent, nihilominus negotia sua dexterrimè perficiant, & rerum suarum successum ad votum habeant.

Esto. Nec invidemus: nam subinde Deo sic permittente adjutorem habent diabolum. Hoc videre est in Israelis populo, qui Mose absente & colloquente cum Deo, armillas & inaures aureas congessit, eo animo, ut Aaron è metallo tam nobili fabricaret Deum. Aaron intemperantissimis precibus adactus, aurum in fornacem conjecit, & opus absolutum, vitulus conflatilis exivit. Sed, quæso, quâ tandem ratione id factum, num in solitudine mox adfuerunt aurifices; & adfuerint sanè, unde illis tam subitò aurificinæ instrumenta? Et quæri potest, num opus malleatum & procusum, an verò fusile & conflatum fuerit? *a* Si primum, fieri non potuit, ut tam citò absolveretur; si alterum, unde forma & omnis supellex fusoria? Sunt, qui dicant, aurum ab Aarone in fornacem conjectum, vitulum à diabolo aurifice formatum. Sic enim Aaron testatur: Projeci illud in ignem, egressusque est hic vitulus. *b* Ut ut hæc sunt facta: quidam non multum laborant, & parùm orant, eis tamen ad votum fluunt omnia. Alii laboribus se frangunt, diligentiæ plurimum insumunt, frequenter & sollicitè orant, vix ul-

N lo

a Ists ein tribne oder gossne Arbeit gewesen?
b *Exodi c. 32, v. 24.*

lo tamen ſucceſſu. Quæſo prioribus illis progreſſiones tantas non invideamus; felices ſunt ſuo damno. Iſti verò, qui nihil ſine precibus aggrediuntur, Deum faventem habent, qui ſæpe non vult labori reſpondere proceſſum, ex cauſâ ipſâ notâ. Quidquid igitur laboris ſumimus, aut operæ, adorandus eſt Deus, ut actiones noſtras omnes & aſpirando præveniat, & adjuvando proſequatur.

§. 2.

Tertiò: Orandum eſt, cùm periculum peccandi eſt. Quoties contingit in ſalutis diſcrimine verſari, aliquis vel in pudicicitiam ac caſtitatem, vel in juſtitiam, aut temperantiam aliamve legem delinquat. Quid hîc agat bonæ mentis homo, num quod unus aliquis Turcarum fecit, qui vinum Mahometi lege vetitum potaturus dixit: Vinum adeſt, ô anima, contrahe te ac neceſſitati cede. a

Apage has conſcientias cauterio inuſtas: cùm periculum eſt lædendæ conſcientiæ, mox ad Deum ſe vertat homo, & divinam imploret opem, uti Chriſtus docuit: Et ne nos inducas in tentationem. Eam autem tentationem rectè deprecamur, quæ animo nocitura eſt. Et Theologi paſſim tradunt, non in periculo ſolùm corporis, ſed animi ac ſalutis, idque tantò magis orandum. Iſtud Franciſcus Suarezius his omninò verbis aſſerens: Primo,

a Duck dich Seel / es kompt ein Guß.

Primò, inquit, *a* ac præcipuè obligatur homo ad orandum pro se maximè in spiritualibus, quâ oratione prævenitur, ne incidat in tentationem, id est, non solùm ut per tentationem non vincatur, sed etiam ut in illam incidere, aut eâ graviter vexari non sinatur. Tunc enim confidere de suâ libertate, esset magna superbia & præsumptio; confidere autem de solo auxilio ordinario sufficiente, esset stulta negligentia. Addo insuper in hujusmodi occasionibus, pro quibus hæc oritur obligatio, illam omittere, grave est peccatum, non solùm contra illam virtutem, contra quam vexat tentatio, verbi gratiâ, contra castitatem, sed etiam speciali modo contra charitatem, vel, ut probabile est etiam contra Religionem. Orandum igitur & precibus periculum amoliendum est.

Vix ullus in seipsum tam iniquus erit quin oret; Deoque se commendet, cùm vitæ discrimen ob oculos versatur. Siccine corpori suam propugnamus incolumitatem, & animi negligemus? Quid prodest homini centum annis vivere, & universum mundum lucrari, animæ verò detrimentum pati? *b* Ita princeps Theologus Thomas Aquinas docet, divino & naturali jure sub novi peccati pœnâ nos obligari ad orandum, cùm in periculo

 sumus

a *Franciscus Suarez tomo 2. lib. 1. de oratione in communi, cap. 30. num. 17. & 18. mihi pag. 71.*

b *Matth. c. 16. v. 26.*

ſumus peccandi. Tunc enim utrimque trahimus, hinc à Deo diviniſque legibus, illinc à diabolo peſſimiſque ſuggeſtionibus. Si cupimus à Deo attrahi, quamplurimùm nos ad illum vertamus paratis his vocibus: Et ne nos inducas in tentationem. In hoc animi periculo ne ſinas nos interire: Domine ſalva nos.

Quartò: Orandum eſt, cùm adverſa premunt. Pſaltes regius longâ calamitatum ſerie exercitatiſſimus: Beatus, inquit, cujus Deus Jacob adjutor ejus, ſpes ejus in Domino Deo ipſius. *a* Cur, obſecro, non Abrahamum, non Iſaacum, ſed Iſaaci filium Jacob nominat? Hic erat de præſidio, quo Deus ſuos in adverſis fideliſſimè tuetur, idcircò nominavit Deum Jacob, ut conſtaret, quid Deus eo tempore à ſuis exigeret. Jacob fraternâ intemperie pulſus è parentum domo, ſolum vertere pro aſylo habuit: Sic è Chanaan in Meſopotamiam ad Labanum avunculum contendit, pauperrimus viator, bacillum pro omni ſupellectile, proque omni telo ſecum aſportavit. In itinere Deum impenſiſſimè ſibi conciliare inſiſtens: Si, ait, fuerit Deus mecum, & cuſtodierit me in viâ, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum, reverſuſque fuero proſperè ad domum patris mei, erit mihi Dominus in Deum. *b* Impetravit, quæ voluit, & plura quàm voluit. Cùm verò reditum illius in patriam, Eſau frater cum qua-

a *Pſal.* 145. *v.* 4 b *Gen. c.* 28. *v.* 30.

quadringētis viris hoſtiliter excepturus occurreret. quàm ardenter Jacob precatus: Deus patris mei Abraham, inquit, & Deus patris mei Iſaac: Domine, qui dixiſti mihi, revertere in terram tuam, & in locum nativitatis tuæ, & benefaciam tibi. Minor ſum cunctis miſerationibus tuis, &c. Erue me de manu fratris mei Eſau, quia valde eum timeo. *a* His precibus & Deum ſibi propitiavit, & immutavit fratris animum. Nam Eſau, ſubitò ferociam omnē exuens, mentem induit amiciſſimam, jamque iterum ex hoſte frater, humaniſſimè fratrem complexus eſt.

Nos quandoque ad ſolam Mortis memoriam, velut ad terrificam larvam, aut colubrinam Meduſæ peltam expalleſcimus. Hem meticuloſi infantes! Ad orationem velut ad Matrem confugiamus, & vanus hic metus evaneſcet: ſentiemus opitulantem Deum Jacob, ſi oraverimus ut Jacob. Conſilium Apoſtoli Jacobi ſcimus: Triſtatur aliquis in vobis? oret. *b*

Chriſtus ipſe, tametſi triſtaretur ad mortem, confugit tamen ad orationem, & factus in agonia, prolixiùs orabat. *c* Tribus horis circiter, ut aliquorum fert ſententia. Si in mœrore, aut in rebus adverſis difficile ſit orationem producere, brevior ſit oratio, ſed crebrior; ſit frequenter repetita, ſi non poſſit eſſe longa. Doctiſſimus Janſenius Epiſcopus autumat Chriſtum

a *Gen. c. 32. v. 11.* b *Iacobi c. 5. v. 13.*
c *Luc. c. 22. v. 43.*

ſtum non tantùm in Olivarum horto, & Calvariæ clivo, ſed ad omnem injuriam notabiliorem oráſſe, in exemplum nobis: perinde ſi dixiſſet, ita propulſandæ ſunt injuriæ, orationis clypeus eſt objiciendus. Quod religioſiſſimè rex David executus: Pro eo, inquit, ut me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam. a Qui mihi debuiſſent referre gratias, intulerunt injurias. Ego autem optimam orandi occaſionem nactus, ab oratione non deſtiti, certus fore, ut dum homines adverſos habeo, Deum propitium inveniam. Ita eſt, qui in injuriis tacent, in oratione efficaciùs clamant; patientia provocat miſericordiam.

a *Pſal*, 108. *v*, 4.

§. 3.

Beatus Hieronymus exiſtimat Chriſtum in cruce pendentem, tacitè decem pſalmos recitâſſe; initium feciſſe à vigeſimo primo, & ad pſalmi trigeſimi verba illa perveniſſe: In manus tuas commendo ſpiritum meum. Quod confirmatur hymno ad cenam dicto. Quorſum enim hæc oratio Chriſti? Numquid non Deus erat? Noſtræ hoc inſtitutioni fecerat, ut quandocunque nobis malè eſſet, orando vim mali retunderemus. Non aliter quàm ſicut gliſcente incendio ad aquam properatur, ita ingruente turbamento properandum ad preces.

Apoſtoli periclitantes in aquis ob fluctuum in naviculam inſultus, Dominum in

in puppi dormientem suscitaverunt. Optimè factum. Vult suscitari, ideò dormit. Quid ergo in Apostolis deprehensum? Non quòd somnum turbârint, non quòd territi clamârint, nec etiam quòd illisus fluctuum defendi rogârint, sed quòd minorem, quàm par erat, fiduciam exhibuerint, & dormientem velut periculi ignarum excitaverint.

Tutissimum in adversis asylum, oratio. Quod etiam Christiani Iapones nos docebunt. Anno millesimo sexcentesimo duodecimo, Rex Iaponum Daifu quatuordecim Christianos ex urbe Sarungâ totoque regno, religionis causâ proscripsit. Inter hos Ioannes Faramundus domo nobilis, & facultatibus abundans. Hic à suomet famulo, quem à parvulis educavit, proditus est. Quare crux inusta fronti, & manuum ac pedum digiti omnes præcisi. Promulgatum insuper, ne quis totâ Japoniâ sub pœnâ capitis generosissimum hunc Athletam hospitio reciperet. Inspicite, oro, & considerate hoc mutilati hominis spectaculum, in fronte stigma rubet, manus pedesque truncati, ipse desertissimus ab omnibus & exclusissimus est. Sua tamen oculis, sua linguæ ac animo libertas etjamnum constat: Quis prohibeat cum Josaphato rege dicere: Deus noster, cùm ignoremus, quid agere debeamus, hoc solùm habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. *a*

N 4 En

a 2. *Paral. c.* 20. *v.* 12.

En ſpecimen nobiliſſimum in adverſis & tolerandi & orandi. Et quamvis noſtrûm ſinguli Faramundum Japonem Chriſtianū non æquaremus solùm, ſed ſuperaremus calamitatum copiâ, nemo tamen animum deſpondeat: hoc habemus reſidui, ut oculos noſtros precando ad illum dirigamus, in cujus manu ſita ſunt omnia: clamemus ad eum, & ipſe ſalvabit nos in tempore afflictionis noſtræ. *a*

Deus nos ideò adverſis premi permittit, ideò in mare iratum ducit, ideò dormit, tanquam quid agatur, ignoret, ut orationibus vigilantiſſimis ſuſcitemus ipſum. Videt equidem ille pervigil oculus nos fluctibus pænè ſepeliri, ſed diſſimulat videre; imò ipſe ventos ac turbines in nos concitavit, ipſe juſſit eos furere, ipſe maris iracundiam adversùm nos commovit, interim dormienti ſimilis, noſtram in ſe fiduciam arbitratur, noſtras ad ſe orationes auſcultat. Suſcitemus Dominum precatione attentiſſimâ, & imperabit ventis ac mari; Fiet tranquillitas magna. *b* In oculis portus eſt; enavigabimus.

a *Hierem.* c. 11. v. 12. b *Matt.c.* 8. v. 26.

§. 4.

Quàm autem oratio hominis afflicti, Deo ſit grata, vel inde poteſt liquere. Hebræus Pſaltes tam ſibi, quàm afflictis omnibus applaudens: Reſpexit Dominus, inquit, in orationem humilium. *a* Vel, ut Pagnini eſt interpretatio, in orationem myri-

a *Pſal.* 101. v. 18.

myricæ.a Vel, ut aliorum, *in orationem cicadæ*: Eorum ſcilicet qui miſeriis involuti, ærumnis preſſi, auxiliis deſtituti gemunt. Sed miramur, ô Domine, quid inamœnis ſtridoribus cicadæ potiùs quàm merulæ, vel achantidis, vel luſciniæ ſuaviſſimo cantu delecteris. Quàm dulcis eſt Muſica tot avicularum, quæ primo vere ſilvas & viridaria exhilarant?Nihil ad illas cicadæ. Quidquid ſit, has illis divinæ aures præferunt. Nam illæ cantatrices aviculæ ad oblectationem cantant; cùm turbantur, ceſſant. At cicada rore paſcitur, & æſtivis menſibus totos dies ſtridet, canitque incredili conſtantiâ: ſic animi ſubmiſſi homo, tametſi vilis & abiectus ſit adverſis inſuper exagitatus, ſorte tamen ſuâ contentiſſimus eſt, & æquali conſtantiâ conditorem laudat. Alii tunc ſuaviter canunt orando, cùm omnia ad nutum fluunt, cùm annus fertilis, cùm proventus copioſi, cùm eventus fauſti, cùm veris ridet amœnitas; Tolle iſta, jam vox ſepulta, oratio vix ulla, languent & tacent omnia. Idcircò Deus in humilium rationem reſpicit, cicadæ ſtridulum melos, aliarum avium concentui prefert.

Strabo memorat, Eunomium citharœdum Locrenſem, cum Ariſtone Muſico Rhegino cantu & fidibus certâſſe. Cùm verò Eunomius ob chordam ſubitò ruptam, de victoriâ periclitaretur, cicada felici caſu ſupervolitans in Eunomii citharâ

 con-

a *Humilis virgulti*.

consedit, & fractæ chordæ vocem stridore suo supplevit. Hinc Locris in Italiâ Eunomii statua visitur, quæ cicadam citharæ insidentem monstrat. *a*

Aspice Christum crucifixum in sublime elatum, in eo artus & nervi omnes veluti chordæ ad concentum tensæ ac temperatæ: Hîc audire licet septemplex melos suavissimum. Quisquis te miserum, infelicem & cicadæ instar abjectum credis, in hanc citharam subsulta: hîc vocem tuam expedi, hîc ora, hîc canta: non spernêris ab hâc citharâ. Et en cicadam aliam. Tarsensis Paulus, qui se minimum Apostolorum, nec dignum vocari Apostolum, qui se abortivum nominat, is tamen velut cicada in citharâ crucis considens. Ego, inquit, adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne meâ. *b* En, obsecro, cicadam, quę chordæ vicem obit, ne quid huic musicæ desit. Oratio afflictorum Deo longè gratissima.

Princeps Hussæus Iob inter ruinas erectissimus, pecore omni abacto, liberis ruinâ unicâ sepultis, bonis omnibus ademptis, adhuc tamen cantabat hilaris: Sit nomen Domini benedictum. Hæc oratio in calamitatibus, hic cantus in adversis magis

a *Strabo l. 6.*

b *Coloss. c. v. 24.* NB. *Christi passio in se plenissima & sufficientissima redimendis vel mille mundis; ei tamen in nobis deest communicatio & participatio horum meritorum, videlicet ut Christus non tantum in se, sed etiam in suis membris; in Christianis similia patiatur.*

magis placuit DEO, quàm decem millia precationum in prosperis. Hujus cicadę vocem Chrysostomus his verbis dilaudat: Universa Iob amisit, magis autem universa invenit. Cuncta enim læta amittens, lætitiæ radicem non amisit; amisit lyram, sed artifex remansit. Christus in cruce citharœdus, imò & ipsa cithara, non ut ficta Orphei musica, ad se potentissimè traxit non amicos solùm, sed & inimicos; non solùm vivos, sed & mortuos; traxit rupes, traxit solem & omnem siderum comitatū. Quid extinctum Apostoli lugetis? citharam perdidistis, sed artifex remansit. Orando perseverate. Oratio Christum è cęlo traxit, oratio illum corpore vestivit, illius in solitudine cibus oratio, in morte pharmacum fuit. Oratio vobis & citharam amissam, & ipsum etiam artificem restituet redivivum. Oratio in luctu suavissima cælitibus est musica. a

a *Chrys. to. 1. hom. 4 de pat. Iob. mihi p.* 568.

§. 5.

Quocirca præclarissimum illud monitum Ioannis Avilæ sæpius inculcandum, Plus valet unicum *Deo gratias* in aduersis, quàm sex millia in prosperis. Orantis patientia incredibilem vim confert orationi. Hominis verè patientis deprecatio repulsam non patitur. Propter miseriam inopū, & gemitum pauperum, nunc exsurgam, dicit Dominus. a Quæ Chrysostomus ex-

 plicans:

a *Psal* 11. *v.* 16.

plicans: Timete, inquit, quicunque pauperes injuriâ afficitis. Habetis potētiam, opes, pecuniam, & judicum benevolentiam: Sed habent illi arma omnium validissima, luctus & ejulatus. *a* Hæc arma domos effodiunt, hæc fundamenta evertunt, hæc integras gentes submergunt. Bonum eorū animum Deus reveretur, quando mala patientes, nullum malum verbum proferunt, solùm autem gemunt, & sua mala deplorant.

Si quam laudem meruit unquam Samuel, certè hoc uno facto meruit longè maximam; in afflictione admodum seriâ contentissimè oravit. Nam à suo populo tam graviter offensus, àc de suo principatu tam turpiter dejectus, nec pusillanimis succubuit, nec iratus excanduit, nec elatus infremuit, sed prudens & patiens totum se contulit ad orandum. Samuelem totam noctem orando extraxisse credidit Iosephus. *b* Sic olim Moses à jurgante ac murmurante populo gravissimè provocatus, clamavit ad Dominum, dicens: Quid faciam populo huic? Adhuc paululum & lapidabit me. *c* Sic Ezechias regum optimus à rege Assyriorū litteris iniquissimè lacessitus, Ascendit in domū Domini, & expandit eas coram Domino, & oravit in conspectu ejus. *d* Sic & David, vel sub ejus effigie Christus Dominus: Adversū me loquebātur, inquit, qui sedebant in portâ, & in me psal-

a *Lugubres ad Deum orationes.*
b *Ioseph. l.* 6. *Antiquit. c.* 4.
c *Exodi c.* 17. *v.* 4. d 4. *Reg. c.* 19. *v.* 14.

psallebant, qui bibebant vinum; ego verò orationē meam ad te, Domine.*a* Sic & Sara Tobiæ uxor ab ancilla conviciis acerrimis lacerata, perrexit in superius cubiculum domûs suæ: & tribus diebus, & tribus noctibus non manducavit, neque bibit, sed in oratione persistens cum lacrymis deprecabatur Deum. *b* O Musicam Superis jucundam! Oratio in adversis & in luctu suave organum cælo, dulcis Deo concentus.

a *Psal.* 68. *v.* 13. b *Tob. c.* 3. *v.* 10.

CAPVT VI.

Quomodo aliqui omnia, alii nihil impetrent orando.

VIr religiosus è divi Dominici familiâ Ioannes Taulerus, rem miram commemorans: Duæ, inquit, virgines iisdem ædibus habitabant. Altera rerum difficilium ac sublimium non ignara, sermonem de iis miscere noverat, quæ auditorem in admirationem raperent. Altera horum negligens, laudabili simplicitate in Deum immersa, hoc unum sibi sumpsit studii, Deo divinæque voluntati in rebus planè omnibus seipsam quàm perfectissimè consignare ac tradere. Hoc solidissimæ devotionis studio id assecuta est, Deumque adeò habuit exorabilem, ut quidquid ferè petiisset, impetraret. Hinc plurimi se suaq; negotia illis enixè commendârunt, precibus ad optatum finem deducenda. Recepit illa in

in ſuam fidem, quod ſibi commiſſum fuerat, & verò etiam poſtulatus preces fundere deſtinavit, ſed quod humanæ memoriæ pronum, id exequi ſubinde oblita eſt. Interim negotia aliorũ ex animi ſententiâ fluebant. Eapropter reverſi plurimi uberrimas egerunt gratias, ob rerum ſuarum proſperos ſucceſſus; abundè ſibi ſatisfactum teſtati. Illa tacitè in ruborem verſa mirabatur, quòd ſe nec orâſſe quidem meminiſſet. Ab his ad alloquendum Deum digreſſa: Mi amantiſſime Deus, inquiebat, quid hoc fieri dicam? Ego ſegniter obliviosa, illas gratiarũ actiones nequaquam merui, quia promiſſis non ſteti, neque negotiis mihi commendatis preces impendi. Cui Deus: Tua mihi voluntas loquebatur, filia Pſalmi reſponſum nôſti: Deſiderium pauperum exaudivit Dominus, præparationem cordis eorum audivit auris tua. *a* Cùm tu proponeres rogare, decrevi ego facere, quia tuam voluntatem meâ commutâſti.

Videte, obſecro, quàm celeres Deo ſunt aures, ut non ſolùm clamorem, lacrymas, orationem ipſam, ſed etiam orationis præparationẽ & veluti primos ac tenuiſſimos animi ſuſurros exaudiat. Quod Iſaias apertiſſimè teſtatur: Eritque, ait, antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam. *b* Adeò propenſus eſt Deus aures propitias præbere.

Interim innumeras in cælum jacimus querelas, nos toties & tamdiu tamque ardenter

a *Pſal. 9. v. 17.* b *Iſa. c. 65. v. 24.*

denter vociferari ad Deum, & non audiri. Quid ad hæc responsi est? Hic ille scopulus est, ad quem orbis pænè totus colliditur: ad hunc scopulum impegerunt viri etiam sanctissimi. Sic nos ratiocinamur: Evangelia promissis ingentibus abundant, si vel duo solùm conjunctis viribus rogent, impetraturos quidquid rogaverint: hîc neminem repudiari, modò quærant, modò pulsent ac petant, inventuros & accepturos quidquid petierint. Nos interim dies & annos precationibus implemus, quotidianis clamoribus fatigamus cælum, superos omnes in caussæ patrocinium vocamus; nemo audit, nemo aperit, nemo votis annuit. En scopulum vel astris minantem, en montem vel Caucaso magis horrificum. Sed hanc ipsam, Deo favente, tam formidabilem rupem in mare jam præcipitabimus. Stabit Domini promissum: Si monti huic dixeris; Tollere, & jacta te in mare, fiet.

Hoc igitur loco duo sunt exequenda: Primum est, integros sanctosque homines, quidquid petunt, impetrare. Alterum, exponendæ caussæ, cur aliquorum preces aut non sint, aut certè non videantur esse ratæ.

a *Matth. c.* 21. *v.* 21.

§. I.

Primum est; Amici Dei, quidquid rogant, impetrant. In promptu caussa est. Nam & ipsi, quidquid Deus imperat, exequuntur. Una ipsorum & Dei voluntas est;

Hinc

Hinc quidquid illi voluerint rogare, hoc Deus ab æterno voluit concedere. Promittit olim Moſes: Abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, &c. in ubertate terræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Revertetur enim Dominus, ut gaudeat ſuper te in omnibus bonis: ſi tamen audieris vocem Domini Dei tui, & cuſtodieris præcepta ejus. *a* Vis, ut Deus omnia tuo arbitratu faciat? tu priùs fac omnia ſecundum Dei arbitrium: Vis, ut Deus veniat ad te? tu modò prodi obviam, ille mox in viâ erit. Vis, ut petenti tibi nihil neget, nec tu nega illi quidquam. Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. *b*

Beatus Dominicus vir alioquin oris modeſtiſſimi, auditus tamen eſt dicere, ſe nihil unquam à DEO petiiſſe, quod non impetrâſſet. Excepit has voces ſociorum aliquis, & continuò ſubjungens: Mi pater, inquit, pete, obſecro, ut ille celeberrimus Doctorum Conradus, in tuam adſcribi velit familiam. Cui Dominicus: Difficile hoc quidem eſt, inquit, ſi autem id petam, futurum confido, ut impetrem. Proximam noctem totam orando duxit. Sequenti mane Doctor Conradus ad cœnobium venit, & à Dominico in religioſam familiam admitti petit. Amici Dei, quidquid rogant, impetrant. Abundare facit illos Dominus in rerum omnium largitate.

Bernardus ille mellis fluvius, complures genere,

a *Deut. c. 30. v. 9. & 10.* b *Pſal. 36. v. 4.*

genere, divitiis, eruditione præſtantes juvenes ac viros in ſuam familiam precibus & virtutum exemplis traxit. Inter ceteros fuit Gaufridus de Peronâ Flander, qui poſtmodum in Claràvalle Antiſtis officio functus eſt. Videbatur vir iſte omnia alia malle, quàm monachum induere. Sed eas homini faces conſcientia ſubdidit, ut tandem in ſacrum Bernardi commilitium adſcriptus ſit. Cúmque jam iter faceret cum viro ſancto, tentatione graviſſimâ exagitari cœpit. Multa recurſabant animo, facultates, amici, voluptates, & omnia mundi gaudia jam deſerta; hærebant infixi pectore vultus verbaque charorum olim hominum. Hinc luculenta mœſtitiæ ſigna in Gaufridi fronte legebantur. Bernardi ſocius curioſiore oculo virum intuitus: Quid eſt, inquit, Domine Gaufride, quod vultum his triſtitiæ nubibus obducat; quâ cogitationum mole mergeris? Nec ampliùs emergam, ſat ſcio, inquit Gaufridus, extincta eſt in me omnis lætitia. Hoc qui audiit, ad Bernardum anxiè retulit. At vir ſanctus id ſuaviter diſſimulans, cùm ad templum viæ proximum perveniſſent, ingreſſus eſt ad preces fundendas. Socii foris præſtolabantur; inter hos Gaufridus tædii plenus in ſaxo reſidens obdormivit. Ubi Bernardus orationem, Gaufridus etiam ſomnum finiit, ſed jam longè alius, tantò hilarior ceteris omnibus, quantò antea triſtior. Mirati ſocii tam ſubitam vultûs animique mutationem, humaniter eam exprobrare

cœpe-

cœperunt. His ille: Dixi, ait, non nego, nunquam ampliùs futurum me lætum. Nunc verto & canto; nunquam ampliùs tristis ero. Hoc Bernardi preces potuerunt. Sed idem ille Gaufridus primo tirocinii sui tempore, ob parentem suum hominē opulentum sollicitus Bernardum adiit, & summè rogavit, patri suo emendatiorem vitam precibus obtinere non gravaretur: Cui Bernardus, Ne malè metuas, inquit, ego illum probatum monachum in hâc Claravalle meis manibus sepeliam. Utrumque fuisse verissimum, eventus docuit. *a*

Ita nimirum suos amicos abundare facit Dominus in rerum omnium largitate. Ipsis promissum est: Quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis. *b* Ita vir integerrimus Franciscus de Paulâ, ob nauli penuriam rejectus à nautâ, pallium suum in undis explicuit, & in eo velut in navi mare Siculum unà cum socio trajecit. Ita beata Scholastica cùm fratrem suum Benedictum non aliter retinere posset, repentinas pluvias impetravit. Sic innumeri alii volucribus, quadrupedibus, feris, piscibus, sideribus & astris, rebus creatis aliis, & ipsi creatori, ad cujus arbitrium se totos finxerant, vim gratam precibus fecerunt. Ita orante Josue, & imperante, sol cursum suum inhibuit, obediente Domino voci hominis. *c* Quidquid rogant amici Dei, impetrant. Sancti, ait, Augustinus, ad salutem per omnia exaudiuntur.

a *Guil. in vitâ S. Bernardi l. 2. c. 3. mihi pag.* 2060. b *Ioa. c. 15. v. 7.* c *Ios. c. 10. v. 14.*

diuntur. *a* Abundare facit illos Dominus in rerum omnium largitate: Quidquid petierint, fiet illis.

Hinc priscus ille Theologus & Ecclesiastes fidenter dicere ausus est: Credite mihi, quisquis ita se Deo omni tempore (*voluntatis conformatione*) captivum tradit, huic & Deum vicissim se captivum tradere oportet. Tum verò hominem supra omnē modum, omnemque captivitatem, in divinam quamdam transfert libertatem, imò & in seipsum, ita ut homo ejusmodi, jam quodammodo divinus potiùs quàm naturalis homo sit, & quisquis eum tangit, etiam Deum tangat. Hîc jam cuncta sanantur vulnera, debita omnia relaxantur. Hîc amoris ludus omnem superat intellectum. Hoc autem satius est experiri, quàm intelligere. Qui ejusmodi sunt in perpetuâ stant resignatione voluntatis suæ, & omnium eorum, quæ Dominus vult relinqui ac resignari, & seipsos in omnibus diligentissimè obsevant. His Deus præsens est omni tempore, nec unquam illius præsentiâ frustrantur, quamdiu ipsum intendunt & inquirunt, omni propriâ quæsitione calcatâ. Ajo igitur, quòd eorum, qui se Deo resignârunt, instituta & sensus, plus sine verbis orant, quàm alii extra hos in suis precibus ubertim lacrymantes. *b* Amici Dei, quidquid rogant, impetrant.

Sed

a *Aug. tom. 9. tract. 6 in epist. 1. Ioan. c. 3. mihi pag.* 253. b *Taulerus in Circumcis. Dom. conc. 1. mihi pag.* 32.

§. 2.

Sed dixeris : Sunt plurimi, qui ſe Dei amicos eſſe judicent, vix quidquam tamen eorum, quæ petunt, impetrent. Reſponſo triplici rem omnem explico. Primum: Qui malè rogat, quid miri eſt, ſi nihil impetrat. Hanc cauſſam a Iacobus Apoſtolus aſſignans : Petitis, inquit, & non accipitis, eò quòd malè petatis. Filii Zebedæi, conſeſſum in regno Chriſti petierunt ; non impetrârunt : Ignem de cælo in Samaritanos præcipitari voluerunt ; nec iſtud obtinuerunt. Non ſimplici modo malè petimus. Nam aut bona ſed malè, aut certè in ſe mala, aut ipſi malè petimus. Singulis lucem adfero : Qui facultates ſuas augeri poſtulat, ſed ideò ut ipſe luxum augeat, rem non malam, ſed malo fine poſtulat. Qui inimico interitum, qui hoſti tartarū apprecatur, rem malam & nō petendam petit, Deoque injuriam facit. Frequenter non malū quid petimus, ſed ipſi petitores mali, & gratiâ divinâ vacui ſumus. Non rarò rem licitam, ſed nullâ aut vacillante fiduciâ rogamus. Subinde bonum quid, & ſine bono poſcimus, quod tamen impetrare non expedit, ne bonum majus impediatur.

Diſertiſſimus hîc Auguſtinus, ad orationis perſeverantiam accedens, & providentiſſimam Dei largitatem exponens : Quando, inquit, non dat, ideò non dat, ne obſit quod

a *Iac. c. 4. v. 3.*

quod dat. Neque enim aliquid injuſtum petebat Apoſtolus, quando rogabat, ut auferretur ab eo ſtimulus carnis, Angelus Satanæ, & tamen rogavit, & non accepit, quia tempus adhuc erat exercendæ infirmitatis. Petiit Iob tentandum diabolus, & accepit. Attendite fratres mei, magnum myſterium diſcendum, repetendum, tenendum animo, nunquam obliviſcendum propter abundantiam in iſto ſæculo. Quid dicam? Reverà comparandus Apoſtolus diabolo? Apoſtolus rogat, & non accipit, diabolus perit, & accipit. Sed non accepit Apoſtolus propter perfectionem ſuam, accepit diabolus ad damnationem ſuam. Denique ipſe Iob accepit ſanitatem in opportunitate: dilatus eſt enim, ut probaretur, & diu ſedit in pulvere, & rogabat Deum, ut auferrentur ab eo iſta, & Deus non auferebat. Citiùs diabolum exaudivit ad eum tentandum, quàm ipſum Iob ad ſanandum. Ideò conceſſus eſt iſte tentandus, ut eo probato eſſet ille cruciandus. Diſcite ergo non murmurare adversùs Deũ: & quãdo non exaudimini, ne deficiat in vobis, quod ſcriptum eſt, Per ſingulos dies benedicam te. Quare iſta dico, fratres? Ne quis, quando fortè non fuerit exauditus aliquid juſtũ petẽs à Deo, non minuatur animo, non deficiat, expectent oculi ejus ad eſcam, quam ille dat in opportunitate. Quando non dat, ideò non dat, ne obſit, quod dat. Qui verò injuſtum aliquid petit, in pœnam ſuam exauditur. a

Hęc

a *Aug. tom. 8. in pſal. 144. mihi p. 687.*

Hæc à se dicta luculentiùs confirmans Augustinus: Si verè Deum invocasti, ait, certus esto, quia id fortè, quod volebas temporaliter, ideò non dedit, quia non tibi proderat. Ædificetur in hoc cor vestrum, fratres, cor christianum, cor fidele: ne incipiatis tristes facti, veluti fraudati desideriis vestris, ire in indignationem contra Deum. Non expedit adversùs stimulum calcitrare. Recurrite ad scripturas. Exauditur diabolus, & non exauditur Apostolus. Exaudivit eum, quem disponebat damnare, & non exaudivit eum, quem volebat sanare. Nam æger petit multa à Medico, non dat Medicus: non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad sanitatem. Ergo Medicum tuum pone Deum, pete ab illo salutem, & salus tua ipse erit. Vis, ut det se tibi? Quòd si quid vis habere, non vult ipse ut habeas, ut se tibi det. Impedimenta removet, ut intret ad te. Deus etsi voluntati nostræ non dat, saluti dat. Tu cum patientiâ salutem expecta. Quibus te medicamentis curet, ille novit: quibus sectionibus, quibus ustionibus, ille novit. Tu tibi ægritudinem comparasti, peccando, ille venit non solùm fovere, sed & secare & urere. a

Subinde queritur ægrotus impositum cataplasma nimiùm urere, & chirurgum rogat, ut amoveat. Sed petit, quod profuturum non sit, ideò non auditur, & ideò etiam chirurgus sui muneris gnarus: Scio, inquit, quando amovendū sit cataplasma; tu

a Idem Aug. in ps. 85. mihi pag. 385.

tu mihi hanc curam relinque; si jam tollerem, nocerem. Tu vis auferri medicamentum, quo ureris, ego novi infirmitatem, quâ gravaris. Ita nos sæpissimè, Quid oremus, sicut oportet, nescimus. *a* Non autem, inquit Augustinus, petitur in nomine Salvatoris, quidquid petitur contra rationem salutis. *b* Ideò Deus subinde, quod petitur, concedit, sed iratus. Ita populus Israëlis manna suavissimum panem nauseans, carnes flagitavit: concessit Deus, sed iratus. Nam adhuc escæ illorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos. *c* Idem populus pro ritu aliarum gentium regem petiit: & hunc Deus concessit, sed etiam iratus. Sic petit aliquis amplas facultates, & impetrat, sed suo malo: petit sanitatem, & accipit, sed ei utilius foret, ægrotare: quærit dignitates, & invenit, sed ei magis conduceret in imo jacere. Multa Deus concedit iratus, quæ negat propitius. Est, qui mutuum à vicino equum petat, negat ille hunc clementer, quem concederet crudeliter, cùm sciat, quàm furiosus & sternax sit equus.

Quod Hipponensis præsul uberrimè asseverans: Multi dati sunt, inquit, in manus suas malo suo: de quibus dicit Apostolus: Tradidit eos Deus in desideria cordis eorum. Petit aliquis magnam pecuniam: accipit malo suo. Quando illam nō habebat, parùm timebat: habere illam cœpit, prędа factus

a *Rom. c. 8. v. 26.* b *Aug. tom. 9. tract. 102. in Ioan.* c *Psal. 77. v. 30.*

factus eſt potentiori. Diſcite rogare Deum, ut Medico committatis, quod ipſe novit, faciat. Tu morbum confitearis, ille medicamentum adhibeat. Tu tantùm charitatem tene. Nam ille ſecare vult, urere vult: tu ſi clamas, & non exaudiris in ſectione, uſtione, & tribulatione, novit ille, quouſque putre eſt. Tu jam vis revocare manus, & ille vulneris ſinum attendit; ſcit, quouſque perveniat: non te exaudit ad voluntatem, ſed exaudit ad ſanitatem, quia contradicit voluntati. Non fit, quod vis, ſed fit, quod tibi expedit. *a*

a *Aug. tom. 9. tract. 6. in epiſt.* 1. *c.* 3. *Ioan. mihi pag.* 253.

§. 3.

Alterum ad objecta reſponſum eſt: Negat Deus minora, ut majora concedat: cunctatur annuere, ut orantis conſtantiam exerceat, ut fiduciam augeat. Non exaudit Deus, ut impenſiùs & ſæpiùs petamus. Amat Deus importunitatem oratoris: vult crebriùs rogari, ut tantò gratius ſit concedentis donum. Eſt, qui corporis ſanitatem petat; non abnuit Deus, ſed quia gratiam hanc protrahit, preces alter meritò extendit. Videte, quàm lento molimine, ſuos arbor fructus porrigat. 1. Seritur arbor & plantatur. 2. Radices mittit in terram. 3. Paullatim teneram ſtirpem generat. 4. Frondibus & foliis velut capillis tegitur. 5. Diffundit ramos & brachia. 6. Vernat & in

in florem ſeſe induit. 7. Producit fructus ſole ac pluviis excoquendos. 8. Hi ſenſim maturitatem aſſequuntur & dulceſcunt. 9. Jam maturati decerpuntur ac colliguntur. 10. Decerpti menſis inferuntur & ingeruntur ori. 11. Quod illatum eſt ori, ad ſtomachum tranſmittitur & digeritur. 12. E chylo digeſto ſuccus demum elicitur vitalis. En, quot moræ fiunt, dum enaſcatur fructus, & corpori accedat. Ita Deus è ligno vitæ fructum porrigit, ſed aliquando cunctanter & cum morâ.

Nonnumquam non exaudit ut aut melius quid accipiamus, aut promeritum augeamus. Quod Auguſtinus aſſerit hoc brevi monito: Bonus autem Dominus, qui non tribuit ſæpe, quod volumus, ut, quod mallemus, tribuat. Exempli gratiâ: Petenti victum liberalem ac copioſum, negat, ſed modicum ac parvum, ſed ſimul valetudinem dat; alteri divitias poſcenti, eas quidem negat, ſed pro divitiis eruditionem impertitur, alius annis compluribus rogat, quod ſibi neceſſarium judicat, & non auditur, poſt multos demum annos exaudiendus. Eſt, qui profuſiſſimis precibus religionis augmentum petât; hoc quidem non obtinet, ſed ſuum ipſe promeritum auget. Cujus rei locuples teſtis Gregorius: Eò magis, inquit, ſancti exaudiuntur ad meritum, quò minùs exaudiuntur ad votum. *a*

Sæpiſſime Deus non aufert, quod rogatur, ſed differt; obſecrationem aliquanto

O tem-

a Greg. lib. 20. mor. c. 25.

tempore repudiat, ut demum tantò fiat jucundius, quantò dilatum est diutiùs. Quod Augustinus observans: Cùm, inquit, aliquando tardiùs dat, commendat dona sua, non negat. Diu desiderata dulciùs obtinentur, citiùs data vilescunt. Ergo quære, pulsa, pete, obsecra & insta. Una dies dabit, quod mille negârunt.

Sed tertium responsum objectis damus: Semper exaudimur, modò vera sit seriaque oratio. Hoc nihil dubitationis habet, in manibus tenetur: Omnis, qui petit, accipit. *a* Si non illud, quod petit, certè aliud quod ei magis proderit. Clarissimè Augustinus: Et quando, inquit, non vobis datur, quod petitis, exaudimini, sed nescitis. Sit in vobis charitas, & securi estote. *b* Hinc duplici nomine obstringimur Deo: quòd non det noxia, & quòd det perutilia. Verissimum est vetus verbum: Frustrari noxiis exaudiri est.

Beata Gertrudis jussa est, eligere quidquid vellet. At illa verecundè clausit oculos, dixitque: Ego providentiæ divinæ longè tutiùs fido, quàm meo judicio: Deus eligat, velit, jubeat; divinis nutibus non integerrimè solùm, sed & securissimè totam me trado: suos Deus antequam clament, exaudit; & nemo unquam clamavit frustra.

Sic sentiamus omnes, nec ullas unquam preces esse irritas credamus: Gemitus vel unicus ad Deum emissus, è cælo non redit vacuus. Habet suas & pium suspirium alas, quibus

a *Matth. c. 7. v. 8.*
b *August. loco suprà laudato.*

quibus se cælo insinuat, & nunquam sine certo commodo. Inter superiores annos unus alterve continuis verè pluviis planè lacrymosus fuit. Querelæ grandes ubivis obviæ. Non-nemo in has voces erupit: Ergone nullus ex amicis Dei est, qui serenitatem cælo impetret? Erant utique, qui hoc impetrare potuissent, si cum Dei voluntate pugnare voluissent. Viderunt Deum non velle, ut aëris serenitas impetretur, ergo nec ipsi hoc voluerunt, qui divinam voluntatem agnoscunt pro suâ; hinc non possunt cum illâ non concordare. *a*

Hoc certum sit, orationem seriam semper admitti, semper exaudiri, nec unquam à Deo dimitti vacuam. Quod expressissimè Bernardus adstruens: Quæ fidelis, inquit, & humilis, & fervens oratio fuerit, cælum sine dubio penetrabit: unde certum est, quod vacua redire non poterit. *b* Nam, quod idem affirmat, unum è duobus indubitanter sperare debemus, quoniam aut dabit nobis, quod petimus, aut quod nobis noverit esse utilius. Noli ergo vilipendere orationem tuam, quoniam ille, ad quem oras, non vilipendit eam: sed antequam egrediatur de ore tuo, ipse scribi eam jubet in libro suo. *c*

Sed objicias: Quomodo exaudior, cùm non accipiam, quod precor? Ne trepida,

a *Non tantùm quoad specificationem, ut Theologi loquuntur, sed etiam quoad exercitium.*
b *Bern. serm. 4. in Quadrag. fine.*
c *Idem l. de Animâ c. 6. mihi pag. 1056.*

mi homo, aliud eſt exaudiri, aliud accipere. Exauditus eſt David, ſed non accepit, quod petiit. Templi ſtructuram, & Betſabeæ filio vitam rogavit; neutrum accepit, in utroque exauditus eſt. Nam templum non ipſe, ſed Salomon ædificavit, & infans vivere deſiit. Ita Paulus, ita in cruce Chriſtus exauditus eſt, non tamen à Paulo ſtimulus carnis, nec à Chriſto amariſſimus calix mortis ablatus eſt. En neuter accepit, tamen exauditus eſt uterque.

Sed iſtud nos homines noſtri cerebri ſubinde difficulter capimus, & ad noſtros affectus omnia metimur. Eſt, qui pecuniam petat, ut frumentum emat. Frumentum ei datur, negatur pecunia. At ille malè querulus vaniſſimè lamentatur ſe petiiſſe pecuniam, & non impetrâſſe. Stolidiſſime mortalium, quid quereris? Pecuniam, ais, non impetravi. Eſto. Sed tamen illud impetrâſti, cujus cauſsâ pecuniam petiiſti. Ne igitur tuas preces repudiatas dixeris; aliud pro alio accepiſti.

Ita ſemper exaudimur, quotieſcumque ſeriò precamur. Quod Siracides confirmans: Quis, ait, invocavit eum, & deſpexit illum? a Quapropter Auguſtinus his omnino verbis hortatur: Ne deficias in oratione; Deus quod conceſſurus eſt, ſi differt, non aufert. b Nemo gratis orat. Omnis oratio modò ſeria ſit, ſemper fructuoſa erit.

a *Eccli. c. 2. v. 12*
b *Auguſt. in Pſal. 65.*

CAPUT

CAPVT VII.

Quid mentis oratio, ſeu Meditatio ſit, & quàm ea utilis ac neceſſaria.

INterrogatus eſt olim Joannes Gerſon Pariſiis libellorum magiſter, quis ſtatus homini ad veræ ſanctimoniæ leges vivere volenti ſit eligendus? Num pictor, num cantor, num ſtatuarius & fictor, num potiùs aſtronomus fiat? Tecta quæſtio & verbis involuta. Apertior erit, ſi eam hoc modo ponamus: Quid ei, qui vitam ſpiritalem amat, conducibilius eſt, an ut pictor ſit, & oculos occupet legendo, an ut cantor ſit, & linguam exerceat orando, an verò ſtatuarius ac fictor ſit, & manus fatiget laborando, an verò ſit aſtronomus, & mentem excolat meditando, & cæleſtia conſiderando? Quid igitur ad vitam piè religioſeque inſtituendam accommodatius & compendioſius, num actio, num lectio, num oratio; & quoniam ea duplex, num exterior & vocalis, an interior & mentalis, ſeu meditatio? Ad quæſtionem poſitam ex mente doctiſſimi viri Gerſonis reſpondemus, ad vitam ex virtute inſtituendam nil magis conducere, quàm attentam meditationem. a Non vanè dixit Auguſtinus: Intellectus cogitabundus eſt principium omnis boni; Meditatio ſiquidem, Bernardo

 teſte,

a *Gerſon part. 2. Alphab. 34. lit. M. & de ſollicit. Eccleſ. part. 41. Alphab. 37. lit. A.*

teste, docet, quid desit, oratio ne desit, obtinet; illa viam ostendit, ista deducit; meditatione denique agnoscimus imminentia nobis pericula, oratione evadimus. *a* De meditatione ac methodo meditandi copiosè plurimi scripsêre. Nos angusto hîc circo conclusi duo dumtaxat docebimus; primum, quàm expediens ac utilis sit meditatio ad omnigenas virtutes facilè comparandas: alterum, quâ ratione meditatio possit institui. De primo loquemur hoc capite; de altero, sequenti.

a *Bern. serm.* 1. *de S. Andreâ.*

§. I.

* In fundamentum ponimus, quod beatissimus Paulus in exemplum statuit: Orabo spiritu, orabo & mente; psallam spiritu, psallam & mente. *a* Orationis interioris seu meditationis sanctissimus rex David sexcenties mentionem injiciens, sacra carmina sic exorditur: Beatus vir qui in lege Domini meditabitur. Hujus pronunciati caussam assignans: Et erit tamquam lignũ, inquit, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructũ suum dabit in tempore suo, & folium ejus non defluet, & omnia, quæcumque faciet, semper prosperabuntur. *b* Libet hîc quærere.

Quid est Meditatio? Est attenta divinorum cogitatio, seu mentis oratio, quæ varios voluntatis affectus miscet. Ad meditationem rectè peragendam Memoria, Intellectus

a 1. *Cor.* c. 14. v. 15. b *Psal.* 1. v. 1. 2. 3.

lectus & Voluntas suam operam necesse est conferant. Quod vel oculis subjiciat modus formandi ac pinsendi panis. In pistoris domo, quò labor sit expeditior, hic ordo inter plures servari solet. Primus massam farinaceam jam subactam vel in panem oblongum, vel in rotundum, vel in spiram format. Alter massam jam formatam ad libram examinat: Tertius in furnum immittit, ubi animam farina accipit. Ita prorsus quæ meditanda sunt, Memoria format, Intellectus ponderat, Voluntas animat.

Duo sunt meditandi genera, Primum est, quod alter alterum docere vix potest. Gloriatur cælestis sponsa, & ipsa sibi gratulatur: Introduxit me rex in cellam vinariam. a Introductam se dicit; quod vini genus gustaverit, non dicit. Rex illi utique non vappam, non fugiens vinum, non acetum propinavit, sed Creticum, sed falernũ, sed vinum mensâ regiâ dignum. Huic liquori generosissimo regiâ manu propinato, primum illud & arcanum meditandi genus conferimus, sed quale sit, dicere vix possumus. Gustate & videte. Hanc suavitatem rectiùs experientia quàm lingua commendat. At verò alterum meditandi genus cujuscumq; statûs hominibus expositũ est. Frui potes, quisquis es, modò velis.

Nemo hîc dixerit: Ego litteras non didici; meditari meum non est. Imò verò est omnium, etiam simplicium. Hos Deus hinc neutiquam excludit: Cum simplicibus

a Cant. c. 2. v. 4.

sermocinatio ejus. *a* Rex David meditationis amantissimus non sibi aquilæ, sed columbæ alas expetiit.

Ægidius, quod prisci Annales commemorant, è divi Francisci sociis, Bonaventuram illius familiæ supremum magistratum adiit, sermonem in hæc ferè verba exorsus: Vobis litteratis plurimum gratiæ DEVS præstitit, ob quam convenit, vos illi præ ceteris gratos existere: Nos verò illiterati & idiotæ, quî assequi poterimus tam sublimè incedentes? Huic Bonaventura: Satis, inquit, satis abundè nobis omnibus per beneficium & gratiam Deus concessisset, tametsi nihil aliud beneficii præstitisset, quàm quòd omnibus facta est copia ipsum amandi. Ad quæ iterum Ægidius: Num, inquit, analphabetus & simplex tam ardenter Christum amare potest, atque vir intelligens & doctrinis instructus? Quid ais, frater, subjungit Bonaventura, quid hæc quæris? Una simplex vetula plus Deum amare potest, quàm profundissimus Theologiæ magister. Ægidius mox inde se proripiens, & uti festivè hilaris erat, excurrens in hortum vociferari cœpit: Vetula simplex paupercula, Christum ama, & major esse potes, quàm frater Bonaventura. *b*

Quid igitur hac in re trepidamus? Meditatio non est artificiosa, elegans, articulata mentis agitatio, non est erudita, & humani divinique juris scientiâ pollens ratiocinatio,

a *Prov. c.* 3. *v.* 32.
b *Chronicon S. Francisci parte* 1. *l.* 1. *c.* 14.

cinatio, sed fervens spiritûs cum Deo colloquium, linguâ & exterioribus sensibus modestè feriantibus. Et hic orandi modus amicis Dei semper commendatissimus, semper utilissimus fuit.

§. 2.

Ludovicus Blosius rerum divinarum perquàm intelligens, ausus est dicere: Precatio exterior, quæ ore tantùm funditur, veluti palea est; nam interna oratio, quæ funditur mente, ipsum granum est. Si quæratur, quæ omnium optima sit oratio? Eodem loco Blosius respondet: Nulla præstantior oratio est, quàm ut quis petat gratissimam DEI voluntatem in se, & in aliis fieri. a Hinc Isidorum rectissimè dixisse judicamus: Omnis profectus ex lectione & meditatione procedit.

Dictum hoc mirificè confirmat vir eruditissimus Bartholomæus Torres Theologiæ Doctor, Canariensis Episcopus, qui scriptis publicis, his omnino verbis professus liberrimè: Testis est Deus, inquit, quàm ex voluntate meâ ceciderit, ut de Societatis JESV exercitiis seu sacris meditationibus sententia mea postularetur. Cupio enim simpliciter & christianè, quid hac in re sentiam, palàm facere toti orbi terrarum. Ac primùm ne quis existimet ex privato me quopiam affectu loqui, ajo, me hominem de Societate JESV non esse: quamquam si seriò essem virtutis cupidus, dudum

O 5

a *Blos. Instit. spirit. c. 8. mihi pag. 366.*

dudum in eâ, vel in aliâ sanctarum Religionum versarer. Ajo deinde, me satis posse interrogationi propositæ respondere, cum & Societatem ab ejus exortu noverim, & pridem Salmanticæ cum Ignatio, deinde cum ejus disciplinæ alumnis perfamiliariter egerim. Ajo præterea, neminem verè ac perfectè meditationum sacrarum vim æstimare posse, nisi seipsum in iis exerceat. Etenim cùm totæ referantur ad inserendas animo virtutes, & vitia extirpanda, nemo est, qui virtutis vim percipere, gustumque sentire possit, nisi in eâ priùs elaboret. Nimirum longè aliud est litteras scire, & sensa spiritûs percipere, qui præter litteras, actionem, orationisque usum, ac ceterarum virtutum postulat. Me quidem profiteor Compluti ad eam formam meditationibus sacris exercitum, ac Deum testor, triginta annis, quibus versor in studiis sapientiæ, & permultis aliis annis, quibus Theologiam doceo, nunquam ad meam utilitatem didicisse tantum, quantum me sacræ meditationes illæ diebus paucis docuerunt. Quòd si cuipiam Doctorum id fortasse mirum accidat, experimentum appello: tentet idem, atque existimabit idem. Neque in obscuro est ratio, quòd priora videlicet studia ad docendum, exercitia verò ad agendum referebam: valdeque interest scire, ut doceas, ac scire, ut facias. Addo cognitos mihi permultos, qui sacras exercitationes illas susceperint, nec tamen cognitum quemquam, qui non pietatis magnum

magnum inde profectum retulerit, palamque prædicârit nihil omnino è mortalibus rebus se voluisse iis antelatum. Atque utinam quanti est ille thesaurus, tanti eum æstimare nossemus. Nam cùm tanti sit momenti oratio ac meditatio propter rationem ac viam, quæ hîc commodissima traditur, multi meditando plus consequuntur brevî, quàm alii hoc præsidio destituti, multo tempore ac labore. In summâ qui cupiat nôsse, quid exercitia sint, pronuntio aliud nihil esse, quàm considerare attento & quieto animo Capita Fidei, Beneficia, Leges & præcepta Dei, vitam & mortem Christi; vitam suam anteactam recognoscere, de futurâ statuere. *a* Luculentum viri sapientis ac planè pereruditi de meditandi fructu testimonium.

a *Historia Societatis parte* 1. *l.* 13. *n.* 34. *usque ad* 38. *mihi pag.* 428.

§. 3.

Hebræus vates Isaias hominem meditationis studiosum eleganter depingens: Qui ambulat in justitiis, inquit, & loquitur veritates, qui projicit avaritiam, &c. Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus: panis ei datus est, aquæ ejus fideles sunt. Regem in decore suo videbunt oculi ejus, cernent terram de longè; Cor tuum meditabitur timorem: ubi est litteratus? ubi legis verba ponderans? ubi doctor parvulorum? *a* Meditatio homi-

a *Is. c.* 33. *v.* 15. *& seqq.*

nem reverà evehit in sublime, & inter astra collocat. Homo meditationi deditus, quotiescumque vult, cælum perambulat, in excelsis habitat, hîc pascitur, hîc inter Angelos epulatur, nullâ spiritûs inopiâ laborat: Christum regem non jam in patibulo pendentem, sed in solio residentem interioribus oculis spectat, orbem terrarum veluti nidum formicarum ex alto despicit, & omne aurum cum terrâ suâ ridet. Hîc illi oritur inæstimabile bonum, quies mentis in tuto collocatæ & sublimitas; expulsisque terroribus, è cognitione veri gaudium grande ac firmum, diffusioque animi, spesque certa nascitur ea omnia post obitum possidendi. Ubi ergo est in hunc modum litteratus, ubi Legis verba ponderans, qui cupiat cælo inhærere, in cælestia cogitationem defigere, inferorum supplicia speculari, ponderare voluptates æternas? *Iste in excelsis habitabit.*

Sic itaque qui salvus esse cupis & felix, animum tuum institue, ut timorem Dei eiusque observantiam, ut beatorum delicias pœnasque impiorum assiduè commediteris. Nam absque hoc meditationis studio cetera omnia, quæ amat & admiratur vulgus, non tam evehunt ad sublimia, quàm ad ima deprimunt. Meditatio, ut Gerson loquitur, soror lectionis, nutrix orationis, directrix operis, omniumque pariter perfectio & consummatrix; meditatio liquidissimæ fons lætitiæ. Meditationi assuetus ubique locorum, & quovis tempore orare ac cum-

cum Deo colloqui novit, veluti citharœdus, qui parvulam chelyn aut testudinem secum circumfert; ubicumque lubuerit, sibi canit & Musis.

Claraevallensis Apis Bernardus, qui tot mellis amphoras cælo detulit meditando: Nil, inquit, in hâc vitâ dulciùs sentitur, nil avidiùs sumitur, nil ita mentem ab amore Mundi separat, nil sic animam contra tentationes roborat, nil hominem ita excitat & adjuvat ad omne opus bonum, & ad omnem laborem, quàm gratia contemplationis. *a*

Nostra hæc minima Societas experimentis jam crebertimis didicit, eos è suis alumnis, qui Meditationis studium cœperint negligere, aut brevî religiosæ vitæ renuntiaturos, aut tales certè futuros, qui meritò judicentur è ceterorum consortio pellendi. Religiosa Meditatio, quotidie cælesti succo animum irrorat, ut tam rebus adversis, quàm omnibus vitiis audacter resistere queat. Ergo intellectus cogitabundus principium omnis boni. Ergo beatus vir, qui in Lege Domini meditatur die ac nocte.

a *Bern. l. de Animâ c.* 7. *fine, mihi pag.* 1057.

§. 4.

Hæc autem interior mentis oratio seu meditatio, non solùm adeò fructuosa, sed & necessaria est. Philosophorum stylo: Nihil est volitum, quin sit præcognitum. Igno-

ta

ta namque non emimus. *a* Amare quidem possumus, quæ nunquam vidimus, sed amare non possumus, quæ nunquam cognovimus. Dilaudat quis generosum ac præstans vinum, auditoris dentes salivâ natant, *b* tametsi vinum illud nec viderit unquam, nec gustaverit. Unde igitur illi hæc sitis? E laudatoris verbis, suavitatem illius nectaris cognovit. Hinc vinum non quidem gustatum, sed laudatum adeoque cognitum sitire incipit. Invisa diligi possunt, incognita non possunt. Hoc ipsum adstruens Gregorius: Nemo, inquit, diligere potest, quod prorsus ignorat. Etenim voluntas nequit appetere nisi bonum, aut certè speciem boni; quid autem in bonis numerandum, quid minùs, hoc illi per considerationem suggerit intellectus. Hinc amamus, quod bonitate credimus commendabile: horremus illa omnia, quæ mali larvam ostentant. Hanc ob caussam necessaria prorsus est meditatio; quomodo enim Deum, ut summum Bonum amplectar & diligam, quomodo peccatum, ut malorum omnium extremum malum, averser & fugiam, nisi utrumque cogitando ac meditando intimè cognoscam?

Hinc vates Jessæus David: Prævenerunt, inquit, oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua. Et, Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc fortè periissem

a Kenn dich nit / kauff dich nit.
b Es wässern jhm die Zähn.

ſem in humilitate mea. *a* Succubuiſſem utique inter tot tamque acerbas calamitates, niſi hoc compendii habuiſſem, quotidianis meditationibus fatiſcentem animum reficere.

Neque huic Regi dies ad meditandum ſuffecerat, nam: Meditatus ſum nocte, inquit, & exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum. *b*

Beatus Ludovicus Morbiolus ſtaturæ mediocris, præſtantis formæ à puero tenacitatis & libidinis ſordibus indulgebat. Morbo graviore correptus priſtinas ſordes ejuravit, & totum ſe Deo tradidit. Receptâ valetudine aſſiduis rigoribus corpus exercuit, fame ſitique adeò confecit, ut vix oſſibus hæreret, & Laterna Punica videretur. Plurimos nihilominus quotidianis exhortationibus ad virtutem mirificè accendit. Pro teſtimonio dicunt Bononia, Mutina, Rhegium, Mantua, Ferraria, quas urbes Ludovicus optimis monitis ad virtutis cultum provocans, cæleſte præmium & humanæ gloriæ contemptum identidem ingerebat. Vir iſte ſanctus, ut nihil otio daret, icunculas ex oſcillis interdiu ſculpſit; noctu totus fuit in meditandis Chriſti patientis cruciatibus. In his meditationibus ille ignis exarſit, quem lacrymarum aqua magis accendit. *c* In hoc homine poſt juventutem non admodum pudicè

a *Pſal.* 118. *v.* 148. *& v.* 92.
b *Pſal.* 76. *v.* 6.
c *Sur. tom.* 7. *die* 18. *Octob.*

pudicè actam, senectutem tam laudabilem subjunxit, oratio interior & assiduum meditandi studium. Omnis sanctimonia vitæ ab hoc fonte profluit.

§. 5.

Et unde Claravallis Abbati Bernardo tam concinnus, tam uber & elegans stylus, quem in scholis numquam didicit, unde illi tam numerosus virtutum chorus? quem à libris haud impetravit, eum certè à meditationibus sacris obtinuit. Unde beato Ignatio Lojolæ, unde matri Teresæ sanctissimæ feminæ tam ardens & divinus spiritus, ad optimas leges condendas, ad alia præclarissima quæque conscribenda, nisi ex hoc ipso meditationum thesauro? Hinc rectissimè dixit beata Teresa: Mentalis oratio, seu meditatio convenit omnibus etiam virtute destitutis; Meditatio principium est omnium virtutum. Et unde hodieque tot religiosæ familiæ tantum pietatis, tantumque scientiarum hauriunt, nisi ex opulentissimo sacrarum meditationum gazophylacio? ubi solius in litteris profectûs, aut ceremoniarum, aut cantûs ratio habetur, parum solidæ virtutis deprehendetur.

Beatus ergo vir, qui in lege Domini meditatur die ac nocte. Reverà sine meditandi studio sanctioris vitæ fundamentum nullum est. Scribe sapientiam, inquit Syracides, in tempore vacuitatis: & qui minoratur

tur actu, sapientiam percipiet, quia sapientiâ replebitur. *a* Scribe, inquit Et quid scribam? sapientiam scribe ac veritatis notitiam, scribe consiliorum copiam, quibus te munias in omnes eventus, scribe sapientiam in rerum creatarum usu, sapientiam medicam in vulneribus animi curandis. Hæc certè scribimus, cùm ea cogitatione attentâ perpendimus. Eruditio & sapientia, inquit Ecclesiastes, vitam tribuunt possessori suo. *b* Ut enim navis clavo, curia consilio, equus freno, sic homo regitur meditandi studio. Hoc ablato pleraque omnia violenter fiunt. Quoties vanissima quæque sedulò pertractamus, & quæ animi ac salutis sunt, vix obiter unquam cogitamus. Quisquis considerat sua vitia, profectò non inspicit aliena.

Thales Milesius in contemplandis astris occupatissimus foveam non vidit, in quam corruit. Ita nos stellas examinamus, plurima non necessaria, sollicitâ mente volvimus, & inferorum foveam cæci transimus, leges divinas rarissimè consideramus; hinc earum observatio frigidissima.

Ægyptii hominem ad se non spectantia curiosè indagantem sic depingebant: Terrarum orbem ante oculos, à tergo speculum, vultûs judicem sincerum statuebant, quòd hic talis se neglecto cetera omnia solerter investigaret.

Heu quoties noxæ commissæ mentem quidem feriunt, sed non penetrant, solius medi-

a *Eccli. c.* 38. *v.* 25. b *Eccles. c.* 7. *v.* 13.

meditationis defectu. Peccata velut catapotia seu pillulas melle tinctas, vel crustulis involutas *a* glutimus, nec veram amaritudinem sentimus, quia peccati fœditatem meditando non expendimus.

Theologiæ Phœbus Thomas Aquinas, qui scientiarum omnium capacissimo fuit ingenio, dicere solebat, unicum esse, quod nec intelligere, nec ullo modo posset capere, quâ tandem ratione fieri posset, ut homo in peccato letali constitutus ridere unquam lætiùs, aut quamcunque voluptatem ex ullâ re percipere in animum induceret. *b* Res certè difficilis captu, quando talis minimè fallaci fide credit, illum æternæ mortis, & flammarum fore nutrimentum, qui mortiferi peccati reus moritur, nec hominum quemquam ullo temporis momento à morte securum agere.

Cur oro, Damocles ad mensam regiam, ad epulas exquisitissimas tam mœstus accubuit, ut nec hilariorem quidem oculum erigeret, ubi alioquin ipsa viveret hilaritas? Viderat infelix parasitus fulgentem, & è setâ tenuissimâ pendentem gladium suis cervicibus imminere. Hinc deliciarum omnium magnificentissimus apparatus nauseæ fuit & horrori. Maluisset Damocles esurire, quàm ita periculosè prandere. Tremuit miser; quia mortis viciniam consideravit: risisset, si gladium non vidisset. Ita homines noxis gravioribus implicati more

a. In Oblat eingewickelte Pillulen.
b *Histor. Ord. S. Dominici part.* 1.*l.*3.*c*.37.

more phreneticorum securissimè rident, quia propinqua supplicia non vident, non cogitant, non timent, meditando non contrectant. Hinc hilaris furor, hinc secura & suavis insania. Ita Nabal homo fatuus jam morti destinatus, post dies decem moriturus, inter epulas tamen tripudiabat ebrius; Cor Nabal jucundum. Pauculis pòst diebus funus, umbra, cinis. Cumque pertransissent decem dies, percussit Dominus Nabal, & mortuus est. *a* Beatus ergo vir qui in lege Domini meditatur die ac nocte: cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum *b* Meditatio virtutis principium.

a 1. *Reg. c.* 25. *v* 36. & 38.
b *Eccli. c.* 39. *v.* 6.

CAPUT VIII.

Quomodo mente orandum, seu meditandum sit.

ORator Græcus Demosthenes, eloquentiæ consultus, & ad dicendum paratissimus, firmitate tamen vocis ac vigore ita caruit, ut ob languentem ac puerilem vocem non semel explosus, in hęc denique verba proruperit: Histrionem è voce, oratorem è mente par est judicare: Mimus aut joculator scenicus, Medicus circumforaneus, *a* Præco publicus sint Stentores; Orator, si polleat intelligentiâ, & ingenio, tametsi voce careat, non rejiciendus.

In

a Zanbrecher.

In noſtrum uſum trahimus hæc Demoſthenis verba, Oratorem è mente judicare par eſt. Eodem ferè modo hominem Chriſtianum tamquam orationis ſtudioſum non laudabimus, quantumvis volubilem, promptam, celerem, facundam habeat linguam. Hominem cæleſtis Rhetoricæ gnarum è mente judicare par eſt. Nam mentis oratio longè nobilior ac præſtantior, longè utilior & efficacior, quàm ea, quæ oris eſt & linguæ.

De oratione hac loqui cœpimus; dictum quid meditatio, & quàm utilis ac neceſſaria ſit virtutibus comparandis. Nunc porrò dicendum, quid & quomodo meditandum ſit?

§. I.

Solymæus Rex David orando ſuaviter inflammatus: Concaluit cor meum, inquit, intra me, & in meditatione meâ exardeſcet ignis. a Homo parci ſanguinis & frigidus, modò manus, modò pedes queritur gelu rigeſcere, nec unquam ferè totum ſe incaleſcere, niſi cùm plumea lectuli fornax calorem aſpirat. Ita pœnè potentiſſimus Regum locutus: Ego, ait, inter tot regni mei negotia, multum tædii ac fatigationis ſentio, hinc circa Numinis cultum animi frigus ſequitur ac languor, ſed in meditatione meâ reſumo vires, & mentem frigidam accendo. Hîc pii ſpirant calores, hîc ignes & flammæ cæleſtes vivunt. In meditatione ſeipſum recipit homo, quem alibi amiſerat.

a *Pſal.* 38. *v.* 4.

rat. Quid autem meditandum eſt?

Primum omnium, *Notitia ſui*. Hîc quæſtioni locus: Quis es tu? licet enim vel centum annis è cathedrâ clamet Eccleſiaſtes: Noſce teipſum, ô homo, noſce; fruſtra tamen tot cohortationes ſunt, niſi ſequantur Meditationes. Qui ſeipſum noſſe cupit, ſeipſum ſibi proponat, cum omnibus nævis ac vitiis ſuis, dicatque ipſe ſibi: En talis es, tam inops virtutis, tam dives vitiorum, tam torpidus & frigidus in obſequiis divinis, tam alacer & agilis in Mundi ſervitiis; novum quotidie noxarum catalogum texis; & nulla emendatio. Ubi tua Humilitas, ubi Patientia, ubi Charitas, ubi tua eſt Temperantia, & ubi Caſtitas? ſi quid forſan virtutis habes, id mille vitioſitatibus corrumpis. Interim tibi tam pretioſus es, ut ab omnibus honorari, & auctoritatis magnæ haberi cupias. In hac ſuimet contẽplatione eò deducitur, qui ſeipſum ſcrutatur, ut tandem dicat, abyſſus abyſſum invocat. Ego abyſſus malitiæ, abyſſum bonitatis Deum invoco. Hæc copioſiſſima in annos plures materia eſt meditandi. Conſideratio ſui, ajebat mater Tereſa, ſit quotidianus panis noſter.

Alterum quod meditandum, *Humana vita, Mundus, & innumeræ Mundi fallaciæ*. Hîc intellectus expendat, quanta ſit vitæ non ſolùm brevitas, ſed & fragilitas, vanitas, inanitas, & quî unico mortis afflatu, omnis dignitatum, divitiarum ac voluptatum vigor ac vita expiret, momento clau-

claudantur omnia, & quæ diu steterunt, subitò ruant; quomodo vanissimi conatus hominum in triste nihilum relabantur. Hîc animum subibit, quàm verum sit regii vatis oraculum: Periit memoria eorum cum sonitu. *a* Æs campanum grandius ad duo milliaria sonum propagat incredibili vi ac celeritate. Quandoque viri duodecim eandem trahunt campanam, subitò illorum unus campanæ linguam, seu clavam excipit, & repente silet æs loquacissimum, quod tanto fremitu imperabat aëri & nubibus. Hæc rerum vanitas est, hanc animo infigat meditatio. Juvabit etiam per exempla ire, & sibi ipsi dicere: En hunc dominum, & hunc etiam & illum, & tot alios novi, velut æra campana longè lateque sonantia, nunc ubi sunt, & ubi sonus illorum? Periit memoria illorum cum sonitu. En tot Luciferi repentè præcipitati è mundi cælo. Hæc mente accuratiùs reputanda.

Tertio loco meditationi subjicienda sunt capita Christianæ Fidei, Oratio Dominica, Angeli salutatio, Apostolorum symbolum, Decalogi præcepta, septem capitalia peccata, exteriores quinque sensus, septem insigniora misericordiæ paradigmata, & quæ hujus generis sunt. Hæc membratim & ordine consideranda, & aliud ex alio deducendum.

Quartum, quod in meditationem venit, est Dei gubernatio, & œconomia ab orbis incunabulis petita, qualia sunt creatio pri-

a *Psal.* 9. v. 8.

primorum hominum, excidium orbis & diluvium, Pentapolis incendium; ita ſenſim ad ævum Abrahami eundum. Ab hoc ad Moſis, & Iſraëlis ex Ægypto egreſſum, inde ad Davidis Regis tempora, ab his ad Chriſti ſervatoris infantiam meditatione perveniendum. Et quanta in lege veteri miracula meditanti ultrò ſeſe offerunt?

Quintum eſt, tota Chriſti Domini vita: Exordium fiat à Nazarethanis myſteriis inter Virginem & Angelum tractatis, inde ad ſtabulum & gramineas cunas naſcentis Chriſti veniendum. Subjungatur octava Sanguinis & ſanctiſſimi Nominis dies. Hunc ſequatur Regum adoratio, in templo infantis oblatio, repentina in Ægyptum fuga, Herodis furor totque puerorum cædes. Deinde Chriſti per annos triginta latentis ſumma Humilitas inſpicienda. Ab his meditantis cogitatio Hieroſolymam proficiſcatur, & omnia Patientis Domini myſteria ordine conſideret, uſque ad obitum in cruce, & ſupremos funeris ac tumuli honores. Inde reditus ad vitam, & ingreſſus cæli commeditandus. Hæc omnia documentis & affectibus optimis pleniſſima.

Sextum, Quatuor hominum noviſſima, Mors, Judicium, Inferi, Cælum. Hîc Oceanus immenſus, cujus quidem initium videre, ſed finem & extremos terminos conſpicere non poſſis.

Septimum, Divina oracula, & ſacra tam priſcæ quàm novæ legis volumina. In

his non singulæ solùm sententiæ, sed & verba singula, velut piperis aut sinapis granum, vim miram sensûs reconditi tegunt. Hæc Dei effata & dictata sunt. Ex his præcipuè considerationi admoveri possunt, Ecclesiastes, Ecclesiasticus, Liber Sapientiæ, Psalmorum carmina, Salomonis proverbia, & potissimùm quidquid ad novæ legis disciplinam pertinet. Hîc abundè satis est, quod Meditatio complectatur. Accedunt insuper libri, qui ea, quæ diximus, pleraque omnia in certum ordinem digesta & explicata, veluti mansum cibum meditaturo ingerunt. *a*

Diximus, quid meditandum sit. Progrediamur, & quomodo meditandum sit, compendio porrò dicamus.

a *Quales sunt 6. partes meditationum Lud. de Ponte. Anton. Sucq. Via vitæ æternæ, Vincent. Bruni, Petri Cotoni, Caroli Scriban. meditationes de omnib. Fidei, & Christi mysteriis.*

§. 2.

Meditari discet, rudis etiam ac simplex, non ingeniosè multa percurrendo, sed pauca meditatè legendo, sumat aliquem è melioribus librum seu de Imitatione Christi, sive de Contemptu Mundi, seu sacra Evangelia, sive Apostolorum scripta, in his duos tréſve, quatuórve, plures pauciores versus legat, & quod legit, exputare incipiat in hunc modum: Quid hîc præcipitur, quid vetatur? quos ista spectant? quî ego hæc

hæc ſervavi, quî ſervabo in poſterum?

Ita paulatim initiandus animus rerum cæleſtium guſtulo, quemadmodum gallinæ bibere ſolent; quæ ubi pauculas aquæ guttas ſorbuerunt, mox caput attollunt, reducunt, bibuntque denuò, iterum id erigunt, iterumque ſubmittunt. Hauriendus ſæpe eſt, inquit Bernardus, de lectionis ſerie affectus, & formanda oratio quæ lectionem interrumpat, & non tam impediat interrumpendo, quàm puriorem continuò animum ad intelligentiam lectionis reſtituat. Lectio ſine meditatione arida eſt; meditatio ſine lectione erronea; oratio ſine meditatione eſt tepida. *a* Hinc rectè dicimus, lectionem orationis eſſe ſororem. Unde iis conſultum credimus, qui negant ſe quidquam ſucci melioris ex oratione mentis elicere poſſe; his enim ſuademus, ut libellum pium arripiant, legant, lecta nonnihil expendant, atque ita lectionem cum oratione conjungant. Ex quo illud efficitur, ut nec meditandi materia deſit, & intellectus verbis ſententiiſque libri alligatus, minùs evagandi habeat occaſionem. Ita & legendo oratur, & orando legitur.

Breviſſimum ejus rei paradigma ſubjicimus. Cùm meditatio plerumque tria, non rarò quatuor, quinque, plura etiam capita complectatur, concionem Chriſti de ſemine meditandam ſumamus.

a *Bern. epiſt. ad fratres de Monte Dei, mihi pag.* 1030. *& de modo orandi pag.* 1131.

Caput primum meditationis eſt Seminator. Alterum, Semen. Tertium, Terra ſemini expoſita. De primo Chriſtus ita loquitur: *Exiit, qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum. Hæc dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.* a Quis ſeminator iſte? Primus omnium Chriſtus, ab hoc Apoſtoli, ab his Epiſcopi, ab iſtis Sacerdotes, alter ex alterius manu accipit, quod ſeminet.

De ſecundo dicitur: *Semen eſt verbum Dei.* b In Chriſtianorum templis ad circumfuſam concionem, non tantùm Evangelium prælegitur, ſed & explicatur: quod utrumque divini verbi nomine cenſendũ, tam Evangelii prælectio, quàm prælectionis expoſitio. Quod dilucidè demonſtramus. Chriſti aſſertio eſt: Omnia, quæcunque dixerint vobis, ſervate, & facite. c Idque probat Dominus his verbis: Super cathedram Moſi ſedent. Ita prorſus qui in Catholicâ Eccleſiâ in Apoſtolorum cathedrâ ſedent, ii genuinum ſemen, verbum divinum ſpargunt, ſervate, & facite, quæcunque dixerint vobis, quamvis ipſi ſeminatores mali, quamvis peſſimi ſint; & nec ſervent, nec faciant, quæ dicunt. Quia tamen Apoſtolorum ſuggeſtum, licet eo indigni, occupant, ſemen probatum, Dei verbum terræ commẽdant. Paulus non humanas voces, ſed divinos juſſus attendendos ſcribens: Cùm, inquit, accepiſſetis à nobis verbum auditûs Dei, accepiſtis illud, non

a *Luc. c. 8. v. 5. & 8.* b *Ibid. v. 11.* c *Matth. c. 23. v. 2.*

non ut verbum hominum, ſed (ſicut eſt verè) verbum Dei. *a*

Tertium hujuſce meditationis caput eſt Terra, quæ quadruplici diſcrimine noſcenda proponitur. Nam quod ſpargitur in viam, tranſeuntium pedibus conculcatur, aut ab avibus devoratur: quod in petram cadit, exſiccatur & areſcit: quod in ſpinas jacitur, jam ortũ ſuffocatur: quod terra bona recipit, hoc creſcit, & copioſo fenore multiplicatur. En tria meditationis capita. Hîc ſeipſum, qui hæc meditatur, interroget: Et qualis ego ſum terra? Quoties, quàm attentè, quo fructu conciones audio? an ullus diabolo ad me acceſſus eſt? Tentationibus quî reſiſto? an nihil in corde meo pullulat ſpinarum? an ſollicitudines, divitiæ, voluptates, ſuccreſcens in me ſemen non ſuffocant? num ego in illorum numero ſum, qui in corde bono & optimo verbum retinent, & fructum adferunt in patientiâ?

Quòd ſi virtus, aut vitium, aut ſententia meditatione ſit perſcrutanda, pari modo tria quatuórve, aut plura meditationis capita, ſumantur. Exemplo erit dominicum dictum: Et fructum afferunt in patientiâ.

Primum hîc caput: Quæ vera eſt patientia: qui gradus illius conſcendendi, ut non patienter ſolùm, ſed & libenter, ſed & hilariter adverſa tolerentur.

Secundum, quid promiſſi habet patientia, quid acceptura eſt præmii, à quo, qui-

a 1. *Theſſ.* c. 2. v. 13.

quibus pactis, quàm certis conventis!

Tertium, quinam hominum patientissimi fuerunt, quâ id arte assecuti, quî sese ad toleranda quævis accommodârunt, quàm ego ab illis longè absum? & quomodo deinceps illos imitabor?

Ex eâdem Domini concione de faciendâ semente tertiam quoque meditationem sumimus, cujus hæc sint capita.

Primum, *Cùm turba plurima conveniret, & de civitatibus properarent ad eum.* Habebat Christus Dominus circum se non quidem exercitus ferocium militum, sed ingentem turbam devoti populi, & perpetuum multorum millium comitatũ. Tanta enim erat undique approperantium ad IESVM multitudo è totâ Iudæâ, Galilæâ, Idumæâ, è Tyri & Sidonis finibus, è regione ultra Jordanem, ex universa Syriâ, aliisque vicinis regnis, ut ubique multa hominum millia cernerentur; adeò ut credendum sit, nusquam non octo minimùm vel decem millia hominum, plerumque aliquot myriades apud eum congregatas. Nimirum tam densa populorum agmina è singulis urbibus ad Dominum JESVM properârũt, ut subinde ad mare se recipere, & ne à conglobatis ac irruentibus turbis comprimeretur, de navi concionari cogeretur, unde multitudinem in littus velut in theatrum effusam commodiùs alloqueretur. a

Secun-

a *Ita expreßè Lucas c.* 12. *v.* 1. ἐπισυναχθεισῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου.

Secundum meditationis caput, Apostolorum quæstiones: *Interrogabant autem eum discipuli ejus, quæ esset hæc parabola?*

Tertium est, Christi responsum: *Vobis datum est nôsse mysterium regni, ceteris autem in parabolis; ut videntes non videant, & audientes non intelligant.*

En meditationem triplicem, en novem capita meditationi proposita. Eadem ceterorum est ratio. Ita nascentis Christi præsepiolum distinctis meditationibus expendendum. De quo, si vita suppetat, considerationes complures spondeo. Ita morientis oloris cantum, seu, Domini JESV in cruce pendentis orationem septemplicem promitto. Reverà in considerandis his mysteriis nova semper cogitandi materia subjicitur. Ferri, argenti, & multò magis auri fodinæ tot vulneribus sauciantur, tot cuniculis suffodiuntur, toties eorum viscera diripiuntur, ut tandem penitus exhauriantur, & metallariis *a* nec auro, nec argento, neque ferro ampliùs respondeant: Non eadem hîc egestas est; in his meditandi fodinis ad fundum nunquam penetratur: hîc fossori semper respondent venæ; in his alveariis mel semper redundat; ex hoc lecytho nunquam non fluit oleum: Et lecythus olei non imminuetur. *b* Verùm hîc documenta paucula subnectimus.

a Den Bergknappen.
b 3. *Reg. c.* 17. *v.* 16.

§. 3.

1. In meditatione plurimum juvat imaginatio, si quis illius potens ab illâ ipsâ principium meditandi ducat. Exempli gratiâ: Christi nascentis mysterium tantò quis meliùs expendet, quantò illius imaginem potentiùs comprehenderit. Qui meditatur, in ipso divinissimi infantis antro se credat agere, cernat animo matrem Virginem, & Iosephum Nutricium, lectulum & pannos pueri tangat, thus stabuli olfaciat, pastores accurrentes salutet, Angelos præsentes existimet, vagitus & lacrymas infantuli observet, cum omnibus colloquatur. Ita prorsus sub meditationis exordium, imaginatio alliganda, ne huc illuc evolans orantem turbet. Siquidem tantò erit felicior meditatio, quantò ad rem præsentem collectior imaginatio. In hac loci situs, hominum affatus, & omnium quę illuc pertinent, imago & aspectus est constituendus. Hæc antecepta in animo rei informatio, & utilis, & necessaria est. Hæc visa cogitationes sequentur non invitæ.

2. In promptu sint Meditationis capita seu tria, seu quinque, plura pauciora. Hæc ordine & particulatim excutienda sunt. Neque opus hîc multo artificio. Nam ejuscemodi cum Deo colloquia non convenit esse artificiosa. Beata Teresa, Quid sit Meditatio, interrogata: Meditationem

esse

esse censeo, inquit, per intellectum circa rem aliquam discurrere. a Ut si Christum in Oliveto vinctum meditemur, singulæ hujus spectaculi partes intuendæ. Hostilis in hortum irruptio, Iudæ osculum & salutatio, Christi mansuetissimus sermo, Cohortis trina prolapsio. Violentia militum & aggressus, Præfervida Petri manus, Amputata Malchi auricula, Sindon adolescentis relicta, Apostolorum fuga, Christi jam vinculis onerati deductio. In singulis nonnihil cogitando insistere, nemini difficile. Et videte obsecro, quàm in commeditandis nequitiis prompti & parati simus. Est, qui injurias persequi, & ex aliquo paret ultionem petere. Hic ita meditatur sicut aranea: Ego casses meos expendam solertissimè, incidet in eos inimicus meus, quo non putaverit die. Hæc tamen techna cautè instruenda est. Principiò eum, apud quos potero, exosum reddam; occasionem deinde subministrabo, quâ id loquatur, cujus ipsum pœniteat; ita suis eum verbis irretiam, & irretitum configam. Si actus hic minùs succedat, hoc illóve modo rem aggrediar, tantáque curâ exitus viarum omnes obsepiã, ut non possit non incidere in manus meas; nam etsi unum alterúmve artificium è meis eludat, non eludet omnia, ita urgebo hominem, sic insistam nutanti, sic impellam ruentem, ut prædam cassibus meis obvolutam certò nanciscar. En ara-

a *Parte 2. operum in Castello animæ. Mans. 6. c. 7. mihi pag. 268.*

araneam, ut filum è filo ducit, ut meditationem meditationi nectit, quàm promptè, quàm feliciter, quàm ingeniosè consilia consiliis consuit. Itáne tam prompti sumus meditando in nostram perniciem? tam expeditè animum versamus per omnia, cùm nocendum est? Et non possimus Christi Patientis & Morientis beneficia meditando expendere? Serve nequam, ex ore tuo, & ex consiliis tuis te judico.

3. Ubi ergo Memoria & intellectus, quod partium suarum est, fecerint, tum Voluntas etiam officio suo debebit fungi. Nam ubi aliquis meditando agnorit, quid sibi faciendum, tunc voluntas concitanda & impellenda est, ut exequi velit, quod exequendum judicaverit Intellectus. Hîc juverit ad Christum se vertere, illum alloqui, illius opem implorare. Quod tantò rectiùs fiet, quantò ferventiùs varios in se Humilitatis, Patientiæ, Charitatis, grati ac devoti animi affectus excitaverit. Hos omnes possunt, ii etiam qui scitè ac subtiliter ratiocinari non possunt. Nam ut quis neat ac sarciat, opus est acu, licet acus nihil consuat, sed filum. Fatuus certè sit, & vel die integro frustrà se fatiget, qui solam acum filo non immisso, iterum iterumque ac millies per telam traheret. Vix aliud facit, qui solum Intellectum per diversa trahit, desidem tamen & ignavam Voluntatem ad calida desideria non impellit: Meditatio est acus, sed filum est Voluntatis affectus; hoc filo conjungimur Deo.

Dixe-

Dixerat Christus: Orantes nolite multū loqui. *a* Quę verba dilucidans Augustinus: Aliud est, inquit, sermo multus, aliud diuturnus affectus: Absit ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio. *b*

4. Ad illud præcipuè collineandum in meditatione, quod quemvis maximè retardat, quò minùs in virtutibus proficiat. Hic rei scopus est. Cùm Christus Hierichuntinum cæcum interrogâsset: Quid tibi vis faciam? Ad ea mendicus non dixit: Vestibus indigeo, fami panem peto, paupertati pecuniam rogo. Sed unum illud petiit, quod sibi magis necessarium censuit: Domine, ut videam. *c* Ita prorsus quilibet in meditatione id potissimùm agitet, id à Deo impetrare contendat, quod sibi magis necessarium existimat, quod singulariter incremento virtutis obstat. Est, qui deprehendat in se pretium sui, ad alta nititur, ubique conspicuus esse, & magnæ haberi auctoritatis cupit; vota non assecutus turbatur & indignatur. Hoc illum à cælo revocat. Hoc igitur cogitandum sæpius sumat, huic malo remedia circumspiciat; Humilitatem dies noctesque animo volvat, Humilitatem precibus assiduis exposcat. Alius impatientiâ plenus, vel verbulo læsus, vel digitulo impulsus ignem & venenum vomit. Iste Patientiam jugi meditatione familiarem sibi reddat.

 Alius

a *Matth. c. 6. v. 7.*
b *Aug. epist. 121. ad Probam.*
c *Lucæ c. 18. v. 41.*

Alius judicii sui tenacissimus est, & se uno excepto neminem non falli credit. Et iste quidem huic nævo abstergendo vacet meditatione quàm creberrimâ. Est, quem libido & carnis petulantia infestet? Hic omni studio puritatem animi & castimoniam meditationibus perpetuis condiscat, neque hic quidquam remittat, aut mali gravitate victus succumbat. His talibus malis nunquam cedendum est, etsi annis triginta, etsi quadraginta vel quinquaginta parũ videatur meditatio promovisse. Is solùm hîc vincitur, qui recusat ampliùs pugnare. Ita suũ quisque ulcus Meditatione velut scalpro incidat, & eâdem velut malagmate aptissimo persanet. Quemadmodum qui in pharmacopolio est, non ex obvia quâvis pyxide suo morbo pharmacum depromit; ita suo quisque vitio, quod infestius experitur, medicinam nôrit facere. Ille suam Superbiam, iste Libidinem ac Luxuriam suam, hic suam Iracundiam aut invidiam, hic verò Gulam & perpotationes suas sub jugum mittere nitatur; si quem avaritia, si quem desidia aut somnolentia in pravum trahat, has ipsas vitiositates expugnare contendat. Scientia Sanctorum actuosa & practica est; & quod Ambrosius dixit, Meditationis finis, operatio.

§. 4.

Quia verò Memoriam, Intellectum, Voluntatem meditando diximus exerceri, ejus

rei

rei luculentum paradigma ſubjiciemus.

Luctuoſiſſimam Luciferi & apoſtatarum Angelorum tragœdiam expendamus. Memoria primis his laboribus fungatur, & ſupremum venuſtiſſimumque Angelum ſtatuat aſpiciendum. Erat is ſpiritus multò nobiliſſimus, Deo proximus, tantùm non Deus, omnium gemmarum pretio nitebat, ſupra omnes feliciſſimus, ſuam ſi nôſſet felicitatem. Sed quia ſe cum ſuis homini Chriſto ſubjicere recuſabat, cælo præcipitatus eſt in gehennæ barathrum, ęternis ignibus cruciandus, Dei hominumque hoſtis capitaliſſimus, peccati & mortis auctor.

Hîc igitur ruinam Angelorum miſerandam, & exilium triſtiſſimum, quia ſempiternum, Memoriâ complectere.

Memoriæ ſuccedat *Intellectus* ſuper re propoſitâ ratiocinando in hunc modum: Si Deus Angelorum Anteſignanum & omnes criminis ſocios ob unicū ſuperbū NOLLE, ſuppliciis immortalibus, plagâ incurabili, flammis ſempiternis, ſine ullâ ſpe gratiæ ſic punit: quid tu vermicule, quid vilis homūcule tibi aliud polliceris? quibus es addicēdus tormentis, ob commiſſa in Deum tot flagitia? Pomi vetiti morſus parentes tuos paradiſo expulit, Angelos cogitatio ſuperbior cælo dejecit. Vix eſſe ac vivere cœperunt, & ad mortem damnati ſunt. Tu ſceleribus diverſis obęratus quâ tandem pœnâ mulctaberis? Non Angelis, non Protoplaſtis parſum eſt vel ſemel delinquentibus,

& tibi tot leges innumerabili noxâ violanti parcendum somnias?

Intellectui succedat *Voluntas*. Hæc ubi à Memoriâ & Intellectu didicit, quæ peccati sit atrocitas, seipsam concitet, doleatque Deum tot suis flagitiis offensum, & hoc jam unicè velit, irato Deo satisfacere. Hîc quisquis es, cum Rege lacrymabundo vociferare, Miserere mei Deus, miserere. Cum suspirante Augustino clama: Recordari volo transactas fœditates meas, corruptiones animæ meæ, non quod eas amem, sed ut amem te Deus meus. Amore amoris tui facio istud, recolens vias meas nequissimas in amaritudine recogitationis meæ, ut tu dulcescas mihi dulcedo non fallax, dulcedo felix & secura. *a*

Hîc is, qui meditatur, annales vitæ suæ relegat, historiam longam, sed prorsus fœdam. Heu quot absurda, quot stulta, quot obscœna, non solùm cogitata, sed dicta & facta? Hîc opportunum erit ex Augustino quærere: Quid est peccatum? Rem istam sæpius suis momentis ponderans Augustinus: Quæsivi, ait, quid esset iniquitas? Et non inveni substantiam, sed à summâ substantiâ à Deo detortam in infimam voluntatis perversitatem. *b* Quid igitur est peccatum aut peccare? Æternæ rationi temerè obsistere, divinæ providentiæ reluctari, & omnem turbare ac invertere rationem. Quid est peccatum? Audacia projectissima, quæ favores Dei spernit, & abjicit,

a *Aug. l.2. Conf. c.1.* b *Idem l.7. Conf. c.7.*

abjicit, quæ omnia auxilia divina negligit, & repellit. Quid eſt peccatum? Margaritarum & unionum, gratiarum & donorum cæleſtium, ſanguinis à Chriſto fuſi & hauſti vomitus. Quid eſt peccatum? Omnis ordinis inverſio, orbis univerſi perturbatio, rerum creatarum omnium luctus aut interitus. Quid eſt peccatum? Belluarum omnium immaniſſima, monſtrorum omniū monſtroſiſſimum, quod litteras, quibus homini jus cæli tranſcriptum, lacerat, & Chriſto in os contumelioſiſſimè projicit. Quid eſt peccatum? Avernale prodigium, quod Chriſti promerita repudiare, Chriſtum crucifigere, Chriſti ſanguinem calcare audet. Quid eſt peccatum? Summum & unicum orbis malum. Tolle peccatum, & nullum nobis malum nocebit. Sed quæramus ulteriùs: Et quis es tu, qui peccâſti? quantus es Angelo, quantus es toti cælo comparatus? Heu cinis, umbra, nihil. Et quantum eſt cælum cum Deo compoſitum? Nihil. Tu igitur quis eris collatus Deo? Heu longè minus nihilo. Exurgat hîc voluntas, & in ſeipſam excandeſcat. Hîc exclamandi locus: Pater, peccavi in cælum & coram te; jam non ſum dignus nominari filius tuus: *a* Minor ſum cunctis miſerationibus tuis. *b* Sed ſtatuo firmiſſimè, tuis deinceps legibus parere.

Hoc modo Memoriam, Intellectū & Voluntatem exercet Meditatio. Cæterùm modus orandi optimus eſt, quem ſubjiciemus.

Refert

a *Luc. c.* 15. *v.* 21. b *Gen. c.* 32. *v.* 10.

§. 5.

Refert Ioannes Gerson, eximium Dei servum dicere consuêsse: Quadraginta jam anni decurrerunt, ex quo summis studiis artem orandi condiscere conatus sum, atqui toto hoc tempore meliorem ac succinctiorem, nervosioremque orationis modum non deprehendi, quàm eum, quem infantes & mendici me docent. Cùm pauper scholasticus ante ædes, nescio quod triviale carmen decantavit, quantâ patientiâ, quo flexu oculorum, quâ submissione expectat, dum nummulus cupreus, aut panis frustillum per fenestras projiciatur, nec expostulat, cur non panem integrum, cur non gallinam assam, aut potiùs philippeum dejiciant: gratias agit de obolo, de pane mucido. Ita mendiculi volantem rhedam pavido cursu sequuntur, & pænè adorant, dum interim scutellam ligneam exporrigunt, ut vel infimæ monetæ assem accipiant. Nonnunquam post exprompatam omnem eloquentiam, post fatigationem sterilissimam vacuâ redeunt scutellâ, nec tamen alios atque alios rogare desinunt. Ita ego, aiebat ille, instar infantis fari nescientis, aut instar mendici centonibus operti, fame confecti, scabie horridi, ope omnium destituti, Deo meo me sistam, & caussam meam cùm verbis, tum gemitibus ac lacrymis perorabo.

Quam orandi formulam Monarchæ sanctissimo

ctiſſimo Davidi perquàm fuiſſe familiarem, è pſalmis compluribus manifeſtum. Nam modò pauperis, modò ægroti, modò vulnerari, modò mendici, modò ſpoliati perſonam induit. Oratio mendicorum optima. Oratio humilitate veſtita diſplicere non poteſt. Teſtis loquitur experientia non paucos hâc orandi formulâ ad inſignem vitæ ſanctimoniam perveniſſe. Ah imitemur. Facillima erit hæc imitatio volenti.

Extat de frequenti Communione liber viri religioſi è D. Brunonis familiâ manuſcriptus. Hîc de beato Ignatio eiuſque ſociis copioſiùs narrantur, quæ in compendium confero. Ibat Ignatius cum ſuis pedes Barcinonam, ſuas ſinguli ſarcinulas geſtabant. Quibus vir neſcio quis, occurrit, impensè rogans, ſuã quiſque ſarcinam ſibi in eam rem ſatis robuſto traderet. Negant ſocii, urget alter & inſtat importunior, ne cui videretur hoc onus minùs ſeriò depoſcere. Et verò abiturum ſe negat, dum annuerent in hanc viæ ſocietatem. Tam amicis precibus victi ceſſerunt tandem, quòd hominē lacertoſum ac validũ viderent. Ita iter inſtitutum proſequuntur. E via digreſſi ad hoſpitium, ſingulos ſibi angulos delegerunt ſinguli, ut tantò quietior eſſet oratio, quantò remotior à turbâ & colloquiis. Videt hoc itineris comes, ſarcinarum bajulus, & ſociorum factum æmulatus, fixis humi genibus, ut poteſt, orat. Poſt orationē ſocii quadrâ minimè lautâ refecti, eodem comite reſumunt iter, dumque diverſa inter

ſe-

se ultrò citróque sermocinantur, quærunt ex homine, quidnam in angulo illo latitans fecisset? Quibus ille candidè: Hoc, inquit, solùm habui dicere: Domine Deus, hi viri sancti sunt, & ego jumentum ipsorum clitellarium, *a* quod ipsi dicunt & faciunt, hoc & ego. Subjungit verò scriptor, virum illum adeò profecisse ab hoc orandi proludio, ut sublime ac rarum orationis donum sit consecutus. Et quis simili orationis formâ non possit uti?

Quisquis ad virtutis celsas ædes eniti cupit, hoc calle incedat, alioqui eò, quò destinavit, non perventurus. Absque meditatione animo nil satis infigitur. Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus. *b* Gustamus & videmus meditando. Quoties è templorum cathedris illud intonat: Considerate quę dicuntur, considerate. Considerate vehementer, clamat Hieremias, & videte, si est factum hujuscemodi. *c* Aspicite & considerate. Quoties Christus ipse hortatur: Considerate corvos, considerate lilia agri: Non considerat qui non meditatur, & voluntatem impellit, ut quorum Intellectus notitiam accepit, eorum opus exhibeat voluntas. Divinorum Meditatio ad virtutem imò ad cælum non fallax semita est.

a Samerzoß.
b *Psal.* 32. v. 9.
c *Hier.* c. 2. v. 10. & c. 5. v. 1.

CAPUT IX.

Quàm utilis ac necessaria sit Orationis & mortificationis mixtura.

GUilielmus Abbas Bernardi Claravallensis sanctissimos mores describens: Mirabatur, inquit Carthusianorum Prior, quòd Dei famulus Bernardus foris oculos ita circumcidisset, intus animum ita occupasset, ut quod ipse primo aspectu offenderat, hoc ille tanti itineris spatio non vidisset, quo nimirum equo, quo ephippio uteretur. Sic etiam, ait, juxta Lacum Lemaunum à totius diei itinere proficiscens, eum penitus non vidit, aut certè se videre non advertit. Cùm enim vesperi de eodem lacu socii colloquerentur, interrogabat illos Bernardus, ubinam ille lacus esset? Quam interrogationem nemo non plurimùm mirabatur. *b* Quòd si vir iste religiosissimus, adeò in suâ statione oculos continere, adeò sanctis cogitationibus mentem distinere potuit, indubiè cum Deo permanenter & attentè colloqui novit.

Bernardo hac in re jungendus Franciscus Assisias, qui grande piaculum censuit, inter precandum aliena à precibus cogitare: quòd si tale quid ipsi contigisset, mox sacrâ Confessione id studuit eluere: hinc ab ejuscemodi muscis raro infestabatur. Sub vernum jejunium, vir sanctus vasculum

a Johannes Gensser Sec.
b *Guil. in vitâ S. Bernardi l. 3. c. 1. fine.*

lum concinnârat, otio vitando. Sed eo ipso tempore quo preces canonicas recitârat, arcula illa lignea diversis cogitationibus precantis animum lacessivit; idcirco eam Franciscus mox in ignem abjiciens: Illi, ajebat, hoc vasculum sacrifico, cujus sacrificium turbavit. Nempe intellexerunt hi viri sanctissimi, quid oratio attenta, & quàm ea sit necessaria. Et idcirco nos istud laboris exhausimus, ut ostenderemus cælestem Rhetoricam, seu rectè orandi scientiam, & artem, & virtutem esse utilissimam. Est autem inter eruditos controversia, quis sit finis Rhetoricæ. Sunt, qui dicant, Persuadere dictione: Alii, bene dicere. Utrosque putem non falli, eos minimè qui Rhetoricam fine suo insigniter potiri censent, si bene dicat. Nam uti medicinæ finis est, ex arte & bene mederi, licet ægrotorum aliqui non convalescant; ita prorsus Rhetorica cælestis præfixum scopũ attingit, si bene dicat, si rectè peroret. Hoc fine obtento nunquam alter deesse solet, qui est, dicendo ac orando persuadere. Deus oratorem bonum nunquam non exaudit, ut suprà demonstratum est. Nunc illud Angeli ad Tobiam ingerimus: Bona est oratio cùm jejunio & eleemosynâ, magis quàm thesauros auri recondere. *a* Hîc explicandum, quàm non solùm utilis sit, sed & necessaria orationis & mortificationis *b* mixtura.

a *Tobiæ c.* 12. *v.* 8.

b *Sit venia voci minimè Tullianæ.*

§. 1.

Et libri docent, & experientia testatur, eos subinde, qui plurimum orationis fundunt, minimum habere patientiæ, atque ita nonnunquam precatores eximios esse homines impatientissimos. Hinc illud Ascetarum: Periculosum est habere donum Orationis, & non habere donum Mortificationis. Deus olim per Isaiam gravissimè questus. Ne, inquit, afferatis ultra sacrificium frustrà: incensum abominatio est mihi. Neomeniam & Sabbatum, & festivitates alias non feram; iniqui sunt cœtus vestri: Calendas vestras & solennitates vestras odivit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens. Et cùm extenderitis manus vestras, avertam oculos meos à vobis, & cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam. *a*

Ubi, obsecro, defectus, ubi error, mi Deus? Nos equidem putabamus orationes & sacrificia nostra esse gratissima. His Deus per eumdem suum interpretem Isaiam respondet: Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere perversè, discite benefacere: quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam. Et venite, & arguite me, dicit Dominus. *b* Illius vos opinionis estis, modò prolixas orationes texatis, modò plurimū thuris afferatis, modò linguā & os fatigetis, omnia fore

a *Isa. c. 1. v.* 13. 14. 15. b *Ibid. v.* 16. *& seqq.*

fore ſalva. At verò cùm veſtra tribunalia, cùm curiæ, cùm domus, cùm corda veſtra inſpiciuntur, violentia, fraudes, injuſtitia, ſimultates, odia & invidia illic regnare deprehenduntur.

Hoc eſt ſuſpicere cælum, & ſcrobem incidere; multum orare, ſed nihil imperare cupiditatibus; linguam exercere, ſed ſeipſum non frangere; os habere facundum, ſed animum indomitum. Itaque periculoſum eſt habere donum orationis, & carere dono mortificationis; quid juverit tabernam ſelectiſſimis vitris inſtruere, & ſubitò arrepto fuſte omnia jugulare? Miſer inſtitor, qui ſuis ſeſe mercibus ſic fraudat.

Atqui certum eſt, quemadmodum oratio hominem reddit promptum & agilem ad ſui victoriam & omnes honeſtas actiones, ita mortificatio ſive ſui victoria mirificè diſponit ad orationem. Ab exemplo res patebit: Ubi nullum eſt in gulam imperium, ubi deeſt temperantia, ubi corpus plerumque ferculis fartum, quî tandem ſerena & ſeria poſſit eſſe oratio, tot nebulis impedita, tam crebris tenebris immerſa? Dictum vetus ac plebejum, ſed non fallax eſt: Plenus venter, non ſtudet libenter. Patinæ ac pocula ſepeliunt libros. Ubi victus copioſus, ibi cogitationes & ſenſa nebuloſa. Ita longè rectiùs dicemus: Plenus venter non orat libenter. Etenim operoſius eſt orationi, quàm litteris vacare, cùm rectè orare, quod ſuprà docuimus, ſit omnium difficillimus labor. Hinc more ab Apoſtolis recepto

recepto, cùm prolixiùs vacandum est orationibus, plus etiam dandum est jejuniis quod Ecclesia verni jejunii tempore observat.

§. 2.

Vita nostra non absimilis horologio, maxima rotularum varietate instruitur, quòd si unica illarum hæreat, hærent omnes, & horologium aut otiatur, aut sine lege turbatoque cursu movetur: sic oratio humanę vitæ primaria & directrix rotula, sed non sola: Nam & Prudentiâ, & Temperantiâ, & Misericordiâ, nec non Patientiâ ceterisque ejuscemodi virtutibus horologium illud regitur; hæ virtutes orationem juvent, & illas oratio. Altera alteram trahat; mutuis enim eunt impulsibus.

Veteri jactatur verbo: Amissâ soleâ cadit equus, equo cadente cadit & eques, cadente equite tota ruit equitatio. Nam hæc ita cohærent, ut si equus ferreum amittat calceum, cespitare incipiat, aut claudicare, cespitans equus ad lapsum pronissimus, equi lapsus periculum creat equiti, cùm periclitatur eques, periculi societas ad equum transit: sic ambo simul concidunt. Ita prorsus si oratio minùs attenta, si frigida, si neglecta sit, vix ullus mortificationi, vix alii honestæ actioni locus erit; tolle orationis adminicula, & intermoritur oratio. Itaque negligentia quandoque non summa plurimum malorum in vitam invehit.

Citha-

Cithara vel teſtudo compluribus gaudet fidibus; chorda unica non facit concentum muſicum: ſic & oratio, fidium primaria, ſed non ſola ſit, opus eſt etiam temperantiâ & ſenſuum cuſtodiâ, continua opus eſt patientiâ & ſui victoriâ.

Sed indagemus cauſſam, unde hæc labes oriatur, ut quidam grandi ſtudio in orationem incumbant, mortificationẽ ex toto negligant. In promptu cauſſa eſt. Habet aliquid ſuavitatis oratio; mortificationis indoles auſtera eſt & acerba: oratio velut dulciarius panis, aut placenta ex amygdalis, quæ melle & ſaccaro inſpergitur, facilem reperit emptorem, jam ante pronas invitat manus: at verò mortificatio velut lixum hordeum aut pulmentum avenaceum, *a* quod majoris apud Medicos laudis, quàm apud alios usûs eſt, commendatur largiter, ſed parcè tangitur: ita reperias non paucos, quibus jucundum eſt horas complures in templis hærere, ſphærulas precatorias decurrere, precatorios libellos evolvere, omnium Divorum genua incerare; *b* at ubi his ipſis non gravis moleſtia, ubi levis injuriola, ubi duriuſcula aliquot verbula ſunt cor coquenda, hem quantum luctantur & nauſeant? hæret in faucibus aſperrimum pulmentum: nec glutire quidem, ne dum digerere poſſunt, tam acerbos, ut putant bolos. Videte, oro, hos ſanctulos,

a Gerſten oder Häberin Mueß.

b *Iuvenal. ſatyr.* 10. *v.* 55. *genua incerare Deorum.* Den heyligen die Fueß abbeiſſen.

ctulos, qui orationis plurimum, nihil habent mortificationis; dulciarias solùm placentas esitant; apage avenam, apage hordeum, orare cupiunt, pati recusant, sed reverâ nec bene orabunt, qui mente tam iniquâ patiuntur. An non vel inde liquet, quàm sit necessaria orationis & mortificationis mixtura?

Ludovicus Granata vir religiosissimus, ejusmodi homines, qui multæ quidem orationis, sed mortificationis sunt exiguæ, velut penicillo depingens: Habent, inquit, calendarium suæ devotionis suarumque precum; his omnia cedant negotia, necesse est; non dormiunt, dum has absolverint; quidquid jacturæ fiat in aliis, modò suas illi precatiunculas recitârint. Dixeris, esse homines orationis multæ. Sed arcas eorum inspice veste plurimâ oneratas, horrea illorum ingredere, quæ plurium annorum segetes stipant, cistas & crumenas resera argento & auro refertas. At illi tam pii homines vident famelicos, malè vestitos, ære alieno pressos pauperes, nec obolo juvarēt: vestes acervant pro tinearum pascuis, frumentum cariori servant annonæ, aurum captivum in carceres contrudunt, casibus futuris grande solatium. Sed & horū corda per Momi fenestellam intuere, deprehendes atrocem iram, invidiam robustissimam, simultates multi temporis, odia inveterata & penitus insita, similesque animi pestes: subinde studio nomina à se contracta non expungere, æs alienum non dissolvere susti-

ſuſtinent, aut avaritiâ, aut nimiâ negligentiâ inducti, aut certè ne aliis videantur divites. Subinde annis compluribus non gravi offensâ læſi, nec ſalutare quidē dignantur, quos oderunt. Quòd ſi eos vel aliena premat invidiola, aut levis deſpectus tangat, impatientiſſimi ſunt. Arduum quid ac difficile aggrediendum? ſunt timidiſſimi. Mox manus retrahunt; devotionem ſuam impediri ajunt. Quid hoc, oro, aliud eſt, quàm multis orationibus ſe fatigare, & nihil vitioſitatis emendare, nemini quidquam indulgere, ſibi omnia; omnibus aliis acriter velle imperare, ſibi nihil? hoc equidem eſt languorem pedum curare, & fœdam capitis porriginem *a* negligere.

O ſanctuli, ô precatores magni, mixtura, quam diximus, non fit oratione ſolâ, ſed & mortificatione. Bona eſt oratio, ſed cum jejunio: optimè facitis, cùm preces extenditis, ſed peſſimè agitis, cùm cupiditates & libidines, cùm vitiorum ex Adamo traduces *b* vigere ac florere ſinitis. Mortificationem orationi jungite, & magni nobis non Phariſæi, ſed Bartholomæi eritis. Dictum Domini noſtis: Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit volūtatem Patris mei. *c*

Ea, quæ non ſolida & vera eſt devotio, caret iuſtitiæ fundamento. Nam cùm humanę

a Ein Zähen hailen / vnd den Schueppengrindt nit achten b Den alten Adam.
c *Matth. c. 7. v. 21.*

manæ vitæ sit finis observatio divinæ legis, oratio autem ad hunc finem sit modus & via, luculentus error est, viam pro viæ termino complecti. Finis ac scopus noster, lex Dei est, & sanctissima ejus voluntas, ad hanc autem Oratio & Mortificatio duces sunt, & separari nequeunt. Mortificatio calicem amariorem ingerit, & haurire persuadet; ut faciliùs perhauriatur, condit eum oratio.

§. 3.

Geminæ visebantur aræ in Salomonis templo, una erat *Incensi*, *Victimarum* altera. Præclara Orationis & Mortificationis effigies. Neque enim satis est altare, in quo thura odoresque incendantur, sed & aliud statuendum est, in quo pecudes & hostiæ cædantur. Qui preces fundit, optimos odores spargit; qui cupiditates suas exscindit, hostiam immolat, dum seipsum vincit.

Cælestis sponsa destinatum iter prosecutura: Vadam, inquit, ad montem myrrhæ & ad collem thuris. *a* En iterum Orationis & Mortificationis non obscuram imaginem. Sed cur, obsecro, in colle thura, in monte myrrham ait crescere? Profectò non gratis id dictum censeamus, cùm sacri codices nullos nec quidem apices habeant supervacaneos.

Ita rectissimè collem thuris, & montem myrrhæ nominat sponsa. Faciliùs collis quàm mons conscenditur, imò collis ad

a *Cant, c. 4. v. 6.*

montem via est: ita prorsus Oratio ad Mortificationem semita est; hinc & facilius est orare, quàm cupiditati ac libidini suæ imperare; suavius verba fundere, quàm animum frangere; illud colliculus, hoc mons est. Atque hoc oculis subjicere facillimum. Quisquis salutare sui odium non habet, & seipsum non audet despicere, is certè jucundiùs horâ integrâ orat, quàm ut injuriosum verbulum vel unicum admittat. Ita collem horâ unâ superat, at verò per montem myrrhæ vix hebdomade unâ aut mense toto eluctatur. Mordacius dictum, quod in se jactari audiit, multo tempore concoquere nequit. Nimirum thus suavè fragrat, sed myrrha mordet. At nos mulceri cupimus, non morderi. Ita de pluribus cum S. Ignatio dici potest: Homines sunt multæ orationis, sed non multæ mortificationis; colliculum thuris non inviti adeunt, sed arduum myrrhæ jugum difficilimè transcendunt.

Quàm autem hoc verum sit, quivis explorare poterit, seipsum ita pervestigando: Dic, quantum in Submissionis ac Humilitatis studio promoveris? Si quid injuriæ tibi accidat, quàm æquo id animo perfers? quî alienæ debilitati concedere, quî necessitati succurrere, quî lædenti veniam dare, quî afflictorum commiserescere didicisti? Dic, quomodo linguam frenare, carnis petulantiam domare nôsti? quantum spei quantumque fiduciæ in Deum geris, præsertim cùm tempestates ingruunt, cùm volant

lant fulmina, cùm adversa irruunt? quæso, num ambitionis, num philautiæ & proprii amoris in te aliquid expugnâsti? An non affectus tui etiamnum in te vivunt integerrimi? En myrrhæ montem, en mortificationis arduum tramitem: Ascende ô. Sed sine sudore non penetrabis illuc: à colle thuris, ad clivum myrrhæ itur. Ideò oramus, ut cupiditatibus imperare possimus; alterum alterius subsidiis gaudet.

Hanc Orationis & Mortificationis mixturam denotans Chrysostomus: *Qui pulsat ostium, inquit, non tantùm voce, sed & manu clamat.* a Qui fores cæli ferire cupit, non tantùm Orationis vocem, sed & mortificationis manum adhibet. Bona est oratio, sed bona est cum jejunio & eleemosynâ. b At verò jejunare velle, sed nolle carnem macerare, est velle piscari, sed aquam refugere; Amare Orationem, sed odisse Mortificationem, labor irritus. Eamus, dum licet, ad thuris collem, & ad myrrhæ montem, dum perveniamus in amœnissimos, & pensiles cæli hortos.

a *Chrys. tom. 2. hom. 17. in c. 7. Matth.*
b *Tob. c. 12. v. 8.*

§. 4.

Quid caussæ est, quòd spiritus divinus, pictor excellentissimus, cùm animæ formosissimæ simulacrum veramque effigiem in Canticorum Canticis expressisset, nullas ei manus appinxerit; at verò in Salo-

monis proverbiis manus ei plurimas penicillo adposuerit. Hinc illa crebriùs ingeminantur: Operata est consilio manuum suarum: De fructu manuum suarum plantavit vineam: Manum suam misit ad fortia: Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem: Date ei de fructu manuum suarum. *a* Cur hîc tot sese manus exerunt, alibi nullæ? Ratio non obscura est: In Canticis depingitur anima, quæ cum Deo miscet colloquium, & tota orationi vacat: quia tamen etiam prodeundum ad actionem, quia Mortificatio jungenda Orationi, numerosis sanè manibus est opus, ut non tantùm docere possit, sed & facere, ut non solùm verba fundere, sed & opera monstrare velit. Inanis est oratio, ubi nulla mortificatio, vel ubi prava est actio.

Hoc Augustinus clarissimè testatus: In jejuniis, inquit, & vigiliis, & omni castigatione corporis quamplurimùm adjuvatur oratio. *b* His paria sunt, quæ Chrysostomus dixit: Qui orans jejunat, binas possidet alas, quibus ventos ipsos volando prætervehitur: Non enim oscitat, nec torpet orando, quæ multi patiuntur: sed igne ardentior & terrâ superior est, quare terribilis hostis dæmonibus redditur. Nihil est enim homine probè orante potentius. *c*

Vacuus autem intrat ante Deum, qui veniens ad orationem, nullam eleemosynam facit:

a *Prov.c.34.v.13.& seqq.* b *August.tom.2. epist. 121. ad Probam, fine.* c *Chrys. tom.2. in c. 17. Matth. hom. 58. mihi pag. 428.*

facit: Eleemosyna præparatio est orationis. Item jejunium est adjutorium orationis, quia oratio sine jejunio gracilis est & infirma. Nam oratio illa est fortis, quæ fit in spiritu humili, & corde tribulato. Spiritum autem humilem & cor contribulatum habere non potest, qui manducat & bibit, & deliciis fruitur. Ideò quandocumque Sancti pro aliquâ necessitate voluerunt exorare Deum, jejunium cum oratione conjunxerunt: sicut Daniel & ceteri. Unde quia virtus orationis jejunium est, numquam separantur ab invicem, sed ubique simul ponuntur. Oratio & jejunium à morte liberant. Sicut nec miles sine armis est aliquid, nec arma sine milite: sic nec oratio sine jejunio, nec jejunium sine oratione. *a* Nam virtus orationis est opus justitiæ. Oratio autem quasi suavis odor est operis boni. Sicut ergo res aliqua sine odore potest esse, odor autem sine re aliquâ esse non potest: sic opus sine oratione aliquid est, oratio autem sine opere bono nihil est: & si oras, non ex fide oras. *b* Ita Chrysostomus verbum è verbo expressit. Mortificationis mixtura orationi planè necessaria.

In liquido est, plus illum obtinere gratiæ, qui ampliorem munierit viam ad obtinendam gratiam. Atqui nemo inficiari poterit, eum in hoc agendo totum esse, qui corpore simul & animo se gratiâ divinâ dignum finxerit. Multi Deum quærunt, sed

 non

a *Idem in c. 6. Matth. hom. 15. pag. 743.*
b *Et pag. 760.*

non quærunt toti. Verè, inquit Augustinus, tunc tibi Deus attendit, quando ipſum quæris, non quando per ipſum aliud quæris. *a* Quod Dei juſſu Prophetæ Hieremias & Joël proclamant: Quæretis me, & invenietis, cùm quæſieritis me in toto corde veſtro. *b* Convertimini ad me in toto corde veſtro, in jejunio, & in fletu, & in planctu. *c* Non ſolùm hîc orationem, ſed & mortificationem, idque acriori mandato exigit. Hinc Danieli tam benevolum è cælo ſubmiſſum eſt reſponſum: Quia poſuiſti cor tuum ad intelligendum, ut te affligeres in conſpectu Dei tui, exaudita ſunt verba tua. *d* Quotieſcumq; demum ſacri codices Iſraëlis populum non ſolùm orationibus, ſed & jejuniis afflictum, ſimul etiam exauditum commonſtrant. Cui confirmando ajunt matrem Chriſti ſecretis affatibus Haſſæ principi Eliſabethæ dixiſſe: Crede mihi filia, nulla ferè gratia in hominis animam niſi per orationem & corporis afflictionem deſcendit.

Ita nimirum Deus è fortunæ bonis eleemoſynam, è corporis bonis jejunium, è bonis animi orationem poſtulat. Hoc dignum Deo ſacrificium eſt. Quocirca ſummè neceſſaria eſt Orationis & Mortificationis mixtura: Laudandus Deus non ſolùm in choro, ſed & in tympano.

a *Auguſt. in pſal. 76. mihi pag. 343.*
b *Hierem. c. 29. v. 13.* c *Ioël. c. 2. v. 12.*
d *Daniel. c. 10. v. 12.*

CAPVT

CAPUT X.

De orationis loco ac tempore; de situ corporis inter orandum.

LYsias cùm Socrati orationem, quam in ejus defensionem composuerat, recitasset: Præclara, inquit Socrates, & elegans est oratio, sed Socrati non convenit. Erat enim aptior foro, quàm Lyceo, caussidico convenientior quàm Philosopho. Percunctatus est ergo Lysias, cur si bonam tersamque judicaret orationem, eam sibi non convenire crederet? Cui Philosophus: Nónne, inquit, fieri potest, ut calceus pulcher & elegans sit, pedi tamen graciliori minùs conveniat? quo dicto significavit, tantò meliorem fore orationem, quantò esset tempori, personis, loco congruentior.

Ut Oratio, de quâ loquimur, re nullâ peccet, nunc etiam de Orationis Loco & Tempore, & de corporis compositione ad orandum accommodatiore disseremus.

§. 1.

Cùm Hebræus populus seditiosè regem petere insisteret, quod Regum fasti memorant, audivit Samuel omnia verba populi, & locutus est ea in auribus Domini. *a* Secretum amat oratio, cubiculum quærit,

 ostium

a 1. *Reg. c.* 8. *v.* 21.

ostium claudit, jactantiam excludit. Hypocritæ & variegato tergore stelliones amant in Synagogis, & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus. *a* Longè aliter viri sancti, quos Gregorius commendans: In auribus Domini loquuntur, inquit, ut, dum hominum testimonia orantes fugiunt, ab eo qui occulta respicit, celeriùs audiantur. Nam pervenire ad Deum oratio nequaquam potest, quæ ex intentione promitur, ut ab hominibus agnoscatur. *b* Idcirco Samuel ne suam cum Deo familiaritatem ostentaret, in auribus Domini, hoc est, loco secreto, arbitris remotis, forensi strepitu excluso, cum Deo locutus est.

Ita Moses pro Pharaone oraturus, à Pharaone abitum parans: Egressus à te, inquit, orabo Dominum. *c* Quod idem denuò asseverans: Cùm egressus fuero, ait, de urbe, extendam palmas meas ad Dominum. *d* Idcirco quamdiu tabernaculum medio castrorum stetit, Deus cum Mose parciùs egit. At ubi Moses, tollens tabernaculum tetendit extra castra procul, tunc loquebatur Dominus ad Mosen facie ad faciem, sicut solet homo loqui ad amicum suum. *e* Ita Moses & Aaron oraturi Dominum, priùs dimissâ multitudine ingressi sunt in tabernaculum fœderis. *f* Hinc est quòd Deus Abrahamo velut primæ admissionis amico quid-

a *Matth. c. 6. v. 5.* b *Greg. in dictum locum.*
c *Exodi c. 8. v. 29.* d *Et c. 9. v. 29.*
e *Exodi c. 33. v. 7.* f *Num. c. 20. v. 6.*

quiddam arcani commissurus: Eduxit eum foras, & ait illi: Suspice cælum. *a*

Christus Dominus ipse, dimissâ turbâ ascendit in montem solus orare. *b* Chrysostomo teste in nostrum id exemplum fecit, ut tam à tempore quàm à loco tranquillitatem orandi quæramus. Tranquillitatis quippe mater eremus est, quietis portus, omnis perturbationis expultrix. *c* Propterea Servator hunc morem tenuit, ut oraturus fugeret humanos cœtus, & loca solitaria frequentaret. Quod Lucas & Joannes apertissimè testantur observatum à Domino, ut ab omnibus turbis oraret solus. Hinc cenâ ultimâ jam clausâ, Egressus ibat secundùm consuetudinem in montem Olivarum. *d* Sciebat autem & Judas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter JESVS convenerat illuc cum Discipulis suis. *e* Sic autẽ orandi solitudinem amabat, ut non solùm à turbis, sed ab ipsis etiam comitantibus Discipulis avulsus, cum Patre solo solus loqueretur.

Sed cur, mi Domine, in montes oraturus abis, cur Gethsemani eligis, cur olivetum noctu ingrederis? Placuit nimirum loca deserta divinâ præsentiâ sacrare, solitudinem in orationis portũ convertere, placuit homines orationis amantes illuc evocare. Quod Oseas olim promittens: Ducã eam in solitudinem, inquit, & loquar ad cor ejus. *f*

Q 5 Quod

a *Gen. c.* 15. *v.* 5. b *Matth. c.* 14. *v.* 23. c *Chrysost. tom.* 2. *hom.* 51. *in cap.* 14 *Matth. pag.* 376. d *Luc. cap.* 22. *v.* 39. e *Ioan. c.* 18. *v.* 2. f *Oseæ c.* 2. *v.* 14.

Quod Hugo Victorinus dilucidans: Scrutemur, inquit, scripturas, & inveniemus vix aut numquam Deum locutum fuisse in multitudine; sed quotiescumque innotescere voluit aliquid hominibus, non gentibus & populis, sed vel singulis, vel admodùm paucis, & à communi hominum frequentiâ segregatis, vel per nocturna silentia, vel in campis & solitudinibus, & montibus, & vallibus se manifestavit. Sic locutus est cum Noë, cum Abraham, cum Isaac, cum Jacob, & cum Mose & Samuele. Quid est quòd semper loquitur in secreto Deus, nisi quòd nos ad secretum vocat? Et quid quòd cum paucis loquitur, nisi quòd nos colligat & uniat? *a*

Atque hinc sacri secessus illi, hinc columnæ Stylitarum, hinc deserta Eremitarum, cellæ Anachoretarum, scalæ Alexiorum, sepulchra Hilarionum, antra Macariorum, latibula Arseniorum, cœnobia Religiosorum, hinc oratoria domestica tot proborum hominum. Secessum & otia quærit ardens precandi studium. Homines precationis studiosi ut Deum adeant, à se abeũt; ut Deum quærant, se relinquunt; ut divinis obsequiis consecrentur, à profanis negotiis feriantur. Hieronymus secessu sacro exultans: Habeat Roma suos tumultus, inquit, arena sæviat, circus insaniat, theatra luxurient: nobis adhærere Domino bonum est, & ponere in Domino spem nostram, ut cùm tanta reperiamus in cælo, parva & caduca

a *Hugo de S. Victor. l. 4. de Arca Noë c. 4.*

duca quæsisse nos doleamus in terrâ. a Imitemur Mosen, & in foraminibus petræ, in vulneribus Domini Jesu absconditi, transeuntis Domini majestatem & gloriam contemplemur.

Inter monita beatæ Teresæ & illud est: Solitudo imprimis orationi necessaria, quam sectatum Redemptorem nostrum constat, ut exemplo nobis præiret. Neque enim par est cum Deo simul & cum mundo colloqui, quemadmodum ii faciunt, qui dum orant cum aliis interim aut secum ipsi fabulantur.

a *Hieron. epist.* 18. *ad Eustoch.*

§. 2.

Quamvis autem solitudo sit orationi amicissima, est tamen templum orationis domus propria. Quod Heliodorus vel inter plagas fassus est: Eò quòd in loco (templi) sit verè Dei quædam virtus. Nam ipse qui habet in cælis habitationem, visitator & adjutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit ac perdit. a Ideò viri Deo amicissimi Noëmus, Abraham, Isaacus, Jacob, Moses, Salomon, altaria aut templa struxerunt. Clemens Romanus asserit Petrum Apostolum Antiochiæ paucis diebus plus quàm septem millia hominum Christo adjunxisse, inter hos Theophilus è primatibus urbis palatium suum in templum obtulit. b Apostolus Jacobus Cęsaraugustę tem-

a 2. *Machab. c.* 3. *v.* 38. b *Clemens Rom. l.* 2. *&* 10. *Recognition sub finem.*

plum Virgini matri dicâsse fertur. Thomas Meliapore in Indiâ templum extruxit. Martha & Magdalena Massiliam profectæ, duo templa, Christo Servatori unum, Christi Parenti alterum dicârunt. Quot ædes sacras Constantinus Imperator Christo sacravit?

Atqui eò struuntur templa, ut in iis precationes tantò meliùs, quantò religiosiùs instituantur. Pro sexcentis millibus testium stat una Veritas, & ad templum atque orationem invitans: Domus mea, inquit, domus orationis est. *a* Hinc Antiochenus Præsul & Martyr Ignatius ad Magnesianos scribens: Omnes, inquit, ad orandum in idem loci convenite: sit una communis precatio, una mens, una spes, in charitate & fide inculpatâ in Christũ JESUM, quo nihil præstantius est. Omnes velut unus quispiam ad templum Dei convenite, velut ad unum altare, ad unum Jesum Christum Sacerdotem.

In templo esse non frequens tantùm, sed quotidianum erat Christo Domino: Quotidie, inquit, apud vos sedebam docens in templo. *b* Christianorum primi Hierosolymis, ut Lucas testatur, quotidie perdurantes unanimiter in templo erant. *c* Ita rex Josaphat templum à se constructum & ipse creberrimè adibat, & alios ut adirent, compellebat. *d* Templum aptissimus oratio-

a *Matth. cap.* 21. *v.* 13. *Marci c.* 11. *v.* 18. *Luc. cap.* 19. *v.* 46. b *Matth. c.* 26. *v.* 55. c *Actor. c.* 2. *v.* 46. d *Rossuveid, l.* 1. *c.* 33. *in hist. Iosaph. & Barl.*

orationi locus est, *a* cùm propter divina mysteria, & alia sanctitatis signa, quæ illic oculos incurrunt, tum etiam ob multorum illic adorantium concursum, qui preces plurium consensu multiplicatas Deo reddit commendatiores. Promissum Domini est: Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. *b* Quod explicatissimè tradens Chrysostomus: Domi quidem, ait, orari potest, sic autem, ut in Ecclesiâ non potest, ubi tanta Patrum multitudo, ubi clamor ad Deum unanimiter emittitur. Non ita Dominum per te solum orans audiêris, ut cum fratribus tuis. Hîc enim majus aliquid est, puta, unanimitas & consonantia, charitatis vinculum, & Sacerdotum orationes. *c* Hinc Basilius de templorum usu differens: Hîc magnæ nobis, inquit, sunt possessiones, hîc omnis spes nostra sita est. *d*

Enimverò templum sic frequentandum est, ut cùm opus, locus omnis sit templum. Oret igitur in suâ officinâ sartor, oret in suâ pergulâ mercator, in tabernâ sutor, in ustrinâ

a *S. Thomas parte 3. q. 83. artic. 3. ad 3. Vnde,* inquit, *quidam probabiliter dicunt, quòd per ingressum ecclesiæ consecratæ homo consequitur remissionem peccatorum venialium, sicut & per aspersionem aquæ benedictæ. ps 84. Benedixisti Domine terram tuam, remisisti iniquitatem plebis tuæ.* b *Matth. c. 18. v. 20.* c *Chrysostom. tom. 5. homil. 29. ad pop. Antioch. mihi pag. 397.* d *Basil. homil. 33. in c. 10. Matth.*

ustrinâ faber, sub suo fornice aromatopola, in curiâ senator, inter chartas suas bibliopola, oret ad furnum pistor, ad focum cocus, ad mensam argentarius, ad pluteum litterarum studiosus. Nónne carcerem Paulus in templum commutavit? Nónne rex Ezechias lectum in confessionis sedem convertit? Nónne latro crucem in altare sacravit? Nónne Jonas balænæ ventrem sacellum & oratorium effecit? In cæno Hieremias, in leonum cavo Daniel, in flammarum medio tres Hebræi juvenes, in montibus & eremo David, in medio campo Chananæa, in catenis & tenebris cum Paulo Barnabas, in sterquilinio Jobus, puras ad Deum preces effuderunt. Quâ de re Chrysostomus eximiè: Neque mihi, ait, quispiam dicat, quod nequit homo sæcularis affixus foro continuè per diem orare, & ad ecclesiam concurrere: Potest enim quàm facillimè. Nam licet in ecclesiam non sit facile concurrere, illic affixus tribunali potest orare. Et hoc multi fecere frequenter, & intus clamante magistratu, comminante, contendente, furente, pro foribus stantes signo *a* muniti, & pauca verba per cogitationem orantes, ingressi mutaverunt eum, atque mitigaverunt, & mitem ex fero reddidere, nec à loco, nec à tempore, nec à clamore quidquam ad hanc orationem impediti sunt. Nam ubicumque sis potes altare tuum constituere, nihil enim locus prohibet, nec impedit tempus. Licet enim

a *Crucis signum ævo Chrysostomi in usu.*

enim & forum petentem, & ambulantem per se prolixas facere orationes. Licet & in officinâ sedentem & pelles suentem animam Domino dedicare. Licet & servo ementi, & ascendenti, & descendenti, & adstanti coco, cùm ad ecclesiam ire non poterit, orationem facere prolixam & solertem. Non enim locum Deus veretur, sed unum exquirit, fervidam mentem, & continentem animam. Non est quærendus locus, sed loci principium. Licet in balneo sis, ora. Si mentem namque mundam habeas ab immundis motibus, licet in foro sis, sive in viâ, sive in foro constitutus, sive in mari, sive in diversorio, sive in officinâ positus, sive sis ubicumque, Deo poteris invocato petitionem obtinere: ubicumque sis ora. *a*

Ergo ut in compendium dictâ conferamus, solitudo seu cubiculum à turbis semotum orationi gratissimum, proprius tamen orationis locus est templum, imò & in templo struenda solitudo, & in mediis turbis turbæ sunt excludendæ. Ita denique, cùm templum commodè adiri non potest, locus omnis templum est.

a Chrysost. tom. 5. hom. 79. medio ferè.

§. 3.

Quod ad corporis situm in oratione spectat, hoc asserimus. Cùm supplex veniat qui orat, par est, ut supplicis habitum præ se

se ferat. Supplicem decet caput aperire, genua flectere, manus cælo attendere, omnem gestum ad reverentiam & submissionem componere. Chrysostomus feminam petulantiùs comptam, ad templum tamen, & ad preces properantem affatus: *Quid dicis*, inquit, *Deum precatura pergis? & ornamenta aurea circumfers, flavosque crines & ipsos auro compositos? An verò saltatura ad Ecclesiam pergis? Num ut tui spectaculum præbeas advenisti? Ut Deum pro peccatis suppliciter depreceris, ut tuis sceleribus veniam cum gemitu ac lacrymis petas, ut Dominum tibi propitium facias, accessisti; quid teipsam ornari improbo atque intempestivo studio contendis? Non iste supplicis est habitus. Quo enim pacto ingemiscere potes ac lacrymas fundere, atque intentissimè, ut decet, orare, quæ ejusmodi ornatu compta procedis? Nam etsi lacrymas fuderis, risum cernentibus hujusmodi lacrymæ movebunt.* a *Non iste supplicis est habitus.*

Ita sibi quisque dicat: En ades cum Deo locuturus, ergo genua submitte, deprime oculos, attolle manus, tumoris alas contrahe, indue personam supplicis.

Apud Assyrios olim, & Hebræos, aliasque gentes consuetudinis fuit, ut supplices majorem sui miserationem ad tribunalia excitaturi, in terram sese prosternerent, cinere conspersi, & ad omnium pedes provoluti. Ita humi jacentes & pulvere sordi-

a *Chrysost. hom. 8. in 1. epist. ad Timoth.*

ſordidati ſupplicant Hebræi Alexandriæ incolæ Petronio Præſidi, ita Ulyſſes Alcinoo Regi, ita Martius Coriolanus Volſcorum Principi. *a* Eò ſpectat Iſaiæ vatis commonitio: Deſcende, ſede in pulvere Virgo filia Babylon, ſede in terrâ: *b* Supplicis gere habitum, in terram te abjice, luge, deprecare.

Principes, Reges, Cæſares, ſanctiſſimi quique viri ſubmiſſis genibus orârunt. De Salomone Regum faſti teſtantur his verbis: Factum eſt autem cùm compleſſet Salomon orans Dominum omnem orationem, & deprecationem hanc, ſurrexit de conſpectu altaris Domini, utrumque enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cælum. *c* Ita Petrus, ita Paulus, ita Stephanus poſitis genibus orârunt. Ita Lunatici Pater, ita leproſus, ita ipſe Chriſtus Dominus nō in genua ſolùm, ſed in faciem quoque procidit & oravit. Hebræos flexis genibus orare conſueviſſe conſtat è pluribus. Optima inter orandum corporis compoſitio eſt, quæ orationem non impedit, ſed promovet, & accendit. Hinc oculos in cælum attollere, brachia expandere, totum corpus in terram proſternere, Caſſianus priſcis uſitatiſſimum affirmat. Chriſtus ſublatis in cælum oculis ut plurimum oravit. Martinus Turonenſis præſul morti proximus, ſupino jacens corpore orabat. Cum-

que

a *Homerus Odyſſ.* 11. *Dionyſius Halicarnaſſ. Philo Hebr. de Legatione ad Caium.*

b *Iſai. c.* 47. *v.* 1. c 3. *Reg. c.* 8. *v.* 54.

que éum discipuli rogâssent, ut converso corpore tantisper, dum remitteret vis morbi, pronus conquiesceret: Sinite, inquiebat, cælum potiùs quàm terram aspiciam, ut suo jam itinere profecturus ad Deum spiritus dirigatur.

Arelatensis Præsul Cæsarius in eos, quibus sub oratione niti genibus grave est, non immeritò excandescens: Vellem scire, inquit, qui nec genua flectunt, nec inclinare capita volunt, si aliquid sibi satis necessarium, aut à judice, aut ab aliquâ potenti personâ expeterent, utrùm stantes & recto capite negligenter, & tepidè supplicarent? Rem terrenam ab homine terreno quærimus, & prope usque ad terram nos humiliter inclinamus: & à Deo remissionem peccatorum, & æternam requiem inquirentes, nec capita inclinare, nec genua submittere dignamur? Et exemplo Christi Domini sub aspectum posito: Prostratus, inquit, in terram orat Medicus, & non inclinatur ægrotus; orat judex, & orare dissimulat judicandus? *a*

Doctissimus Afer Tertullianus Christianorum in oratione mores explicans: Illuc suspicientes Christiani, ait, manibus expansis, quia innocuis, capite nudo, quia non erubescimus, denique sine monitore, quia de pectore oramus, precantes sumus semper. *b* Cùm Deum, inquit, precamur, in cælum oculos mentemque convertimus, non

a *Cæsar. Arelat. hom.* 30.

b *Tertull. in Apologetico c.* 30. *mihi pag.* 62.

non tenentes manibus aras, aut adductam togam, sed passis brachiis ac manibus, ut quæ innocentiam explicent, nec velato capite, sed nudo; denique dictatas à sacrificulo preces non concipimus, sed ex ipsâ sede animi spiritusque nostri cum suspiriis gemitibusque vota exponimus.

Idem Tertullianus illos, qui sedentes orant, graviùs reprehendit, quòd vel reverentiam negligant, vel idololatras imitentur: Verba Tertulliani sunt: Porrò cùm perinde faciant nationes adoratis sigillaribus *a* suis residendo, vel propterea in nobis reprehendi meretur, quòd apud idola celebratur. Eò apponitur & reverentiæ crimen etiam ipsis nationibus, si quid saperent, intelligendum. Siquidem irreverens est assidere sub conspectu, contraque conspectum ejus, quem cùm maximè reverearis ac venereris: quantò magis sub conspectu Dei vivi, angelo adhuc orationis adstante, factum istud irreligiosissimum est, nisi exprobramus Deo, quòd nos oratio fatigaverit. Ita Tertulliano sub oratione sessio minimè probatur. *b* Addit: Atqui cum modestiâ & humilitate adorantes magis commendamus Deo preces nostras, ne ipsis quidem manibus sublimiùs, sed temperatè ac probè elatis. Ne vultu quidem in audaciam erecto. Nam ille publicanus, qui non tantùm prece, sed & vultu humiliatus atq; deje-

a *Sigillaria, imagines parvæ fictiles.*
b *Hic debiles & ægrotos non perstringo; nec loci consuetudinem impugno.*

dejectus orabat, justificatior Pharisæo procacissimo discessit. *a*

Profectò & Augustinus cordis affectum, & corporis gestum in oratione conjungit, nam alterum ab altero mirificè juvari & excitari asserens: Nescio, inquit, quomodo, cùm hi motus corporis fieri, nisi motu animi præcedente non possint, eisdem rursus exteriùs visibiliter factis, ille interior invisibilis, qui eos fecit, augetur: ac per hos cordis affectus, qui ut fierent ista, præcessit; quia facta sunt, crescit. *b*

Clarissimè Hieronymus, ut doceret ad orationem submittenda esse genua: Fixo, inquit, in terram poplite, magis quod à Deo poscimus, impetramus. Legimus enim & Paulum in littore sic orâsse, & geniculationes in oratione præceptas. *c*

Quamvis igitur cordis affectus imperet, ut exterior corporis gestus sit decens, tamen interior ille per hunc ipsum excitatur, eoque altior erigitur animus, quò majori submissione deprimitur corpus. Æquum igitur est, ut in oratione corpus etiam sui officii meminerit, & quantam poterit ei qui adoratur, reverentiam adhibeat. Addo de orationis tempore.

a *Tertull. lib. de Oratione cap.* 12. *&* 13. *mihi pag.* 182. b *August. tom.* 4. *l. de curâ pro mortuis c.* 5. c *Hieron. tom.* 6. *l.* 2. *in epist. ad Ephes. c.* 3. *mihi pag.* 174.

Deus

§. 4.

Deus quovis tempore ad audiendum paratiſſimus eſt. Chryſoſtomus tam facilem ad divinas aures acceſſum explicans: Non aſſiſtit miles, inquit, qui expellat, non ſatelles qui dicat: Non eſt nunc tempus accedendi, veni poſteà, ſed quando veneris ſtat audiens; etiamſi tempore prandii, etiamſi tempore cenæ, etiamſi nocte intempeſtâ, etiamſi in foro, in viâ, etiamſi in cubili, etiamſi intus in judicio apud magiſtratum fueris, & eum vocaveris, nihil vetat, quò minùs tuam petitionem audiat, ſi ritè vocaveris. Semper & aſſiduè potes eum interpellare, & nulla difficultas adeſt. Neque enim opus eſt janitoribus, qui te introducant, non diſpenſatoribus, procuratoribus, cuſtodibus, aut amicis: ſed quando ipſe per teipſum acceſſeris, & tunc maximè te audiet. *a*

Summus Hebræorum ſacerdos ſanctuarium ingreſſurus aureis cingebatur tintinnabulis. Vide, obſecro, quantò facilior ad Deum pateat, quàm ad hominem acceſſus. Solent viri principes habere ad manus tintinnabula, quibus famulos ad ingreſſum vocent; neque enim fas eſt ulli ad lubitum irruere. At verò Deus non ſibi hæc tintinnabula retinebat, ſed Sacerdoti committebat, ut oſtenderet tempus ad ſe ingrediendi & orandi à famulo conſtituendum, cùm

prompta

a *Chryſ.tom.1.in pſ.4. initio, mihi pag.611.*

prompta hominis voluntas, sit Dei alloquendi facultas.

Pharao à ranis pessimè habitus rogavit Mosen, ut Dominum sui caussâ deprecaretur. Cui Moses: Constitue, inquit, mihi tempus quando deprecer pro te. *a* Cur, obsecro, Moses precandi tempus in Pharaonis arbitrio collocavit? ut sciret Pharao, inquit, Alphonsus Tostatus, Deum ad audiendas preces quovis tempore promptissimum esse. Nihilominus stata orandi tempora minimè negligenda sunt.

Beatus Antoninus refert Anachoretam virum integerrimum ab Angelo quot diebus botrum uvarum accepisse in cibum, sed hoc discrimine. Quando vir ille religiosus statas orandi vices præproperè antevertit, botrus erat immaturus; cùm preces diutiùs æquo distulit, siccus videbatur botrus ac rugosus; cùm congruo tempore precandi pensum persolvit, suavis & maturus ferebatur botrus. *b* Res hîc loquitur quàm Deo placeat constitutum orandi tempus non temerè negligere. Omnia tempus habent. Tempus orandi, & tempus laborandi. *c*

Quapropter rectissimè is fecerit, qui stata orandi tempora sibi ipse præscripserit, & quantum fieri potest observârit. Ita Daniel fenestris apertis in cenaculo suo contra Hierusalem tribus temporibus in die flecte-

a *Exodi c. 8. v. 9.*
b *Antoninus parte 3. Tit. 17. cap. 4. §. 4.*
c *Ecclef. c. 2. v. 1.*

flectebar genua sua, & adorabat. *a* Ita rex David: Vespere, inquit, & manè, & meridie narrabo & annuntiabo, & exaudiet vocem meam. *b* Ajunt Cassitam, licet diebus pœnè totis cantillet, ter in die, idque ante solis exortum manè, meridie ac vesperi singulare melos fundere, laudando conditori. Vivum & insigne horologium! modò hanc temporis divisionem non negligamus.

Sed præter ordinarium cujusque diei tempus, expedit certis etiam horis negotia semovere, & orationi seu meditationi se totum dedere. Hoc ille idem Solymæus Rex religiosissimè executus: Septies, inquit, in die laudem dixi tibi. *c* Numquid præter prandia, cenasque ordinarias, symposiola subinde ac conviviola celebramus, cur animo suas delicias negemus? Atque hoc commodiùs fiet solemnioribus festis diebus. Ita etiam post confectum iter longius, post negotium intricatius transactum, aut cùm magis premunt adversa, prolixiùs orandum. Hoc sciamus, orationem attētam & fervidam plus impetrare, quàm remissam ac tepidam annis compluribus. Ita Tobiæ conjunx Sara triduo impransa & incenata: ita Samuelis mater Anna, ita Esther regina, ita viri feminæque sanctiores orârunt.

Alexander Constantinopolitanus præsul, ut vetus habet historia, cùm Arrius Constantinopolim venisset, Constantini jussu,

a *Dan.* c. 6. v. 10.
b *Psal.* 54. v. 18.
c *Psal.* 118. v. 164.

jussu, in Ecclesiæ sinum recipiendus, grave certamen subiit. Neque enim fucatissimas Arrii rationes ignorabant. Accedebant Eusebii Nicomediensis Antistitis minæ Arrio plurimùm patrocinatæ. His angustiis Alexander pressus in templum Pacis se contulit, ubi terræ affusus, non sine magnâ vi lacrymarum, aliquot dies noctesque continuas orando duxit. Orationis summa hæc fuit: Si vera est, ô Deus, Arrii opinio, diem ego disceptationi cõstitutum non videam: sin Arrius tot malorum auctor religione falsâ nititur, luat impietatis pœnas. Præfinitâ die Arrio conscientia metum incussit, metus alvum laxavit. Miser ad latrinam in foro secedens, cum alvo & sanguinem & animam unà dejecit. Hoc ei fatum Alexandri preces conciliârunt. *a*

a *Socrates hist. Eccles. l.* 1. *c.* 2. *Theodor. l.* 2. *c.* 14. *Alii.*

§. 5.

Verùm ut gratum orationi tempus præfiniamus, Bernardum censeo audiendum, qui silentium nocturnum orationi congruentissimum judicans: Nec modò locum, inquit, sed & tempus observare oportet eum, qui sibi orare voluerit. Tempus feriatum commodius aptiusque, maximè autem cùm profundum nocturnus sopor silentium indicit, tunc planè liberior exit puriorque oratio. Consurge, lauda in nocte, ait Propheta, in principio vigiliarum, effunde,

de ſicut aquam cor tuum ante conſpectum Domini. *a* Quàm ſecura aſcendit de nocte oratio, ſolo arbitro Deo ſanctoque Angelo, qui illam ſuperno altari ſuſcipit præſentandam. Quàm ſerena & placida, nullo interturbata clamore vel ſtrepitu! Quàm denique munda atque ſincera, nullo reſperſa pulvere terrenæ ſollicitudinis, nullâ aſpicientis laude ſeu adulatione tentata. *b*

Vates regius clamat: In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Dominum. *c* Cur, inquit Chryſoſtomus, in noctibus extollendæ manus? Docens nos, non eam totam in ſomno conſumere, & oſtendens puriores tunc eſſe preces, quando & mens eſt levior, & nobis eſt plus otii. Propheta quidem te è lecto excitat, & deducit in templum, jubens totam illic noctem agere: at tu ne domi quidem manens hoc facis. *d*

Atque ut noverimus, quàm ſeriò Chryſoſtomus hoc omnibus perſuaſum cupiat. Hîc mihi ſermo, inquit, & ad viros & ad mulieres. Flecte genua, Dominum tuum ora tibi fieri propitium. Plus nocturnis placatur orationibus. Regis memento dicentis: Lavabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo. Quantumcunque ſis delicatus, non es illo delicatior; quantumcunque ſis dives, non es ditior Davide, qui rurſum dicebat:

a *Thren. c.2.v.19.* b *Bern. ſerm. 86. ſeu ultimo in Cant. mihi pag. 828.* c *Pſ. 133. v. 1.* d *Chryſ. tom. 1. in pſ. 133. mihi p. 1001.*

Mediâ nocte surgebam ad confitendum tibi. Tunc inanis gloria non interrumpit. Post tales pernoctationes somni suaves, & miræ revelationes. Hoc fac tu quoque vir, ne dum mulier. Ecclesia sit domus ex viris & mulieribus constituta. Si tibi sunt & filii, per omnes in nocte fiat ecclesia: si verò molles sint, & vigiliam non ferant, usque ad unam orationem vel alteram excita & colloca. Nil illo melius penu tales orationes suscipiente. At, inquies, laboravi per diem multum, & non possum. Prætextus & occasio sunt ista. Nam quantumcunque laboraveris, non laborabis quantum ærarius malleum tam gravem ex tantâ demittens altitudine, scintillas & fumum toto suscipiens corpore, & tamen majorem noctis partem in hoc absumit. Scitis & vos mulieres, quando in agrum vel ad pernoctationem a proceditis, quomodo per totam noctem vigilatis?

Nimis hoc verum, ô auree orator, quàm enim suaviter totas noctes potando, ludendo, saltando, vel ad chartulas pictas, vel ad abacum lusorium, & coronatos calices consumimus? Hîc pervigilare jucundum est; hîc vigilantissimos capitolii custodes anseres superamus.

a In Haingarten; ins zunggelhaust; zum Nachttantz.

§. 6.

Sed quod dicere cœperat pertexens Chry-

Chryſoſtomus: Crede mihi,ait, non ita rubiginem ignis excoquere ſolet, ſicut nocturna oratio noſtrorum rubiginem peccatorum. Quare Chriſtus ipſe in monte pernoctabat? Nonne ut nobis forma fieret? Tunc plantæ reſpirant, in nocte dico, tunc & anima maximè rorem & plus illis ſuſcipit; quæ per diem ſol exuſſit,hæc nocte refrigerantur. *a*

Veriſſima ſunt hæc Chryſoſtomi, Quàm enim potenter ad optima cogitata invitat nocturni ſilentii tempore innube & ſtellatū cælum ſuſpicere, tot illic ardentes faculas numerare, tot noctis ignes ex diſpoſito lucentes contemplari, infinita hæc aëris ſpatia mirari magis quàm metiri; occupandum in cælo locum ſibi deligere, ita in cogitationes divinas emicare. Hæc vera libertas animi, hæc ſancta ejus evagatio. Subducit ille interim ſe cuſtodiæ, in quâ tenetur, & cælo reficitur. Hinc mortalis vitæ tædium, hinc amor & ingens deſiderium beatioris. Hîc animus nôſſe incipit unde deſcenderit, hîc explorat quò iturus ſit, quæ ſedes expectet miſeræ ſervitutis legibus ſolutum. Et quis eum vetet tunc cælo intereſſe? Tanti eſt noctu ad preces cogitationeſque ſanctiores vigilare. Tunc enim cum vate divino vociferari licet: Anima mea deſideravit te in nocte: ſed & ſpiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te. *b* Memor fui nocte nominis tui Domine. *c*

a *Chryſ. to. 5. hom. 42. ad pop. mihi pag. 258.*
b *Iſaiæ c. 26. v. 9.* c *Et Pſa. 118. v. 55.*

Ambrosius hinc documentum sumens, ne unquam ab hac meditatione feriemur, sed noctem somno subducamus, & Deo feneremur: Hoc nomen I E S V S, inquit, invocetur diebus ac noctibus, nullumque tempus prædicandi vacuum sinat sancta devotio præterire. Ad rem persuadendam hoc utitur argumento: Si, ait, studentes doctrinis sæcularibus perparum somno indulgēt, quantò magis qui Deum cupiunt cognoscere, non debent somno corporis impediri, nisi quantum naturæ satis est. *a*

Felices igitur eos, nō qui etiam dies dormiunt, sed qui etiam noctes vigilant. Hi enim planè vivunt: illi alii thalamo tanquā tumulo mersi moriuntur. Quod Petrus Chrysologus eruditè affirmans: Semper, inquit, & ad omnia vigilias esse salutares, nullus ignoret. Reverà plus vigilare, plus vivere est. Quid tam mortis simile, quàm dormientis aspectus? Quid tam vitâ plenum, quàm forma vigilantis? *b* Sed illo prior Clemens Alexandrinus: Nullus homo dormiens, inquit, ullius est pretii, magis quàm qui non vivit. Somnus enim non secus ac publicanus, dimidium vitæ tempus nobiscum dividit. *c*

Igitur somno detrahere quod orationi detur, partitio æquissima est, omniumque vocibus laudata. Quibus autem nimiùm grave est, noctis medio calentem nidum dese-

a *Ambr. in psal.* 118. *serm.* 7.
b *Chrysol. serm.* 24. *initio.*
c *Clem. Alex. l.* 2. *pædag. c.* 9.

deſerere, ii ſaltem quoties ultrò evigilant, has breves vigilias oratione diſtinguant, & manè tantò citiùs ſtrato conſurgant. Aurora non Muſis ſolùm, ſed & beatis geniis & cælo amica eſt. Apollonii Thyanæi præceptio erat: Adveniente aurorâ cum Diis eſſe verſandum. *a*

Æterna ſapiētia clamat: Quoniam oportet prævenire ſolem ad benedictionem tuã, & ad orientem lucis te adorare. *b* Manè ab Iſraëlis populo manna colligendum fuit, alioqui ſolaribus radiis incaleſcens tabeſcebat. Manè potentiſſimus rex Sionis David in preces effuſus: Manè, inquit, aſtabo tibi, & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. *c* Exaltabo manè miſericordiam tuam. *d* Et manè oratio mea præveniet te. *e* Nam quod Siracides ait: Iuſtus cor ſuum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conſpectu altiſſimi deprecabitur. *f* Neque hoc priſcis gentibus ignarum. Rex Æneas pietate inſignis habitus:

Vota Deûm primo victor ſolvebat Eoo. g

Matutinum tempus divinis colloquiis aptiſſimum & convenientiſſimum eſt. Quod Salomon affirmans: Bene conſurgit diluculo, inquit, qui quærit bona. *h* Manè corpus omne orationi habilius, caput defæ-

a *Philoſtrat. in ejus vitâ l.* 1. *c.* 12.
b *Sap. c.* 16. *v.* 28. c *Pſal.* 5. *v.* 5.
d *Et Pſ.* 58. *v.* 17. e *Et Pſ.* 87. *v.* 14.
f *Eccli. c.* 39. *v.* 6. g *Virg. l.* 11. *Æneid. v.* 4. h *Prov. c.* 11. *v.* 17.

catum, ſtomachus exoneratus, tēpus quietum, animus à diurnis negotiis vacuus, vegetiores ſunt omnes ſenſus. At ubi cena longa, cibus potuſque copioſus, & mollis eſt lectus, ohei ſomnus etiam lōgus, oratio brevis, aut nulla erit. Hæc ſibi cohærēt, Vara Vibiam ſequitur. Quòd ſi manè decenter cogites orare, priùs veſperi ſemen ſparge, & poſt luſtratam conſcientiam, piâ ſanctâque cogitatione ſomnū incipe. Talem te manè poſterum videbit, qualem te præcedens veſper ſomno tradidit. Quemadmodum is qui noctu prunas cineribus operit, ut tantò faciliùs manè proximo ignem eruere, pabulum ſubjicere, focum ſtruere poſſit.

§. 7.

Ad ſacrum hunc orationis ignem meliùs fovendum, expedit omninò, ut quotieſcunque noctu quis expergiſcitur, mox animum in Deum erigat, hâc brevi aliâve ſimili oratiunculâ: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Aut: Dominus meus & Deus meus: Aut: Domine JESV, miſerere mei, & dirige me: piorum certè Chriſtianorum ſancta conſuetudo eſt, ut, ubi poſt abſolutas preces cubitum conceſſerint, pii aliquid cogitare inſtituant, & cogitationi, aut ipſi etiam orationi huic indormiant: idemque faciant, cùm noctu evigilant.

Incredibile dictu eſt, quàm diabolus ad ſemiſopitum hominem ſit attentus, quem impuris cogitationibus concipiendis eſſe aptiſſi-

aptiſſimum nō neſcit. Eam etiam ob cauſſam manè prima omnium cogitatio ſit Dei memoria; alioqui Satan ſuggeſtionibus fœdis mentem præoccupat, & ita diem reliquum omnem matutino ſemine corrumpit. Qualis diem cœperis, talis plerumque finies; nec bonam diei ſeriem expecta, ſi malum fuerit illius principium.

Huc omninò ſpectat illud Ioānis Climaci, qui refert unum aliquem è priſcis Anachoretis dicere ſolitum: Se in oratione matutinâ curſum totius diei conſpicere: quali enim tenore ac modo prima illa oratio præcederet, tali cetera omnia eo die ſolere ſequi. Mala oratio, malus dies: oratio attenta & tranquilla, talis etiam dies. Quod planè veriſſimum videtur, & inter religioſos viros quotidianâ experientiâ probatum. Orationem enim, ait Climacus, rectiſſimè tradunt Theologi, eſſe ſpeculum. Statum tuum oratio tua manifeſtat tibi. *a* Dimidium diei aut totum habebit, qui manè ardenter & attentè oraverit.

In eam rem Iobus apertiſſimè monens: Si tu, inquit, diluculo conſurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus; ſi mundus & rectus inceſſeris, ſtatim evigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum juſtitiæ tuæ. *b* Ideò David tam matutinus ad orandū evigilans: Prævenerunt, inquit, oculi mei ad te diluculo. *c* Regium hoc exemplum Ambroſius aſpiciens: Grave

a *Clim. gradu* 18. *de orat. virtutū matre, mihi p.* 297. b *Iob c.* 8. *v.* 5. *&* 6. c *Pſ.* 118. *v.* 148

ve eſt, inquit, ſi te otioſum in ſtratis radius ſolis orientis, inverecundo pudore conveniat, & lux clara feriat oculos ſomnolento adhuc torpore depreſſos. An neſcis, ô homo, quòd primitias tui cordis ac vocis quotidie Deo debeas? *a*

Hoc reverà Salomon velut vectigal exigens: Honora Dominum, inquit, de tuâ ſubſtantiâ, & de primitiis omnium frugum tuarum. *b* Æquiſſimum prorſus eſt, ut Deo primordia rerum noſtrarum omnium offeramus. Idcircò non ſolùm manè, ſed & interdiu actiones omnes à precibus auſpicandæ; ſemper in mente ſit illud Domini: Sine me nihil poteſtis facere. Jugem hunc orationis uſum Hieronymus plurimum commendans: Inſtantiam, inquit, & orationis perſeverantiam nos habere Propheta docet. Qui ad cupita pervenire voluerit, reflectere mentem ab orationis ſtudio non debet, ſed magis perſeverare illũ in cœptâ intentione oportet. *c* Sic Annæ precantis vultus non ſunt ampliùs in diverſa mutati. *d* Nunquam enim ampliùs orare deſiit. Ita cæcus Hierichuntinã viam obſidens tantò magis clamabat, quantò magis tacere jubebatur. Quod illa & ille tam perſeveranter petiit, liberaliter à Deo & illa & ille impetravit. Optimè dixit Gilebertus Abbas: Pertinax oratio pertingit ad finem. Etſi tibi in initiis ſicca & velut ſaxea

a *Ambr. ſerm.* 19. *in dictum pſal.*
b *Prov. c.* 3. *v.* 9. c *Hier. in c.* 3. *Thren. v.* 49.
d *1. Reg. c.* 1. *v.* 18.

ſaxea videatur, oleum tamen gratiarum elicies de duriſſimo hoc ſaxo, modò perſeveres, modò te longior mora non diſſolvat, modò tua vota dilatione non lenteſcant. Cave, ne illud tibi de Evangelio improperetur: Sic non potuiſti unâ horâ vigilare mecum? Quòd ſi torpor abeſt, vide, ne dilationis tædium te fatiget, & deſiderium tuum infringat. Utrobique reatus eſt, ſi ſit anima vel in poſtulatione remiſſa, vel deficiens in expectatione. a Vigilate igitur & orate.

a *Gillebertus ſerm. 6. in Cantica apud Bernardum, mihi pag. 1805.*

CAPVT XI.

Quantæ ſint efficaciæ orationes complurium, & publicæ.

NItebatur Archidamus Ageſilai regis filius perſuadere Græcis, ut inita cum Antigono & Cratero pacta ſolverent. Illis abnuentibus: Ovis, inquit, eâdem ſemper voce utitur, homo multis & variis, dum id quod vult, conficiat. a

Nullum profectò animal vocem ſic variare novit atque homo; leo eumdem rugitum, ovis eumdem balatum, eumdem bos mugitum, eoſdem ſerpens ſibilos, eumdem equus hinnitum retinet. Sturni variandis vocibus aptiores. At homo cum avibus can-

a *Plutarchus tom. 1. Moral. in Apophteg. mihi pag. 386.*

cantillare, latrare cum canibus, cum lupis ululare discit, variandæ vocis mirissimus artifex. Hoc in homine miratur homo, sed Deus hac vocũ varietate non flectitur. Hoc potiùs aures divinas mulcet, cùm multi homines velut unâ precantur voce. Quod in publicis orationibus fieri amat, ubi Credentium cor unum, & anima una. a Hæ orationes Deo gratissimæ, quæ unâ ejuscemodi voce, corde uno constant. Et de his nunc agendum.

a *Actor. c. 4. v. 32.*

§. 11.

Incredibilem impetrandi vim habet publica complurium oratio. Hujus non ignara Judith vidua castissima, cùm Bethuliæ clades & vastatio immineret à Duce Holoferne, jam universo populo ad civitatis portam congregato, publicam orationem indicens: Stabitis vos, inquit, ad portam nocte istâ, & ego exeam cum Abrâ meâ: & orate, ut, sicut dixistis, in diebus quinque respiciat Dominus populum suum. Nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum. Sed hoc tertiùm commendans: Orate, inquit, ut firmum faciat Deus consiliũ meum. a Quàm miranda verò fuerit publicæ orationis illius efficacitas, eventûs secundissimi felicitas probavit.

Ita olim Heliodoro Solymæis gazis inhiante, quod Machabæa historia recitat, nõ modica per universam civitatem erat trepidatio. Sacerdotes autem ante altare cũ sto-
lis

a *Iudith c. 8. v. 31. & seqq.*

lis sacerdotalibus jactaverunt se, & invocabant de cælo eum, qui de depositis legem posuit. Alii etiam gregatim de domibus confluebant, publicâ supplicatione obsecrantes: accinctæque mulieres ciliciis pectus, per plateas confluebant. Sed & virgines, quę conclusæ erant, procurrebant ad Oniam, &c. universæ autem protendentes manus in cælum deprecabantur. *a* Ita civitas omnis in publicam supplicationem effusa, tantam habuit impetrandi efficacitatē, ut ipsos è cęlo Angelos Heliodori castigatores acerrimos, in sui præsidiū evocarit.

Non minùs Bethulię civibus sapuerunt Ninivitæ, jubente Rege in publicam orationem provoluti. Regium edictum imperârat: Operiantur saccis homines & jumenta, & clament ad Dominum in fortitudine. *b* Et reverà deferbuit indignatio divina: Deus ad opitulandum adfuit. Hinc Chrysostomus rem grandem & miram proloqui ausus: Deus, inquit, frequenter reveretur multitudinem unanimem & consentientem in precando; ut veluti pudore victus non audeat illis negare. *c* Nimirum humanissimus Deus, non raró induit mores humanos.

Petrus & Jacobus in vinculis mortem, operiebantur. Herodes suo furori velut proludēs in Jacobum gladio animadvertit. Nec Petrum sors mitior manebat. Verùm Herodianæ sicæ præreptus Petrus: Nunc

a 2. *Machab. c. 3. v. 16. & seqq.* b *Ionæ c. 3. v. 8.* c *Chrysost. hom. 2. in ep. ad Cor.*

ſcio verè, inquit, quia miſit Dominus Angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis. a Cur Iacobus, quæſo, regiâ ſecuri cecidit? Cur Petrus evaſit? Non pro Iacobo, ſed pro Petro Eccleſia tota dicitur deprecata: Nam Lucâ teſte, oratio fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſiâ ad Deum pro eo. b

Hanc publicæ orationis efficacitatem Chryſoſtomus expendens: Vis, inquit, diſcere, quanta ſit orationis in Eccleſiâ factæ potentia? Vinctus erat Petrus, multiſque catenis circũdatus: Oratio autem fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſiâ pro eo, & ſtatim eum à carcere liberavit. Quid hâc igitur ſit oratione potentius, quæ columnam & Eccleſiæ turrim adjuvit? c Ut intelligas plurimùm eam pollere orationem, quæ cum conſenſu agitur, & jugi concordiâ plurium hominum? d

Eam etiã ob cauſſam Samuel omni populo præſente inſtituit orare in publico; Quatenus, ut Dionyſius loquitur, ex multarum præſentiâ facierũ exaudibilior eſſet ſua oratio. Nec defuit optatiſſimus ſucceſſus, Philiſtæis per unanimes preces potiùs quàm per militares vires expugnatis. e Hâc ratione Samuel eam urbem ita initiavit, ut in poſterum locus orationis publicus haberetur. Unde multis poſt annis Hebræi bellicis cladibus attriti: Venerunt in Maſphat contra

a *Actor c.* 12. *v.* 11. b *Ibid. v.* 5.
c *Chryſ. hom.* 79. *ad pop. mihi pag.* 396.
d *Idem de incomprehenſ. nat. Dei hom.* 4. *mihi pag.* 1001. e 1. *Reg. c.* 7. *v.* 5.

contra Hierusalem, quia locus orationis erat in Masphat ante in Israël. *a*

Sic complura loca ob illustrem Patriarcharum memoriam consuêrunt frequentari. In montem Moria Abrahami sacrificio celebrem perrexit Rebecca, ut consuleret Dominum. *b* Iacob in Mesopotamiam contendens, in eumdem montem religionis causâ subiit. *c* Sic Absalon religiosus nequam, se voti reum simulans, ut hostiam Deo gratiorem offerret, in Hebron iter adornavit. *d* Ita Bethel nocturno Iacobi viso illustris, Hiericho celebri Iosue triumpho memorabilis, Jordanis sacerdotum arcam ferentium transitu venerabilis. Has urbes Elias antequam in cælum raperetur, velut loca pietatem spirantia postremùm voluit salutare. Sed ad rem.

a 1. *Machab. c.* 3. *v.* 46.
b *Gen. c.* 25. *v.* 22. *Ita Augustinus quæst.* 72. *in Genesim explicat.*
c *Gen. c.* 28. *v.* 11. *Vt Hebræi apud Liranum affirmant.* d 2. *Reg. c.* 15. *v.* 7.

§. 2.

Multi deprecatores faciliùs ac citiùs exaudiuntur. Ideò Samuelem, quem dixi, Israëlis populus rogabat. Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum: ut salvet nos de manu Philistinorum. *a* Cur non ipsi statim confugerunt ad Deum, sed Samuelem potiùs ad orandum exorârunt? Sciverunt utique Hebræi, multorum preces non facilè repudiari. Nec illud nescire potue-

a 1. *Reg. c.* 7. *v.* 5.

potuerunt, eos qui aliquid à Deo impetrare satagunt, non suâ solùm auctoritate niti, sed quàm multos possunt, adsciscere sibi deprecatores. Ita Ægypti rex Pharao Mosen & Aaronem sibi concilians: Orate, inquit, Dominum, ut auferat ranas à me, & à populo meo. *a* Ita Hebræi Hieremiam allocuti: Cadat, inquiunt, oratio nostra in conspectu tuo, & ora pro nobis ad Dominum Deum tuum. *b* Iidem Babylonicis vinculis attenti ad alios Hierosolymis agentes: Pro nobis ipsis, inquiunt, orate ad Dominum Deum nostrum, quia peccavimus Domino Deo nostro, & non est aversus furor eius à nobis usque in hanc diem. *c* Divinus Paulus, tametsi ad exorandum Deum potentissimus, aliorum tamen preces expetens: De cetero fratres, inquit, orate pro nobis, ut sermo Dei currat & clarificetur, sicut apud vos. *d* Christus Dominus ipse discipulos suos, non ad orandum pro se (nec enim Filius apud Patrem, servorũ precibus egebat) sed ad orandum secũ invitans: Sustinete hîc, inquit, & vigilate mecum: vigilate & orate. *e* Multorũ preces validissimæ.

Quàm autem hæc orandi societas Deo placeat, Christus luculentè pronuntians: Dico vobis, inquit, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quãcunque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cælis est. *f* Quòd si vel soli duo concordibus

a *Exodi c.* 8. *v.* 8. b *Hierem. c.* 42. *v.* 2.
c *Baruch c.* 1. *v.* 13. d 2. *Thess. c.* 3. *v.* 1.
e *Matt. c.* 26. *v.* 38. & 41. f *Matt. c.* 18. *v.* 19

cordibus animis votiſque, rem quamcunque *a* precibus poſtulaverint, certo certius impetrabunt, quantò magis ſi plures, aut Eccleſia univerſa quiddam rogaverit. Ita Deus publicas preces ſingulari promiſſione dignatur, quò nos acriùs ad earum ſtudium invitet, cùm plurimùm faciat ad impetrandum unanimis & concors plurium oratio. Et cauſſam aſſignans Chriſtus: Ubi enim, inquit, ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. *b* Si Deo largitori tam gratum eſt, aliquos in Chriſto conſpirare, numero licet minimo; quantò gratius erit, ſi duo vel tria millia, ſi plurimi in ipſo conſpirent. Ibi, ait, in medio eorum non cunctabundus ero, ſed jam ſum, jam illic invenior, favore ac gratiâ ſingulari præſens, ut eorum conatus adjuvem, eorum preces accendam, conſilio eos dirigam, illoſque voti compotes reddam, & quidquid aggreſſi fuerint, ad ſucceſſum proſperum deducam, ut denique tanquam ſupremus judex inter eos conſidens, quam meo nomine pronuntiaverint ſententiam, confirmem. Ea orationis inter plures ſociatæ, en publicarum præmium inæſtimabile bonum. Nimirum quod Chryſoſtomus dixit, deprecatoribus multis non audet Deus negare. Hanc ob cauſſam hortatur acriter Auguſtinus: Orate certatim concordi ſanctoque certamine: Non enim adverſus alterutrum certatis, ſe adverſùs

a *Modò non ſit aliena à voluntate divinâ.*
b *Ibid. v. 20.*

versùs diabolum sanctis omnibus inimicum, *a*

a *August. tom. 2. epist. 121. ad Probam, fine, mihi pag. 240.*

§. 3.

Hîc forsan emergat quæstio, quæ inter infinitas orationes sit omnium excellentissima oratio? Verbo responderi potest, Orationem Dominicam omnibus aliis orandi formis antistare auctoritate, ordine, brevitate, perfectione, efficacitate, ac demum necessitate. 1. Auctoritate. Ipsa eam & Sapientia & Veritas præscripserunt. 2. Ordine, nam primò ea petuntur quæ Dei gloriam, deinde illa quæ animi salutem, tertiò, quæ bonum corporis spectant. 3. Brevitate; Si rerum petendarum multitudinem & magnitudinem expendamus, brevior esse non poterat. 4. Perfectione; nam (ut Augustinus loquitur) etsi per omnia precationum sanctarū verba discurras, quantum existimo, nihil invenies, quod non ista Dominica contineat & concludat oratio. *a* 5. Efficacitate; Deum Patrem utique nil magis moverit quàm oratio Filii, nec quisquam meliùs noverit quàm filius, quæ apud Patrem sit efficacior oratio. 6. Necessitate; Nulla alia precandi formula est, quam conceptissimis verbis Christiani usurpare jubeantur, nisi ista. Ita nec melior, nec ordinatior, nec brevior, nec perfectior, nec utilior, sed nec sanctior aut efficacior

a *Aug. to. 2. ep. 121. c. 18. mihi pag. 239.*

cacior eſt ulla oratio. In conſtitutionibus Apoſtolicis monentur omnes te eam quotidie iterare. Sacra inſuper Concilia docent, non licere homini Chriſtiano orationem Dominicam aut memoriâ non tenere, aut non intelligere, aut non frequentare. Petitionum ordo talis eſt. 1. Petimus bonum Dei. 2. Bonum noſtrum ſummum. 3. Bonum noſtrum medium, ſeu gratiam ad obſervandas Dei leges. 4. Bonum noſtrum infimum, ſeu ſubſidia temporalia. 5. Amotionem mali præteriti. 6. Amotionem mali futuri. 7. Mali præſentis: Sic quatuor primis petitionibus precamur bona, tribus reliquis deprecamur mala. Hanc autem orationem probè intelligere, & quotidie ſæpius dicere, cujuſvis Chriſtiani eſt: Et quando jam ante aliquot annos seriò rogatus ſum, ſuccinctam ejus orationis explicationem dare, hîc obſequi eſt animus, idque cum quantâ poſſum curâ, & loco, putem, commodiſſimo. Idcircò Domini verba ordine ſubjungo.

Pater noſter, qui es in cælis.

Hæc Orationis Præfatio eſt, quâ Deicùm bonitatem, tum potentiam laudamus: Bonitatem, *Pater noſter*, Potentiam, *Qui es in cælis*. Hîc oranti creſcat ingens fiducia. Deus benigniſſimus eſt, ut velit largiri; potentiſſimus eſt, ut poſſit. Quid autem neget filiis æqua petentibus Pater? Hîc ſimul etiam tam adoptationis quàm peregrinationis

tionis nostræ monemur. Deus est *Pater noster*, qui nos adoptavit. Eramus paradisi exules; jam cæli hæredes, jam Dei filii sumus, sed interim & peregrini sumus. Pater cælum habitat, ubi suam pandit gloriam, nos in terrâ exulamus, dum ad patrem assumamur, illic ei futuri similes, si hîc non fuerimus degeneres.

Non autem *Pater meus*, sed *Pater noster*, dicimus, reprimendæ superbiæ, promovendæ humilitati, mutuo amori commendando. Unam & eamdem omnibus nobilitatem donavit Deus Pater omnium. Ita pro mendico Rex locuples pro egeno, Dominus pro servo, Princeps pro subdito orat, quem & fratrem vocat. Cyprianus: Libenter audit Deus, inquit, quando Christianus non solùm pro se, sed pro altero orat. Pro se orare naturæ est; pro altero gratiæ; pro se orare necessitas cogit, pro altero charitas. Hîc autem nullum, quantumvis inimicum, nisi apud inferos sepultum excludimus. De nemine dum vivit, desperandum.

Cùm autem Deum in cælis esse dicimus, non eum cælis circumscribimus, sed omnia illius imperio subesse, virtutem ejus quolibet diffundi, universa illius providentiâ gubernari profitemur. Hac autem locutione usus est servator, ut orantium mētes erigeret è terrâ, & cælo affigeret, summâque in Deum reverentiâ instrueret, sub cujus conspectu se stare orans meminisset.

Porrò Nyssenus eos, qui noxæ letali voluntariè inhærent, & tamen dicere audent, *Pater*

Pater noster qui es in cælis, mendacii convincit, cùm eorum pater diabolus non in cælis, sed in inferorum flammis sit. *a*

a Greg. Nyss. orat. 2. de Orat. Dom.

Sanctificetur nomen tuum.

Prima petitio. Vult ea primò, ut Deus & Dei potentia, majestas, sapientia, benignitas, providentia, justitia & misericordia cognoscantur ab omnibus. Secundò, ut Deus ab omnibus timeatur & ametur. Tertiò, ut dignè colatur & laudetur ab omnibus. Id porrò fiet, si Deo ut veraci credant omnes, in Deo ut potente & largo sperent, Deum ut iustum timeant, ut bonum diligant: si rectum & sanctum habeant, quidquid vult aut permittit, quidquid jubet aut ordinat Deus, de Deo nunquam loquantur aut cogitent sine summâ veneratione & offensionis metu. Sic in orbe toto Dei gloria relueeat, noscatur inter homines Deus qualis est, atque ita ut meretur, colatur & honoretur.

Cùm autem Deo bonorum omnium laudem tribui cupimus, ad gratiarum actionem etiam nos ipsos excitamus, dum eius beneficia grati agnoscimus, & omnia illi uni accepta referimus. Quia verò ingenuus filius, pro nullâ re priùs quàm pro gloriâ Patris supplicet, reliqua omnia infra eam numeret, & secundo loco ducat; tunc nos demũ ad ritè precandũ erimus comparati, si non de nobis tantùm & commodis

nostris

nostris solliciti, sed priorem gloriæ divinæ locum dederimus. Nec enim sat magno divini honoris studio feremur, nisi nostri quodammodo obliti, ante omnia honorem Dei spectemus: Nimis præposterum est, quæ nostra sunt solùm curare, Dei gloriam, quæ aliis omnibus curis merito suo longè præferenda, negligere.

Adveniat regnum tuum.

Triplex DEI regnum est, Naturæ, Gratiæ, Gloriæ. Naturæ regnum dicimus, quia Deus in omnes res conditas, in orbem universum dominatur, creans, destruens, ordinans, gubernans omnia singulaque pro nutu & arbitrio. Alterum, Gratiæ regnum est, quod Deus tenet in servis suis, & servi ejus in ipso adversùs hostes primarios, Mundum, Carnem, Diabolum. Atque hoc Dei regnum per veram religionem & charitatem administratur. Tertium est regnum Gloriæ, beatitas immortalis. Pacatissimum est hoc regnum, absque ullius hostis infestatione. Atque hoc regnum ut adveniat, desideramus, ardenter autem desiderando digni reddimur, ut in illius regni societatem à Patre admittamur.

Impleatur igitur numerus Beatorum, & regnum illud longè beatissimum inchoëtur. Hîc pro se quisque cum Chrysologo dicere poterit: Veniat, oro, Christus, veniat perfectè regnaturus in me, in quo diabolus arcem, mors imperium, infernus tenuit potesta-

potestatem. Ut scias, Domine, fidelis tibi miles esse cupio. Ad tuam igitur, ô mi optime Dux, præsentiam anhelo, regnum exopto, expeto triumphos. Sic Christus semper suo regnet in milite, ut miles semper suo triumphet in rege. *a*

a *Chrysol. serm.* 68. *mihi pag.* 183.

Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terrâ.

Tua, Domine, fiat, non nostra, non Mundi, non Carnis, non diaboli, sed tua, rectissima illa & sanctissima Voluntas, explosâ omni eâ, quæ huic adversatur. Duplicem Dei Voluntatem assignant Theologi; hanc *Signi*, illam *Beneplaciti*. Signi est, quâ Deus præcipiendo aut prohibendo significat, quid à nobis fieri velit. Beneplaciti est, quâ Deus, quod providentiæ suæ decretis ab omni ævo statuit, usquequaque vult fieri. Et hæc definita Dei voluntas semper perficitur. Huic nos subjicere, nec adversùs eam contendere aut murmurare, sed rectam in omnibus sanctamque agnoscere ac prædicare debemus. Quia verò hanc *Beneplaciti* voluntatem amplecti, & illam *signi* præcipientem aut prohibentem exequi sine Numinis ope singulari non possumus, ideò gratiam postulamus ad divinas leges omnes integerrimè observandas, ut Dei voluntas fiat in terrâ, sicut in cælo, ut quemadmodum Angeli & omnes Beati divinæ Voluntati perfectissimè parent: ita mortales omnes faciant quod vult Deus, ut omnes præceptis Dei pareamus, sequamur jussa

jussa & consilia, amplectamur omne quod ei gratum est, componamur denique ad Voluntatem ipsius & corpore & animo, ut si Deus velit nos ægrotos, pauperes, inglorios esse; si velit parentes, si uxorem, si liberos, si cognatos aut amicos eripere; si vivere, si mori velit, hoc ipsum & nos velimus, & in ejus sanctissimâ voluntate acquiescamus, illud Iobi cantantes: Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est; Sit nomen Domini benedictum. Fiat Dei voluntas, sicut in cælo & in terrâ.

Et quamvis ea sit hominum nequitia, ut nunquam omnes mortales Voluntati divinæ sint obsecuturi, id tamen rectè precamur ut fiat, tum quia id fieri debeat, etsi nunquam sit futurum, tum quia deceat his precibus nos testari, quàm ardenter cupiamus abolitum & extinctum, quidquid rebellionis est contra divinam Voluntatem. Sciat hoc Orbis, sciant hoc omnes Orbis incolæ, majoris esse momenti, minimam Dei voluntatem impleri, quàm omnium rerum conditarum, quàm orbis universi bonum stabiliri. Porrò animæ sanctitas, est vera cum divina Voluntate conformitas.

Panem nostrum quotidianum a
da nobis hodie.

Hactenus ea rogavimus, quæ gloriæ Patris sunt augendæ, nunc rogamus illa, quæ vitæ faciunt ducendæ. Uno autem *Patris* nomi-

a *Matth. c. 6. v.* 11, supersubstantialem.

nomine, omnia ad tuendam vitam necessaria subsidia petimus, victum, amictum, habitationem, valetudinem, reliqua. Nam id oramus, ut quam Deus nobis in orbe hoc vitam dedit, tueatur, quamdiu ipsi placet: & quia multis ea subsidiis indiget, subministret ipse, quidquid esse necessarium novit. Hîc accuratè observandũ quòd *nostrum*, quòd *quotidianum*, quòd *hodie* illum nobis dari petimus.

Quomodo autem *nostrum* panem, quem petimus mendicando? Illo dante, inquit, Augustinus, fit noster, nobis superbientibus fit alienus. Agnosce largitorem, confitere te accipere, ut libenter dignetur dare. An non mendicas, qui panem petis? a Mendicus es, & tamen superbus es? Quòd si divinitus pasci cupimus, alieno abstineamus. Panem rapinâ vel furto comparatum, vocare nostrum non possumus, sed nec eum quem alienas mensas aut otium sectando comedimus. *Quotidianum* b petimus, cibarium, frugalem & moderatum, non curiosa, non delicata, non superflua quærendo, sed ea tantùm sine quibus nullo modo licet vivere. Non verò solùm panem è furno, sed tam Eucharistiæ, quàm æternum in cælo fruendũ petimus. Panem autem *Hodie* nobis dari rogamus, tum ut significetur aviditatem

a *Aug. tom.* 19. *hom.* 14. *c.* 1. *mihi pag.* 163.
b NB. *Supersubstantialis & quotidianus panis hic prorsus idem. Nam supersubstantiale hoc loco propriè dicitur omne alimentum substantiæ nostræ congruens.*

tatem frenandam, ſollicitudinem in craſtinum cavẽdam, tum etiam quotidie hanc orationem fundendam eſſe, cùm aſſiduè à Dei beneficentiâ pendeamus, anxiis curis procul abactis. Inaniſſimi ſunt conatus noſtri ſine providentiâ & auxilio Dei; quotidie igitur ad Patrem recurrendum. *Da nobis*, dicimus. Quia cupimus cibum è manu Dei, velut ad dimenſum accipere, ut corpori proſit & non obſit animo. Quotidianus autem & diurnus hic panis etiam ab opulentiſſimis petendus, cùm quæ habent omnia vel eripi, vel retenta corrumpi poſſint. Hic autem quivis cum Apoſtolo, *a* & ſatiari, & eſurire noverit, prout Patri viſum fuerit, qui ſolus ſcit, quid filiis ſuis ſit vtile.

a *Philip. c. 4. v. 12. & Rom. c. 8. v. 26.*

Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

Poſt bonum quadruplex poſtulatum, jam triplex malum deprecamur. Peccatum malorum omnium ſummum eſt, idcircò ante omnia liberari ab eo cupimus. Nemo autem quantumvis ſanctus, ſine quotidianis peccatis hanc vitam ducit. In quovis peccato tria ſunt, actus peccati, qui tranſit; macula, quæ remanet; pœna, quæ debetur. Hinc peccatum nominari debitum, peccatores dici debitores ſolent. Tum etiã quia ſatisfactionis debitorem ſe conſtituit, qui Deo injuriam facit. Deinde cùm unicuique com-

commissa sint naturæ & gratiæ talenta, ii, qui ea negligunt, debitores fiunt lucri non acquisiti & censûs non redditi. Hæc debita dimittit Deus, cùm peccati actum eo loco habet, ac si non fuisset, cùm maculam eluit, & pœnam remittit. Quando igitur solvendo non sumus miseri debitores, divinam misericordiam imploramus, quæ debita condonet. Ita fragilitatis nostræ nobis conscii minimè efferamur, sed nec ob frequentia delicta desperemus. Semper patent misericordiæ viscera rogantibus veniam. Nec enim præcepit quotidie à Deo petere, quod Deus nolit quotidie dare. *a*

Sed veniæ, quam rogamus, fundamentum jacimus, *Sicut & nos dimittimus*, Hîc Gregorius Nyssenus eleganter: Vide, inquit, quomodo verba orationis humanam naturam conditione divinâ quodammodo mutent, ut dii fiant, qui ad Deum accessuri sunt, dum faciunt ea, quæ solius est Dei. Imò ordo quodammodo invertitur, cùm audeamus dicere, ut Deus nostra facta imitetur: *b* Dimitte, sicut & nos dimittimus. Hîc certè, inquit Cyprianus, conditione ac sponsione nos Christus constrinxit, ut si nobis indulgeri & culpæ gratiam fieri velimus, & nos aliis indulgeamus, &

a NB. *Leviores culpas & tẽporariam pœnam à gravibus peccatis restantem hæc tollit oratio. Ad gravia tollenda non sufficit, nisi accedente pœnitentiâ, & Christi sanguine per sacramentum operante. Vide August. Enchiridion c.71.*

b *Greg. Nyssen. orat. 5. de Orat. Dominicâ.*

injuriæ gratiam faciamus, & quidem ex animo. Æquissima conditio, ut qui à majore petit veniam offensionum graviorum, minorum ipse tribuat æquali: & tantò æquior, quòd ille, qui ignoscit alteri, homo cùm sit, subinde opus habeat, ut ipsi & alter ignoscat. Observa, quanta Dei sit humanitas, cui adeò curæ est nostra in nos mutua charitas; & quantum sit peccatum, odisse ullum hominem, quo fit, ut nulla nobis peccata remittantur. Non amat Deum, qui hominem odit, quem videt, & quem jubet Deus amari.

Porrò is non se vindicat, qui delinquentem charitate aut justitiâ dictante corrigit, nec is qui damnum *a* aut pecuniam, vel qui honoris & famæ restitutionem exigit, offensione seu injuriâ dimissâ.

Hîc mihi considera, quantum eorum sit crimen, qui hac prece utuntur, nec tamen odium ponunt; proinde Deo mentiuntur, & in seipsos sententiam dicunt, ut sibi Deus non remittat peccata, qui recusant ab aliis in se commissa remittere. Hoc prorsus est divinam in se ultionem vocare. Non solùm autem condonanda est injuria, cùm illatæ alter pœnitentiâ ductus veniam rogat, verùm etiam dum pertinax persistit, & injuriam injuriâ cumulat. *b*

Ne igitur aliquando, assiduè condonando, fatigaremur, hoc nobis in quotidianam

a *Nisi qui offendit, damnum resarcire non possit, sine suo maximo detrimento.* b *Exterior condonatio non nisi rogantibus debetur.*

nam intexuit orationem, ut cùm Dei, in quem quotidie delinquimus, quotidie imploremus misericordiam, tametsi eam non obtineamus. nisi & ipsi in alios misericordes ac benevoli perseveremus. Talem mereberis veniam, qualem dederis.

Et ne nos inducas in tentationem.

Monemur imbecillitatis nostræ, quæ tanta est, ut sine Dei auxilio, nullis periculis superiores evadere possimus: proinde nostris viribus nequaquam fidendum est. Nihilominus Satanas formidandus non est, cùm sine divinâ permissione nihil in nos possit. Quando igitur in continuis versamur periculis, cùm omnis vita tentatio sit & militia, *a* necessarium est, ut omnis timor noster, omnis devotio & observatio nostra ad unum Deum convertatur.

Duplex tentationis genus est. Primum, cùm experimentum nostri sumitur, ut ea quâ præditi sumus, innotescat virtus, & digna fiat ampliori præmio. De hoc Apostolus: Omne gaudium, inquit, existimate, cùm in tentationes varias incideritis. *b* Istud hîc non refugimus. Alterum tentationis genus est, cùm virtus nostra sic exploratur, ut ea labefactetur, & nos ad peccandum pertrahamur. De hoc ille idem Apostolus: Deus, inquit, neminem tentat. *c* Priori tentationis genere nos tentat Deus; posteriori hostes Dei, & nostri.

 Quâ

a *Iob c.* 7. *v.* 1. b *Iacob, c.* 1, *v.* 2.
c *Idem c.* 1, *v.* 13.

Quâ ratione tentatio est ad peccatum sollicitatio, atque hanc deprecamur. Sollicitamur autem ad peccatum nunc prosperarum rerum dulcedine, nunc adversarum acerbitate. Extrinsecus veterator diabolus, & homines impii, intrinsecus nostræ nos cupiditates & libidines sollicitant. Ab exteriori hoste nihil metuendum, si domesticus non noceat. Rogamus igitur, ne DEVS permittat nos ullâ tentatione vinci, *a* sed ita nos semper dirigat, ut nūquam succumbamus. Ne autem à tentatione superemur, Deus duplici modo cavet; uno, dum fragilitati nostræ parcens tentationem nobis moveri non sinit; altero, dum vires suggerit, ut tentationem motam vincamus. Eum autem in tentationem inducit, cui suam æquo judicio negat gratiam, quâ destitutus tentationi succumbit. Summa ergo petitionis est, ut suis Deus auxiliis nos confirmet, erigatque, ne ulli tentationi vel consentiamus decepti, vel cedamus afflicti.

a *Hoc enim est induci, seu inferri in tentationem, ut contextus Græcus est.*

Sed libera nos à malo.

Innumera sunt vitæ mala, tentationes, ærumnæ, afflictiones, calamitates & miseriæ perpetuæ; quia verò hæc modò ad peccatum sollicitant, modò virtutem oppugnant, non malè desideramus ab eis liberari. In primis à peccato, quod summum est malum, atque si res ad vivum resecetur, unicum

unicum & ſolum eſt malum. Deinde cupimus diaboli & malorum hominū, qui eius membra ſunt, inſidiis ſubduci. A diabolo liberari petimus, non tantùm ut non ſuperet nos, ſed etiam ut non infeſtet. Ut autem à tentatrice atque illice concupiſcentiâ liberemur, oramus, non ſolùm ut non obediamus illi, ſed ut illam non habeamus. Denique hîc rogamus, ut ab omnibus tam corporis quàm animi, tam exterioribus quàm interioribus malis reddamur liberi. Satis eſt autē poſt decurſam mortalē hanc vitam iſtud conſequi; in ipsâ verò, quantum nobis expedit ad ſalutem. Quocirca hîc etiam divinæ ſe voluntati ſubjiciat oratio. Obſerva hîc cæleſte artificium in Dominicâ oratione, & quî ejuſdem finis viam relegat ad principium. Inter expetenda primum eſt, à malo eſſe liberum: *Libera nos à malo;* Huic conjunctum eſt, ut ſtatuamus fugere peccata: *Ne nos inducas in tentationem.* His proximum eſt, ut Charitatis & Miſericordiæ ſtudioſi ſimus: *Dimitte, ſicut & nos dimittimus.* His modis peccatorum veniam impetramus, datâ veniâ, tum demum pane ſuperſubſtantiali digni ſumus: *Panem noſtrum quotidianum da nobis.* Hic panis eò nos nutrit, ut Dei voluntatem in terrâ faciamus: *Fiat voluntas tua.* Dum omnibus viribus conamur facere voluntatem Dei, meremur ut aliquando recipiamur in regnum Dei. *Adveniat regnum tuum.* In regno Dei hoc erit unicum & feliciſſimum munus noſtrum, laudare Deum in omne ævum:

Sanctificetur nomen tuum. Hoc summum est nostrum bonum; huc spectant omnia.

Ergo, *Amen.* Hanc clausulam Hieronymus, orationis Dominicæ signaculum appellat. Nec est aliud quàm optantis votum, ut ita fiat: quo sinceritatem, ardoremque nostri desiderii exprimimus, perinde si dicamus: Tua bonitas, Pater, efficere dignetur, ut quod ardentibus votis petimus, impetremus. Prout etiam Psaltes petiit: Benedictus Dominus Deus Israël à sæculo, & usque in sæculum, fiat, fiat: a hoc est Amen, Amen.

Vide, inquit Tertullianus, compendio paucorum verborum, quot simul expunguntur officia: *Dei honor* in Patre, *fidei* testimonium in nomine, oblatio *obsequii* in voluntate, commemoratio *spei* in regno, *petitio vitæ* in pane, *exomologesis debitorum* in deprecatione, *sollicitudo tentationum* in postulatione tutelæ. Quid mirum? Deus solus docere potuit, quomodo se vellet orari. b

Qui autem assuetis vitiis inhærentes hanc orationem Domini ore solo pronuntiant, hi orando noxas cumulant, cùm in singulis pœnè petitionibus mētiantur. Quâ enim fronte dicat: *Pater noster*, qui recusat esse filius: *Sanctificetur nomen tuum*, qui toties nomen divinum verbo violat: *Adveniat regnum tuum*, qui adventum Domini malè sibi conscius formidat: *Fiat voluntas tua*, qui suæ voluntati tantò magis velificatur, quantò magis divinæ repugnat? Huic tali

a *Psal.* 105. *v.* 48. b *Tertull. de Orat. c.* 9.

tali Deus, Augustino teste, jure objiciat: Vis, figam orationem tuam in auribus meis? fige tu in corde tuo legem meam. *a*

Nimirum surdis Deus surdus est, nec audit illorum preces, qui fastidiunt divinas audire leges.

a *August. in psal. 35. mihi pag. 385.*

CAPUT XII.

EPILOGUS ET

Compendium dictorum omnium.

ADOLESCENS quidam Anaximenis Rhetoris discipulus, orationem à præceptore scriptam coram rege Antigono recitavit. Rex inter audiendum quippiam exactiùs nosse desiderans, sciscitatus est de illo. At adolescens pisce magis mutus obticuit. Mox Antigonus: Quid ais adolescens, inquit, num ista tuis tabulis non sunt inscripta? *a*

Diximus tam de oratione vagâ quàm attentâ. Eò etenim omnis nostra spectavit dictio. Sed quisnam tot præceptiones memoriâ complectatur? Tabulis hîc opus, sed brevibus, è quibus vacillanti memoriæ consulatur. Ita tabulas nunc dabimus, in quibus compendio perscribamus, quæ geminus hic liber explicatiùs tradidit. Non ei, puto,

a *Plutarch. tom. 1. Moral. de scitè dictis Regum & Imperatorum, mihi pag. 336.*

puto, hærebit aqua, qui de Orandi modo rogabitur, si hanc epitomen studiosiùs expenderit. Hoc igitur nunc agimus, & dicta cogimus in compendium.

§. 1.

De orationis necessitate, de ejusdem utilitate ac efficacitate multi volumina scripsêre. Nos hîc lacinias non extendimus. Quod in libros alii, id nos in verba conferimus. Ut summam rem complectamur: Oratio primarium sanctitatis instrumentum, Evangelii totius breviarium, corporum robur, animi humani anima & vita, domûs abundantia, regni vires, belli trophæum, pacis securitas, viatorum scutum, Christianæ militiæ panoplia & armamentarium est. Oratio profanum hominem in Christianum, in Religiosum, in Angelum, in Deum denique docet migrare. Oratio homini subsidium, dæmoni flagellum, Deo sacrificium est gratissimum.

Joannes Climacus orationem eruditâ epitome commendans: Oratio, inquit, est ornatus Mundi, reconciliatio Dei, lacrymarum mater & filia, peccatorum propitiatio, tentationum pons, tribulationum interpositus paries, bellorum confractio, Angelorum opus, virtutum cibus, infinita operatio, gratiarum ministra, profectus invisibilis, nutrimentum animæ, mentis illuminatio, tristitiæ solutio, desperationis amputatio, speculum profectûs, clementiæ significatio, regina

regina & parens virtutum. *a* Huic unico bono & delectabilis, & honesti, & utilis inest ratio. Quod ceteræ virtutes præstare non possunt, id una orandi virtus, virtutum omnium decus & mater abundè præstat.

Orator aureus in hanc rem testis locupletissimus: Profiteor, inquit, deprecationem caput esse bonorum omnium, basim ac radicem vitæ frugiferæ. Neque enim sola temperantia potest homini salutem adferre, si cetera desint bona, neque cura pauperum, neque benignitas, neque quidquam aliorum, quæ cum virtute geruntur, sed oportet, ut omnia simul concurrant in animas nostras. Ceterùm precatio ceu radix & basis omnibus ceteris substernitur, adeò ut absque hac nihil nobis boni possit contingere, neque quod ad salutem conducat. Quòd igitur omnis boni caput sit deprecatio, quodque salutis ac vitæ æternæ conciliatrix, nullus est omnium qui ignoret. *b*

Homo Angelis cognatus est ratione, bestiis sensu, plantis & arboribus vitâ, elementis corpore. Quemadmodum autem studiosè tegimus & dissimulamus, quidquid sanguinis nobilitatem maculat, aut obscurat; ita prorsus bestiarum & plantarum cognationem non immeritò erubescimus, & propinquos Angelorum nos esse jactamus. Simus ergo; sed brutorum inge-

a Climacus gradu 28. *de orat. mihi pag.* 291.
b Chrysost, tom. 5. *l.* 1. *de orando Deo, fine, & initio tomi* 2. *mihi pag.* 590. *& seqq.*

nium & mores rusticos exuamus, & Angelorum vitam orando æmulemur. Orare, inquit Chrysostomus, commune est opus Angelorum pariter & hominum, neque quidquam interest inter nostram naturam & illorum, dumtaxat quod attinet ad deprecationem. Hæc te separat à mutis animantibus, hæc te sociat Angelis. Quin facilè fiet, ut quis in illorum civitatem transferatur, in illorum vitam & consortium, ad illorum honorem, nobilitatem, sapientiam & intelligentiam, qui per omnem vitam precibus ac divino cultui vacare studuerit. Proinde nequaquam aberrârit à vero, si quis affirmet, deprecationem esse caussam omnis virtutis & justitiæ, neque quidquam eorum, quæ conferunt ad pietatem, venire posse in animum, cui non adsit deprecatio & oratio. Nam verè toties cum Deo colloquimur, quoties vacamus deprecationi, per quam simul & Angelis copulamur, & societatem, quam cum brutis animantibus habebamus, procul effugere videmur. Homo qui cum Deo loqui didicit, ut par est, erit deinceps Angelus. a

Siquidem cum Deo colloqui, non hominem tantùm, sed & Christianum, sed & religiosum hominem, imò Angelum, imò Deum efficit. Singula demonstramus.

Oratio igitur humanam pecudem, sic loquar, quæ ventri ac libidini se mancipârat, in hominem reformat, jubetque vivere.

Eccle-

a *Idem Chrysost. ibid. mihi pag.* 587. *&* 591. *Et tom.* 1. *in ps.* 4. *pag.* 610.

Ecclesiastes Græcus id affirmans: Quisquis, ait, non orat Deum, nec divino alloquio cupit assiduè frui, is mortuus est, & vitâ carens, expersq; sanæ mentis. Nam hoc ipsum evidentissimum est argumentum amentiæ, non intelligere magnitudinem hujus honoris, nec amare deprecandi studium, nec hoc habere persuasum, quòd animæ mors sit, non provolvi ad Dei genua. Ora igitur, ut vivas, & ut homo sis. a

Ora etiam, ut sis Christianus, talem te certè faciet oratio. Præclarè Augustinus: Hæc est, inquit, Christiani pugna gloriosissima, non in suis viribus præsumere, sed semper Dei auxilium implorare. Ergo & tu, si vis vincere, audi Apostolum dicentem: Orationi insistentes, & vigilantes in eâ. b Christianus è fide noscitur; atqui fidei firmitatem impetrat oratio, quod idem Augustinus disertissimè confirmans: Si, ait, fides deficit, oratio perit. Quis enim orat, quod non credit? Ergo ut oremus, credamus; & ut ipsa non deficiat fides, quâ oramus, oremus. Fides fundit orationem, fusa oratio etiam ipsi fidei impetrat firmitatem. Etenim ne in tentationibus deficeret fides, propterea Dominus ait: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Quid est in tentationem intrare, nisi à fide exire? In tantum enim tentatio proficit, in quantum fides deficit. c

S 6 Ter-

a *Idem pag.* 588. b *Aug. tom.* 10. *serm.* 93. *de Temp. mihi pag.* 285. c *Idem eodem tom. serm.* 36. *de Verbis Dom. c.* 1. *mihi pag.* 52.

Tertullianus rectè nominat Christianos cælestis regni candidatos. Atqui candidatorum est prensare, & obvium quemvis rogare, suæ caussæ faveat. Hoc orando facimus, cælites prensamus, & eorum nobis benevolentiam imploramus. Orando litteras ad Deum mittimus tantò crebriores, quantò sæpius oramus. His litteris divinos nobis favores conciliamus, ut quod millies iterumque millies petivimus, *Adveniat regnum tuum*, tandem impetremus. Ora igitur ut Christianus sis.

Sed ora etiam ut bonus ac religiosus sis Christianus, quem profectò talem efficit oratio. Chrysostomus pro mille testibus assurgens: Quemadmodum, inquit, ubi regina quæpiam ingreditur civitatem, necesse est, ut omnis opulentia pariter consequatur: sic videlicet, posteaquam deprecatio venit in animam, omnes virtutes simul ingrediuntur. Nam quod in domo est fundamentum, hoc in animâ est deprecatio. Animam non munitam precibus, diabolus facilè in suam redigit ditionem, nec multo negotio, omni genere scelerum implet. Ad animam precibus communitam, non audet propiùs accedere, metuens robur ac fortitudinem, quam illi deprecatio subministrat. Vides, quantam vim habeat precatio & obsecratio? Ex hominibus facit templa Christi. Et quemadmodum aurum, lapides pretiosi ac marmora constituunt domos regum, sic deprecatio templa Christi, ut inhabitet Christus in cordibus

dibus vestris. *a* Nulla profectò res est, quæ possit æquari deprecationi. Ora igitur ut non solùm Christianus, sed ut probus ac pius Christianus fias.

Sed ora etiam ut fias Angelus. In Angeli naturam migrat, qui orat. Hoc Chrysostomo credemus, qui apertè: Moses, inquit, orando meruit DEI conspectu frui, aliaque innumera bona consecutus est, non aliâ re quàm orando. Nam deprecatio & hoc illi præstitit, ut vitam ageret adsimilem iis, qui cælum inhabitant. Angelorum primum ac princeps munus, & assiduus sine labore labor est, Deum numquam non laudare, & semper orare: ille hominum in Angelum transit, qui Angelos, quantum humana fert imbecillitas, imitatur assiduitate orandi.

Quid si ab Angelo in Deum transeat, homo qui orat? Oratio certè non solùm ut homo sis, sed ut Christianus ex asse bonus, ut Angelus, imò, ut Deus sis, efficit. Exponimus hoc arcanum. In oratione homo & Deus arcanissimo commercio commutant corda; alter in alterius pectus se transfundit. Quod cælestis sponsa in apertum proferens: Ego, inquit, dormio, & cor meum vigilat. *b* Perinde si dicat: Ego de me nihil sollicita sum, sed in oratione suaviter conquiesco; at interim Deus, qui cor meum est, in meam tutelam excubat, dum ego dormio,

a *Chryf. Lib. suprà cit. mihi pag. 592. & seqq. & tom. 1. hom. de fide Annæ, initio.*

b *Cantic. c. 5. v. 2.*

mio. Eſt enim oratio, ut Bernardus loquitur, quædam dormitio, quæ tamen ſenſum non ſopiat, ſed abducat. *a*

Quod autem ille qui orat, in Dei pectore vicem cordis obtineat, Geneſeos ſcriptor de Noëmi ſacrificio diſſerens: Odoratuſque eſt Dominus, inquit, odorem ſuavitatis; & (ut Hebræa phraſis eſt) ait ad cor ſuum. Ita Noëmum Deus ſacrificio & orationi operantem, cor ſuum appellat. Hæc Paulus confirmans: Nos omnes, inquit, revelatâ facie gloriam Domini ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini ſpiritu. *b* Ita Dei hominiſque corda in oratione ultrò citroque commeant, & mutatis gaudent hoſpitiis; humanum Deus, homo cor divinum amplectitur: ex homine fit Deus.

a *Bern. ſerm.* 52. *in Cant.* b 2. *Cor. c.* 3. *v.* 18.

§. 2.

Hinc eſt quòd Deus toties in gentem humanam ob ejus ſcelera ſæviturus, ſacris carminibus & oratione velut ſopitus, & quodammodo excantatus, fulmina jam parata poſuerit. Talis olim incantator Moſes, à Deo quaſi rogatur: Dimitte me, ut iraſcatur furor meus. *a* Hanc orationis vim obſtupeſcens Bernardus: Feriendi, ait, licentiam quærit à Moſe, qui Moſen fecit. *b* Hinc

a Exodi c. 32. v. 10. b *Bern. ſerm. de Magdalenâ, mihi pag.* 246.

Hinc est etiam, quòd Deus merita supplicia illaturus, oratores ejuscemodi sive incantatores prævertat, ne suis se precibus sopiant & excantent. Sodomæos cives puniturus, Lotho secessionem impetrans: *Festina, inquit, salvare ibi: quia non potero facere quidquam, donec pervenias illuc.* a Puniturus sacrilegium Achan, militiæ ducem Josue precibus abstinere jubens: *Surge, inquit, cur jaces pronus in terrâ?* b Puniturus Saulis contumaciam, Samuelem orare prohibens: *Usquequo, ait, tu luges Saul?* c Puniturus Hierosolymam, aufert priùs ab illâ *prudentem eloquii mystici*, seu, *prudentem incantatorem.* d Puniturus filios Judæ, præcepit Hieremiæ: *Tu noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem & orationem, & ne obsistas mihi.* e Cur, obsecro, prohibet orari? Liceat dicere, quia timet excantari. Hinc præmonet orationes effundi, ac si effusas repudiare non possit. Quanta efficacitas, quantaque vis precum, superi, quando Deus se iis ad resistendum velut imparem fatetur?

Pugnat qui orat, & expugnat validissimè. Ut enim Josue Amalecitas subigeret pugnando, priùs Mōses expugnavit Deum orando. Occulta hîc fuit pugna, sed manifesta victoria. Hinc illæ Chrysologi voces: *Per orationem Moses fit Deus, & ad triumphos suos militare sibi omnia mandat* ele-

a *Gen. c. 19. v. 22.* b *Iosue c. 7. v. 10.* c *1. Reg. c. 16. v. 1.* d *Vt legit Theodotion, Isaia c. 3. v. 3.* e *Hierem. c. 7. v. 16.*

elementa. *a* Elisæus hostes suos, ut Ambrosius loquitur, non armis superabat, sed oratione vincebat. Oratio enim longiùs vulnerat, quàm sagitta. *b* Cùm Solymæus Rex David ob affectam senectutem suos milites juvare non posset pugnando, plus juvit absens precando. Pientissimus Rex Josaphat adversùs triplicem exercitum progressus, non tela jaculando, sed psalmos cantando, ita labefecit hostes, ut ad unum omnes cæderentur, & ne cladis quidem nuntius superesset; ita suos servavit milites, ut ex omnibus nec unus quidem interiret. *c*

De Theodosio Augusto dixit Augustinus: Contra robustissimum exercitum magis orando, quàm feriendo pugnavit. *d* Summus Hebræorum sacerdos Jaddus Alexandrum Macedonem precibus expugnavit. Basilius Valentem Imperatorem sacrificiis terrefecit; Leo Pontifex Hunnorum regem, Dei flagellum Attilam, oratione solâ domuit; Marci Aurelii Cæsaris Christiana fulminatrix legio, non sibi solùm largissimos imbres in siti, sed in hostes fulmina precando evocavit è cælo. *e* Franciscus Xaverius solus & inermis innumeram barbarorum multitudinem precationibus ac lacrymis in fugam avertit. Carolus

a *Chrysol. serm.* 43. b *Ambros. serm.* 86. *de barbaris non timendis.* c 2. *Par. c.* 20. *v.* 21. *& seqq.* d *Aug. tom.* 5, *lib.* 5. *de Civit. cap.* 26. *mihi pag.* 62. e *Tertullian. in Apologetico c.* 5. *& l. adversùs Scapulam cap.* 4. *Euseb. l.* 5. *hist. Eccles. c.* 5.

rolus V. immortali gloriâ dignus Imperator, tot prælia inivit, tot bella confecit, tot victorias obtinuit, cælestis Rhetoricæ potiùs quàm castrensis Bellonæ viribus. Per omnem namque vitam divinæ rei quotidie interfuit, quotidie duarum horarum precibus primum manè Deo consecravit; preces insuper Canonicas quotidie recitavit. A cenâ duas iterum horas orationi dedit, plerumque flexis genibus precari solitus. Ita meliorem diei partem orando duxit. Hinc illa in rebus gerendis felicitas, hinc tot bella tam feliciter gesta, hinc tam insignes partæ victoriæ, ut Galli eum Herculi, Carolo Magno Germani, Itali Davidi, Scipioni Africano Siculi, Alexandro Magno Hispani, Turcæ Julio Cæsari, Afri Hannibali æquiparârint. Multi cùm animadverterent eum tam domi quàm militiæ prolixum æquè ac continuum in precibus esse, dicere solebant: Carolus cum Deo sæpius quàm cum hominibus loquitur. a In singulas bellorum expeditiones, novas sibi preces & componebat, & suâ ipse manu describebat, quæ prolixitate septem pœnitentiæ psalmos æquabant. Has priùs censendas dabat, approbatas quotidie vel etiam in acie recitabat. Hîc addo, quod recentissimis testimoniis vim orationis affirmet.

Dum hæc scribo, Parthenopolis seu Magdeburgum urbs Saxoniæ longè munitissima est expugnata, Anno Christiano millesimo

a *Ita Laurent. Surius ad annum* 1559.

ſimo ſexcenteſimo trigeſimo primo, die Maii vigeſimo: ſuperioribus ſæculis ter gravi ac diuturnâ obſidione cincta, expugnari numquam potuit. Inde urbs hæc ingens animi, ſeipſam velut ab omni hoſte tutam & prorſus inexpugnabilem circumſpicere, ſe virginem jactare, pericula ridere, ſecura ſibi omnia polliceri. Venit demum fatalis dies, quo Chriſtianus Joſue Joannes Tillius Comes, Sereniſſimi Bavariæ Principis & Electoris Maximiliani ſupremus in bello dux, urbem illam poſt obſidionem non omninò bimeſtrem, factâ undique impreſſione cepit. Factum æternis annalibus digniſſimum. Sed victoriæ hujus principium ab oratione ductum eſt auſpicatiſſimum. Nam Tillius Catholici exercitûs caput, proximâ priore nocte vix horulam, dum incommodè ſedit, ſomno conceſſit, mox elapſo noctis medio rei divinæ interfuit. Hîc ſubmiſſis genibus, paſſis brachiis, ut alter Moſes, crebris ſuſpiriis ardentiſſimè oravit. Dein operi moliendo ipſe omnia ſedulò curare, animare milites, ſuam cuique ſtationem & laboris partem aſſignare, unaque providum Ducem & laborioſum militem agere. Jamque ſeptima diei hora imminebat, cùm Tillius ſubſidium è cælo implorare, Deum poſcere adjutorem, mox undique impreſſionem facere. Poſt Ducis preces tam ſerias, tam feliciter hic inſultus ceſſit, ut ante meridiem circa decimam ejus diei horam, Magdeburgum omnibus retrò ſæculis inexpugnabile, incredibili ſucceſſu.

cessu fuerit expugnatum. Hîc modestissimus Dux assiduè illud volutare: Non nobis, Domine, sed nomini tuo da gloriam: Nos scalas applicavimus, & muros ascendimus, tu Deus expugnâsti: Quidquid hoc operis est aut victoriæ, Tibi debetur. Tu triũphas solus; nec socium habes in gloriâ.

Et reverà plus possunt preces submissæ, quàm elatæ vires vel maximæ. Illæ Deum in vota facilem flectunt; Deus est orantium clypeus.

§. 3.

Oratione quoties numerosissimi exercitus sunt profligati?

Oratione Jacobus Nisibites urbem Nisibin contra Saporem regem protegens, omnes illius molitiones irritas fecit.

Oratione Zachęus pestem Cęsareâ ejecit.

Oratione Macharius Ægyptius aliiq́ue plurimi, cacodæmones ex humanis corporibus expulerunt.

Oratione Simeon Stylites, & plures alii, salientes fontes impetrârunt.

Oratione Abbas Theonas latrones vinxit, & velut statuas immobiles consistere coëgit.

Oratione Abbas Besarion salsissimæ maris aquæ dulcedinem impertivit.

Oratione Gregorius Neocæsariensis Thaumaturgus montem loco movit & transposuit, paludes siccavit, fluvium fixis terminis coërcuit, scipionem aridissimum virere,

virere, & in arborem aſſurgere juſſit.

Oratione quot morbi è vitiatis corporibus pulſi? Oratione quot mortui ad vitam revocati?

Neque hanc tantam Orationis efficacitatem negare licet, cùm effectus illius magis admirandos è ſacris paginis perſpectiſſimos habeamus.

Natura ſuis conſtat legibus, quis illas evertat? Quis frigori perſuadeat, ne frigefaciat? Quis urendi vim igni adimat? Quis ſuam plumbo aut ferro gravitatem ſubtrahat? Quis lapidem contineat, ne infima petat? Verùm oratio rerum omnium potens, hæc facili negotio conficit. Paulus orationis amantiſſimus in frigore & nuditate æſtuat. Tres Hebræi juvenes orantes in medio flammarum non uruntur. Eliæ preces ignem deſcendere, & aquam cogunt lambere. Eliſæi oratio ferrum natare jubet. Ad orationis imperium non lapis ſolùm, ſed & mons volabit. *a*

Oratio rapidiſſimum ſolis curſum adversùs Gabaonitas ſtitit, & ſoli frenum injecit. Oratio umbram in horologio Achaz decem lineis retroëgit. Oratio in Achabi milites bis ignem de cælo devocavit. Oratio Samariam obſidione liberavit. Oratio Amalecitas totque alios hoſtiles exercitus delevit. Oratio ampullam oleariam, & farinulæ ciſtulam inſigni fenore, incremento mirabili ditavit. Oratio aquis amariſſimis Mara dulcedinem communicavit. Oratio Suna-

a *Marci cap.* 11. *v.* 23.

Sunamitidis filium ad vitam reduxit. Oratio Saræ domum à dæmone liberavit. Oratio famelicas Leonum fauces conclusit, & esurientes belluas ad objectum pabulum jejunare docuit. Oratio vim flammæ in fornace Babylonicâ compescuit, & ignem in innoxium rorem permutavit. Oratio centum & octoginta millia hominum in Sennacheribi castris extinxit. Sed majus dico. Oratio decies centena millia Zaræ Ducis interfecit. Zara Æthiops militiæ Dux, cum decies centenis millibus bellatorum & curribus trecentis in aciem descendit, Regem Asa oppugnaturus. Sed Rex (ut Chronicon Regum loquitur) invocavit Dominum Deum, & ait: Domine non est apud te ulla distantia, utrùm in paucis auxilieris, an in pluribus: adjuva nos Deus noster: in te enim, & in nomine tuo habentes fiduciam venimus contra hanc multitudinem. Domine Deus noster tu es, non prævaleat contra te homo. Tantarum virium fuit hæc oratio, ut tot centena millia militum non solùm territa, sed & fugata, & ad internecionem cæsa sint, quia Domino cædente, ut testatur sacer codex, contriti sunt, & exercitu illius præliante. *a*

Oratio nihil non potest. Oratio spiritum sanctum compluribus impetravit. Oratio carcerem Petri reseravit. Oratio homini claudo ad portam speciosam mendicanti pedum usum concessit. Oratio Publicano noxarum veniam, Cornelio Centurioni fidem

a 2. *Paral. c.* 14. *v.* 9. *& seqq.*

fidem & gratiam, Æneæ paralytico sanitatem reddidit. Oratio Tabithæ vitam restituit. Sed

Ante diem clauso componet vesper Olympo, a quàm ego orationis emolumenta & effectus percenseam. Verissimè dixit Gregorius Nyssenus: Oratio virginitatis sigillum est, matrimonii fides, viatoribus scutum, dormientium custos, agricolarum fertilitas, navigantium salus, pugnantium trophæum. *b* Oratio verè tranquillitatis portus est, laborum solatium, vigor spiritûs, voluptatis cælestis gustulus, miseriarum ac calamitatum omnium lenimen, tutela corporis, animi certissima salus, interioris hominis lumen, noxarum balneum, mors vitiorum, divinæ iræ mel soporiferum, virtutum omnium hospitium tutissimum, clavis cæli. Sed quid prodest clavis aurea, si aperire non potest? quid obest lignea, si potest? Eodem prorsus modo, quid suavis eloquentia juvat; quæ Deum non flectit? Cur oratio inculta & simplex spernenda, quæ cælum aperit, & Deum vincit?

a *Virg. l.* 1. *Æneid.* b *Greg. Nyss. l. de Oratione, sub initium.*

§. 4.

Hæc Chrysostomus suo calculo confirmans: Nihil æquè facit in virtute crescere, ait, atque cum Deo assiduè versari & colloqui. *a* Hinc homo potiùs velit non vivere, quàm non orare. Hinc optimi qui-
que

a *Chrysost. in Psal.* 7.

que hominum omni ſtudio totoque animo in hanc curam incumbebant, ut aſſiduè cum Deo verſarentur continuatis pœnè colloquiis. Ex omni numero unum hîc nomino.

Emericus juvenis regius, beati Stephani Ungarorum Regis filius, non dies tantùm, ſed quas juventus ſomno aut voluptatibus dare ſolet noctes, precibus pius vigil conſecravit, non priùs ab aurorâ deprehenſus, quàm omnes Davidis pſalmos, centum quinquaginta lectitaſſet, & ad ſingulos, augendæ ſubmiſſioni, oſculum terræ fixiſſet, veniamque delictorum à Deo petiiſſet. *a* Corpus ſine animâ cadaver eſt, anima ſine oratione mortua eſt. Daniel ſatius eſſe cenſuit vitam perdere, quàm ſtatas preces omittere. Rex Perſarum namque non juſſerat idola colere, ſed non orare. At Daniel gravius ſibi duxit non orare, quàm mori. Hinc leones oratione vicit, in leonum cavo Angelum auxiliatorem, Abacuc dapiferum habuit. Omnia poteſt oratio.

Sed oratio ſeria & attenta, & verè cæleſtis Rhetorica, quam utroque hoc libro deſcripſimus. Eos qui nec ſeriò nec attentè orant, Bernardus deflens: Vacantes, inquit, corpore, & vagantes ubique corde, nequaquam merentur videre, quàm dulcis eſt Dominus. *b* Hic talis orator diabolis eſt irriſui.

a *Ita Laurent. Surius, Zacharias Lippeloo, Franciſcus Haraus die* 4. *Novembris. Veniam petere, propriâ phraſi priſcis erat, terram oſculari.* b *Bern. de inter. domo c.* 70.

irrisui. De illo dicere licebit: Viderunt eum hostes, & deriserunt sabbata ejus. *a* Vident dæmones externo quidem orantis habitu corpus otiari, at certis indiciis conjiciunt animum huc illuc petulanter evagari, quod illis hostibus summè ridiculum est.

Huic malo graviter ingemiscens Augustinus: si movet dolor magnus, inquit, adversùs fratres nostros movet, qui sic volunt intrare in ecclesiam, ut ibi corpus habeant, & alibi cor. Totū intus esse debet. Si intus est quod videt homo, quare foris est quod videt Deus. *b* Hęc cogitationum in oratione libertas, turpissima servitus est. Quod Cæsarius Arelatensis observans: Videte, inquit, quàm sit dura ista captivitas, ut lingua quasi cum DEO loquatur, & tota animi intentio ad terram, & parietes dirigatur? *c*

Orationis studium non tam in ore quàm in corde sedem figat. Quod Paulus docens: Implemini, ait, spiritu sancto, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino. *d* Cum intelligentiâ orantes, inquit Chrysostomus, ut non os quidem verbum loquatur, mens autem extra versetur; sed ut lingua ab animâ audiatur. *e*

Non immeritò de iis queritur Deus, qui sibi tergum obvertunt in templo. Averterunt, ait, facies suas à tabernaculo Domini, & præbuerunt dorsum. *f* Quo quid esse potest,

a *Thren. c.* 1. *v.* 7. b *Aug. serm.* 6. *de verbis Dom.* c *Cæsar. Arelat. hom.* 31. d *Ephes. cap.* 5. *v.* 18. & 19. e *Chrysost. in psal.* 41. f 2. *Paral. cap.* 29. *v.* 6.

poteſt, non dicam inurbanius, ſed impudentius? Cæſarius Arelatenſis, quem dixi, optimè: Orantes laboremus, inquit, ut nulla nobis extranea cogitatio ſubrepere poſſit; ne fortè aliud habeamus in corde, & aliud proferamus ex ore: ne fortè dum lingua Dominum rogat, cogitatio in rebus variis occupata, ab orationis ſenſu diſcedat, & inde acquirat peccatum, unde habere potuit remedium. *a*

Attende, ô homo, qui oras, ne fruſtra ores. Attende, alioqui perdis, quod dicis. Attende, ne forſitan quod orator magnus, fateri debeas. Creberrimè in oratione meâ, aut per porticus deambulo, aut de fenore computo, aut abductus turpi cogitatione, etiam quæ dictu erubeſcenda ſunt, gero. Ubi eſt Fides? ſiccine putamus orâſſe in ceto Jonam? ſic tres in igne pueros? ſic Danielem inter leones? ſic in cruce latronem? *b*

Quòd ſi Oratores maximi nonnunquam hîc hallucinati titubârunt, quis ſtare ſe glorietur? Si cum illis dormitamus, cum illis pariter evigilemus. Imò cùm ſanctiſſimi etiam viri fugacem in oratione animum ſubinde ſint experti, nos tantò vigilantiores eſſe convenit, ut fugaciſſimum cor noſtrum, eâ ſollicitudine cuſtodiamus, quam Eccleſiaſtes deſiderans: Cuſtodi, ait, pedem tuum ingrediens domum Dei. *c* Non corporis pedem cuſtodiendum docet, ſed ani-

a *Cæſar. Arelat. loc. cit.*
b *Hieron. dial. adverſus Luciferianos.*
c *Eccleſ. c. 4. v. 16.*

mi, ut oratio ad Deum veniat pura.

Ah quoties eâ cogitationum mole obruimur, ut potiùs in foro nundinari, quàm in cubiculo precari videamur! Quod Chrysostomus dixit: Labia solummodò moventur, & mens sine fructu est. *a* Multum loquimur, parum aut nihil oramus; grandis verborum strepitus, exiguus aut nullus mentis affectus. Hîc Augustinus orationem prolixam & multiloquium exactissimè discriminans: Neque enim, inquit, ut nonnulli putant, hoc est orare in multiloquio, si diutiùs oretur; aliud est, sermo multus, aliud diuturnus affectus: hoc autem negotium plus gemitibus quàm sermonibus agitur, plus fletu quàm affatu. *b*

Cùm Heli Sacerdos Annam ardentissimè precantem suspicaretur temulentam, respondit illa: Ne reputes ancillam tuam, quasi unam de filiabus Belial, quia ex multitudine doloris & mœroris mei locuta sum usq; in præsens; effudi animam meam in conspectu Domini. *c* Dum Anna omnem animam in Deum transfunderet orando, visa est non sanæ mentis velut ebria insanire. Neque illa penitus se negavit ebriam, sed ebriam vino: uti Petrus ceteros Apostolos non ex toto negavit ebrios, sed ebrios musto. Certè divini Spiritûs fervor, quo pleni loquebantur, sobria fuit ebrietas. Sic ardor

a *Chrysost. tom. 2. hom. 17. pag. 1038.*
b *August. tom. 10. epist. 121. ad Probam de orando Deo, mihi pag. 238.*
c *1. Reg. c. 1. v. 15. & 16.*

ardor animi, quo Anna in oratione æstuabat, ebrietas quædam erat, quæ mentem illius non in dementiam laxabat, sed ad sapientiam veram conformabat: Effudi, ait, animam meam in conspectu Domini; toto animo, totoque affectu Dominum rogavi. Hoc fit, ait Augustinus, cùm mens quodammodo se sibi furatur, imò rapitur atque elabitur à seipsâ, ut Deo fruatur. *a*

De oratione tam intentâ & vigili Laurentius Justinianus: Talis, inquit, oratio cordis est, non labiorum; nec enim precantis verba intendit Deus, sed orantis cor aspicit. Quid oratio prodest strepitu labiorum, si cor est mutum? Sicut enim vox sine modulatione humanis auribus onerosa, sic oratio absque devotione divinis est inexaudibilis. Illa est suavissima orationis harmonia, quando vox cognoscitur animo consonare. Nam si hæ duæ res discrepabili sibi varietate dissentiant, nequaquam possunt gratam Deo facere cantilenam.

a *August. in Manual. c.* 20.

§. 5.

Sapientissimus morum magister: Fili mi, ait, attende ad sapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam, ut custodias cogitationes. *a* Et quænam hæc cogitationum custodia est? Difficilis & operosa, sed utilis & honorifica. Qui cogitationes custodire nescit, nec orare scit. Eruditè dixit Cassianus & verè: Perparum orat, quisquis

a *Prov. c.* 5. *v.* 1. *&* 2.

quisquis illo tantùm tempore, quo genua flectuntur, orare consuevit. Nunquam orat, quisquis etiam flexis genibus evagatione cordis qualicumque distrahitur. *a* Suâ culpâ & desidiâ distractus, unâ manu supplicem libellum Deo porrigit, alterâ eundem retrahit, & velut facti pœnitens conscindit. Quotiescumque oramus, plurimum impetramus, modò sibi constet animus, & quod agit, hoc agat.

Plumbeus aquæ tubus effracto foramine non transmittit aquam, sed effundit in viâ: Oratio gratiæ canalis est, hunc autem perforat distractio, & omnem perdit gratiam.

Basilius Magnus orationem vagam & attentione vacuam cibo comparat, qui nec sale, nec adipe, nec aromate ullo conditus, nil habet saporis, canibus potiùs quàm convivis apponendus. *b* Oratio attenta ferculum est cælesti mensâ dignum. Et sanè melior multò est oratio brevis & attenta, quàm prolixior & vaga. Christus Birgittæ viduæ dixisse fertur: Dico tibi filia: Quicumque fide & voluntate perfectè dicit hęc verba: JESV, miserere mei; magis mihi acceptus est, quàm qui mille versus sine attentione pronuntiat. Addo in gratiam Sacerdotum.

Mechtildis virgo, quod Ludovicus Blosius narrat, crebriùs precari solita est pro illo, qui horarias preces, minùs quàm volebat attentus, dicere consueverat. Mechtildi vox

a *Cass. l.* 10. *sacr. Coll. c.* 14.
b *Basil. in quæst. brevior. q.* 279.

vox arcana respondit: Ille pro quo rogas, post solitas preces hæc verba subjungat: *Deus propitius esto mihi peccatori.* Si publicano veniam, cur non & aliis hæ voces impetrent? Misericordia divina nihilo quàm olim contractior est.

Neque verò est, quòd hîc cacodæmonis insidiosos impetus formidemus: Suadere potest, cogere non potest. Gravis nobis est, inquit Bernardus, inimici tentatio, sed longè gravior illi nostra oratio. *a*

Franciscum Borgiam Gandiæ Ducem orantem interpellare, dæmoni sæpe studium fuit; nunc simii, nunc gigantis specie, nunc terrificis spectris, nunc formâ supra humanam majore. Pintiæ cubiculo digressus, salubri signo se muniens: Vidésne, inquit, Marce frater, formidandum visu dæmonem passim obambulantem? Quo dicto acquievit Franciscus, animoque nonnihil sedato erubuit, quòd metum præ se tulisset ejus spiritus, qui homini ne capillum quidem queat subducere, Deo non annuente. Interrogatus quandoque à socio, num timuisset viso dæmone per conclave obambulante? Ille submissis modestè oculis: Hoc, inquit, satis constat, Deo permittente diabolos sub aspectum se dare improbis quidem, ut à flagitiis absterreantur; probis, ut ad pietatem magis exerceantur. *b*

a *Bernard. serm.* 3. *de Dedicat. Eccles. mihi pag.* 342.

b *Pet. Ribaden. & Andr. Schottus, in ejus vitâ l.* 4. *c.* 4.

§. 6.

Hilarionem Hieronymus diu noctuque gravissimè cùm laborantem, tum orantem, à diabolis tamen vexatum memorãs: Quoties, inquit, jacenti feminæ, quoties esurienti dapes lautissimæ apparuêre? Nonnunquam orantem lupus ululans, aut vulpes ganniens transiliit. Psallenti spectaculum præbuit gladiatorum pugna, & unus veluti jugulatus, ad pedes ejus corruens rogavit sepulturam. Die quodam vir sanctus fixo in terram capite oravit, mens interim, ut natura hominum fert, abducta ab oratione nescio quid aliud volvebat. Mox ejus tergo gladiator insiliens, & latera calcibus, cervicem flagello verberans, nec sine cachinnis: Eja, clamat, cur dormitas mastigia? Vis hordeum reparandis viribus? *a* Ita nemini parcit veterator. Quocirca Christi voces identidem ingeminandæ nos expergefaciant: Vigilate & orate. Oratio vigilans adversùs hunc hostem tutissima Panoplia est. Omnem cacodæmon lapidem movet, ut orationem turbet. Hinc inter orandum illatas injurias refricat, calumnias objectas ingerit, tædium parit, impatientiam provocat, iracundiam extimulat, absurdis somniis fatigat, strepitus importunos excitat, corporis molestias sic aggravat, ut stomachus ructet, caput doleat, tussis vexet, lassitudo avocet, debilitas dejiciat. Hæc omnia eò dirigit vaferrimè, ut orationem impediat, aut interturbet. Hinc Agathon

a *Hieron. in vitâ Hilarion. c. 4.*

thon Abbas dicere ſolebat: Oratio illa eſt excellentior, quæ difficilior, nam omnes eam dæmones impugnant.

Non tamen ideò abrumpenda, aut non incipienda oratio. Vigilemus & oremus. Beatus Ægidius interrogatus, cui ſimilem exiſtimaret eum, qui diſtractionibus irruentibus oratione deſiſteret: *Fugienti è prælio*, reſpondit. Addidit: Si gratiam in precibus ſentis, ut augeatur, ora: Si non ſentis, non ideò ceſſa. Gratos habuit Deus etiam caprarum pilos, qui ad priſcæ legis præceptum offerebantur.

Hieronymus de ſeipſo: Solus, inquit, deſerta penetrabam: ſicubi concava vallium, aſpera montium, rupium prærupta cernebam; ibi meæ orationis locus, ibi illud miſerrimæ carnis ergaſtulum: & ut ipſe mihi teſtis eſt Dominus, poſt multas lacrymas, poſt cælo inhærentes oculos, nonnumquam videbar mihi intereſſe agminibus Angelorum: & lætus gaudenſque cantabam: Poſt te in odorem tuorum unguentorum curram. *a* Vigilemus & oremus.

Querimur ſubinde, nobis orandi gratiam deeſſe; ah quantò juſtiùs quereremur, nos deeſſe gratiæ!

Frequentiſſimè malè oramus, quia mentem ad orationem non diſponimus. Ejus rei fidelis monitor Gregorius: Semper, inquit; ante orationis tempora debet ſollicitè conſpici, quidquid poteſt in oratione reprobari. *b*

a *Hieron. epiſt. 22. ad Euſtoch.*
b *Gregor. l. 10. moral. c. 16.*

Claræ-

Clarævallenſis Abbas Bernardus templum ingreſſurus, primam januam ſic alloqui ſolebat: Ceteras meas curas tibi committo, donec orandi curâ me liberavero. *a* Chriſtus diſcipulis: Sedete hîc, inquit, donec vadam illuc & orem. *b* Ita quilibet ſuarum cogitationum Euripo imperet: Uſque huc venies, & non procedes ampliùs: & hîc confringes tumentes fluctus tuos. *c*

Harpyjas aves rapaciſſimas Trojani ad menſam gramineam comeſſantes, non flabro ſed ferro abigere conati,

——— Nova prælia tentant,
Obſcænas pelagi ferro fœdare volucres. d

Cogitationes inter orandum tam importunæ, ſunt Harpyjæ voraces & immundæ, quæ ſuave cum Deo convivium interturbant, dapes polluunt, omniaque contactu fœdant. Has non abigere ſolùm, ſed & interficere conemur. Vigilandum & orãdum.

a *Ex Navarro de Orat. Ioan. Myræus Antverp. Epiſc. in orat. anno* 1608 *habitâ feriâ* 2. *majoris hebdom.* b *Matth. c.* 26. *v.* 36. c *Iob c.* 38. *v.* 11. d *Virgil. l.* 3. *Æneid. poſt init.*

§. 7.

Cùm olim omnis Hebræorum exercitus ad pedem montis ululatu caſtrenſi baccharetur, Moſes in rupis cacumine cum Deo collocutus nihil audiit, in deſcenſu montis audire cœpit. *a* Nec mirum, totam animam ſuam in illud cum Deo colloquium effun-

a *Exodi c.* 32. *v.* 18.

effundebat. Non ſatis eſt orare, niſi attentè, niſi ſeriò & intentè oremus. Quid mihi cum gladio, ſi acies ejus hebeſcat? Quid mihi cum arcu, ſi nervo careat? Quid mihi cum libro, quem nemo intelligat? Aliquid armorum olim Hebræis permittebant Philiſtæi, ſed quorum acies retuſa erat, ab his enim nihil periculi ſibi metuebant. Ita planè dæmones non formidant orationis arma, ſi ea ſint retuſa: orans, ſed ſub oratione aut dormitans, aut garriens, aut circumſpiciens, aut aliena cogitans; ſtygias larvas non terret; illæ gladios tam hebetes, preces tam frigidas & exarmatas non fugiunt. Hoc Chryſoſtomus planiſſimè affirmans: Magna, inquit, ſunt arma preces; modò ſobrii, & undequaque mente noſtrâ collectâ Dominum adeamus, totique nitamur ita loqui, ut non ſolùm verba, ſed & mens verborum comes ad Deum accedat. a

Veteris metri non quidem adeò venuſti, ſed certè pii & quod noſtri nos officii ingenuè monet, nunquam non memores ſimus:

Ante Deum ſtantes ne ſitis corde vagantes;
Si cor non orat, incaſſum lingua laborat.

Ita prorſus eſt. Etiamſi mille verborũ plauſtra in cælum os mittat, labor eſt irritus, ſi cordis deſit comitatus. Orandum ſpiritu, orandum & mente; pſallendum ſpiritu, pſallendum & mente. b Solius linguæ ſtrepitus, labor inanis & vanus. Si cor obmuteſcit, nemo cælitum ſoli linguæ credit.

Quid igitur nos ipſos pueriliter circumſpicimus,

a *Chryſ. hom.* 30. *in Gen.* b 1. *Cor. c.* 14. *v.* 15.

ſpicimus, quid inaniſſimè gloriamur tot aut tot orationes è libro recitaſſe? Inſpice quid dixeris, & vix quidquam ſpecioſo orationis nomine dignum reperies. Quid enim? Oratio tam incuſtodita & inambulans, tam vaga & tumultuans, tam mixta & impura, tam præceps & curſim feſtina, tam impos ſui; garrula potiùs & inanima declamatio cenſenda, quàm oratio?

Romanus Orator Tullius olim ad Judicum ſubſellia concitatiùs exclamans: Ubi, ait, peregrinantur aures veſtræ? *a* In homines tam vagæ orationis hoc uſurpandum: O Chriſtiani, ubi peregrinãtur mentes veſtræ?

O Deus, quàm nec te, quem adoraturi accedimus, nec tuos principes tibi adſtantes attendimus! quando enim nec te, nec illos cernimus, nec tuâ, nec illorum præſentiâ movemur. Angelos attentè orantibus adeſſe, luculenter tradens Chryſoſtomus: Tunc adſtant Angeli, ait, magno audientes cum ſilentio, & poſtquam ceſſaverit, ei applaudentes, laudantes, admirantes. Addit: Quando ad Deum accedimus, id eſſe exiſtimemus theatrum, ſed ex univerſo orbe terrarum, vel potiùs ex ſupernis populis cæleſtibus collectum, & regem in medio ſedere, qui vult noſtram audire orationem. Nullus ſit citharœdus, nullus lyricen, qui ita ſe exerceat ſcenam ingreſſurus, timens, ne quid inſuave & inconcinnum canat, ut nos ingreſſuri theatrum Angelorum. *b*

Hinc

a *Cic. pro Milone.* b *Chryſoſt. tom.* 1. *in pſal.* 4. *mihi pag.* 614.

Hinc illa cæleſtis ſponſi exhortatio: Quæ habitas in hortis, amici auſcultant te; fac me audire vocem tuam. *a* Attende quid dicas, quid canas; adſunt Angeli tuæ orationis arbitri, adſunt & auſcultant. Tu igitur orationem dignam, quæ à me audiatur, prome: Innumeros habes auditores, qui omnes auſcultant attentiſſimè, quomodo tuam ipſe cauſſam coram me acturus ſis. Uſurpemus igitur officium, inquit Bernardus, quorum ſortimur conſortium. *b* Cave, quiſquis oras, ne velut temulentus ruſticus voce inconcinnâ & abſonâ cantes; amici auſcultant, audiunt Angeli, & de tuâ oratione judicant. Tu ergo attentione quantâ potes maximâ precare: ante Deum Angelorum medius conſiſtis.

Sed ut orandi norma & exemplum quàm abſolutiſſimum ſemper in oculis ſit, videte Chriſtiani Chriſtum Dominum, ideam precandi & formam exactiſſimam intuemini. En Dominus Jeſus in horto Gethſemani hac vocis, hac geſtuum, hac totius corporis compoſitione oravit: Poſitis genibus, procidit ſuper terram in faciem ſuam, & orabat, ut, ſi fieri poſſet, tranſiret ab eo hora; & dixit: Abba Pater, omnia tibi poſſibilia ſunt; transfer calicem hunc à me, ſed non quod ego volo, ſed quod tu. Et oravit tertiò eundem ſermonem, dicens. *c*

De Rhetoricâ cæleſti, de attentâ & ſeriâ oratione huc uſque egimus; hîc ſummam rem

a *Cantic. c. 8. v. 13.* b *Bern. ſerm. 17. in Cant.*
c *Ita Matthæus, Marcus, Lucas.*

rem complectimur. Docuit nos antehac Servator, quibus verbis orãdum, hîc autem docet, quo sensu, quibus gestibus, quanto affectu instituenda oratio. Videte & audite, quibuscumque animus est orandi artem discere. Oravit Dominus JESVS:

1. *Positis genibus:* Prono & supplici gestu, ad instar rei.

2. *Procidit in terram:* Reverentiâ in Patrem maximâ.

3. *In faciem suam:* Submissione ac humilitate summâ.

4. *Orabat, ut si fieri posset:* Oblatione sui, & resignatione paratissimâ.

5. *Abba Pater:* Affectu in eum, quem orabat, ardentissimo.

6. *Omnia tibi possibilia sunt:* Ingenti in divinam potentiam fiduciâ.

7. *Non quod ego volo, sed quod tu:* Conformatione ad Patris voluntatem integerrimâ.

Demum, *Oravit tertiò eundem sermonem dicens:* En perseverantiam in orando perfectissimam. Quapropter optimè dixit Climacus: Ad omnem quidem virtutem, præcipuè tamen ad orationem, summo cordis sensu & affectu semper exerceri debemus. *a*

a *Climac. grad. 28. prope finem, mihi pag. 397.*

FINIS.

Vidit & approbavit G. ESTRIX, *Plebanus & lib. Censor.*

Rhetorica
cælestis d
Orationi
Drexelij